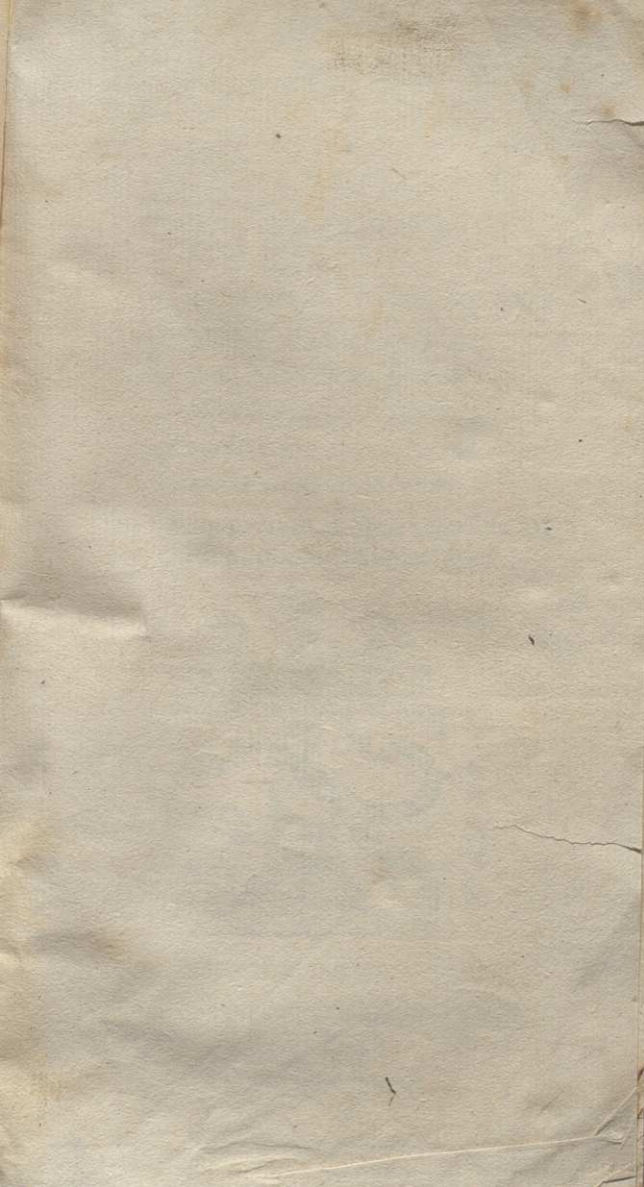
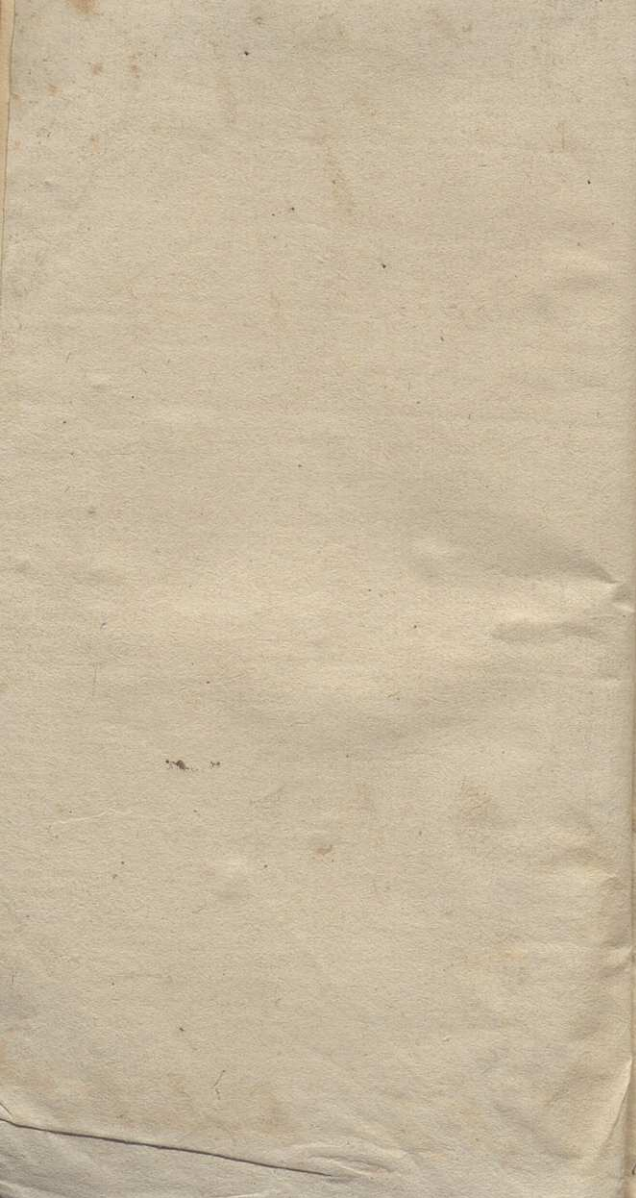

CB 1000944138

FRXVI/26

IOANNIS

CORASII TO-

LOSATIS IVRECON-

sulti clarissimi, in titulum ff. de

seruitutibus, commen-

tarii,

HAC SECUNDA EDITIONE

recens ab Authore multis mendis purgati:

Quibus vera urbanarum, & rustica-

rum seruitutū, omniumque legum eius

materiae interpretatio, in lucem

velut è tenebris reuocatur.

Accessit denique rerum, in hisce omnibus me-
morabilium, locupletissimus Index.

I
N
V
I
R
T
V
T
E

E
T
F
O
R
T
V
N
A

LVGDVNI,

Apud Guliel. Rouillium sub scuto Veneto.

M. D. LIIII.

Cum Priuilegio Regis.

Le lib. M. Frederic. Sanctorum P. V. D. J.

EXTRAICT DV PRI-
VILEGE DV ROY.

A R grace & priuilege du Roy,
est permis à Guillaume Rouille Li-
braire de Lyon, d'imprimer, ou fai-
re imprimer vne foys ou plusieurs,
vn liure intitulé *Ioan. Corras. Tolosatis*
Iureconsulti, in titulum ff. de Seruitutibus, Commentarij,
reueu, corrigé, & augmenté par ledict Corras. Et
faict defences de par ledict Seigneur à tous autres
Libraires, Imprimeurs, & personnes quelcôques,
de non imprimer, ne faire imprimer, vendre ne di-
stribuer, en ses pais, terres & Seigneuries, autres que
ceux que aura imprimez, ou faict imprimer ledit
Rouille: sur les peines contenues esdictes lettres:&
ce iusques au temps & terme de cinq ans, à com-
pter du iour & datte qu'ilz seront paracheués de
imprimer: comme plus-à-plein est contenu par les
lettres patantes sur ce données à Paris le neufuies-
me de Iuillet, Lan de grace mil cinq cens quaran-
te neuf.

*Par Le Roy, Maistre François de Con-
nan Maistre des Requestes ordinaire
de l'hostel present:*

Et seelé du grand seau, en cire iaulne
à simple queüe.

Handwritten signature or note at the bottom of the page.

SAPIENTISSIMO,
ET REVERENDISSIMO

Domino Othoni à Castillione, sacro-
sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali
dignissimo, Archiepiscopo To-
losano, & Pari Franciæ, Ioan-
nes Corasius Tolosas

S. P. D.

INTERIM cum vniuersi iuris
artē, simul atque scholia in quin-
quaginta Pandectarū libros adorno,
(Antistes præstantissime,) diuturnis
precibus docti etiã viri à me
efflagitant, vt quæ in seruitutes iuris partem
nequaquam satis adhuc explicatã, nuper parauerã,
è manibus meis emitterem. Indignum rati, de re tam
præclara, & (vt illi dicebant,) pretiosa, à me studio-
sam iuuentutē celari. quorū certè voluntati, non tam
morem gerere cupiebam, quàm amplitudini tuæ, de
me quàm optimè merite, memorem me præbere &
gratū: qui tanta me humanitate, & beneuolentia,
superiore anno complexus es, vt humanius dici, aut
fieri nihil possit. E' re igitur mea esse putavi, animi
nō ingrati memoriã, hoc paruo munere præmonstra-

re: tenui sanè, nec luce magnopere digno, sed quod
 tamè incredibilis obsequij, summæq; meæ erga te ob-
 seruantia, testimoniū reddet. Fuisse ante me nō igno-
 ro, qui hoc ipsum argumenti genus accuratè pertra-
 ctarint: sed tam incomptè, verbosè, & infelicitè,
 vt vix digni videantur, qui per docta virorum ora
 volitent. Ego verò si non tam copiosè, limatius cer-
 tè, (arroganter nolim hoc dictum existimari:) at-
 que apertius, studiosè iuuentuti suppetias ferre
 studui. Quantum autem in hoc profecerim, iudi-
 cabunt alij: studium certè, & egregia quædam vo-
 luntas non defuit, quam tibi vni Mœcenati meo,
 (cui omnia, atque adeò me ipsum deuoueo:) dare, di-
 care, & addicere, æquissimum duxi. Seruitutes
 itaque nostras, à nemine omnium qui hætenus eas
 sunt interpretati, funditus erutas, enucleatâsq;,
 nunc quasi recens natas, & ex profundis tenebris in
 lucem reuocatas, tibi nuncupo: quas pro singulari tua
 virtute, & humanitate, Antistes omnium dignissi-
 me, vt hilari, & serena fronte suscipias, te oro ob-
 testorque. Suscipe precor quos tibi sacro, quos-
 que vni tibi iam dudum ex antlauri labores ne asper-
 neris, maiora ac doctiora, sacrare tibi cupientem.
 Quod si feceris, sempiterno cum primis à te de-
 uinctus beneficio, vberimum vigiliarum mearum
 fructum me consequutum existimabo. Bene vale,
 virtutū & literarū singulare præsidij: tuisque votis
 Christus Optimus Maximus, dexter aspires. Valē-
 tiæ Allobrogum, pridie Calend. Martij. 1547.

ANDREAS AB EXEA
iuris vtriusque Doctor lectori

S. P. D.

IOANNEM Corasium Iure-consultum clarissimum, prius quàm ex illo Tolosano sanctiori legũ seminario, veluti ex Helicone Valentia accersitus esset,

de nomine quidem cognoueram, semper tamen exoptaram nancisci locum illum vtique de facie cognoscendi. vtpote qui aliquot eius elucubrationes iam tum apud Typographos euulgatas perlegissem: in quibus singularem suam eruditionem, & latini sermonis puritatem maiorem quàm quæ in nostri iuris interpretationibus obseruari facilè queat, non mediocriter fuisset admiratus. At simul atque peropata successit occasio, eum vt ciues nostri Valentini ad cotidianas prelectiones, ferendosq; in Achademia nostra nectareos solidæ doctrinæ latices magno etiã ære conducerent, & subinde in hãc ciuitatem se con-

tulisset, dici nō potest, quàm eius obtutu mea
 opinio confirmata sit, & quò diutius mihi cū
 eo præsente philosophari licuit, eo certè ma-
 gis, magisque in dies singulos conduplicata.
 Dum enim summum ingenij sui acumen, in-
 credibilem dicendi facundiam, docendi peri-
 tiam, suauissimos mores, & singularem pro-
 bitatem, atq; industriam contemplabar, pro-
 tinus eum nouū aliquod sydus & ornamen-
 tum omnifariarum literarum, omniumque
 cohærentium vndecunque virtutum ad nos
 attulisse putauī. Cum autem priuata sua stu-
 dia mihi pro sua humanitate, & coīta inter
 nos indissolubili amicitia communicaret, in
 eas interpretationes incidi, quas in primum
 octauī Pandectarum libri titulum edidit. In
 quibus seruitutum perdifficilem, necdum fa-
 tis antea pertractatam materiam acutius ne-
 scias, an ornatius claram, dilucidamque red-
 didit. In his autem commentariis, quæ in le-
 gem, Frater à fratre composuit, Africanum
 non modò ingenij excellentia fuit imitatus,
 sed eū interpretandi facilitate superauit. Ut
 que omnia vno sermone complectar, nihil
 ab ipso compactum, compositumque inueni,
 quod non idem omni laudis genere dignif-
 simum esse crediderim: & subinde iniuriam
 fieri

fieri nostræ Reipublicæ τῆς νομοφυλακίας, si diu lateret, publicisque (vt inquirunt) tabulis non describeretur: & præclara ingenia diu sine damno Reipublicæ latere non posse. Quapropter eum rogavi, & cotidiano propè conuicio efflagitavi, vt has suas elucubrations Typographis traderet excudendas: quod cum ille recusaret, veritus ne tam doctæ, aut elimatæ non sint, vt peritiorum expectationi responderent, tandem impulsu meo coactum, verius quàm suasu victum se facturum testatus est. Habes igitur candide Lector, hæc Corasij Iureconsulti Commentariâ nō sinuosis ambagibus tumentia, neque barbariem redolentia, sed breui quidem compendio doctè, peracuteque non solùm ab omni barbarie repurgata, verumetiam omnibus eloquentiæ numeris absoluta, quæ secundùm authorem accepta mihi non ingrattè referes.

SS

a 4

LEGUM ET PARAGRAPHORUM, in hisce Commentarijs interpretatorum, Index.

Ex titul. ff. de seruitut.		L. pro parte	220
Rubrica	pagina 10	§. pro parte	231
L. prima	30	L. Non dubito	234
L. vnus	130	L. Si tam angusti	239
L. seruitutes ij.	136	L. Seruitutes iij.	259
L. seruitutes iij.	151	§. Seruitus	315
§. Modum	174	§. publico	320
§. Interualla	180	L. Quoties j.	333
L. Via	184	§. Seruitutum	340
§. Vfus	189	L. ei qui	348
L. ad certam	191	L. Via	366
L. ius cloaca	194	L. Papinianus	383
L. Ut pomum	198	L. Ei fundo	390
§. Si pradium	206	L. Quociens ij.	398
L. Si cui	209	L. Si intercedat	419
§. Si iter	218	§. Si vsusfructus	426

IOANNIS CORASII
TOLOSATIS IURISCONSULTI
in Rubricam Digestis de
Seruitutibus Com-
mentarii.

SS

1	<i>Hominum gratia ius cōstitutum.</i>		<i>personarum.</i>
2	<i>Res corporales, & incorporales.</i>	13	<i>Seruitus merè personalis qua.</i>
3	<i>Corporum tria genera.</i>	14	<i>An ea propriè seruitus dici possit.</i>
4	<i>Diffinitio communis seruitutis declarata.</i>	15	<i>Serui pro mortuis habentur.</i>
5	<i>Eadem improbata.</i>	16	<i>Vsusufructus formalis, & causalis.</i>
6	<i>Aqueductus seruitus nō semper hæret prædio.</i>	17	<i>Fabri exemplum non necessarium.</i>
7	<i>Nouè intellecta l. ei fundo.</i>	18	<i>Noua opinio.</i>
8	<i>Seruitus sine prædij domi nantis vtilitate constitui potest.</i>	19	<i>Proprietas vocabuli vnde petenda.</i>
9	<i>Exposita nouè l. quoties.</i>	20	<i>Interpretatio noua ad l. vti frui.</i>
10	<i>Diffinitio omnis periculosa.</i>	21	<i>Homo dignissima creaturarum.</i>
11	<i>Noua finitio seruitutis.</i>	22	<i>Seruus pro derelicto habitus, an propriè seruus.</i>
12	<i>Haustus, & Aqueductus seruitutes, quãdoque</i>		

- 23 Enodata nouè l. quod seruus. 29 Ioann. Fab. opinio de-
 24 Opera & serui legata, in quo fensa.
 genere seruitutis. 30 Possessorium pro iuribus
 25 Habitationis noua fini- personalibus non datur.
 tio. 31 Explanata l. Caius.
 26 Opera, & ministeria ser- 32 Restituta lectio §. quidã
 uorum, an seruitute. libertis.
 27 Opera qua actione peti de- 33 Seruitus à persona rei
 beant. debita qua.
 28 Concessio iuris secandi, & 34 Carceris perpetui pœ-
 similes, an sit seruitus. na.

VNI VERSVM ius populi Rom. quo nos utimur, circa tria ver-
 fatur: vel enim ad personas per-
 tinet, vel ad res, vel ad actiones.
 l. j. ff. de statu hominum. Quo-
 niam autem † hominum gra-
 tia, (vt Hermogenianus dicebat,) omne ius con-
 stitutum est: congruentissimo ordine, de perso-
 narum iure & statu iurisconsulti primum di-
 xerunt: quòd parum esset iura noscere, si perso-
 nã quarum causã ius constitutum est, ignora-
 rentur. §. fin. de iur. natur. in insti. Ac de personis
 ad plenum tradita doctrina, de rebus tractari
 cœptum est, in tit. ff. de rerum diuis. Ibidemque

1
 ius homi-
 nũ gratia
 cõstitutũ.
 2 inter cætera traditum, rerum † alias corporales,
 Res corpo- alias incorporeales esse.
 rea & in
 corporea.

Corporales Caius eas esse definiuit, quæ tan-
 gi, & videri, sui natura possunt. veluti fundus,
 homo, vestis, aurum, argentum, & deniq; innu-
 merabiles aliæ res. quæ licet ex accidenti contin-
 gi

gi nequeant: quia in profundum maris demerſe,
 natura tamen ſpectata corporales dici debent. l.
 ſi quis poſthumos. in princi. ff. de lib. & poſthu.
 Accurſ. in §. j. de reb. corpo. in inſtit. Corporum
 † autem tria genera philoſophi faciunt. quædam
 enim ex diſcretis & diſtantibus conſtare dicunt:
 vt populum, gregem, claſſem, exercitum. Alia
 ex continentibus, & coniuñctis, hoc eſt pluri-
 bus inter ſe cohærentibus: vt domum, nauem, &
 aliud quodcunq; ædificium. Quædã verò tradũt
 vnita & cõgenita, quæ Pomp. iuriſconf. vno ſpi-
 ritu contineri dicit l. rerũ mixtura ff. de vſucap.
 vt lignum, lapis, homo, & alia animalia ſingula.

*Corporum
 tria gene-
 ra.*

Incorporales res ſunt, quæ neque ſub tactum,
 neque ſub oculos recidunt, ſed in iure hoc eſt in
 intellectu & cenſura animi conſiſtunt: vt hære-
 ditas, vſusfructus, pactum, obligatio, actio, &
 & his ſimilia. l. j. ff. de rer. diuiſio. Inter incorpo-
 ralia quoque ſunt ſeruitutes, quæ vocantur vi-
 banorũ, & ruſticorum prædiorum. d. l. j. in ſi. &
 §. ſi. de reb. corp. quarũ cognitio, quã vberes iu-
 ris alumno ſit fructus & commoditates allatu-
 ra, non eſt vt quiſquam dubitet. Verum quod ad
 inſtitutum noſtrum pertinet, ſciendum, ſeruitu-
 tem prædialẽ de qua nos plena manu dicturi ſu-
 mus, authore Bartol. in l. j. huius tituli cui aſſen-
 tiuntur cæteri, *Ius † quoddam eſſe prædio inharẽs,*
ipſius vtilitatem reſpiciens, & libertatem ſeu ius alterius
diminuens. Huius diffinitionis verba idem Bart.
 familiariter probat, & explicat.

*Res incor-
 poreæ.*

*Seruitutis
 communis
 diffinitio.*

Quam perindẽ ac ſacroſanctã legem, interpre-
 tes omnes approbauerunt: vt non magis verum

Apollinis Pithij oraculum existimauerint, nec

5 † enim inuentus est hactenus quisquam, qui pa-

*Impugna-
tio comu-
nis diffi-
nitiois.* lam & aperto Marte, illam ausus sit impugnare.
Eam tamen ipse vel hoc vno argumento, euertere
posse contendo. Diffinitio bona non est, quæ
cum suo diffinito non conuertitur. l. j. §. dolum.
ff. de dol. Hanc autem istiusmodi esse probat
euidenter. l. j. §. fin. ff. de aqua plu. arcen. vbi si lex
agri non inueniatur, agri naturam seruandam
esse præcipit Vlpia. quæ est vt ager inferior, su-
perioris aquam ad eum defluentem recipere te-
neatur. Quod ius prædio superiori inhæret,
eius vtilitate respicit, & inferioris agri vtilitate
minuit, & tamen non est seruitus. vt Vlp. illic se-
mel atque iterum ostendit. Primùm in vers. Sa-
nè, dum ait, Sanè, & in seruitutibus, hoc idem
sequimur. & in fi. dum inquit, Eritque ista quasi
seruitus.

Secundò *Aqueductus* seruitus, non semper
inhæret prædio. l. j. §. præterea labeo. ff. de aqua
quotid. & æstiuæ. at aquæductum seruitutem
nemo negauerit. l. j. ff. de seruituti. rusticorum
prædio.

6 Tertiò seruitus † constitui potest, etiam non
respiciens vicini prædij vtilitatem. l. ei fundo.
hoc titu. & patet in seruitute Pecoris pascendi,
quæ tametsi prædialis sit. l. pecoris. ff. de seruitu.
rusticor. eius tamen commoditas plerunque
personæ non prædio quæritur. Accurs. in l. j.
§. in prædiis, ff. de seruitu. rustic. sic in seruitute
Hausus aquæ. l. Mella. §. quidam. ff. de alimen. &
cibar. legat.

Nec

7 Nec me fugit, † Scriptores quibus ab omni *Comunis* a quo persuasum fuit, nisi prædij dominantis ver- *sensus ad* setur utilitas, seruitutem imponi non posse. l. *l. ei fundo.* quoties. j. in princ. hoc tit. l. si procuratorem. §. mandati. ff. mandat. aliter declarasse d. l. ei fundo. ne obesset, vt licet illic utilis nõ esset seruitus, constitutionis tempore, in futurũ tamen interesse poterat, quod sufficit. l. si infantis. ff. de usufruct. nec enim spectatur tantũ præsens utilitas. l. labeo. ff. de seruitut. rusticor. vnde futuro ædificio seruitus imponi potest. l. si seruitus. §. fin. ff. de seruitut. vrbano.

Cæterum infert calumniam maximam, declaratio hæc d. l. ei fundo. quæ simpliciter, & absolute dicit, etiam si utilis non sit seruitus, eam constitui posse. Habetque rationem generalem. quædam enim (inquit Labeo) habere possumus, quãuis ea utilia nobis non sint.

8 Quocirca in ea semper fui sententia, † vt ad- *Nova opi-* uersus Doctores verius existimauerim, seruitu- *nio.* tem imponi rectè posse, quæ nullam etiam adferat dominanti prædio utilitatem. Confirmat autem aperte hanc meam opinionem l. hoc iure. ff. de aqua quotid. & æsti. vbi non tantum ad irrigandum, sed etiam pecoris causa, vel etiam amœnitatis, aquæ ducendæ seruitus constituitur. quo casu nulla fundi dominantis utilitas, sed domini tantum voluptas, consideratur.

9 Nec quicquam me mouerit † l. quoties al- *L. quoties* leg. quæ certè nec dicit, nec probat, quod asse- *hoc tit. de* runt scriptores: sed duntaxat per regulam tra- *clarata.* dit, quoties vicinorum non interest, (non di-
cit

cit prædiorum:)seruitutis constitutionem non valere. Omnis enim seruitus, vel personarum est, vel rerum. l. j. hoc tit. Atqui cum vicini non interest, nec hominum, nec prædiorum seruitus dici potest. veluti si constitueris mihi, ne per fundum tuum eas, ne ibi consistas, aut ne ius tibi sit fundo tuo vti frui.

Vt ita velit illic Iurisc. in seruitutibus illud præsertim spectandum, an eius cui sit constitutio interfit. vt si non interfit, non teneat seruitutis impositio. si autem interfit, secus. satis autem putauit lex, interesse vicini, (licet nulla dominantis prædij vtilitas versetur) propter amœnitatem, & voluptatem. l. competit. §. fin. ff. quod vi aut clam. Qua vt opinor ratione, Martia. respõdit vt licet prædia quædam talia sint, vt magis in ea impẽdamus, quàm de illis acquiramus, vsusfructus tamen relinqui possit. l. statuat. in fi. ff. de vsufruct.

*Declarata
l. ei fundo.*

Eam obrem, & in l. ei fundo. traditũ est, posse seruitutem non vtilem fundo constitui, veluti *Aqueductus*, si aquam ducere non expediat. licet enim ductus aquæ sine fructu sit, tantum tamen iucunditatis nobis adferre potest, vt eum pluris æstimemus, colamus, & amemus, cæteris rebus quæ cum fructu sunt.

Illud fateor, quasdam esse seruitutes, in quibus nulla prorsus amœnitas, sed sola dominantis fundi vtilitas considerari potest. quas ideo Vlpia. voluit nõ vltra constitui posse, quàm qua tenus ad eum ipsum fundum opus esset. vt seruitutes, Calcis coquendæ, Cretæ eximendæ & si-
mil

miles. l. ergo. §. fin. ff. de seruit. rustic. Et ita nouè explicatas habes tres leges. l. quoties. l. ei fundo. & l. ergo. alleg. quas certè Docto. non intellexerunt.

Ex prædictis cum luculenter probatum sit, Bar. finitionem defendi non posse: tempestiuum est, vt nostram proferamus. Qua in re præmonitum lectorem volo, nullam esse tam claram, & apertam, quæ inanibus cauillis, & sophisticis quibusdã argumentis, impeti non possit. vt merito ad hæc soleat vulgo dici omnem in [†] iure

*Diffinitio
omnis pe-
riculosa.*

10 ciuili periculosam diffinitionem, rarũ est enim vt non subuerti possit. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. quanquã illic diffinitionẽ pro regula accipi verius est: vt & per se titulus demonstrat, & ex primo eius tractatus responso colligitur. Itaque plenum periculi esse duco, certis se verbis astringere, illis que velle periclitari. Sed quoniam (vt in vij. orat. inst. Quintilia. dicebat,) seruitus hæc verborum est, nos eam minime sectabimur, existimantes non ab oratore modo, sed à iuriconsulto procul esse debere, ociosisque dumtaxat Sophistarum scholis conuenire.

Ego igitur in seruitutis finitione, satis esse putabo, rē ipsam breuiter quid sit explicare: lucidè substantiam rei demonstrare, propriasque eius amplecti potestates. Ea enim definitio appellatur, in iij. librorum ad Herennium (quos alij Ciceroni, alij Cornificio ascribunt.) quæ rei alicuius proprias amplectitur potestates, breuiter & absolutè. qualibus definitionibus refertus est titulus. ff. de verbor. signific.

*Diffinitio
quid.*

Seruitutem quæ à re rei debetur, non absurde exemplo seruitutis à persona personæ debite, finiemus. Eam autem Florentinus in l. libertas. §. j. ff. de statu homi. constitutionem iurispergentium esse dicit, qua quis dominio alieno contra naturam subiicitur. Sic & nos in præ-

diali seruitute dicemus. *Seruitus est constitutio iurispergentium,*

qua prædium, contra naturam, vicino prædii, ad eius utilitatem, vel domini commoditatem, cum iniuris sui diminutione seruit.

Dico imprimis *Constitutio iurispergentium.* quia eo iure inuentæ sunt seruitutes. §. fina. de vsu & habitatione in institut. cum & illo rerum dominia fuerint distincta. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. quæ subiecta sunt seruitutum. l. j. ff. communia prædiorum. Dico (*prædium,*) quoniam sine prædiis, seruitus constitui non potest. d. l. j. Et à prædio, hæc seruitus debetur. §. ideo. de

Natura omnia libera produxit. seruit. in instit. Dico (*contra naturam,*) Quia natura, vt omnes homines liberi nascebantur. l. manumissiones. ff. de iusti. & iur. §. j. de libert. in institut. ita prædia omnia libera erant. l. si tibi. C. de seruitutib. Præterea vt excludam fortissimum illud contrarium quo communem prostravi, ex l. j. §. fi. ff. de aqua pluuiæ arcend. potest quippe fieri, vt vicino prædio ad eius etiã utilitatem, prædium seruiat, & tamen non sit seruitus, sed agri natura: quæ nisi lex alia dicta sit, ea est, vt semper inferior seruiat superiori. d. §. fina. Dico (*vicino prædio,*) quia fundum vicinum esse oportet, vt seruitus sit. l. si ædes ij. & l. seq. ff. de seruit. vrb. l. ergo. §. fina. ff. de seruit. rustic.

l. Mella. §. quidam libertis. ff. de aliment. & ciba. leg. Adeo vt in rusticis prædijs, medium prædium quod non seruit, impediatur seruitutem. l. qui sella. §. fina. ff. de seruit. rust. præd. Dico (*ad eius vtilitatem,*) quod plerūq; seruitutes, fundi dominantis vtilitatem respiciant. d. l. si ædes, & d. l. ergo. §. si. Dico (*vel domini,*) quoniam tametsi frequentius, seruitutes prædiorū ad dominantis prædij vtilitatē referantur: d. l. ergo. §. si. tamē quædā sunt, quarū comoditas, personæ, domino nēpē fundi dominantis, quaritur. d. §. quidā libertis. vt in seruitute Pecoris pascendi explicat Acc. in l. j. §. in rusticis. ff. de seruit. rustic. Dico (*commoditatem,*) non vtilitatem, vt voluptatem, & amœnitatem includam: quia vt aduersus omnes ostēdimus, verissimum est, eam seruitutem cōstitui posse, quæ nullam adferat vel prædio, vel domino vtilitatem. l. ei fundo. hoc tit. si tamen domini aliquo modo interesse possit, propter amœnitatem puta, naturalem aliquam iucunditatem, ac voluptatem. l. hoc iure. ff. de aqu. quot. & æsti. l. competit. ff. quod vi aut clam. Dico (*cum iuris sui diminutione,*) quia (vt Vlpia. scribit) qui seruitutem imponit, ius prædij & suum diminuit, alterius auget. l. de pupillo. §. sextus. ff. de nou. ope. nuntiat.

Nec obiciat quispiā huic finitioni, *Aqueductus & Haustus* seruitutes, quæ interdum vicino fundo non debentur. d. §. quidam. & l. j. §. præterea labeo. ff. de aqu. quoti. & æsti. nā vtrobique de seruitute personæ, non prædij agitur. Quod in §. quidam. aperte tradit Iuricons. in §. præ-

terea labeo, ita accipiendum docet. eadem l. VI-
pia. in §. penul. ius aquæ ducendæ inquit, inter-
dum prædiis, interdum personis datur. Quod
prædiis datur, extincta persona nõ extinguitur.
Quod datur personis, cum personis amittitur.

12 Et ita nouè defendi potest, † seruitutem *Hau-*

Haustus *Haustus aqua, & Aqueductus* esse. personarum, non re-
aqua & rum, aduersus omnes. Nec obst. l. j. in prin. & l. si
aeductus mihi. §. fin. ff. de seruit. rusti. fateor enim eas præ-
seruitutes, diorum esse, vbi prædiis debentur, at vbi non
quandoq; prædiis, sed personæ, personarum sunt. d. §. præ-
personaru. terea. & d. §. quidam.

13 Est & alia seruitus, † quæ à persona personæ

Seruitus debetur. ob id ab interpretibus merè personalis
merè per- appellata. quæ in seruis consistit. de qua non hic
sonalis. agemus, sed plenè scriptum est, in titu. ff. de stat.
hom. quo loco Florent. in l. ij. seruitutem huius-
modi finit, vt sit *constitutio iurisdictionum, qua quis*
dominio alieno, contra naturam subicitur. cum enim
naturali iure, omnes homines liberi nasceren-
tur. l. manumissiones. ff. de iustit. & iur. & æqua-
les essent, l. quod attinet. ff. de reg. iur. seruos na-
tura nesciebat, sed ex bellis (quæ iurisdictionum
sunt, l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur.) iugum illud
seruitutis adinuentum est. §. j. de liber. c. ius gen-
tium. j. distin.

14 Planè negant omnes, hanc propriè seruitu-

Seruitus tem esse, propterea quòd seruus proprius sit do-
nerè perso mini, ad dominumque omni iure pertineat: res
ialis, an autem propria nemini seruiat. l. vti frui. in prin.
seruitus di ff. si vsusfru. pe. l. in re communi. ff. de seruit. vrb.
possit. præd. Addebant Antiqui, hanc seruitutem dici
non

non

non posse à persona personæ debitam, quando
 15 iuris interpretatione serui † pro nullis homini-
 bus censeantur. d. l. quod attinet. nec secus ha-
 bentur, quàm si iam mortui essent. l. intercidit.
 ff. de condi. & demon. l. seruitutem. ff. de reg. iur.

*Serui pro
mortuis
habentur*

Fatetur tamen Ias. in §. æquè. seruitutem † hu-
 iusmodi causalem dici posse: exemplo vsusfru-
 ctus, qui tunc formalis dicitur, cum forma eius
 à proprietate separatur, in rebus alienis confi-
 stens. l. j. ff. de vsufr. Causalis verò, cum proprie-
 tati adiungitur, domino competens. l. si cum
 testamēto. §. si fundum. ff. de excep. rei iud. ideo
 sic dictus, quòd annexam habeat sibi causam,
 hoc est dominium. Accurs. in §. j. de vsufu. in
 instit. sed hic propriè vsusfructus non est. l. cum
 in fundo. in princip. ff. de iur. dot. & d. l. vti frui.

16
*Vsusfru-
ctus du-
plex.*

Communè sententiam iuuerit ratio, produ-
 cta à Bart. in l. j. hoc tit. vt sit seruitus duo extre-
 ma sunt necessaria, vnum quòd dominetur, al-
 terum quòd seruiat. l. j. ff. com. præd. §. ideo. de
 seruit. in insti. Atqui reperitur seruus, quando-
 que sine domino. l. quod seruus. ff. de stipul.
 seruorum.

*Extrema
in seruitu-
tibus ne-
cessaria.*

Adde tu de seruitutibus, tã confessoriam, quàm
 negatoriam, actiones in rem competere. l. ij. ff.
 si serui. vendi. quæ cum pro rebus corporalibus
 minime dentur. §. æquè. ad si. de actio. ad seruo-
 rum petitionem non tribuuntur. in seruis igitur
 non potest seruitus considerari.

Denique personalis seruitus ad hæredem
 non transit, sed extincta persona extinguitur. l.
 nõ solùm. ij. §. tale. ff. de liber. leg. l. sicut. §. fin. ff.

quib. mod. v̄susfruct. amit. mortuo autem domino, transfunditur in hæredem seruorum dominium. l. in ratione. in princip. ff. ad l. fal. & notius est, quàm vt egeat probatione. ergo in seruis nec quidem personalis est seruitus.

Hæc cum vereretur Ioann. Fab. in d. §. æquè. ad alterum exemplum seruitutis merè personalis, hoc est à persona personæ debitæ confugit. potest inquit, ille dari seruitus personalis merè, quæ germana erit, propria seruitus, & formalis, formam habens ab alterius dominio & proprietate omnino separatam. veluti si Pamphili serui operæ Titio legatæ sint, Titius enim legatarius, nec dominus est, nec fructuarius. l. ij. ff. de vsu & vsufruct. leg.

17 Ego vero puto, † non esse ad hoc exemplum confugiendum. & quòd verius est aduersus omnium sententiam, in seruis rectè & propriè dici seruitutem. cum Florentinus Vlpia. & alij iuris nostri promulgatores, hanc seruorum subiectionem, seruitutem dixerint. l. manumissiones. ff. de iust. & iur. eam tandem finientes, vt sit constitutio iurisdictionum, quâ quis dominio alieno, contra naturam subiicitur. l. libertas. §. j. ff. de stat. homi.

18 Ex quo subtili † quadam interpretatione amplius dicere possumus, hanc magis propriam seruitutem, quàm sit realis. siue ea sit vrbana, siue rustica. Porrò non à diffinitione † modo, & etymologia, sed ab authoritate dignosci ppriâ vocabuli significationē, Bart. in l. omnes populi. col. xxj. ff. de iust. & iur. scribit, nec dubium est, id

*Seruitus
propriè in
seruis.*

*Nona opi-
nio.*

19 *Proprietas
vocabuli
vnde petē
da.*

id

id Vlpiano, Papiniano, Paulo, cæterisque Iurifconsultis tributum, vt quo dicendi modo vfi sunt, & nos vti possimus, proprieque dicere videamur.

Tollemus autem paruo negotio, inductas rationes pro communi, siquidẽ ex in seruitutibus tantum procedant, quæ à re personæ, aut à alteri rei debentur, quarum natura vt plurimum seiuncta est omnino, & separata à seruitutibus, à persona personæ debitis.

Quocirca verum est dicere, seruitutem quæ in seruis relictæ, non esse proprie seruitutem rusticam aut urbanam: cum hæc à seruiendo, illa à seruãdo dicta sit. d. l. libertas. §. fi. E diuerso quoque rectè dicemus, seruitutes vsus, vsusfructus, urbanorum, aut rusticorum prædiorum, nõ esse proprie seruitutes: facta seruitutum relatione ad eas quæ in seruis consistunt.

Hinc singulariter declarantur, † omnia iura quæ dicunt, rem suam nemini seruire. l. vti frui. ff. si vsusfruct. pet. l. in re comuni. ff. de seruit. urb. ea enim obtinent in seruitutibus à rebus debitis, quæ iura sunt competentia in rebus alienis. l. j. ff. de vsufruct. non item in seruitutibus seruorum, quæ iura in propriis rebus habemus.

Ad rationem Barto. ex l. j. ff. commu. præd. Idem Doctor in l. j. hoc tit. tentat respondere, quod cum homo † sit omnium dignissima creaturarum. l. iustissimè. ff. de ædil. edic. Resque omnes vt ei seruirent, natura comparauerit. l. in pecudum. §. fin. ff. de vsur. §. in pecudum. de rer. diuis. in insti. Deus hominem ipsum, non vt ser-

uaret creauit: sed vt dominaretur. At opera sua vel maiorum si factum sit, vt homo hominum numerum exeat, rectè seruus dicitur. qui si habitus † est pro derelicto, vt & alia quæuis res fiet occupantis. d. l. quod seruus. & l. j. ff. pro derelict.

22
*seruus pro
 derelicto
 habitus,
 in propriè
 seruus.*

23
*Explicata
 quod ser-
 uis.*

Quæ dissolutio non † tollit difficultatem, ideo aliàs dicebam, eo tempore quo seruus à domino pro derelicto habitus est, cum domini esse desierit. l. ij. ff. pro derelict. & necdum ab alio sit occupatus, non propriè seruus dicitur: cum dominum neminem habeat, nec ei seruitus finitio conueniat, sed nec sui iuris est, cum ab alio apprehendi possit. pendet itaque status eius. §. si ab hostibus, quib. mod. ius pat. potest. sol. Et quod in d. l. quod seruus. ff. de stip. seruo. à laboleno seruus appellatur, factum est habita ratione eius quod fuit, nō quod nunc est, quo facilius res intelligeretur. l. insula. §. si. ff. de acq. rer. do.

Ex his patet, nobiscum non pugnare additam pro communi rationem. de actionibus confessoria & negatoria, quas admitto, dari pro seruitutibus à re rei debitis. neque dominos potestatis quam habent in seruos ratione, his actionibus uti posse. At non ideo sequitur, in seruis nullam esse seruitutem. est enim seruitus, aliis tamē conclusa regulis, vt & testamentum solenne, testamentum est: at aliis solennibus, & traditionibus moderatum, quam nuncupatiuum. l. hac consultiissima. C. de testa. vt non mirum sit huius seruitutis quam in seruis habemus vtilitatem, ad hæredem transire: licet personalis à re debita com-

moditas, non transferatur, non enim vna via terminantur. alioqui nec vrba, nec rustica, propriè seruitus diceretur, cùm ea (vt neminem clam est) ad hæredem trãsmittatur. l. testatrix. ff. si ser. vend.

24 Circa vero exemplum à Fabro oblatum, † de *Ias. carpi-*
 operis serui legatis, nõ mihi videtur, efferat sese *tur.*
 quantum volet Ias. in d. §. æque, operas huiusmo-
 di legatas, in hoc priore seruitutis genere collo-
 cari posse. tum quod nulla sit hoc casu persona
 seruiens, & in hac seruitute quam merè persona-
 lem vocamus, duas saltem personas subesse oporteat,
 quarum altera dominetur altera seruiat. l.
 libertas. §. j. ff. de stat. hom. l. manumissiones. ff. de
 iust. & iur. tum quod ex operarum legato, nulla
 seruitus inferri possit, alioqui in homine libero,
 (cuius operæ legari possunt. l. hominis quoque.
 ff. de vsu. & vsufruct. lega.) ita cõstitueretur ser-
 uitus, quod dicere planè ridiculum esset. l. Titio
 centũ. §. Titio centũ. ff. de condi. & demonstrat.

Ex hoc itaque legato dici non potest, quæsi-
 tam esse seruitutem, sed obligationem quandam
 personalem duntaxat, in qua ideo obseruandum
 est, non contra quemcunque possidentem, sed
 aduersus personaliter obligatum, agi posse. l. fi-
 na. ff. de const. pec. l. fina. §. fina. ff. de contrahend.
 empt. Barto. in l. vt pomum. in fi. ff. de seruit.

Dicebat tamen Aret. in d. §. æque contra pro-
 hibentem vti tali ministerio seruorum legato,
 iniuriarum actionem dari. l. qui pēdentem. ff. de
 actio. empt. l. iniuriarum. §. si quis me. & l. si quis
 proprium. ff. de iniur.

25 Tertiò quædam est seruitus, † à re personæ

*vsus & vsufru-
Etus.* debita. vt l. j. hoc tit. l. j. §. si vsusfructus. ff. ad l. fal. habitatio quæ licet à nemine finiatur, *Ius est liberè in aliena domo habitandi, ab vsu & vsufructu separatum.* l. cū antiquitas. C. de vsufruct. §. penul. de vsu & habit. in inst. Et ministerium seruorum. Accurf. in l. si quis binas. ff. de vsufruct. ob hanc autem mixturam rei & personæ appellaerunt Doctores istam seruitutem mixtam: Iustinianistæ præsertim, in §. æquè. de actio. Adferunt harum seruitutum alia exempla, & quæ in vsu sunt quotidiano. Bal. in l. fina. col. iij. C. de condict. indeb. & Fab. in d. §. æquè. Si mihi (inquiunt) concesseris, vt frumentum in moletrina tua pro me, & vniuersa mea familia, sine mercede molere possim, aut panem in furno tuo coquere, vel ex nemore tuo ligna ad vsum meum necessaria accipere, aut aquam ex puteo quem domi habes haurire, hæ concessiones & his similes seruitutes, sunt à re personæ debitæ.

26

opera & ministeria seruorum in seruis vel personalis obligatio.

Verum circa operas, † & ministeria seruorum, illud prætereundum non est, ingentem fuisse inter antiquos controuersiam, an operæ, & ministeria seruorum, essent personarum vel rerum seruitutes? Qui personales eas contende-
bant, (quorum signifer Azo fuit) hac potissimum ratione arguebantur, quòd mortuo seruo in quo operam habeo, seruitus finitur. ideo personalis cuius ea est natura, vt extincta persona extinguatur. l. sicut. §. final. ff. quib. mod. vsufructus amittatur. l. non solum. §. tale. ff. de liber. legat.

Con

Contra qui dicunt esse realem, hanc rationem in aduersarios detorquent, operarum seruitus inquit, mortuo eo cui debetur non finitur, sed transfertur in hæredem. l. ij. in fin. ff. de vsu, & vsufruct. leg. ergo realis est. l. forma. §. quamquam. ff. de censib. cum extincta persona, adhuc duret. l. vnus ex sociis. ff. de seruit. rustic. cuius sententiæ assertor esse videtur Accur. in l. si quis binas. ff. de vsufruct.

Ego verò non discedo ab his quæ heri dicebam, firmiter existimans, operas non esse seruitutem, nec realem, nec personalem. l. Mella. §. fin. ff. de alimen. & cib. leg. Non imprimis realis est, quia cohæret personæ, mortuo quippè seruo qui operam debet extinguitur. non item personalis, cum ad hæredem creditoris transeat. l. fin. §. Lucius. ff. de contrahen. empt. Ergo seruitus non est, quia seruitutes aut personarum sunt, aut rerum. l. j. hoc titul.

Quod enim pertinet ad seruitutem illam, in homine cõsideratam, quam Doctores merè personalem appellant: nos iam probauimus, operas huiusmodi & ministeria seruorum, sub ea seruitutis specie minime contineri. opera nanque liberi hominis legari potest. l. iij. ff. de vsu & vsufruct. leg. & tamen in homine libero seruitus haberi nequit. l. Titio centum. §. Titio centum. ij. ff. de cond. & demonst.

27 Sunt igitur operæ† eiusmodi, non seruitutes, sed obligationes quædam personales. l. Caius. ff. de ann. leg. proinde legatis operis, ineptus esset qui confessoria pro seruitutibus competente. l.

ij. ff. si serui vend. experiretur. agendum quippè est, vt Petr. Bellapert. egregiè docet, actione personali ex testamento, aut si promissæ fuissent stipulatione, solenni actione ex stipulatu. l. in stipulationibus. §. operarum. ff. de verb. oblig. nisi creditor à tertio impediretur, contra què tunc lex permittit iniuriarum actione experiri. l. qui pendentem. ff. de action. empt. l. iniuriarum. §. si quis me. ff. de iniur.

Quid autem in præclaris illis exemplis, à Bal. & Fab. propositis, quorum iamiam meminimus?

26 & aliis id genus? puta in iuribus † secandi ligna,

Facultas ex sylua vicina, piscandi in flumine alterius, &
secandi li pascendi pecora in pratis tuis? Existimant com-
gna an sit muniter Doctores iura quædam esse personalia
ius vel ser duntaxat, quod & Accurs. præsensit, in l. pecor-
uitus. ris. ff. de seruit. rustic. in l. apud Iulia. §. si quis ali-
 cui. ff. de legat. j. & in l. Mella. §. fin. de aliment. &
 cibar. lega.

Exemplo eius cõventionis, qua actum est, vt mihi liceret decerpere pomum, vel spatari, aut cœnare in tuo fundo. nam non ideo seruitus imposita videtur. l. vt pomum. hoc tit. sed personalis tantummodo enascitur obligatio ex pacto, qua vrgeri poteris ad præstandam patientiam, & sic ad implendum, quod in conuentione deductum est, vt illic omnes concludunt, per l. Caius. ff. de annu. leg.

29 Cæterum hac in re verior † videtur Bald. & Fabri sententia, vt iura huiusmodi seruitutes sint. l. Lucius. ff. de seruit. rusti. l. Mella. §. fin. ff. de aliment. & cibar. lega. Ideo pro his confessoria,

& negatoriæ actiones competant. l. ij. ff. si ser. vend. dantur enim hæc iura in quencunq; possessorem, & à quocunq; vendicantur. l. ergo. in princ. ff. de seruit. rust. contra naturam personarum obligationum. l. fin. §. fina. ff. de contrahen. emptio. l. j. §. si hæres percepto fundo. ff. ad Trebellianum.

30 Et pro his concessionibus, † possessoriū competit. l. j. §. præterea illud iuncto. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æsti. quod pro iuribus personarum minimè datur. l. fin. ff. quor. bonor.

31 Nec obst. † l. Caius. ff. de ann. leg. in qua non agitur de huiusmodi concessionibus, sed de annuis legatis, ab hærede præstandis absq; patientia aliqua, hoc est non quòd obligetur ad vllam patientiam, meritò seruitus dici non potest. in qua dominus prædij seruiantis, ad patientiam tenetur. l. quoties. ff. de seruit. Quod & illic Alber. plenè & per transfennam Lancelot. dec. declarant. vel solue vt dixi in l. vt pomum. hoc tit. vbi tanquam in loco magis idoneo plenius hūc articulum exaravi.

Circa verò tenebrosum. §. quidam libertis. l. Mella. ff. de alimen. & cibar. leg. paulo diligētius est aduertendum. Nam in primis illic Modestini. obiectioni à se excitatæ non respondet quod seruitus prædij non vicino inutiliter relinquatur. præterea haustus aquæ seruitutem personæ dicit contra. l. si mihi. §. fin. ff. de seru. rust.

32 Ego locum illum † deprauatum semper existimaui, quoniam vt vulgo legitur, in versi. nam & si, & c. concludit omnino Modestini. contra ea,

*Intelle-
ctus l. Cai-
us.*

*Emēdata
l. Mella.*

ea, quæ ante docuit. quocirca ita legendum textum opinor. Nam & si haustus aquæ, ut pecorus ad aquam appulsus, est seruitus personæ: tamen ei qui vicinus non est, inutiliter relinquitur. quasi dicat Iuriconsultus, seruitutem prædij constitui non posse, nisi vicino. At hæc seruitus haustus non prædij est, sed personæ, vbi ei qui fundum vicinum non habet, relicta est, cui ea ratione non inutiliter relinquitur.

Expositus
§. si mi
hi.

Nec obft. d. §. fin. l. si mihi. quoniã obtinet, vbi constituta est habenti fundum vicinum, vt Accurs. & alij rectè interpretati sunt, in d. §. quidã. Restituenda est item litera illa in fine, dum vulgo legitur, hæc enim aqua personæ relinquitur. nam non cohæret prædictis: quocirca sic legendum. Hæc enim æquè personæ relinquitur. & hoc Longoual. Parisiensis, in l. imperium. ff. de iurisdic. mecum sentire videtur.

33
Seruitus a
persona
rei.

Denique quædam est seruitus, † à persona rei debita, qualis in eo est, qui agnouit legatum ea lege relicto, vt à monumento nõ recederet, aut in certa ciuitate moraretur, vel etiam vt testantis monumento alternis mensibus lucernam accenderet. l. Titio centum. §. Titio. ij. ff. de conditio. & demonstrat. l. Meuiam. ff. de man. testa. Sic enim infringitur ius libertatis, equidem non multum à specie seruientium differunt, quibus non datur facultas recedendi. l. ij. ff. de lib. hom. exhib.

34
Carceris
petri pæ
na.

Eodem seruitutis genere † obstrictum eum dicere possumus, qui ad perpetuos carceres damnatus est: pœna Pontificiis constitutionibus recepta.

cepta. c. quamuis. de pœn. in vj. non etiam ciuilibus. l. mādatis. ff. de pœn. l. incredibile. C. illo tit. quæ non ad puniendos, sed ad continendos homines, carceres haberi voluerunt. l. aut damnū. §. solent. ff. de pœn.

Ad hanc seruitutem illud non prætereundū, hominem ingenuum, cui simile onus in vim vel conditionis, vel modi à testante iniunctum est, legatum capere posse, nec teneri præstare cautionem, de implenda conditione vel modo. d. §. Titio. hoc enim induceret speciem quandam seruitutis. l. ij. ff. de liber. hom. exhib. Quod si conditio inducens viduitatem, à lege reicitur. l. sed si hoc. §. fin. l. hoc modo. & l. mulieri & Titio. ff. de cond. & demonstrat. quantomagis inducens seruitutem.

Soli liberti, qui alioqui ad seruiēdi necessitatem redigi non possunt. l. qui manumittuntur. C. de oper. liber. si legatum agnouerint, iudicis officio compellentur iussis patroni testantis parere. l. Mæuia. ff. de man. testa. Et si legatum nondum habuerint, non parentes eo priuantur. l. libertis. §. fin. ff. de aliment. & cib. legat. Et ita non fuit cognita iure. ff. hæc seruitus, præterquam in libertis. iure tamen Cod. in ascriptitiis, similibusque personis, cognita fuit. l. colonos. l. cum satis. de agri. & censit. lib. xj. Cod. Possent & alia plura hic congeri, quæ consulto prætereo, finemque huic rubricæ facio, ne videar non posse manu de tabula deponere. Ioannes Corasius Tolosās Valentix Allobrogūm, die xvj. Nouembris. 1545.

L E X P R I M A.

Anteludia, quibus vsusfructus, & vsus
urbanáq; & rustica prædia, accuratè
& præter cæteros explicantur.

1	Vsusfructus quid.	15	Meritorij pueri.
2	Vsusfructus duplex.	16	Meritoria vehicula.
3	Nova opinio.	17	Expositus nouè §. sta-
bula.
4	Vsusfructus quomodo con-
stituitur.	18	Seruitutes urbanae &
rusticae quæ.
5	Vxor si relinquatur vsufro-
ctuaria.	19	Declarata l. j. ff. de ser-
u. urba.
6	Vsus quid.	20	Area quid.
7	Fructus vsum continet.	21	Area urbanum præ-
dium.
8	Urbanum prædium.	22	Improbata omnium sen-
tentia.
9	Stabula, an sint urbana
prædia.	23	Intellectus §. si domo.
10	Nova declaratio.	24	Nova opinio.
11	Explicata nouè l. urbana
prædia.	25	Seruitus à quo prædio
nomen accipiat.
12	Stabulum quid.		
13	Meritoria loca.		
14	Tabernæ meritoria.		

N huius l. interpretatione, docto-
res pauca scribunt. Nos plura uti-
lia scitu, & perquam necessaria di-
cturi, ea præfabimur, quæ ad dif-
ficiliora aditum præstare possunt.

1 Quoniam igitur † meminit hic Martia, vsus &
vsusfructus, præcognoscendum est vsusfructum
definitore Paulo Iuriscōsulto, *ius esse alienis rebus
utendi fruendi, salua rerū substantia.* l. j. ff. de vsufro.

§.j. illo titu. in instit. Quæ finitio integra est, & optima, constans genere & differentiis, vt illic familiariter Barto. & cæteri docent.

2 Tradunt autem passim scriptores, † vsum fructum duplicem, formalem, qui à proprietate separatus est, & causalem qui cum sua causa, hoc est dominio iungitur Accur. in d. §.j. hunc in rebus propriis habemus. l. si cum testamento. §. penul. ff. de excep. rei iud. illum in alienis. l. j. ff. de v. usufr. Quæ doctrina ab omni æuo per manus tradita, ad hæc nostra vsq; tempora peruenit, sine aliqua controuersia.

*vsusufr.
an duplex*

3 Ego verò † eam probare nullatenus possum, verisimum existimans, non alium esse vsum fructum quàm qui à Iuriscōsul. finitus est, eum formalem commentatores dicunt. Ex primis autè verbis finitionis, communis sententiæ falsitatem reuincere est perfacile. dicit etenim Iul. Paul. vsum fructum esse (*Ius alienis rebus vtendi*) manifestum inde faciens, vsum & fruitionem rei propriæ, vsum fructum non esse, quod & alibi præmonstrant Iuriscōsulti. l. vti frui. ff. si vsufruct. petat. l. cum in fundo. in prin. ff. de iur. dot.

No. opin.

Non habet igitur quis in re propria vsum fructum, sed commoditatem duntaxat, & ius re sua vtendi, fruendive. l. necessario. §. fin. ff. de pericu. & commod. rei vend. quam nullibi reperiemus vsum fructum dici, nisi facta relatione ad ineptam partis petitionem. l. si cum testamento. §. si fundum. ff. de exceptio. rei iudic. aut stipulationis conceptionem. l. si ita stipulatus. §. Titius. ff. de verbor. obligation. sed vtrobique improprie

priè vsusfructus dicitur, cum propriè ius sit alienis rebus vtendi. d. l. j. nec alius diffinitus traditūve à Iureconsultis reperiatur. vnde qui proprietatem comitatur, melius commoditas diceretur. nec tamen ob id accusandi sunt Iulianus, & Iul. Paul. eam vsumfructum appellantes, cum ad partium verba se retulerint, quibus vti voluerunt, vt crassius sese explicarent. Qua de re plenius dixi lib. v. Miscel. c. iij.

- 4 Cæterum tam † inter viuos pactionibus, & stipulationibus, quàm in testamento, vsusfructus constitui potest. l. iij. §. j. ff. de vsufruct. §. ij. illo titul. in instit. vt accuratius tracto in l. via. hoc tit. Qua in re illud à vobis tantummodo no
5 tari cupio, † quod Accurs. singulariter scriptū reliquit, in auth. hoc locum. C. si secund. nup. mul. existentibus liberis sola alimenta vxori relicta videri, quam testator in testamento fecit dominam & vsufructuariam bonorum suorū. Quæ sententia non in scholis modò, sed & in palatiis recepta est Bart. & alij in l. Titia cum testamento. §. fin. ff. de leg. ij.

*Vxor reli
Ela vsufu
Etuaria,
quid &
quomodo
capiat.*

Hoc fateor præcipuum habituram vxorem, quoniam suo iure, suaque manu & autoritate, quæ ad se alendum necessaria sunt capiet. Ioan. Andr. in addit. ad Specu. tit. qui fil. sint legit. §. j. Ang. in l. j. ff. rerum amot. vbi alius legatarius è manu hæredis capere debet. l. non dubium. C. de legat. Præterea si præmorientur filij, recidet ad eam totus vsusfructus, etiam ad substitutorum exclusionem. Bart. in l. sicut in annos. ff. quibus mod. vsufruct. amit.

Planè

- 6 Planè conuenit † valde finitio vsusfructus, *vsus i quo*
 vsui, si ex ea dictio (*fructu*) dematur. Hoc enim *ab vsufusu*
 interest inter vsu & vsufructu, quòd illo *ctu diffe-*
 tantum vtamur, hoc vtamur & fruamur. Minus *rat.*
- 7 † lucri dicebat Imperator in §. j. de vsu & habi.
 est in vsu, quàm in vsufructu, nam is qui fundi
 vsu habet, nihil vltius habere intelligitur,
 quàm vt inde natis fructibus, ad vsu quotidia
 num pro sua indigentia & necessitate vtatur. l.
 plenum. ad princip. ff. de vsu & habita. Sed nec
 alij quoquomodo ius quod habet cõcedere po-
 test. nisi alioqui redderetur inutilis vsus, quia
 puta legatus esset vsus syluæ remotæ. l. diuus.
 ff. de vsufructu. Cùm tamen vsufructuarius
 vendere, locare, aut gratis alteri cedere, & li-
 berè per se, aut per alium frui, etiam citra ne-
 cessitatem possit. §. j. de vsu & habit. in institut.
 Ad hæc dici solet, vsu in omni fructu inesse:
 in vsu verò non inesse fructu. l. per seruum. §.
 j. ff. de vsu & habitat.
- 8 Præmittendũ deinde, quid sit vrbatum, † & *urbana*
 quid rusticum prædium: vt vrbatas & rusticas *& rusti-*
 seruitutes. quarum hic Iurisconsul. meminit, & *ca prædia.*
 de quibus nos ampliter dicturi sumus, intelliga-
 mus. Et vrbata prædia Vlpia. in l. j. ff. con. præd.
 & in l. vrbata. ff. de verb. signific. appellat omnia
 ædificia, habitãdi causa facta, siue in vrbe & op-
 pido, siue extra vrbem, in vicis puta aut in vil-
 lis. quia inquit vrbatum prædium non locus
 facit, sed materia. Inde inferens quòd si qui or-
 ti sunt in ædificijs constituti, prædiorum vrbat-
 norum appellatione continentur. quando qui-

dem propter amœnitatem prædij vrbanî cui sunt contigui, habeantur.

Qua ratione dicendum, vt si non voluptatis & amœnitatis gratia, sed vtilitatis haberentur: vt fructus & redditus ortorum, ad cōmodū colentis vendi possent, quia essent vinearij, aut oli-torij, hoc est vineæ ibidem essent inclusæ, aut plura inde olera seu herbæ satiuæ, quæ sunt in vsu cibario colligerentur. quoniam tunc pro-pter rusticos redditus principaliter orti consti-tuti sunt, non vrbanâ sed rustica prædia dicen-tur, vt & illic Iurisconsul. in specie docet. Nam ea rustica prædia sunt quæ gratia colligendorū fructuum habentur.

9 *stabula an inter vrbanâ vel rustica prædia.* Addit Vlpia. stabula † esse vrbanâ prædia, qua in re ex professo aduersari Neratius videtur, cū stabula prædiorum vrbanorum nō esse sine dubio asseuerauit. l. eo iure. §. stabula. ff. in quib. caus. pig. ta. cont. Accur. sese contorquet, nec si-bi constat. Saly. verò cōsiderat illic vrbanâ à ru-sticis non loco, sed qualitate fecerni. d. l. vrbanâ. Ideo putat stabula equorum, ad vsū patrisfa-milias deputatorum, vrbanâ censeri. Reliquorū verò animalium, ad rurales vsus, vel pro macel-lo destinatorum, rustica.

At verò And. Alcia. in d. l. vrbanâ. aliter se ex-plicat, docens stabula vt diuersoria significant, vrbanâ prædia rectè dici. d. l. vrbanâ. vt autē lo-ca illa notant, quibus armenta & greges stabu-lantur, rustica censeri. d. §. stabula.

10 *Noua de-claratio.* Ego totam hanc materiam † in scriptorum omnium sententiam declaraturus, considero: vt
vrb

urbana prædia dicantur non satis esse ædificia habitationis hominū gratia facta, nisi & ea iuncta quoq; sint continentibus ædificiis. quod dilucidè demonstrat. d. §. stabula. & satis aperit. d. l. urbana. ibi (in villis & in vicis.)

II Quòd si in stes † urbanum prædium, non locum facere sed materiam. d. l. urbana. Fateor, verum hæc verba hunc sensum habent, vt urbana prædia non locus scilicet vrbis, sed materia continentium ædificiorum faciat, quasi dicat, ædificia licet nō in vrbe, sed extra urbem longè sint, urbana prædia nihilominus dici, si pro vsu hominis sint, & ab aliis ædificiis nō omnino separata. Urbanum nanq; prædium materia, & qualitas cōtinentium ædificiorum facit, non locus vrbis. l. si prædium. C. de præd. mino.

*Explicata
nouè. l. Vr-
bana præ-
dia.*

Similem faciunt Iurisconsulti interpretationem, cum seruos urbanos, urbanam suppellectilem, penum urbanam, & urbanam familiam, nō loco sed genere, aut opere distingui volūt. l. seruis vrbis. ff. de leg. iij. l. nā quod liquidè. §. penult. ff. de pen. leg. l. quemadmodum. ff. de supell. lega. l. urbana familia. ff. de verb. signific.

12 Circa autem stabula, † an inter urbana, & rustica prædia annumeranda sint? considerandum est, stabulum propriè non significare quod vulgus putat, præsepe seu locum, in quo equi, muli, boues, asini, armenta, gregesque consistunt, sed hominum diuersorium, & hospitium, in quod longo itinere fatigati, diuertere solent: licet & hinc factum, vt & loca illa in quibus iumenta, pecudes, equi, boues, continentur & pascuntur.

*Stabulum
quid pro-
priè desi-
gnet.*

(quod in ea quoque animalia huiusmodi diurno fracta labore, commorari, diuertere, & quasi stationem habere soleant), stabula dicta sunt.

At in hac significatione, stabula vix accipi apud Iurisc. reperies. qui genuinam sequuti, hospitia & diuersoria (quæ nunc vulgus *tabernas* nuncupat) stabula dicunt. quique stabula exercent, hoc est viatores mercede & pretio recipiunt, ab eisdem sunt stabularij appellati. l. j. §. caupones. ff. nau. caupo. l. vnic. §. fina. ff. furt. aduers. naut.

Stabularij.

Nouè intellecta. l. Urbana.

Ergo si querimus an ea stabula, hoc est diuersoria, & hospitia, urbana an rustica prædia dici debeant? Respondet Vlpia. quod si in villis sint, aut in vicis, quia in cōtinentibus ædificiis sunt, urbana prædia erunt. urbanum enim prædium non locus facit, sed materia, hoc est non desideramus locum vr̄bis, vt urbanum prædium dicatur. materia enim ipsa ædificiorum, extra etiam urbem positorum, puta in villis & in vicis, prædium urbanum facit. qui sensus vt nouus ita verus est ad. d. l. urbana prædia.

Meritoria loca.

14 Tabernæ meritoria.

Meritorij pueri.

In qua, stabula pro diuersoriis accipienda esse, sequentia verba manifestè demonstrant. dū ait Iurisc. (*vel alia meritoria.*) Nam meritoria † loca dicuntur, quæ mercede locantur inquilinis, & tabernæ † meritoria, ipsa stabula dicuntur, hoc est cauponæ, à verbo mereri, quod est quæstus causa aliquid operari.

Inde meretrices, quæ turpitudine corporis æsmerentur, & pueri meritorij, † à Cicer. ij. Philip. dicuntur, qui prostant, corporeque suo turpem quæ

quæstū faciunt, & merentur. Et *meritoria Vehicula*, *Meritoria*
 16 † Sueto. in Calig. dicit quæ mercede locantur. *Vehicula*
 Et in Vitellio ad eundem sensum *meritoria cœna-* & *cœna-*
cula dixit. *cula.*

17 Quòd si stabula illa, † hoc est hospitia nō sint
 in villis, vicis, aut in cōtinentibus ædificiis, sed
 ab illis omnino separata, prædia urbana dici nō *Expositus*
 possunt. tamen si enim pro vsu hominum sint, nō *noùe. §. sta-*
 tamen ædificiis sunt cōiuncta: quod alterum ne- *bula.*
 cessarium est, vt urbanū prædium sit. d. §. stabu-
 la. qui ita nouè, & verè exponendus est.

18 Itaque eas seruitutes urbanas † Iurisconsulti
 vocant, quæ prædiis urbanis debentur. Rusti- *Seruitutes*
 cas verò, quæ prædiis rusticis. Volunt enim in *urbana*
 diiudicanda & discernenda seruitute, an ea vr- *& rusti-*
 bana rusticane sit spectari prædium quod domi- *ca quæ di-*
 natur, seu cui debetur seruitus: vt si illud urba- *cantur.*
 num sit, seruitus urbana dicatur. si rusticum, ru-
 stica. l. j. ff. de seruit. urba. præd. vbi latius docet
 seruitutem stillicidium auertendi in aream vi-
 cini, esse urbanam. cū tamen certo sit certius,
 Aream prædium esse rusticum. est quippè locus
 sine ædificio, in quo excutiuntur, & trituratur *Area.*
 frumenta. l. fi. §. fi. C. de seruit. & aq. Hinc confir-
 matur quòd Accur. in l. pater filie. ff. de seruitut.
 leg. docuit viam, quæ sui natura seruitus rustica
 est. l. j. ff. de seruit. rust. ædibus tamen debitam,
 urbanam esse.

19 Ego verò de † hac communi traditione mul-
 tum dubito, quòd nullo iure eam fundatam vi-
 deam. Nam in d. l. j. qua maximè Accur. & cæte-
 ri nituntur, Area locum in ædibus urbanis va-

niens vrbana seruitutem, *Est inquit ius, quod efficit, vt vicinus vrbanus, vicini onera sustineat.* Et si niens rusticam, *ius esse dicit, quod efficit, vt vicinus rusticus, vicini onera sustineat.*

Denique, licet seruitus altius tollendi & non tollendi prædium rusticum sit rustica. l. ij. ff. de seruit. rust. seruitus tamen altius tollendi vrbani ædificium, est vrbana. d. l. j. ff. de seruit. vrb. §. æquè. de actio. quæ tamen potest deberi area, in qua conculcantur & tritulantur frumenta. & sic loco rustico. d. l. fi. §. fi. C. de ser. & aqua.

Huc pertinet, quod si doctorum sententia vera esset, & deberes mihi seruitutem itineris per fundum tuum rusticum, ad domum meam, foret hæc seruitus vrbana inspecto prædio dominante, quod dicere planè ridiculum est: cum itineris & viæ seruitutes, etiam domui, aut alteri prædio vrbano debitæ, rusticæ sint. l. j. ff. de seruit. rust. Nicol. Neapolit. in d. §. æquè. quicquid in aduersum effutiat Accur. in l. pater filiæ. ff. de ser. legat.

- 23 Nec tumultuetur † quispiam, ex. l. seruitutes *Declara-*
 que. §. si domo. ff. de seruit. vrb. que itineris ser- *tus. §. si do-*
 uitudinem vrbani dicere videtur. nam hoc for- *mo.*
 titer negamus. Illud enim duntaxat Iuriscōf. do-
 cet, eum cui debetur itineris seruitus, gradus, vel
 cliuos, propius ianuam iure facere posse. Præterea
 illic vtrunq; prædium vrbani erat. nam area (vt
 est locus in ædibus vrbani, cuius ibidem meminit
 Iurisc.) prædium est vrbani, vt paulo ante de-
 monstratum est. Et ex vtriusq; prædij nomine,
 seruitutem etiã nomen accipere non negamus.

24 *Nova opi-* Itaque nolo † à solo prædio dominante, cui ser-
nio. uitus debetur, denominari seruitutem. Nec à
 solo fundo seruiente, (quãquam ab hoc magis
 quàm ab illo vbi alterum necessario deligendũ
 esset, denominationem contra Doctores face-
 rem.) Sed ab vtroque, † si eiusdem generis sit
 25 vtrumque, quia vtrumque vrbicum, aut rusti-
 cum. In quibus terminis ferè semper Iuriconsf.
 loquuntur. Quod si alterum vrbicum esset, al-
 terum rusticum, neutrum per se spectarem, sed
 constitutionẽ ipsam seruitutis attenderem. Ad
 extremum autem vbi non satis constaret de cõ-
 stitutione, fundum seruientẽ magis spectarem,
 vi inde seruitus nomen acciperet, quàm domi-
 nantẽ, per prædicta. Sed iam satis anteludiis de-
 dimus, pergamus ad text. ipsum. Ioan. Corasius
 Tolosã Valentiaẽ die xxj. Nouembris. 1545

LEGIS PRIMAE CON-

TEXTVS.

1 <i>Ebrietas causa seruitutis.</i>	9 <i>Accurs. & aliorum de-</i>
2 <i>Personarum seruitutes cur</i>	<i>claratio explosa.</i>
<i>sic dicta?</i>	10 <i>Ias. ridicula cõsideratio.</i>
3 <i>Vsus in quo distet ab vsu-</i>	11 <i>Declaratus. S. si quis ita-</i>
<i>fructu.</i>	<i>l. talem.</i>
4 <i>Habitio seruitus est.</i>	12 <i>Facultas altius tollendi,</i>
5 <i>Seruitutes rerũ, cur sic nun-</i>	<i>dupliciter contingit.</i>
<i>cupata?</i>	13 <i>Fab. & sequacium opi-</i>
6 <i>Vrbana & rustica serui-</i>	<i>nio defensa.</i>
<i>tutes qua.</i>	14 <i>Nova declaratio ad ser-</i>
7 <i>Altius tollendi seruitus.</i>	<i>uit. Altius tollendi.</i>
8 <i>Aedificare in suo cuicun-</i>	15 <i>Officiẽdi luminibus ser-</i>
<i>que licet.</i>	<i>uitus.</i>

- 16 Mercatorum improbitas. augeatur?
- 17 Improbata doctorum declaratio. 35 Incrementum intra rem contingens.
- 18 Noua expositio ad seruit. Officiendi luminibus. 36 Promittens tueri pontem, quomodo teneatur.
- 19 Luminum seruitutes quot sint. 37 Prospectus seruitus.
- 20 Lumen, a prospectu in quo differat. 38 Impetrationis in forma pauperum virtus.
- 21 Luminum seruitus. 39 Declaratio noua seruitutis prospectus.
- 22 Seruitus, Ne luminibus officiat. 40 Ne prospectui officiat seruitus.
- 23 Vtra plus habeat utilitatis. 41 Noua ad eam seruitutem opinio.
- 24 Noua declaratio ad seruit. luminum. 42 Altius non tollendi seruitus.
- 25 Seruitutem debens quando facere teneatur. 43 Arboris plantatio, an sit contra eam seruitutem.
- 26 Dispositio simplex fortior. 44 Aedificare quando quis prohibeatur.
- 27 Ne luminibus officiat seruitus, dupliciter imponitur. 45 Stillicidium auertendi.
- 28 Eius seruitutis debitor, an solem auferre possit. 46 Debens hanc seruitut. an aedificet?
- 29 Diogenis Cynici responsum, ad Alexandrum. 47 Seruitus leuior, non grauior, fieri potest.
- 30 Noua opinio. 48 Fructuarius cur non querat seruitutem.
- 31 No. intellec. ad l. si arborē. 49 Aedificio extincto, an finiat seruitus?
- 32 Dispositio simplex non trahitur ad futura. 50 Mutatione rei qua seruitutes extinguantur?
- 33 No. intellec. ad l. non modus. 51 Monasterium destructū

- an retineat privilegia. 73 *Seruit. oneris ferendi & tigni immittendi differentia.*
 52 *Noua differentia ratio.* 74 *Rustica seruitutes.*
 53 *Intellectus nouus ad §. si sublatum.* 75 *Itineris seruitus.*
 54 *Fictio, sine equitate nõ procedit.* 76 *Seruitutem habes, quid facere possit.*
 55 *Repudiatio vnius iuris, ad alterum non trahitur.* 77 *Ire per alienũ an liceat?*
 56 *Nouus intell. ad l. si domus.* 78 *Reiecta omnium opinio.*
 57 *Stillicidij nõ auertendi seruitus.* 79 *Declarata. l. diuus.*
 58 *Noua declaratio.* 80 *Noua opinio.*
 59 *Tigni immittendi seruitus.* 81 *Thesaurus quid.*
 60 *Tignum quid.* 82 *Theaurũ in alieno effodere an liceat.*
 61 *Lex. xij. tabul. exposita.* 83 *Furtiuam rem perquirere in alieno quãdo liceat.*
 62 *Immissum in meo, an propria authoritate tollam?* 84 *Interdictum de glande legenda.*
 63 *Conditio melior prohibetis.* 85 *Glandis verbo omnes fructus veniunt.*
 64 *Ossa illata in sepulchrum meum nequeo tollere.* 86 *Explosa omnium sententia.*
 65 *Noua opinio.* 87 *Dominio rei propiã quando quis priuetur.*
 66 *L. ossa, nouẽ declarata.* 88 *Iter habens an cum alio vti possit.*
 67 *Aedificium an solũ rapiat.* 89 *Actus seruitus quid.*
 68 *Interdictum de arboribus cadendis.* 90 *Agere propriẽ quid sit.*
 69 *Proiectum in meo, an liceat tollere.* 91 *Lectica.*
 70 *Oneris ferendi seruitus.* 92 *Vehiculum.*
 71 *Seruitutem debens, an ad factum teneatur.* 93 *Iter dupliciter sumitur.*
 72 *Naturalia an pacto tolli possint.* 94 *Noua opinio.*
 95 *Via seruitus.*

- 96 Publica via & priuata.
 97 An sit in via plus, quam in actu.
 98 Noua consideratio.
 99 Iumenta à iuuādo dicta.
 100 Via latitudo qua sit.
 101 Mensura agrorū varia.
 102 Iuggerum.
 103 Plethrum.
 104 Pertica.
 105 Linea.
 106 Decēpeda. Decēpedator.
 107 Passus.
 108 Vlna.
 109 Cubitus sesquipedalis.
 110 Palmus.
 111 Spithama.
 112 Vncia.
 113 Digtus.
 114 Noua declaratio ad l. via.
 115 Via mensura cur in anfractum duplicata.
 116 Via per plures fundos debita, an vna sit.
 117 Seruitus quando multiplicetur.
 118 Nona opinio.
 119 Declarata nouè. l. si ades.
 120 Ductus aquae tripliciter fit
 121. Aq̄ductus seruitus quae.
 122 Cōcessae seruitutis interpretatio.
 123 Concessio iuris an realis
 vel personalis.
 124 L. Lucius declarata.
 125 Aquaeductu habens aliō aquam non ducit.
 126 Haustus aquae seruitus quid.
 127 Haustus seruitus an nominata?
 128 Nominata & innominata seruitutes quae?
 129 Doctorum omnium explorata distinctio.
 130 Haustu concesso, concessum iter.
 131 Franciscanorum & Dominicanorum cōtrouersia.
 132 Concessa seruitute an altera constituatur.
 133 Apulsus seruitus.
 134 Appellēs maiorē pecorū numerū quō prohibeatur.
 135 Pecoris pascendi seruitus.
 136 Pecoris verbo quid veniat.
 137 Pecus in alieno pascere non licet.
 138 Animal in agro repertiens quid agere debeat.
 139 Retentio quādo per actiōnem excludatur.
 140 Retentio pro impendijs locum habet.
 141 Ciuis in causa ciuitatis

testificatur.

Corasio.

142 Testis de vniuersitate an
esse possit.

145 Doctor consulit contra
singulos de ciuitate à
qua conductus est.

143 Clericus de negotio ecclesie
testimonium fert.

146 Calcis coquenda &
arena fodienda seruitus.

144 Valentini iniuria questi de

Eruitutes) Quarum hinc mentio fit in-
tellige. Est enim alia quedam seruitus,
qua quis dominio alieno contra na-
turam, constitutione iuris gentium

subiicitur. l. manumissiones. ff. de iust. & iur. l. li-
bertas. §. j. ff. de stat. homi. quæ vt illinc apparet,
ex bellis initiũ sumpsit. l. ex hoc iure. ff. de iust. &
iur. §. j. de libert. tametsi Canonistæ nostri dicant,

1 ab ebrietate † principiũ habuisse, Ambrosij testi-

Ebrietati monio adducti: cuius verba hæc sunt. *Manebat*
Ambros. ante vini inuentionem omnibus inconcussa libertas, nemo
seruitute sciebat à consorte naturæ suæ obsequia seruiens exigere.
ascribit. Non esset hodie seruitus, si ebrietas nõ fuisset. c. sexto die.
§. manebat. xxxv. dist.

2 *Personarum.* Appellantur hæc † seruitutes per-

Personarũ sonarũ, id est hominũ. l. quoties. j. hoc titu. quod
seruitus hominis personæ cohereant, ac debeatur, perso-
ur sic di- nam eius comitetur, & cū ea intereant. l. nõ solũ
ta. ij. §. tale. ff. de liberat. leg. l. sicut. §. si. ff. quib. mod.

3 vsusfr. amit. *Vsus & vsusfructus.*) Inter † vsum, &

Vsus ab vsumfructũ hoc interest, quod illo fructu rerũ
vsufructu vtamur, pro quotidiani vsus indigentia, & ne-
quo dis- cessitate: hoc verò citra etiam necessitatẽ rebus
erat. fruamur. l. j. ff. de vsufu. Vnde & vsus nudus di-
citur, quod sine fructu sit. l. j. ff. de vsu & habita.

Et

Et fructus quidē sine vsu esse nō potest, vsus sine fructu potest. l. per seruū. §. j. ff. illo tit. vt sic longè minus cōmodi sit in vsu, quàm in vsufructu. nam qui vsum fundi habet, nihil amplius habere potest, quàm vt oleribus ibi natis pomis, floribus, fœno, stramentis, & lignis, quantū satis est vsui quotidiano, vtatur: qui verò vsufructū, licet non indigeat, fundo liberè vtitur, fruiturque, quantum tamen fieri potest rei principalis, hoc est fundi substantia salua. l. j. ff. de vsufruct. §. j. de vsu & habit. c. si. de pigno.

4 Est porrò † præter vsum, & vsufructū, alia *Habitatio* personarū seruitus, quæ habitatio dicitur. Eam *quid.* ego sic finire solitus sum, vt *ius sit liberè in aliena domo habitandi, ab vsu & vsufructu separatum.* l. cum antiquitas. C. de vsufu. §. penul. de vsu & habit. in inst. Eam autem non annumerauit hic Iurisc. quod necessum non putauerit, omnia personarū seruitutum exēpla referre: sed satis esse duo proponere, quæ tamen constitutionem non restringunt. l. damni infecti. ff. de dam. infect.

Quod si contenderit quispiam ceruicosè, habitationem seruitutem non esse ex. §. si. de vsu & habit. vbi inter seruitutes & habitationem interferit copulam Impe. quæ tamen vt notissimū est, non nisi inter diuersa collocatur. Accurf. in rub. ff. de iur. & fac. igno. Glo. in. c. querelam. de simo. Respondetur ex verbis. d. §. fin. nos nullo modo argumentari posse, cum illic etiam copula ponatur inter seruitutes vsum, & vsufructum. Separauit igitur ab vsu, vsufructu & habitatione, seruitutes vt reales à personalibus, nam

nam cum seruitutes legislator exprimit, rerum ferè semper intelligit seruitutes, nec tamen ideo negat, quæ personarum sunt seruitutes esse. Quid autem sit in operis, & ministerio seruorum, amplius in rub. tractauimus.

- 5 *Rerum*) Ut † seruitutes personarum dicuntur, quæ personæ cohærent, & inseruiunt: Ita rerum, quæ rebus inhærent inseparabiliter, adeo ut sine his non subsistant. l. j. ff. con. præd. §. ideo. de seruit. In inst. nec personæ sed rei, hoc est prædio debeantur. l. vnus. ad fi. princ. ff. de seruit. rust.

Alius tollendi.

- 6 *Rusticorum prædio. & Urb.)* Quæ † sint urbana, quæve rustica prædia, quæ item seruitutes rusticæ & urbanæ, generatim in anteludiis huius l. diximus. hic singulatim quasque declarare, & speciatim pertractare, occasionem nactus optimam constitui. urbanas memorat præcipuè Iuriscons. in l. j. ff. de seruit. urba. inter quas primam locat †, *Alius tollendi*, in qua illud primum reuocatur in dubium, vtrum ius *Alius tollendi* sit seruitus? Et esse seruitutem negare non possumus, cum id nominatim legislatores dicant. d. l. j. & §. æquè. de actio. & l. in tradendis. §. j. ff. cõ. prædio.
- 8 At quod † non sit seruitus, fortissimum est arg. quod alius ædes tollere, & ædificare, libertatis naturalis iure vnusquisque liberè possit, nec hoc ad seruitutem quoquo pacto pertineat. l. fi. in prin. hoc tit. l. cuius. ff. de seruit. urba. l. fi. §. penul. ff. quod vi aut clam. nisi seruitutem *Alius*

non tollendi, vicino debeat. l. Imperatores. ff. de seruit. vrb. l. loci. §. cōpetit. ff. si ser. vend. l. altius. C. de seruit. & aqua.

9 Tantas offudit † tenebras Doctoribus hoc *Exempla*
contrarium, vt necdum lumen receperint: nam *seruitutis*
quo plus se extricare pergunt, eo magis impe- *Altius nō*
diuntur Accur. Iacob. ab Aret. Dyn. & Ias. in d. *tollendi.*
§. æquè. Accurf. Bar. Odoff. Ang. & Castr. in d. l.
j. vt ius altius tollendi seruitutem esse ostendāt,
exemplum adferunt, de eo qui seruitutem vici-
no debet, vt altius teneat edificatum, ne lumini-
bus puta officiat, propter solis fortasse reper-
cussionem. l. si arborem. §. interdum. ff. de seruit.
vrb. Aut vt commodius tigna immittantur. l. eū
debere. illo titu. Aut fortè propter ventum, vel
aspectū, ne viatores ex via præalta, oculos in in-
teriora ædium depressarum conuicere possint.

10 Quæ consideratio ex † §. æquè. subuertitur,
in quo cum de seruitute huiusmodi Imp. agit:
non loquitur de ea quam quis in alienis ædibus
habet, sed de ea quā in suis. *Veluti* (inquit) *si quis*
agat in sibi esse ades suas altius tollendi. Fit autem ri- *Iaso. com-*
diculus Ias. contra reciproci suus proprietatem, *mentum.*
hāc declarationem pertinaciter defendens. Nec
quispiam est tam infelix Grammaticus, qui hāc
expositionem *suas ades, id est vicini* ferre possit. l.
cum in testamento. ff. de aur. & arg. lega. l. debi-
tor. in princ. ff. ad Trebellia.

11 Nec quicquā † mouerit nos. l. talē. §. si quis ita. *Intellec. §.*
ff. de hæred. inst. qua maximè Ias. nititur, quādo- *si quis ita.*
quidem tantū dicat, illud intelligi meū, in quo *l. talem.*
nō alius ius habet præter me, veluti si Stichum
fer

seruum heredem instituerim, si meus erit cum moriar, & eum viuis manumiserim, succedet tamen Stichus: quia licet seruus meus non sit cum moriar, est tamen libertus, qua ratione meus dici potest, quo circa cum verba non omnino repugnent, non videor ipse casum hunc excludere voluisse.

- 12 Alij vt † Fab. Aretin. las. & sequaces considerant, facultatem altius tollendi dupliciter contingere. Primum ex naturali libertate, qua ædificare & in infinitum supra suum imponere, omnibus liberum est. l. imperatores. & l. cuius. ff. de seruit. vrb. l. altius. C. de seruit. & aq. Deinde iure seruitutis, vt cum ex lege municipij vetantur ciues, vltra certam formam & mensuram ædes tollere, inuito vicino. cuiusmodi statutum Florentiæ esse refert Accur. in l. qui luminibus. ff. de ser. vrb. & in l. j. C. de ædif. priuat. Hoc certè casu altius tollendi libertas, statuto omnibus incolis adempta est, quare si testamento aut pacto quispiam à vicino ius altius tollendi quæreret, seruitutem proculdubio acquireret. neque enim ei ante competeat iure libertatis naturalis, vt potè statuto sublata, vnde confessoria vti poterit. d. §. æquè.

Quod vltimum ridet illic Iason. & vsque ad nauseam illustre Ioannis Fabri ingenium iactitans, eo loci defecisse. quandoquidem confessoria datur ei, qui seruitutem sibi deberi contendit. l. ij. in princip. ff. si ser. vend. at in memorato Fabri exemplo, qui agit non pro seruitute, sed pro libertate experitur, dicens ædes suas liberas, ab illa seruitute statuti aut con-

sue

consuetudinis, & ita negans eandē illi seruituti obnoxias: quare potius dicendum, negatoriam competere, quæ datur ei qui seruitutem debere negat. d. l. ij. Quo fit vt hoc Fab. exemplum inquit Ias. non procedat, cūm dicat Imp. in d. §. æquē. non negatoriam, sed confessoriam competere, pro hac seruitute, *Altius tollendi*.

- 13 Sed inconsideratè nimis † Ias. (mea sententia) *Defensus Faber ab impu. Ias.* loquitur. nam fateor eum qui in proposita specie vt diximus agit, eo spectare, vt ædes suæ liberæ reddantur: verum ea libertas naturalis non est, sed imposititia. Sicut si constitueretur mihi seruitus, immissum aliquid habendi, ex ædibus meis in ædes vicini. Hoc enim dici non potest mihi competere iure libertatis naturalis, qua ædificia omnia libera sunt: quia ea libertas erepta mihi est lege scripta, sed iure seruitutis à vicino mihi constitutæ.

Sic habes vtcunque Fabri & sequacium opinionem defensam, quæ tamen acutè appendenti videbitur vim inferre legibus, de hac seruitute *Altius tollendi* loquentibus. constringendo eas ad loca, in quibus sunt prædicta statuta, *statuta sunt facti.* quæ tamen cum facti sint, & in facto consistant, legum conditores se profitentur ignorare. c. vt nostrum. vt eccies. benef. c. j. de const. in vj.

- 14 Quocirca considerabā, si † noue & citra necessitatem statutorum, posset hæc materia declarari: vt dicamus lege ipsa scripta *Altius tollendi* facultatem, quæ naturali iure omnibus tribui solet. d. l. cuius. ff. de ser. vrb. & l. si. §. pen. ff. quod vi aut clam. seruitutis iure nonnunquam com-

petere: veluti si *Altius non tollendi* seruitutem ædes
 meæ debeant ædibus tuis, tuque deinde mihi
 concesseris ius esse te inuito altius tollere ædi-
 ficia mea. hæc enim facultas *Altius tollendi*, à te
 mihi concessa, solo iure illius seruitutis quam
 ædibus tuis imposuisse videris, niti censetur. l. si
 domus. ff. de seruit. vrb. Et hoc exemplum tan-
 tisper ipse secutus sum, donec animaduerti ea
 concessione te magis veterem seruitutem à me
 tibi debitam remisisse videri, quàm mihi nouam
 constituisse. d. l. si domus. l. si mihi. ff. de seruit.
 rustico. & l. stillicidij. ff. quemad. ser. amit. non
 itaque huic exemplo hærendum censeo. Sed nec
 credendum cum Fab. & aliis communiter ad
 statutum ius naturalis libertatis constringens
 leges (vt diximus) sese referre, sed nouè dicen-
 dum libertatem illam naturalem ædificandi coar-
 ctasse, sanxit enim, liberum vnicuique esse ædi-
 ficare altiúsque ædificia tollere, etiam si extol-
 lendo, vicini ædes obscurentur. d. l. cum eo. ff.
 de seruit. vrb. Cæterum nè quis hac libertate
 elatus, insolenter abuteretur, admonuit Vlpia.
 formam ac statutum antiquorum ædificiorum
 eius loci debere custodiri, l. qui luminibus. ff.
 de serui. vrb. vnde qui ædificare vult, altitudinis
 vsitatae modum prohibetur excedere. l. j. C. de
 ædit. priuat. nisi illam facultatem quæsierit à
 vicino, tuncque is cui à vicino tributum est,
 vt ædificando egredi possit antiquorum æ-
 dificiorum statum, *Altius tollendi* ius habebit,
 quod non libertas, sed vera & propria erit
 seruitus.

*Noua de-
 claratio.*

Luminum seruitutes.
Officiendi luminibus.

15 Labbrant præterea doctores † circa aliam urbanam seruitutem, quæ *officiendi luminibus vicini* dicitur. non facile valentes huius seruitutis exemplum reperire. Nec enim quo pacto possit quis habere seruitutem, vt luminibus suis officiat, satis perspicue vident. præsertim quod eis persuasum sit, seruitutem constitui nõ posse: quæ non prædio dominanti vtilitatem adferat, aut cuius vicini non intersit. l. quoties. hoc titu. Atqui domino prædij tantum abest, vt vtile sit imponi seruitutem qua luminibus suis officiat, vt maximè ei damnosum sit & noceat.

Mercatorum calliditas.

16 Hoc contrarium veriti doctores, ad † mercatorum, & alia ridicula exempla confugiunt. Potest (inquiunt) interesse domini, quia domus erat mercatoris fortasse, quæ ne pannorum vitia viderentur, tanto lumine non egebat. Notantes interim mercatorum calliditatem, qui inter cæteras quas dignas supplicio fraudes committunt, vt subtilius emptores fraudent, deducunt eos in officinas tam opacas, vmbrosas, & obfcuras, vt vix venditor inibi emptorem conspiciat, vt non iniuria Bal. dicat in c. cum causam. de testib. quo vadit anima mercatoris.

Nota contra mercatores.

Nullus enim sine fraude ditescit. Et interim.

Cum plenius a quo

Laudat venales, quas vult extrudere merces.

vt alius Poëta canit.

Periurata suo postponit numina lucro:

Mercator stygijs non nisi dignus aquis.

A quibus non abhorret Chrysostomus cum ait, mercatorem non posse placere Deo. cum ex eo hominum genere, nullus sine mendacio, & & periurio, reperitur. c. eiiciens. lxxxviiij. disti.

Hoc itaque casu maximè mercatoris interest, vt præ alto vicini ædificio ædes suæ obscurerentur, luminibusque suis officiantur, quo calidius emptorem circumueniat, mercis corruptionem tenebris tegens.

Dicunt præterea interesse mea posse, vt obscurerentur ædes meæ, quæ cum essent iuxta montem aut terram aliquam prominentem, in qua erat via publica, illac transeuntes me videbant, ob idque ad me quotidie veniebant. quo nomine impendere plura cogebam, quàm rei familiaris tenuitas fortasse ferre posset, à forensibus quotidie vexatus.

17

*Explosæ
communes
interpretationes.*

Verū hæc interpretationes mera † sunt phantasmata: ad quæ nunquam attenderunt Iuriconsulti. Posthabitis igitur his somniis considerandum est. l. j. ff. de serui. vrb. quæ huius seruitutis luminibus officianti affirmatiuè meminit. non retulisse seruitutem ad propria lumina, sed ad lumina vicini, vt illis scilicet officeretur. Qua in re inexcusabilis est error Doctorum, existimantium eum qui habet seruitutem huiusmodi, ius habere cogendi vicinum, vt suis luminibus id est eius cui debetur seruitus, officiantur: quo nihil absurdius, nihil magis alienum à

vero legis sensu, & recto animi iudicio, dici potest. cum enim tractant hanc seruitutem Iurif-
 consulti, ad lumina vicini seruitutem debentis,
 vt illis non eius cui debetur seruitus luminibus
 officiat, respiciunt. quod apertissimè. d. l. j.
 demonstrat.

18 Hoc autem quo exemplo † demonstrari pos-
 sit, quia Doct. non intellexerunt, & foedissimè
 lapsi sunt, à me accipe. Qui vult ædificare, non
 modo non debet vsitatae altitudinis modum ex-
 cedere, sed nec solitam antiquorū ædificiorum
 latitudinem. In omnibus enim debet tenere for-
 mam, ac statutum antiquum ædificiorum. d. l.
 qui luminibus. ff. de ser. l. j. C. de ædif. priua.
 Quare si quis parietem suum, in latum ita exten-
 dere velit, vt pro tracto pariete contra veteris
 ædificij formam obscuret ædes vicini, non po-
 test, nisi hæc seruitus imposita sit, hoc est con-
 stituta, vel pactioibus vel testimonio, quibus
 modis si mihi ædificare volenti, vicinus eam
 seruitutem imposuerit, non vt altius tollerem,
 quàm status antiquus ædificiorum pateretur,
 (tunc enim seruitus diceretur *Altius tollendi*) sed
 vt latius protēderem parietem meum suis etiam
 luminibus officiendo, eo casu habere dicor ser-
 uitudinem luminibus vicini officienda.

Quæ omnia intelligi volo, nisi altitudinis
 modus edicto principis, aut lege municipij, vti-
 litatis publicæ gratia præscriptus esset. neque e-
 nim pactis priuatorum publicum ius lædi po-
 test. l. ius publicum. ff. de pact. l. si. ff. de suis & le-
 git. veluti cum Augustus Cæsar ne magna mole

*Nova de-
 claratio
 seruitutis
 officienda
 lumini-
 bus.*

*Augusti
 edictum.*

ædificiorum vrbs ruinis laboraret, constituit ne supra septuaginta pedes sublimius quis ædificaret. Quod & Nero Cæsar, post incensam urbem, dimensis vicorum ordinibus, & viarum spatijis statuit, ne ultra præscriptum ædificia tollerentur.

*Neronis
statutum.*

19 Verum enimvero, quoniam † oculis nostris obiecta sunt lumina, quot sint circa ea seruitutes videamus. Et quantum ipse possum coniciere ex Doctorum commentariis, tres hi duntaxat faciunt. Ego verò quinque tractatas à iurisconsultis comperio. *Luminum simpliciter, Officiendi luminibus, Ne luminibus officiat, Prospectus, Et ne prospectui officiat.*

*Luminum
seruitutes
quæ.*

20 Eas nos tractaturi singulas, † primum illud notari volumus lumen à prospectu differre: Nam ut Iul. Paul. inquit in l. lumen. ff. de seruit. urb. præd. *Lumen id est, ut cælum videatur, prospectus non.* Et ideo hoc interest inter lumen, & prospectum: quod prospectus etiam ex inferioribus locis sit, lumen ex inferiore loco esse non possit.

*Lumen à
prospectu
in quo dif
ferat.*

21 Seruitus luminum, † ex omniū fermè sententia, cæteris minus continet. tenetur quippè duntaxat qui mihi eam seruitutem debet, lumina mihi necessaria præstare, per fenestram putam factam in muro: vnde altius ædificare potest, etiam si officiat luminibus meis, dum quod ad usum domus meæ mihi necessarium est, seruet lumen. A deo ut dicant Doctor. si plures sint fenestræ, quæ domum meam lucidissimam reddant, possit nihilominus qui debet seruitutem luminum, altius tollendo & ædificando, omnes

*Luminum
seruitus
an cæteris
minus con
tineat.*

obt

obturare præter vnam, si ex ea fatis luminis habere possim, ad vsus mei necessitatem. l. luminum. ff. de seruit. vrb.

22. Qua in re † plurimum differt à seruitute, *Ne luminibus officiatur*: quam qui debet, non potest altius tollendo lumina quoquo pacto minuere.

23 d. l. luminum. ij. resp. Et ita inquirunt, plus † habet virtutis negatiua seruitus luminum, quàm affirmatiua. Nec mirum dicit Castrens. cum plus neget negatio, quàm affirmet affirmatio. Accur. & alij in l. hoc genus. ff. de condi. & demon. Gl. in c. cum dilectus. de consuet.

Negatio plus negat quàm affirmet affirmatio.

Quæ consideratio concluderet, vbi verum esset seruitutem, *Ne luminibus officiatur*, plus utilitatis habere, seruitute *Officiendi luminibus*: sunt enim inter se contrariæ, hæc adfirmat, illa rectè negat. At hoc falsum est, cum non plus virtutis habeat, tum negatiua, quàm affirmatiua. vt enim qui habet seruitutem *Ne luminibus*, non potest luminibus suis ædificia vicini priuare. Ita per contrarium, qui habet seruitutem *Officiendi luminibus*, liberè potest altius tollendo ædificia, vicini lumina omnino obscurare, vt nunc dicam.

Sed deterius adhuc inducebant hanc rationem scriptores, in seruitute *Luminum* simpliciter constituta: quandoquidem nulla est negatio, respectu seruitutis *Ne luminibus*. nam negatio seruitutis luminum esset non excipere lumina, proinde non est bona Castren. ratio, quia plus negat; negatio, quàm affirmatio affirmet.

Castrens. considera- tio euersa

Considerandum est præterea non videri verum seruitutem *Ne luminibus officiatur*, amplio-

esse seruitute *Luminum* : Imo per contrarium potius videtur, plus in hac, quàm in illa esse. Nam vt antiqui quidam dicebant, qui luminis seruitutem debet, non satis habet altius non tollere, nisi & lumina præbeat, vnde iam ædificatum destruere tenetur, vt faciat ad ædes nostras lumina peruenire. cum tamen in seruitute *Ne luminibus officiat*, satis sit lumina non impedire.

Postremò aduertendum, quod docent scriptores circa seruitutem *Luminum*, vt qui eam debet, excipere lumina necessaria duntaxat teneatur, adeo vt omnes fenestras præter vnam obturare possit, dum ex ea vicinus cui debetur seruitus, satis habeat luminis, nullo iure probatur. Nam alleg. l. luminum. simpliciter dicit, acquisita luminum seruitute, id quæsitum censerit, vt vicinus lumina nostra excipiat.

No. decla.
ad l. lumi
num.

24

No. opin.

Quocirca non recedendo à verbis † tex. quicquid Doctores dicant, verius existimo, in seruitute luminum, necessitatem eius cui debetur seruitus, spectandam non esse: sed potius tempus, & locum, respectu cuius facta est seruitutis impositio. Vt sic acquisita seruitute luminum ad certum locum, in quo facta est vna fenestra, vel etiam plures, teneatur vicinus lumina omnia excipere, tametsi necessaria non sit. Nam hæc consideratio necessitatis, in anfractus & lites immortales, contrahentes immergeret: dum quisque pro captu suo contenderet, vel necessarium, vel non necessarium esse lumen.

Nec propterea existimandum est, inter *Luminum*, & *Ne Luminibus*, seruitutes nihil interesse, adhuc

adhuc enim præsignis est differentia, seruitus quippè *luminum* ad certum locum cōstringitur: *Ne luminibus* verò, ad vniuersum prædium dominans refertur. cui nulla in parte quicquam obicere potest, ad luminis impedimentum.

Vtra verò earum latior, & amplior sit, nō parum habet dubij. Ego breuiter puto Alber. sententiam & antiquorum aduersus Accur. & alios verissimam, plus esse scilicet in seruitute *luminum*, quàm in seruitute, *ne luminibus officiatur*. Idque triplici ratione.

Antiquorum opinio defensa.

Prima, quia plus est roboris & virtutis in duobus vinculis, quàm in vno. Auth. itaque. C. cōmunia de successio. At qui debet *luminum* seruitutem, ad duo tenetur: vt excipiat scilicet lumina, & exceptis quæ ad nos veniunt, non officiat. Qui verò debet seruitutē, *ne luminibus*, ad illud tantum obligatur, ne luminibus officiat.

Altera ratio: plus est in facto, quàm in non facto. l. iij. §. Cato. l. vbi autem. §. fin. ff. de verbor. oblig. ideo qui faciendo delinquit, eo qui nō faciendo peccat, grauius punitur. l. qui vas. §. qui furem. ff. de furt. Accurf. in l. lex Cornelia. ff. ad Sillania. & in l. si mora. ff. solut. matr. Debitor autem seruitutis *Luminum*, ad factum tenetur: vt scilicet nostra lumina recipiat. Debitor verò seruitutis *Ne luminibus*, obstringitur simpliciter non facere.

Delictum grauius in faciendo.

25 Nec obstat si dixeris seruitutis *Luminum* debitorem, ad factum minimè obligari, cum nō ea sit seruitutis natura, vt quis non nihil faciat, sed vt non faciat, & patiat. l. quoties. §. si. ff. de seruit. teneatur.

Seruitutē debēs quā do facere teneatur.

Hoc enim obtinet, nisi actum sit in constitutione seruitutis contrarium, vel expressè, vel tacitè. l. ij. §. apud Labeonem. vbi Accurs. Bartol. & cæteri. ff. de aqua plu. arcend. Rursus id principaliter verum est, non in consequentiam: sicuti constat ex seruitute oneris ferendi. l. eum debere. ff. de seruitu. vrba. quam qui debet, collapsum parietem reficere tenetur. l. & si fortè. §. & Gallus. ff. si seruit. vend. l. sicuti. §. distant. ff. de seruit. rustico. Non quòd ex prima causa sit, ad id obligatus, quandoquidem principaliter teneatur pati parietem suum onera aduersarij sustinere perpetuò. d. l. eum debere. Cæterum quia id fieri non potest, nisi per subrogationem parietis noui, in locum eius qui collabatur, quòd certum sit parietem æternum esse non posse, in consequens ad faciendum obligari dicitur.

Sic & in *Luminum* seruitute, ratiocinari possumus, vt qui eam debet, principaliter teneatur pati, lumina per suas ædes in meas venire: verum quia fortè id fieri nequit, nisi & ipse quippiam faciat, ad factum in consequens obstringatur. Nec ob id dicemus, ex seruitutum natura quicquam immutatum, cum in omnibus ferme iuris partibus, quæ principaliter prohibita sunt, in consequens permittantur. l. j. l. quod dicimus. ff. de autho. tut. l. si is qui duos. ff. de liberat. legat.

Tertiò quòd seruitus *Luminum*, amplior sit, & plus virium habeat, ex eo vel maximè liquet: quòd per eam simpliciter, & indeterminate, lumina constituentur, per seruitutem verò, *Ne luminibus*, determinatè, ne scilicet illis officiat.

Disposit

Prohibita
principaliter
& consequentiam
permittuntur.

26 *Dispositio* autem † simplex, & indeterminata, fortior est & magis præiudicat, alia quacunque determinationem certam, ex tempore, re, persona, aut loco accipiente. l. si defensor. §. qui interrogatus. ff. de interr. actio. l. si duo patroni. §. idem Iulian. & §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. l. j. §. sed videndum. vbi Accur. ff. de success. edict.

Proinde Bart. & alij, in l. nec is. §. hæres. ff. de acquir. hæred. Bald. & Salyc. in l. suam. C. de iur. delib. docent repudiantem simpliciter hæreditatem, censi ius omne quærendi eam, siue ex testamento, siue ab intestato recusare: tametsi ex testamento repudians, non intelligatur omittere ab intestato, qua de re scripsi in l. hæres instituta. C. de impuber.

Ne luminibus officiatur.

27 Hæc seruitus, † ex his quæ mox diximus, factis est in aperto. Circa quam tamen illud prætereundum non duxi, eam aliquando solam & simpliciter imponi, *Ne luminibus officiatur*, Nonnunquam coniungi seruituti alius non tollendi. Idque dupliciter, vel copulatiue, veluti si constituis mihi seruitutem *Alius non tollendi*, & *Ne luminibus officiatur*: Vel per modum causæ sine copula, sicuti si imposita sit in hunc modum seruitus, *alius non tollendi, ne luminibus officiatur*. l. hæc autem. ff. de ser. vrb.

Primo casu hoc continet seruitus, ne lumina vicini obscuriora quoquo pacto fiant: vnde quodcunq; fit, ad luminis impedimentum, prohiberi potest. l. inter seruitutes. ff. de seruit. vrb.

Adeò

Adeò vt si arbor plantata, & posita sit, cum efficiat quominus cœlũ possit videri, aduersus impositam seruitutem fieri dicatur. l. si arborem. ff. de seruit. vrba. licet secus in seruitute altius non tollendi, quam qui debet, tamen si altius non possit extollere ædificium: arbores tamen plantare, & viridaria super eam altitudinem habere potest. l. quod autẽ. & l. ædificia. ff. de seruit. urban.

Altero casu cum constituitur copulatiuè *Altius non tollendi*, & *Ne luminibus officiat*, duæ sunt in effectũ seruitutes, quas qui ita debet, nec altius ædificium eleuare potest, etiam luminibus non officiendo: nec luminibus officere, etiã non ædificando, puta plantãdo arborem. per primam quippè prohibetur qui debet seruitutem, altius tollere: per secundam verò, officere luminibus. d. l. quod autem. d. l. ædificia. & l. si arborem. ff. de seruit. urban.

Tertio verò casu, cum vtraque seruitus per modum causæ, sine copula coniungitur. vnica est seruitus, altius non tollendi, quam ideo qui debet, vicini lumina poterit obscurare, plantando arborem super eam altitudinem, cum non propterea facere dicatur, contra impositam seruitutem altius non tollendi. d. l. ædificia.

Nec quicquam facit, quòd hæc arboris plantatio sit contra seruitutem *Ne luminibus*: cum adiectione illa, *ne luminibus*, non censeatur eiusmodi seruitus imposita. sunt quippè ea verba adiecta per modum causæ, & accessorij, quocirca nõ propriam seruant naturam, sed à principali dispositione regulantur. l. ex pupillari. ff. de vulg. l. 1. ff.

Accesso-
riũ nõ im-
mutat na-
turã prin-
cipalis.

ij. ff. de pecul. legat.

28 Sed nunquid † qui eam seruitutem *Ne luminibus* debet licet obscurare lumina nequeat, saltē solem auferre possit, plantando puta arborem? Et interpretes ad vnum omnes existimāt, posse, nisi sol prædio domināti necessarius esset. d. l. si arborem. Quo loco Ang. exempla adfert locorum, qui solis habēt necessitatē. veluti inquit, si tam umbrosus, & opacus esset, vt sine fulgore solis, habitari non posset. Aut quia seruitus eo in loco, alicuius artificij gratia, quod non poterat nisi calescēte sole exerceri, cōstituta fuit, veluti pannorū, lanarum, aut pellium curandarum causa, non enim probè hæc curantur, nisi in sole siccescant.

Hanc seruitutem præterea si quæsiisset Diogenes † Cynicus, qui Alexandrum illum magnum & inuictum, se rogantem, vt si qua sibi præstari vellet, indicaret, ne solis lumen auferret, in hæc verba secedere iussit. *Mox de cæteris interim, velim à sole mihi non obstes.* non potuisset vicinus qui seruitutem debuisset, solis lumen tollendo umbrā
30 facere, vt Flori. & alij scribunt. Ego † de hac omnium sententia dubito, quandoquidem impedit proculdubio lumen, qui solem auferat. quod autem fit ad luminis impedimentum, prohiberi potest. l. inter seruitutes. ff. de seruit. vrb. Et quoniam qui seruitutem *Ne luminibus* debet, tollendo solem, contra impositam seruitutem facit. Promittit enim qui id genus seruitutis imponit, nō officere luminibus: & ita non reddere vicini lumina obscuriora, quàm sint tempore seruitutis
constit

Diogenes
ad Alex-
andrum.

cōstitutæ. l. luminū. & l. inter. ff. de seruit. vrb. mi-
nuit autē lumina, qui ex loco lucido, claro, & so-
lis pleno, vmbrosū, opacū, & tenebrosū facit.

Præterea qui eam seruitutem debet, arborem
ponere nequit, vt lumini officiat. d. l. si arbore.
in princip. in qua tamen esse non potest tāta fron-
dium, aut foliorum densitas, vt impediatur in
vniuersū radij solis, quominus in vicini do-
mū, quoquo modo veniant: multominus igitur
poterit quicquam fieri, quo in totum sol aufera-
tur. Nam cui quod minus est nō licet, quod plus
est licere non debet. c. cum illorum. de senten. ex-
com. c. cum in cunctis. de elect.

31 Nec me mouerit alle. l. si arborem. † quæ non
simpliciter dicit solē auferri posse, sed ita si locus
dominās talis sit, vt ei gratum sit, id est vtile, cō-
modum, iucundum, & optatum, solem non ha-
bere. Quo casu fateor, qui solem tollit, non face-
re contra impositam seruitutem, cum fundū do-
minantem meliorem reddat. d. l. si arborem. verū
per contrarium.

Ad hanc seruitutem postremo notabis, quòd
si simpliciter imposita sit, intelligitur tā de præ-
sentibus, quàm de futuris luminibus: nec vnquā
ad præsentia lumina constringitur, nisi consti-
tutio seruitutis, cum expressione verborū præ-
sentis tēporis, facta fuerit. l. qui ædificium. cum l.
seq. ff. de seruit. vrb. Quare si seruitutē illam, *Ne
luminibus meis officiat, ædibus tuis imposueris,*
& postea sustulerim ædificium, non poteris lu-
mina noui ædificij obscurare.

Cui sententiæ tria fortiter obstant, quæ mihi
aliās

Not. sens.
ad l. si ar-
borem.

Explana-
ta l. nō mo-
dus.

aliàs in circulis opponebantur. Et imprimis. l. non modus. C. de seruit. & aq. vbi cõstituta seruitute aquæductus ad prædiũ meum, si postea alia prædia vicina quæsierim, non possum ad ea aquã ducere te inuito. quia inquit Imper. non modus prædiorum, sed seruitus terminum facit.

Deinde quia obligatio respectu certæ rei contracta, re illa crescẽte, nõ augetur. l. rutilia polla. ff. de contrah. empt. l. si tibi mãdauero. §. is cuius. ff. mand. l. certa forma. de iur. fisc. libr. x. C.

32 Tertio illud generale: dispositio † simplex nõ trahitur ad futura. l. iij. §. illud. ff. quod quisqu. iur. Quod locũ in omni materia sibi vendicat. In contractibus, in rescriptis. c. fin. de rescrip. in priuilegiis. c. ad audientiam, de eccles. ædific. In iuramento. c. ij. de renunciat. c. clericus. de iure iur. In delictis. l. eius qui. §. j. ff. de test. & d. §. is cuius. denique in vltimis voluntatibus. l. si ita. ff. de aur. & arg. leg. in quibus tamen latissima fit interpretatio. l. in testamentis. ff. de reg. iur. c. cum dilecti. de donation.

Dispositio simplex nõ trahitur ad futura.

Paul. Castrensis ex Petri sententia in d. l. non modus. aliud censet obseruandũ, in seruitute, *Ne luminibus*, in qua potest præuideri, fenestras alias extrui posse: quàm in *Aquæductu*, quem qui debet, præuideri nequit, dominum fundi dominantis empturum prædia vicinorum, meritò de illis constituens sensisse non videtur.

Hinc post Petr. inferens, ad simile de monachis alicuius monasterij, quibus legata est certa frumenti aut vini quantitas, cui libet puta modius tritici, aut amphora vini: neque enim debet augeri

augeri præstatio, licet numerus qui prævideri non potuit, augeatur. l. si cum meus. ff. si seruit. vend.

Ego quoniam hæc dissolutio nec saporis, nec coloris quicquam habet, eam audacter respuo. quid enim si prædia habuisset à patre? hoc enim præviderat, cum filius paternorum bonorum quodammodo dominus sit: l. in suis. ff. de lib. & posth. & si filius, vt Paul. dicebat, ergo hæres. & tamen hoc etiam casu obtinet. d. l. nō modus. & d. l. qui ædificium. & d. l. si seruitus.

33 Dicebam aliàs noua ratione. d. l. non t̄ modus. *Not. sens.* rectè perceptam non pugnare, neque enim reperi-
ad l. non rio ipse diuersum in seruitute *Aqueductus* con-
modus. stitutum, quàm in seruitute, *Ne luminibus*. Nam quemadmodum imposita aquæ ducendæ seruitute, ad certum fundum, acquisitis postea prædiis, ea seruitus non debetur: ita in seruitute, *Ne luminibus* existimo, vt ædibus nouè quæsitis non debeatur.

Nec l. qui ædificium. cum l. seq. cōtrarium dicunt, sed illud tantummodo docent, quòd si in ædificio, cui vicinus seruitutem *Ne luminibus* debet, fenestræ aliquæ de nouo factæ sint: futuris quoque luminibus cautum videatur. Idem autem arbitror statutum, in seruitute *Aqueductus*. nam si fundo meo eam debeas, & fundus successu temporis post constitutam seruitutem, pinguior & melior factus sit, ita vt maiore aqua indigeat, huic quoque futuro euentui prospectum videtur: vnde aqua ad totum fundum dominantem necessaria, duci poterit. Non enim modus
 præd

prædiorum, sed seruitus terminum facit. d. l. non modus.

34 Ex his † responsum quoque puto ad illud generale, obligatio respectu certæ rei contracta, *Obligatio certæ rei an crescat recrescen-*
 35 non augetur re illa crescente. † Nam fateor, ubi crementum illud extrinsecum esset, hoc est extra rem contingens. At si ex re ipsa, crescit sine dubio obligatio, quando non ideo accessisse rei quicquam dicatur. l. vicinus. §. lacus. ff. de aqua plu. arcend.

Sicuti in alimentis, infanti in cunabulis adhuc existenti relictis, eo quippè tempore succo solo materno, hoc est lacte nutriebatur: at pro ætatis incremento, alimenta quoque crescunt. l. cum vnus. §. si. ff. de alim. & cib. leg.

Etenim incrementa intra rem contingentia, non faciunt rem censerì diuersam: quippe cuius rei species eadem consistit, eadem quoque res esse existimatur. l. proponebatur. ff. de iud. vnde non alius est homo cum adoleuit, quàm cum infans erat. l. inficiando. §. infans. ff. de furt.

Quæ omnia non incommodè produci possunt ad antiquam illam quæstionem Franc. Accursi. de Episcopo qui communitati promiserat *Pontem qui tueri debet, an aqua crescente teneatur.*
 36 tueri † pontem. In quem vt vel extolleretur, vel elongaretur, excrescente postea aqua, nihil expendere necessum erat. Quæstionis fuit an eiusdem Episcopi impendiis faciendum esset. Et per superiora responsum est, vt si in altum creuerit aqua, teneatur Episcopus: si in latum, non teneatur. Differentiæ ratio est: quia hoc incrementum extra rem est, cuius ratione non cre-

scit obligatio: Illud intra rem, in quo diuersum statutum, ex prædictis intelleximus. Salyc. in d. l. non modus.

Prospectus.

37

Prospectus
seruitus.

Agamus † nūc de seruitute *Prospectus*, ad quam imprimis sciri volo: Doctores communiter confundere seruitutem *Prospectus*, & *Ne prospectui officiat*, cum tamen inter se, longè, latèque distent. Quod nec Azo ignorauit, qui in rub. C. de seruit. & aq. ita *Prospectus* seruitutem interpretatur, vt qui prospectum mihi debet, non hoc debeat, vt cœlum videam, sed vt fenestra, aut alio quouis foramine, lux & diei claritas, ad me perueniat. Quare qui lumen habet, quia cœlum videre potest. l. lumen. ff. de seruit. vrb. proculdubio prospectum habet, non è diuerso.

Et quia inquit Azo, is cui debetur prospectus, minorem sentit commoditatem in fruendo, quàm cui debetur lumen, maiorem habet potestatem in prohibendo, ne vicinus quicquam faciat, quod noceat ad grauiorem prospectum, & liberum. cum tamen is cui lumen debetur, queri non possit, si ei quicquam fiat, quod noceat ad liberum prospectum, si tamen cœlū videri possit. Qui enim minus habet, minus offendi debet: & qui plus habet, plus offendi potest. Hæc Azo.

38

Cuius verba † suppresso autore, transcriptis Acc. in l. inter seruitutes. ff. de seruit. vrb. Illicq; Doctores inferunt, vt si quis vnus sacerdotij, seu beneficij, duntaxat collationem habeat, non contineatur illud in generali impetratione in

for

forma pauperum obtēta. Qui tractatus propriè pertinet ad c. si pro clericis. de præben. in vj. ponit Archid. in c. j. de concess. præb.

Cæterum quæ ab Azo. Accur. & aliis traduntur, mera sunt somnia. Nec enim verum est, eum cui seruitus *Prospectus* debetur, prohibere posse ne gratior, & prospectus liber impediatur: hoc enim est in seruitute ne prospectui officiat. d. l. inter. Præterea qua ratione dici potest, maiorem esse potestatem eius qui minus ius habet, minorisq; est authoritatis?

*Αζωνis
lapsus.*

Deniq; non intellexit Azo, quid esset hæc seruitus. nec enim conuenit vt dicamus, *Prospectus* † seruitutem in eo consistere, vt luciditas illa & claritas diei, per foramen aliquod ad me perueniat. Quocirca tu clarius dic, eum prospiciendi seruitutem habere, qui ius habet prospiciendi, & spectandi in prædium vicini. Et ita Theophilus interpres Græcus exponit in §. æquè. de actio.

*Nona ex-
positio ser-
uitutis pro-
spectus.*

Ne prospectui officiat.

40 Est præterea seruitus, † *Ne prospectui officiat.* *Ne pro-* quam dupliciter deberi posse, Scriptores tradunt. *Etui offi-* Primo in genere, non contracta ad certum lo- *ciatur, ser-* cum, sicuti cum constituta est seruitus, *uitus.* *spectui domus meæ officiat.* Quo casu vicinus prospectum præstare mihi debet, non solum ex parte superiore, hoc est vt cælum videri possit: sed etiam ex inferiore, vt videre possim arbores, nemora, lucus, viridaria, & alia loca amœna, circum domum meam posita.

Prospectus quippè est, non ex superioribus

modo locis, sed & ex inferioribus: licet lumen, ex supernis duntaxat. l. lumen. ff. de seruitu. vrb. Qua ratione intellectu difficile non est, longe plus esse, in seruitute *Ne prospectui*, quàm in *Ne luminibus*. d. l. inter. quam Accur. & cæteri intellexerunt, in terminis de quibus agimus, quando scilicet seruitus *Ne prospectui*, generaliter esset constituta.

Imponitur secundo in specie: quia coarctatur ad locum vnum determinatè. veluti *Ne prospectui talis fenestra officiatur*. Et tunc constitutæ seruitutis tempus, spectandum est, vt si eo tempore fenestra prospectum habebat, & ad superiora, & ad inferiora loca ab ea, quæ imposita est generaliter, nihil differat, continet quippè prospectus, non vt cælum modo videri possit, sed & vt inferiora loca conspiciantur, spectenturque, & nihil fiat, quod gratiores, & prospectum liberum impediatur. d. l. inter. & d. l. lumen.

Quod si seruitutis impositæ tempore, nec ex superiore, nec ex inferiore loco prospectum habebat, quia fortasse erat fenestra in ima parte domus, vnde tantum area eiusdem prospici poterat, & paries cõmunis vicinorũ in suo statu solũmodo tuenda erit, neque cogi poterit vicinus alium præstare prospectum. Quo casu in seruitute, *Ne luminibus* plus esse, quàm in hac *Ne prospectui*, nemo est, inquiunt Doctores, qui non videat.

41 Ego verò, & † breuius, & melius dicendum

Nova de puto, seruitutem, *Ne prospectui officiatur*, hoc *sem-*
seruitute, per continere, vt gratus sit prospectus, & liber,
Ne prospe tam ex superiore, quàm ex inferiore loco, siue

in genere, siue in specie seruitus sit constituta. *Etui offi-*
d.l.inter. Quo loco Iurifcon. adiicit in hac ser- *ciatur opi-*
 uitate, quem plus habere, quàm in *Ne luminibus,* *nio.*
 cum in hac seruitute, *Ne prospectus offendatur,* obii-
 ci nihil possit ad gratiorem prospectum, & li-
 berum. In seruitute verò, *Ne luminibus,* illud tan-
 tum, ne obscuriora lumina fiant.

Nec mihi vlllo modo placet, quod tradunt in-
 terpretes de fenestra, vt si talis sit, quæ nec ex su-
 periore, nec ex inferiore loco, prospectum habe-
 re possit, ibi sit seruitus, *Ne prospectui officiat.*
 Cum enim nullus sit ibi prospectus, dici non
 potest seruitutem eiusmodi impositam, cum
 non entis nullæ sint qualitates. l. eius. ff. de reb.
 cred.

Altius non tollendi.

42. Hæc † propria seruitus est, cum iure commu- *Altius nõ*
 ni vnicuique liberum sit ædes suas etiam vsque *tollendi*
 ad cælum tollere. l. si. hoc tit. l. si. §. penul. ff. quod *seruitus.*
 vi aut clam. l. cum eo. & l. cuius. ff. de seruit. vrb.
 l. latius. C. de ser. & aq. Ad hanc seruitutem duo
 præcipuè notanda veniunt.

34. Primum † plantationem arboris non esse *Plantatio*
 contra eam seruitutem, quam ideo, qui debet, *arboris an*
 potest arbores, & viridaria quæcunque habere *sit contra*
 supra eam altitudinem. l. quod autem. & l. ædifi- *seruitutē.*
 cia. ff. de seruit. vrba. præd.

Intellige sanè, quando simpliciter esset con-
 stituta seruitus, *Altius non tollendi.* Nam si cum ea
 imposita copulatiuè esset seruitus, *Ne luminibus,*
 quia finge facta esset cõstitutio, *Altius nõ tollendi,*

Ne luminibus officiat. non modo non posset altius eleuari ædificium, sed nec viridarium haberi, aut arbor poni, quoniam licet non fiat contra seruitutem *Altius non tollendi*, fit tamen aduersus seruitutē, *Ne luminibus*. d. l. ædificia. & l. inter. & l. si arborem. ff. de seruit. vrb.

44 Deinde † annotandi sunt plures casus, quibus censetur à lege ipso iure imposita seruitus vicino, *Altius non tollendi*, tametsi de ea nihil di-
quod prohibeatur. ctum sit.

Prior, vbi vellet quis ædificare iuxta aream vicini, in qua frumenta conteruntur, & ab ea parte, ex qua sola area ventum habere potest. l. si §. si. C. de serui. & aq. idque frugum fauore, & publica vtilitate suadente, constitutum docent illic omnes. pro quibus tu vide text. in l. ij. ff. de nund.

Alter casus, vbi, qui altius tolleret obscurando lumina vicini, nullum sentiret commodum. l. j. §. denique. ff. de aq. plu. arcen. Nec enim probat lex eius factum, qui non vt suum agrum meliorem faciat, sed animo nocendi vicini ius minuit. l. in fundo. ff. de rei vindicatione. l. Seruius. §. si quis nouum. ff. de riuis. Vnde facere opus ad alterius inuidiam & æmulationem vetuit. l. opus nouum. ff. de operibus public. aggregant plura recentiores in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure.

Tertius casus in hærede, qui obscurare tentat ædes legatas, lumen penitus recludendo. l. binas ædes. ff. de seruit. vrb. Nam si tantum relinqueret luminis, quantum sufficeret legatario, & habit

habitoribus ad vsum, licet hæredi legatarum ædium lumina obscuriora reddere. d. l. binas. & l. si is qui binas. ff. de vsufu.

Quartus casus, si excedatur forma, ac status antiquorū ædificiorum, hoc est modus vsitatæ altitudinis. l. qui luminibus. ff. de seruit. v. rba. & l. j. C. de ædifi. priuat. de quorū iurium intellectu, præter aliorū sententiã in tertio miscel. lib. scripsi.

Quintus, quando statutum esset in ciuitate, ne vltra certam mensuram tolli posset ædificium quale esse Florentiæ, refert Accurs. in d. l. qui luminibus. & in d. l. j. qua in re anxie distorquentur Doctores, an ea lex municipalis comprehendat, & liget forenses, sed apud me non tantam exigit controuersiam hæc quæstio, quando certum sit consuetudinem, statutum, aut aliã quancunq; municipij legem, circa res disponentem, ligare omnes in vniuersum, qui res in illo municipio possident, etiam forenses. l. venditor. §. si constat. ff. com. præd. l. rescripto. §. si. ff. de mune. & honorib. tales quippè dispositiones res ipsas, non item personas afficiunt. l. j. ff. de fund. dota. l. vnic. §. cum lex. C. de rei vx. actio. §. j. quibus alie. lic. in Insti. copiosè Bart. & cæteri in l. j. C. de summa trinita.

Stillicidium auertendi.

45 Vt circa † tollenda ædificia duæ sunt seruitutes, altera affirmatiua, *Altius tollendi*, altera negatiua, *Altius non tollendi*, ita circa stillicidiorū auersionem à iurisconsultis duæ referuntur. affirmatiua vna *stillicidiū auertēdi*, altera negatiua

stillicidium *quid.* *stillicidium non auertendi.* Est autem stillicidium ne per ignota vagemur, stilla, seu aqua illa è tecto guttatim cadens, ideo sic dictum, quasi stillæ cadium.

stillicidium auertendi seruitus qua. Stillicidium auertendi seruitus, vt de prima agamus, nihil aliud est mea sententia, quàm ius, quo vicinus potest aquam supra tectum suum cadentem in locum vicini auertere, & deriuare. l. j. l. seruitutes quæ in superficie. §. si sublata. & §. sequen. ff. de serui. vrb. §. prædiorum. de seruitu. in instit.

Hæc enim auertendi facultas (vt intelligas) nemini libertatis iure competit: ita quippè liberum est vnicuique in suo ædificare, & facere, vt nihil in alieno immittat. l. sicuti. §. Aristo. ff. si seruit. vendice. Quare si nulla imposta tibi seruitute, stillicidium tuum in aream meam auertas, iure te prohibeo.

46 Circa hanc seruitutem habeto sequentes doctrinas. Prima: † qui debet seruitutem *stillicidij recipiendi*, non potest ædificare in loco vbi cadit stillicidium. l. seruitutes. §. si seruitus. ff. de seruit. vrb. sic enim impediretur vsus seruitutis, cui dominus prædij seruientis, impedimento esse nullo pacto potest. l. ædificia. & l. si arborem. illo titulo.

Nec opponas hic tex. in d. l. seruitutes. §. si. vera nanque dissolutio est, quam Accurs. & cæteri præferunt (quicquid in aduersum euomat Cepol. multum noui, sed parum boni adferens.) vt qui seruitutem debet ædificare possit, modo nõ in præiudiciũ fundi dominantis, vt quia nõ im
pedi

pediat posterius ædificium, quominus Stillicidium rectè recipiatur, quod apertè sentit Iurisc. consul. in d. §. fin. cùm enim neq; publicæ, neque priuatæ vtilitati quispiam nocet, ædificare prohiberi nequit. l. fin. §. fin. ff. de seruit. vrb.

47 Altera doctrina: † Qui habet *stillicidij auer-*
tendi seruitutem, nihil agere potest, quo grauior,
& durior fiat seruitus, licet quo leuior sit, pos-
sit. d. l. seruitutes. §. si antea. vicini quippè condi-
tionem meliorem quidē facere possumus, dete-
riorem non possumus, vt illic Iurisc. scribit.

Eo factum, vt qui seruitutem, *Ne luminibus*
debet, licet lumina obscuriora reddere nequeat,
locum tamen dominatē opacum, vmbrosū,
& obscurum, potest pellucidum, clarum, & solis
plenum, facere: deponendo, puta ædificium, aut
arboris ramos. l. si arborem. ff. de seruit. vrb.

Sic est in fructuario, qui proprietatis causam
meliorem facit, deteriore non. l. sed & si quid.
§. proprietatis. ff. de vsufruct. In vasallo respectu
feudi. c. vnic. §. econtrario. de inuest. de re alien.
fact. in feud. Et in filio & seruo respectu patris,
& domini. l. seruus. & l. filius. C. de pact. l. nec fi-
lius. C. de reb. cred.

48 Quod † si in fides, cur ergo fructuarius nequit *Fructua-*
quærere seruitutem proprietati? d. l. sed & si *rius cur nō*
quid. §. proprietatis. Respondeo, quia dominus *quærat*
est, & nemo seruitutem acquirit, nisi qui domi- *proprieta-*
nus est prædij dominantis. l. j. ff. commun. præ- *ti seruitu-*
diorum. Aut qui legis interpretatione loco do- *tem.*
mini est, vt pater. l. ex castrense. §. j. ff. de castrenf.
pecul.

49 Tertia doctrina: extincto † ædificio, cui *stilla-*

Extincto ædificio an seruitus extinguitur. *cidium auertendi* seruitus debetur, seruitus ipsa non extinguitur. Quocirca si reponatur in eadem specie, & qualitate ædificium, præstanda erit denuò. d. l. seruitutes. §. si sublatum. Neque enim mutatione † rei seruitutes rerum pereunt, peremptæque, ex æquitate restituntur. l. eum debere. & l. si testamento. ff. de seruit. vrb. l. & si forte. §. etiam. ff. si seruit. vendic. Tametsi diuersum sit in seruitutibus personarum, vt in vsufructu, qui diruto ædificio interit. l. repeti. §. rei mutatione. ff. quib. mod. vsufr. amit.

51 *Monasterio destructo an priuilegia cõseruentur.* Quod præstat argumentum ad veterem illam quæstionem de templo, aut monasterio, an † destructis funditus muris, sua nihilominus retineat priuilegia, quam Accursius & alij mouent in lege, sicut. §. finali. ff. quod cuiusque vniuersitatis. Innocen. & alij in cap. cum ex iniuncto. de no. oper. nuntia. tandem concludentes post restitutionem frui monasterium omnibus priuilegiis, quæ ante habebat. arg. d. §. si sublatum. Inno. in c. cum olim. de ver. sig. Si tamen (intellige) iniuria, & de facto destruaturs incursum, puta hostium, secus si de iure, autoritate, puta superioris. l. si vsufructus ciuitati. ff. quib. mod. vsufr. amit. Inn. in d. c. cum ex iniuncto.

Hic libenter quæserim differentię rationem inter personales, & reales seruitutes, cur illæ mutatione rei extinguantur, hæ non. Sunt qui dicant repositum ædificium in seruitutibus rerum, in eadem specie & qualitate, idem esse cum primo, quemadmodum de legione, populo, &

naui

naui Alphenus scripsit. l. proponebatur. ff. de iud. non item in seruitutibus personarum, sed cum non adferant hac in re quoque diuersitatis causam, cur in seruitutibus personalibus, repositum ædificium, non idem cum primo, sicut in seruitutibus rerum censeatur, explodenda est hæc solutio.

Floria. aliam pungit, quia, inquit, seruitutes personarum facilius amittuntur. l. corruptio- nem. C. de vsufu. verum. Sed neque hæc consideratio tollit difficultatē. nã de hoc agimus, hoc in dubium reuocatur, cur in hac specie facilius amittantur, cū in vtraque eadem videatur ratio.

Tu considera, si præter Doctorum sententiam, potest altero de duobus modis tolli hæc difficultas. Primum, vt dicamus, quòd † cum *Noua con-*
 52 vsusfructus pars sit dominij, & in omnibus fer- *sideratio.*
 mē iuris partibus, ad instar dominij reguletur. l. iij. ff. de vsufruct. emolumentum quippè totius rei continet. l. Mæuius. §. fundo. ff. de legat. ij. amissus re extincta, per repositionem ædificij, non restituatur, cum dominium amissum solo factō sine contractu præcedente, non retransfe- ratur. l. clauibus. ff. de contrahen. emp. l. tradi- tionibus. C. de pact. Seruitus autem *stillicidij*, aut altera realis, neque dominium, neque dominij, pars est, sed ius in re duntaxat, quod ad instar dominij regitur, proinde non extinguitur, aut extincta facilè restauratur. Qua ratione vsus est in simili Iurisconf. in l. cum filius. §. dominus. ff. de legat. ij.

53 Potest secundò, & melius dici, quòd † quem-
 ad

admodum interit vsusfructus, sublato ædificio, ita etiam realis seruitus extinguatur, cum non habeat subiectum, in quo consistat. & hoc vult textus appensus fideliter in d. §. si sublatum. dum dicit vtilitatem publicam exigere, vt repositum ædificium, idem intelligatur. His nanq; verbis, significat Iurisconf. quod licet subtili, & stricto iure interierit *stillicidij aduertendi* seruitus diruto ædificio. quia tamen reipublicæ interest, vrbanas seruitutes non extingui. l. hæc autem. ff. de seruit. vrb. Accurf. in l. sed an viæ. ff. de pignori. hac fictione, & æquitate conseruatur, quia lex interpretatur, & fingit repositum ædificium in eadem specie, & qualitate, propter omnimodam similitudinem, idem esse, cum primo, licet vere non sit.

54 Nec idem † dicendum in vsufructu, in quo vtilitas publica non potest vlla considerari, sed solummodo priuata, atq; ideo fictio locū habere non potest, æquitate nō subsistente. l. sciendū. ff. ex quib. caus. maior. Bart. & cæteri in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuc. Et hæc est veritas.

55 Quarta doctrina, † Qui cum seruitute *Altius stillicidij* non tollendi, debet seruitutem *stillicidij recipiendi*, illam remittendo, in hac non sibi præiudicat. l. si domus. ff. de seruit. vrb. præd. Etenim quando plura, & diuersa iura vni competunt, vno repudiato alterum non tollitur. l. j. §. sed videndum. ff. de success. edict. l. si prius. in princip. ff. de aqua plu. arcend.

Ergo secus vbi vnica seruitus *stillicidij recipiendi*, deberetur, quam habens, si permittat ædificari in

ri in

No. intel-
lect. ad §.
i sublatū.

55
stillicidij
ruitus
aliter
mitta-
r.

ri in loco feruiente, eam amittit. l. si stillicidij. ff. quemadm. feruit. amitt. Nam alioqui concessio inutilis esset. Potest quippè, qui debet feruitutē *stillicidij recipiendi*, inuito domino prædij dominantis ædificare, modo stillicidium rectè recipiat. l. feruitutes. §. fin. ff. de feruit. vrb. Debēt autem verba remissionis nonnihil operari. l. si tam angusti. ff. de feruit. l. si quando. ff. de leg. j.

Hac ratione dicunt Accurs. & Doct. quòd si in specie. d. l. si domus, primo remitteretur *stillicidij immittendi* feruitus, censeretur quoq; remissa *altius non tollendi*, cùm non possit remissio aliter effectū habere, vt scilicet vicinus stillicidia non recipiat, nisi altius tollat.

56 Quod pace omnium dictum sit, † verum non est, quocirca semper putauī decipi, & toto cœlo errare Accursium & cæteros, cum possit esse *altius non tollendi* feruitus, remissa etiam feruitute *stillicidij immittendi*. Tenebitur quippè, qui remisit, stillicidium aliò auertere, in locum, puta proprium. Et si poterat esse ab initio sola, cur non ex postfacto?

Cùm igitur remisso vno iure, aliud diuersum non intelligatur remissum, aut sublatum, vt probauimus: vero verius existimo, *stillicidij immittendi* feruitute primùm remissa, non ideo feruitutem *altius non tollendi* sublatam censerī. Alioqui resultaret maxima iniquitas, vt cum remittens eo fortasse motus fuerit ad remittendum quod nihil eius interesset, stillicidium recipi à vicino. plurimum autem expediret, ne altius tolleretur, vt ne puta suis officeretur luminibus, sine fact

*Nota op
nio.*

ne factō suo, & contra volūtatem iure proprio priuaretur. Quod quàm à bono, & æquo sit alienum, est qui videat nemo.

Stillicidij non auertendi.

Interpretantur doctores ita hanc seruitutem, vt sit ius, quo stillicidium supra locum † vicini cadens, in proprium quis auertere prohibetur. & quoniam exploratum habent, seruitutem constitui non posse, nisi intersit. l. quoties. hoc titul. vt autem stillicidium in domum meam cadens, non auertatur, nequaquam mea interest, imo maximè est damnosum.

57
Stillicidij
non auer-
tendi serui-
tus.

Considerant casum, quo expedit mihi stillicidium tuum non auerti, sed in domum meam potius cadere propter cisternam, puta, quæ aqua ex tecto tuo fluente commodissimè implebitur. Accur. in l. j. ff. de seruit. vrb. Aut propter prata, & viridaria, quæ iuxta domum tuam habeo, ea etenim irrigari mihi expedit.

Ego verò, quoniam hi casus perrarò contingunt, nec responsis iurisperitorum conueniunt, alio modo hanc seruitutem declarandam censeo, idque Theophilo nobis applaudete, † vt sit ius, quo vicino prohibet vicinus, ne in suum stillicidium auertat.

58
Nova de-
claratio.

Hoc autem, ne credas libertatis iure competere, ita explicandum est, vt si primùm habeas seruitutem auertendi in Aream meam, stillicidium deinde concesseris mihi, ius deinceps non esse tibi auertere, habere tunc dicor seruitutem stillicidij non auertendi. Quod ius non habeo

ex libertate naturali, vtpote, ea per primam & contrariam seruitutem *stillicidij auertendi*, funditus extincta, sed ex seruitute imposita.

Tigni immittendi.

Diffiniebam aliàs ita hanc seruitutem, vt sit
 59 ius, quo † *vicinus potest in parietem vicini tigna immittere.* l. j. ff. de seruitut. vrba. præd. §. prædiorum. de seruitu. in Institu. *Tigni immittendi seruitus.*

Ad quam priusquam vltcrius progrediamur, sciendum quid Tignum sit, quidque tigni appellatione veniat. Est igitur tignum ligni materia ex qua apte disposita ædes extruntur. † Sunt
 60 etenim tigna propriè trabes, quæ compactæ, ædificium faciunt, à tegendo dicta, quòd his summitas domus contegatur. l. j. §. j. ff. de tig. iniunct. *Tigni.*

Quo factum est, vt latiore interpretatione, omne genus materiæ, ex qua ædificia constant, Iurisconsulti tigni verbo intellexerint. l. tigni. ff. ad exhib. l. tigni. ff. de verb. signific. adeò vt tegulæ, lapides, cæmenta, calx, arena, cæteraque, si qua sunt ædificiis vtilia, vineisque necessaria, tigni appellatione contineantur. d. l. j. §. j. ff. de tig. iniunc.

His apertus fit sensus l. x i i. tabul. cuius verba † Festo Pompo. referente hæc erant, *Tignum iniunctum ædibus, vineæ de vendicatio, nec soluto.* l. qui res. §. fin. in fin. ff. de solutio. Denique inquit illic Iulius Paul. lex xij. tabul. tignum ædibus iniunctum vendicari posse sciscit. sed interim id solui prohibuit, pretiumque eius dari voluit. l. adeo. §. cum quis. ff. de acquir. rer. domi.

Dein

Deinde sciendum, non licere alicui iure libertatis quicquam immittere in ædes vicini, vnde vt liceat, imposita seruitus esse debet. alioqui non liceret. in suo enim vnicuiq; , ita hætenus licet, quatenus non immittit in alieno. l. sicuti. §. Aristo. ff. si ser. vend. l. quemadmodum. §. j. ff. ad leg. Aquil. Quid autem sit immissum proprie, & in quo à proiecto differat. in iij. Miscel. lib. copiosè docui. Cæterum nunquid immissum, aut proiectum, in meo possim propria autoritate tollere, & recidere, quàm verbosè Doct. examinant, tu ad claram resolutionem sequentes regulas constituito.

- 62 Prima: † immissum, aut ædificatum in meo, licet mihi recidere, & destruere propria autoritate. l. quemadmodum. §. si protectũ. ff. ad l. aquil. l. si vitem. §. si quis ianuam. ff. quod vi aut clam veluti aquæductum per domum meam, citra seruitutem traiectam, possum meo iure sine iudice intercidere. d. §. si protectum.

Ratio, quia quod in solo meo, etiam ab alio, & ex aliena materia ædificatum est, solo cedit, & ita meum fit. l. adeò. §. ex diuerso. ff. de acquir. rer. domi. §. ex diuerso. de rer. diuis. in instit. quapropter destruendo, nemini iniuriam facere videor, cum tollam, quod meum est. l. si in area. ff. de condict. indeb. rebus nanque meis vti, vel etiam abuti, licet. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. hæred.

- 63 Obtinet autẽ regula, † etiã si immitteretur in re cõmuni, hoc est cuius dominiũ ad immittentem quoque pro parte pertinet. l. sed si inter. ij. resp.

resp. ff. de seruit. vrb. cùm in re communi melior sit conditio prohibentis. l. Sabinus. ff. communi diuid. Quod si immissum tollere, & ædificatum destruere quis potest, multo magis prohibere immittere, aut ædificare volentem. d. l. sed & si inter. §. fin. & l. in re communi. ff. de seruit. vrb. l. an vnus. §. si. ff. de serui. rustic. Solet quippè dici, facilius impediri faciendum, quàm iam factum tolli. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui.

Intellige hæc, nisi socius re cõmuni ad vsum destinatum vteretur: vt quia paries esset ad sustinenda vtriusque socij vicini onera destinatus. tunc enim tignum immittens parieti idoneo, non potest prohiberi. l. si ædes. ff. communi diui. l. si fratres. §. itẽ Mela. ff. pro soc. bellissimè Ang. in l. quidam Hiberus. ff. de seruit. vrb.

Tempera, primò regulam, vt procedat, si possideam. nam me non possidente, secus foret dicendum. Potestas enim illa destruendi, in domini, & possessionis, cõmodo, in vniuersum fundatur. Bart. in l. j. §. nuntiatio. ff. de no. oper. nuntia. Quo loco adiicit satis esse si vel naturalem, vel ciuilem possessionem habeam. Vnde tametsi ædificans detineat, vel etiam possideat naturaliter, ego verò dominus ciuilitè. Aut per cõtrarium naturaliter ipse possideam, ille ciuilitè. Omni casu in meo ædificatum, in meo tollere, proprio iure potero. l. v usufructuarius nouũ. j. & ij. ff. de usufructua. l. si seruus. C. quod cum eo.

Præterea, quod spectat ad dominium vtile, sufficit: quocirca emphyteuta in re emphyteuti-

caria, exædificatum sua autoritate destruet, l. in prouinciali. §. si ego. ff. de no. oper. nuntiat.

Tempera secundò, vt non procedat, fauore religionis. l. ossa. ff. de religiof. & sumpt. fun. vbi

64 ossa ab alio † illata in sepulchrum meum, non
Religionis possum meo motu, & iure eruere. alioqui iniu-
fauor. riarum actione potero conueniri. Hinc singu-
 lariter infert Alexand. in d. §. nuntiatio. quòd
 si quis ædificaret in meo solo templum, nõ pos-
 sem mea autoritate ædificatum recidere. Idq̃e
 Ias. sequitur, & ratione confirmat: quoniam si
 pro cõstructione ecclesiæ dominus solum suum
 vendere cogitur. l. si quis sepulchrum. ff. de reli-
 gio. multo magis potest cogi pati, vt cœptum
 facelli, aut templi ædificium duret.

Ego verò hanc declarationem in vniuersum
 65 damno. † neque enim vult religio fauorem ali-
Nota opi- quem sibi vendicare cum alterius iniuria. c. qui-
nno. cunque. xvij. q. iij. Et quia magis fauetur priua-
 to prohibenti, certantiq̃e de damno vitando.
 quàm piæ causæ. Bar. & cæteri, in l. j. in princip.
 vij. q. ff. de no. oper. nunt.

Ad l. ossa. nouè respondeo, & verè, vt loqua-
 66 tur † in sepulchro, in quod illata ossa, non pos-
Exposita sum tollere, quia propriè dominus nõ sum: cum
nouè. l. of- dixerit Vlpia. sepulchra nostri dominij non esse.
sa. l. j. ff. si seruit. vend. Vt autem quis immis-
 sum recidere possit, aut ædificatum destruere, duo illa
 sunt necessaria, & pro substantia desiderata, vt
 scilicet quis sit & dominus, & possessor, sicuti
 palàm fecimus, ex Bart. in d. l. j. §. nuntiatio.

Nullius præterea momenti est Iaso. confirma-

tio. quod enim nonnunquam quis vendere cogatur, vt in casu d. l. si quis sepulchrum, hoc est à præside, & magistratu, vt illic monet Vlpia. nos agimus, cum priuatus sua autoritate ædificat.

57 At verò † dixerit quispiam religionis, & ecclesiæ, fauore constitutum, vt ædificium solum rapiat, cedatque templo constructo. Glo. & Archid. in c. Apostolicus. xij. q. ij. Specul. in titu. de empt. & vend. §. tertio loco. l. intantū. vbi Fulg. ff. de rer. diuision. Hoc enim nobiscum non pugnat, tum quòd agatur tunc de ædificio extructo in loco proprio, non alterius, tum quòd solum ab ædificio duntaxat consummato, fauore religionis capiatur, non autem à cœpto, de quo nos agimus, dicimúsque eum qui inceperit prohiberi posse.

Postremò temperáda est regula nostra, vt obtineat, quando quis rectè ædificaret in meo, secus si in suo, tametsi naturaliter immitteretur in meo, veluti si arbor plantata in tuo radices egerit, quæ propagatæ protendantur in meo: tunc enim radices recidere mihi non licebit, sed vtili interdicto de arboribus cædendis agendum. l. si plures. §. si arbor. ff. arbor. furt. cæsar. l. j. C. de interd. aut cum interdicta hodie in vsu non sint, actione in factum speciali in locum cuiuslibet interdicti subrogata. §. si. de interd. in Institu. *Interdicti de arboribus*

68 Quæ tamen † secundum naturam interdicti *his cædendis arboribus* accipienda sunt, cuius *dis duo ca* duo sunt capita, priore prouidit prætor, vt si *pita.*

arbor ex ædibus tuis in ædes meas impendat, de ea adimenda agere possim, atque ita, ut eam adimendi prius detur tibi facultas. Quod si non facias, mihi adimere volenti vim fieri prætor prohibet. quare si velim, mihi liberum erit, eam succidere, lignaque tollere.

Altero capite succurrit prætor ei, in cuius agrum ex agro vicini arbor impedit. nam si per vicinum stat, quominus pedes quindecim à terra eam altius coercet ei, in cuius agrum impendet, quominus ita coercet, lignaque sibi habere liceat, vim fieri vetat. Quod idcirco effectum est, ne umbra arboris vicino prædio noceret. l. j. in princip. & §. ait prætor. & §. deinde. ff. de arbor. cædend.

Ex quibus non difficulter cognoscet utriusque capitis differentiam, quam Ulpianus eo loco tradit in §. fin. nã si arbor ædibus impendat, succidi eam præcipitur. Si verò agro usque ad quindecim pedes tantum à terra coerceri.

Ratione prioris capitis esse puto, quòd multis nominibus arbor impendens ædibus nociua esse possit ob causam imprimis luminum, obscurat siquidem domum, & efficit arbor, ne cælum videri possit. l. si arborem. ff. de ferui. vrb. præd. Deinde aquæ pluviæ, quæ ex arbore guttatim distillans, parietibus, & tecto, nocere quotidie potest, præterea radicum excrescentium, quæ fundamenta ædium vitare, & temporis successu funditus euertere possunt, proinde tota arbor succidi præcipitur.

Alterius verò capitis ratio in §. deinde. d. l. j. feri

scripta est, ne umbra prædio vicino noceat, quæ sola agro, & frugibus terræ obesse valet, auertit nempe solem, à quo cuncta vegetantur. Folia verò cadentia nutriunt, & impinguant agrum, vt ei noceant, tantum abest: vnde vitiū vmbrae, quia expurgari sufficit, satis esse legislatori visum fuit, sit rami per quindecim pedes à terra circunciderentur. Sed ad seruitutē nostram redeūdum.

69 Altera regula: † Proiectum in domū meam non licet mihi propria autoritate recidere. l. quemadmodum. §. j. ff. ad legem Aquil. vbi differentia rationem scribit Vlp. inter Proiectū & Immisum. cur hoc non illud liceat præcidere, quia inquit, qui protexit, in suo fecit, neq; enim in alieno requiescit. l. malum. §. inter. ff. de verbo. signi. Qui verò immisit, fecit in alieno.

Oneris ferendi.

Potest hæc seruitus ita finiri, vt sit *ius, quo colūna, paries aut aliud ædificium, sustinere debet onera vicini*. l. eum debere. ff. de seruit. vrba. l. sicuti. §. distant. ff. si seru. ven. In qua illud præcipuè agitant scriptores, † an qui eam debet, rem onus sustinentem (quæ vetustate fortasse collabitur) teneatur reficere. Et existimant omnes, quòd sic. d. l. eum debere. & alle. §. distant. & l. & si forte. §. etiam. ff. si seru. vendi.

Oneris ferendi seruitus.

Sed obstat, quia propria seruitutum natura ea est, vt dominus prædij seruientis ad patientiam duntaxat ad factum nullo modo teneatur. l. quoties. §. fin. hoc tit. l. potest. ff. com. prædio. l.

j. §. fin. ff. de aqua plu. arcen. Vnde nec qui debet seruitutem *Tigni immittendi* (quæ tamen non modicam habet affinitatem cum seruitute oneris ferendi) tenetur reficere. d. l. & si forte. §. j.

71 † Dissoluunt ita argumentum Doctores, vt in seruitutibus, quis regulariter non teneatur *Facere in seruit. quã do debitor teneatur.* facere, præterquam in seruitute *Oneris ferendi*. d. l. & si forte. §. etiam. Sed non adferunt diuersitatis rationem. Præterea considerandum est, in aliis plerisque seruitutibus, idẽ videri. l. j. §. apud Labeonem. ff. de aqua plu. arcen. vbi qui seruitutem debet, fossam purgare tenetur. Et manifestũ fit in seruitute *Altius tollendi & Officiendi luminibus*.

Ideo tu melius dic, quod per manus traditum est, debentem seruitutem, ad factum non teneri, accipiendum est, prima causa inspecta, & principaliter. nam in consequens ad factum quis teneri potest, vt in seruitute *Oneris ferendi*, in qua principaliter, quis ad factum non obstringitur, sed vt patiatum tantummodo columnam suam, aut parietem suum onera vicini sustinere. At ex quo voluit parietem onera perpetuo sufferre, paries autem æternus esse non possit, nisi collapsus restituatur, in consequens obligatur ad refectionem. d. l. eum debere. & d. l. & si forte. §. etiam. l. sicuti. §. distant. & §. Aristo. ff. si seruitut. vendic. Licent autem pleraque in consequentiam, quæ principaliter prohibentur. l. j. ff. de authorit. tut. l. si is qui duos. ff. de liberat. legat.

Declaratur secundò quod dicimus in seruitutibus, quem nò teneri ad factum, vt procedat, nisi in seruitute nominatim actum esset contrarium. l. ij. §. aquæ Alphenum. vbi Accur. Bart. & alij eum text. ita interpretantur. ff. de aq. plu. ar. cend. Et patet in seruitute *Altius tollendi*. l. j. ff. de seruit. vrb. præd. §. æquè. de actio. in Institut. Ipse tamen in d. l. quoties. j. §. fina. hoc titu. d. §. apud Alphenum. à Doctoribus perperam accipi palam feci. At verò dixerit aliquis obstare. d. l. quoties. §. j. quæ dicit id esse de natura seruitutum, vt quis non ad factum, sed ad patientiam teneatur. Contra naturam autem actus pactum appositum, nihil operatur. l. cum manu fata. §. fina. ff. de contrah. empt. l. si non fuerit. in fine. ff. pro soc. l. Lucius. & l. die sponsaliorum. ff. de posit.

72 Hoc argumentum vt tollas, † considera verius esse naturalia pacto tolli posse, manente nihilominus eodem contractu. l. j. §. si conuenerit. ff. de posit. l. pacta conuenta. ff. de contrah. emp. Nec obstant leges in contrariū allegatæ, in quibus pactiones controuersæ magis ad substantiam cōtractus, quàm naturam respiciunt, quod nos alibi fusius attigimus.

Tertiò declara, nisi qui seruitutem debet, illud factum per tantum temporis præstare solitus fuerit: vt eius memoria non existat. d. l. ij. §. apud Labeonem. ff. de aq. plu. ar. cen. lapsus quippe temporis vim habet expressi consensus. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aq. quot. & æsti. c. super quibusdam. de ver. sig.

Quæ ratio magis concludit, quàm probet. d. §. apud Labeonem: qui non loquitur, quando præstitum est factum per tempus, cuius origo memoriam excessit, sed de fossa vetere, quæ quâdo facta esset, memoria non extabat.

Præterea tex. ille nō dicit, eum qui fossam habet siccandorum agrorum causa, simpliciter & absolutè, cogi posse, eam purgare, sed alternatiuè agendum esse, vt vel ipse purget, vel patiatur actorem ad pristinum statum eam reducere. non igitur dici potest teneri precisè, cùm ex alternatiuæ natura electionem habeat. l. plerunque. §. si. ff. de iur. dot. l. quod autem. §. si maritus. ff. de dona. inter vir. & vxo. Reliqua ad hanc materiam offendes à nobis plenius paulo tractata in. d. l. quoties. §. j.

73 Ad hanc seruitutē *Oneris ferendi*, postremò aduertendū censeo, † quia prima fronte videtur, eā nullo pacto differre à seruitute *Tigni immittendi*. Bar. tamen in. l. sicuti. §. cōpetit. ff. si seruit. vend. ex significatione vocabulorū differentiā patere dicit. d. l. eum debere. Hæc enim verba promitto ferre, aut sustinere onera domus tuæ, hoc important, vt ego, qui sum dominus loci seruiētis, aliquid faciam. At vbi conceditur facultas, & ius tigni immittendi, importat concessio, vt dominus loci dominantis faciat.

Hæc fructum habent vberrimum, ad excusationem quæstionis à Doctoribus frequenter tractatæ, si mihi debes seruitutem vt in pariete tuo trabem immitam, qua sustineatur pars superior domus meæ, an seruitus huiusmodi dicatur,

Tigni

Tigni immittendi, an verò *Oneris ferendi*. Multùm autem interest vtra constituta intelligatur, cùm imposita *Oneris ferendi* seruitute compelli possit, qui eam debet, parietem reficere. Quod si *Tigni immittendi* tigna suscipere tantummodo cogetur. l. sicuti. §. distant. ff. si ser. vend.

Doctores verissime dicunt, primam causam constitutionis ex verbis inspiciendam, vt si actũ sit mihi licere tigna immittere in ædes tuas, vt onera domus meæ sustineantur, cum *Oneris ferendi* qualitas in consequens duntaxat veniat, seruitus sit *Tigni immittendi*. Si verò principaliter actum sit, vt onera domus meæ sufferre tenearis, tametsi in consequentiã veniat tigni immissio, *Oneris ferendi* seruitus erit.

Id ego præter doctores confirmo, ratione imprimis desumpta ex his, quæ diximus in seruitute *Altius non tollendi*. Cui quandoque coniungitur qualitas illa, *Ne luminibus copulatiuè*, & tunc sit duplex seruitus. si verò simpliciter sine copula, *Altius non tollendi*, *Ne luminibus officiat*, vnica erit seruitus, *Altius non tollendi*. quia de ea principaliter agitur. & sequentia verba, *Ne luminibus* per modum causæ duntaxat adiiciuntur.

Et generaliter dicimus in diiudicando contractu, aut alio quouis actu, præcipuam, primam & principalem eius actus causam, spectandam esse. l. j. §. idem Pomp. ff. deposit. Scriptores latè in l. ij. ff. de reb. cred. Postremò dicerem hic de *proijciendi* seruitute, nisi necessaria ad eius intellectum docuissem, in iij. Miscellaneo. Quo loco *Proijciendi* inter cætera manifestum feci errare eos, & in-
seruitus.

excusabiliter, qui putant legiflatores de feruitute proiiciendi aquam, vel stercore, loqui. absurda est enim hæc interpretatio: neque verborum proprietati, neque subiectæ materiæ, conueniens: cum de ædificiis in hac feruitute agatur. l. si quando. ff. si fer. vend.

His expeditas habes feruitutes vrbanas, quæ à Iuriscōsultis tractantur. Nec ignoro alias ple-
 74 rasque ab interpretibus confictas, quas de indu-
 stria prætereo, tum quòd cōmentitiæ sint, tum
 quòd ex prædictis earum cognitio lectori non
 admodum obscura esse possit. Dicamus modo
 de rusticis † inter quas primas sedes tenet.

Itineris feruitus.

Iter, (ne vocabulorum ignoratione decipiamur) † *ius est eundi, ambulandi hominis.* l. j. in prin-
 75 *itineris* cip. ff. de feruit. rust. præ. hoc est ius, quo quis li-
feruitus. berè potest ire, & ambulare, non tantum pedes,
 sed etiam eques, commeare, aut lectica vehi. l. qui
 sella, & l. inter actum. illo tit. Quantæ autem la-
 titudinis esse debeat iter in l. cetero. veneri. §. si to-
 tus. vsque ad fin. illo titu. docet. Quam esse quæ à
 restante, aut contrahentibus demonstrata fuit.
 Quod si prætermisum est, arbitet eligi debet,
 qui determinabit. Ad hanc autem feruitutē *iti-
 neris*, notandæ sunt sequentes doctrinæ.

76 Prima: † cui concessa est feruitus *itineris*, o-
 mnia necessaria facere potest, hoc est ea, sine qui-
 bus vsus feruitutis nullus esset. l. si iter. hoc titu.
 l. feruitutes. §. si domo. ff. de feruit. urb. Et si do-
 minus prædij feruientis prohibeat, confessoria
 datur

datur. l. loci. §. si quis mihi. ff. si serui. vend. Quod non in *Itineris* seruitute duntaxat obtinet, sed & in alia quacunq. l. refectionis. ff. com. præd. l. veteres. ff. de itiner. actuq. priuat. Modo id impensis eius, cui debetur seruitus fiat. l. & si fortè. §. & Gallus. ff. si ser. vend. neque enim ad aliud tenetur, qui seruitutem debet, quàm ad patientiam. l. quoties. §. j. hoc titu. Ea porrò in omni iuris parte frequentata est regula: cui nonnihil concessum est, ea omnia videntur tributa, sine quibus concessum explicari nequit. l. fina. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. l. ij. ff. de iurisd. om. iu. l. huius. ff. qui potior. in pig. hab. l. iij. §. si. ff. de penu leg. c. præterea. & c. suspicionis. de off. deleg.

Per contrarium autem, si is cui concessa est seruitus *Itineris*, aut alia, facere vellet non necessaria, rectè prohiberetur. l. si eo loco. §. penul. ff. si ser. vend. l. iij. §. pe. ff. de itin. actuq. priuat.

77 Altera doctrina: † per agrum, aut alium locū *Ire quādo per alienū agrum iureccat.*
 alienum, nō licet ire. l. Diuus. ff. de seruit. rustic. c. omnes. j. dist. Vnde vadens, à domino iure prohibetur. l. iij. §. planè. ff. de acqui. re. do. §. planè. de rer. diuis. in instit. Et si pertinaciter contendat, potest conueniri iniuriarum actione. l. iniuriarum. §. fina. ff. de iniur. Certi tamen casus ab hac doctrina excipiuntur.

Primus si à domino non prohibeatur. quādiu enim quispiam non vetatur, poterit ire per fundum alienum, siue sciente, siue ignorante domino. Pet. Cyn. & alij in l. per agrum. C. de seruit. & aq. per d. l. diuus. argu. à contrario ibi,
nolen

nolentibus dominis. Proindè quod summus pontifex scribit in d.c.omnes. i. distin. ire per agrum alienum fas esse, ius non esse, Doctores ita interpretantur, vt fas sit domino non vetante, eo autem repugnante, & prohibente, ius non sit. Postmodum constringunt hanc declarationem in fundo rustico, secus existimantes in domo aliena: quam ingredi domino etiam non prohibente, minimè licet. Quinimo contra ingredientem, iniuriarum agi potest. l. is qui domum. ff. de iniur. Sed præsertim noctu, per alterius domum ire, indecens est. Accur. in l. iter. ff. comm. præd.

Ego verò, cùm videam hunc casum Doctorum ab æquitate, & recta animi ratione, satis alienum: non temerè illis assentiri possum. Et enim confidero invito domino, hoc non licere, quod omnes admittunt, & negari non potest. 78 d. l. diuus. & §. planè. & d. l. per agrũ. Atqui † inuitum lex interpretatur, nõ eum modo, qui expressim dissensit, sed eum, qui nominatim non consensit. l. filiusfam. §. inuitum. ff. de procur. l. inuitum. ff. de seruit. vrb. Et non tantum scientem, verum etiam ignorantem. l. qui vas. §. vetare. ff. de furt.

Hinc bellissimè detorquetur in Doctores l. diuus. quæ cum dicit † *Nolentibus.* satis demonstrat nolle ignorantibus dominis, posse quem 79 in alienis agris aucupari: cum & nolle, & prohibere, ignorans dicatur. d. §. vetare. Præterea illinc absurdè nimium interpretes argumentum à contrario sic inducunt. quia dicit iurisconsultus

L. Diuus.
declarata.

eus *Noletibus*. ergo à contrario ignorantibus, aut minimè prohibentibus poterit. Hoc nanque modo perperam desumitur argumentatio, quod à contrariis, & oppositis aptè ita colligendum erat, *Noletibus*, ergo volentibus dominis licet. Et si bona esset argumentatio à contrario, quam Doctores faciunt ex d. l. Diuus. quod de domo tradunt, proculdubio verum non esset. etenim Iurisconsul. in d. l. is qui domum. ingressum prohibet, inuito domino. Ergo à contrario, domino nò prohibente liceret intrare: quo falsius nihil dici potest.

In hoc igitur articulo, sic censerem distinguendum. Aut dominus scit: & tunc liceat cui- *Nova di-*
 que ire, quoad prohibeatur. l. Labeo. ff. de aqua. *stinctio.*
 plu. ar. cen. l. qui bona. §. si quis iuxta: ff. de damn. infect. cum enim ex eo modicum inferatur damnum: succedit decantata iuris regula: † in iis, que non grauis sunt præiudicij, scientem, qui patitur, videri consentire. l. quam Tuberonis. §. sunt quidam. ff. de pecul. Moder. fusè in l. quæ dotis. ff. soluto. matri. Canonistæ in c. nonne. de præsumptio.

Aut dominus ignorat: & tunc non liceat ire per fundū alienum. nam nolle dicitur, qui ignorat, vt iam probatū fuit, & nolente domino constat hoc nò licere. d. l. Diuus. cum similib. Vnum casum exciperem, quando verisimile est dominum, si sciret nò prohibiturum: veluti, quia personæ essent coniunctæ. Facit siquidem coniunctio, etiam in præiudicialibus præsumi consensum. l. si seruus cõmunis. ff. de dona. inter vir. &

vxor. l. procula. ff. de probatio. Idem putarem, si intercederet præcipua quædam, & nõ leuis amicitia, quæ non minus in iure, quàm consanguinitas operatur. Gl. & Canonistæ in c. requilisti. de testa. Moder. in l. exigendi. C. de procu. Vnde alibi Accur. amicum intimum suorum appellatione venire dicit, in l. ij. C. in quib. cau. colon. censit. lib. xj. C.

Alter quoque casus excipitur à regula, vbi scilicet iret quis per alienum fundum, effodiendi proprij thesauri gratia. l. thesaurus. ff. ad exhib. Quod & si omnes probant, absolutè tamen verum non esse mox ostendam: dum illud primum intelligamus circa propriam thesauri finitionem, & significationem, supersticiosos quasi doque fuisse Iurisconsultos: qui † thesaurum dicant esse veterem duntaxat pecuniæ depositionem, cuius non extat memoria, vt iam dominium non habeat. quo fit, vt inuentoris efficiatur: quia non est in alterius dominio. & quod in nullius bonis est, fit primo occupantis. Quod si lucri metus, vel custodię causa, sub terra condita fuerit, non est thesaurus. ideoque, & eius furtum fit. l. nunquam. §. si. ff. de acqui. rer. domi. & alibi Imp. thesaurũ appellat conditam ab ignotis dominis, vetustiori tempore pecuniã. l. vnic. ad princip. de thesau. lib. x. C.

Receperunt tamen alibi sæpè latiore significationem, vt quæcunque reposita pecunia custodię gratia, aut ad vñs necessarios, thesaurus dicatur. l. item Labeo. in princip. ff. famil. ercif. l. thesaurus. ff. ad exhib. Quæ interpretatio sanè

congruentior est, cum thesaurus Græca dictio sit à *θησαυρίσις* verbo Græco idem, quod repouere significans. Quo pacto thesaurus in d. l. thesaurus. & à nobis hac in re accipiendus est.

Porrò verum non est simpliciter, quod Doctores tradunt, licere † effodiendi thesauri gratia, ire per fundum alienum, quando quidem hoc nemini sua autoritate licet, sed est iudex ipse ad eundus. d. l. thesaurus. Sed & vltius desiderantur duo, priusquam hoc à iudice quispiam impetrare possit, & imprimis, vt iuret se calumniæ causa id minime postulare. Deinde, vt damni infecti nomine caueatur. d. l. thesaurus. & l. Iulianus. §. j. ff. ad exhib.

§. Tertius casus est, † in seruo fugituo, pro quo inquirendo, & inuestigando, licet intrare domum alienam. l. j. §. j. & l. Diuus. ff. de ser. fugit. l. requirendi. C. illo titul. vbi Doctores in vxore idem dicunt. Sed neque hic casus verus est, cum non ex se, sed adito duntaxat iudice, id facere possit. d. l. diuus. Quare non dicitur habere facultatem ingrediendi, cum propria autoritate nequeat. l. ij. C. de pignorib. Speciale autem esse censent Accur. & alij, in seruo fugituo, diuersum existimantes in rei furtiue perquisitione: tum illorum textuum argumento ab speciali, tum maximè ex §. conceptum. ad fin. de obl. quæ ex delic. in instit.

Quod satis durum videtur. cur enim si suspicor librum furto mihi subtractum apud te esse, iudicis officium non implorabo, vt perquirere possim, cum rem meam à te possessam, quam aliter

recuperare non possum, propria autoritate capere clanculumque surripere mihi liceat? Gloss. in c. ius gentium. j. dist. quin amplius, si offensorem meum de cuius fuga timetur, ad iudicium traducere nequeam, possum me vlcisci propria autoritate. Accurs. in l. nullus, C. de iud. Panor. in c. j. col. xij. de iud.

Dicebam, temperandum esse & finiendum ita hoc negotium: vt siquidem nulla indicia appareant, contra eum apud quem suspicor rem mihi subtractam esse, non possit fieri ea rei furtiue perquisitio: nec debeat iudex hanc facultatem concedere. Alioqui posset sine causa lædi cuiusuis existimatio, dum apud eum res furtiue perquiruntur. Si verò appareant indicia aliqua, seculus: etiam si talia sint, quæ ad torturam non sufficiant. l. j. ff. de quæstio. de his quippè nullum esset dubium. Illud quoque putauerim, vbi publica versaretur vtilitas, etiam si nulla extarent indicia, patere copiam in alienis quædibus perquirendi. l. quosdam. de metall. lib. xj. C. l. omnes. in fi. de aquæduc. eo. lib.

84 Quartus † casus est in fructibus, qui ex arbore mea in fundum vicini cadunt: quorum colligendorum gratia, per fundum alienum mihi licet ire. l. vnic. ff. de gland. legend. Modo tamè vt illic Iuriscons. docet, intra triduum faciam. Alioqui nõ potest mea interesse, cum fructus in terra cadentes, vt plurimum triduo corrumpantur. Ex quo Bar. ibidem in fine infert, quòd si tales essent fructus, qui vna die corrumpentur, liceret mihi singulis diebus ire. & si à vicino prohiberetur,

rer, ad interdictum illud de glande legenda recurrerem. Infert & aliud, quod si de rectoratu, *Reſtoratus* Consulatu, aut alio officio breui tempore dura- *quaestio ce-* turo, inter aliquos esset controuersia, deberet *lertiter ter-* negotium intra illud ipsum tempus celerrimè *minanda.* terminari, ne iudicium tardè redditum deludi possit. Quare tunc rectè censuerunt Canonistæ procedi posse die feriato, in c. fi. de re iud. Bald. in l. j. C. de temp. appellat.

Sed cum tex. in d. l. vnic. dicat interdictum de glande legenda, tribus diebus finiri, obstat fortissimè, quod vulgo dici solet, interdicta, remediâque prætoria omnia anno durare. l. in honorariis. ff. de actio. & obliga. §. j. de perpet. & temp. actio. Veritas est quam Bar. in d. l. vnic. in fine ponit, vt non loquatur illic Iuris. de tempore, quo durat instâtia, sed de tempore collectionis fructuum, vt sic velit, si † ex arbore mea Glâs (cuius nomine omnes fructus continentur, vt ibidem Vlpia. docet. & Caius in l. qui venenum. §. si. ff. de verb. sig.) in fundum tuum ceciderit, quam impediâs, ne colligere possim, proponam interdictum, ne mihi vim facias, quominus tertio quoque die legere, & auferre liceat.

Quintus casus, quando via publica destru- *Via destru-* eta est, tunc enim licet ire per fundum alienum. *Eta licet* l. si locus. §. si. ff. quemad. seruit. amit. Accurs. in *ire per fun-* d. l. per agrum. Glo. in d. c. omnes. j. dist. & ita o- *dum alie-* mnes transeunt. † Quod tamen ego verum non *num.* puto. cum non simpliciter dicat Iuriscons. in d. l. si locus. §. fin. liberum esse ire, sed vicinum viæ publicæ, quæ vel impetu fluminis, vel ruina a-

missa est debet viam præstare si (quod intelligendum est) magistratus , aut curatores reipublicæ ita faciendum censuerint , latitudine futuræ viæ designata. Alioqui non est priuatis concedendum, quod per magistratus fieri debet, ne detur occasio tumultus faciendi. l. non est singulis. ff. de reg. iur.

87

*Re sua quã
do quis pri
uari possit.*

Præterea, † quemadmodum significat Accur. in d. l. si locus. §. si. non debet id fieri, nisi persoluto pretio domino fundi. l. ij. vbi Bal. expressè. C. quib. ex cau. ser. pro premi. liber. accip. licet enim ob publicam vtilitatem possit quis rei propriæ dominio priuari. l. item si verberatum. in princip. ff. de rei vend. l. Lucius. ff. de euictio. hoc tamen accipiendum est, facta debita compensatione, id est præstita rei quæ aufertur, æstimatione. l. venditor. §. si constat. ff. commu. præd. & d. l. ij. pulchrè Bar. & legistæ in l. si. §. fin. ff. de pignor. actio. Canonistæ in c. quæ in ecclesiarum. de constit. vt non abs re doceat Bald. in c. j. §. ad hoc. colun. v. de pac. iur. firm. Quòd si summus pontifex auferat mihi beneficium, de plenitudine potestatis, tenetur mihi prouidere de æquè idoneo. l. a fin. l. fina. C. si contra ius vel vtil. pub.

Sextus casus in eo qui emit pendentem vindemiam, quam vt colligat, ire per fundum alienum potest. l. qui pendentem. ff. de actio. emp. Inde Doct. dicunt, quòd si decima debet solui in fundo, potest exactor decimarum ingredi fundum, vt decimas exigat.

Septimus casus in eo, qui iter ad sepulchrum
non

non habet. nam iusto pretio oblato vicino, per eius fundum ire poterit. l. si quis sepulchrum. ff. de religios. Accur. in l. per agrum. C. de seruit. & aq. Aliique omnes sequuntur. mihi tamen nec hic casus placet, quando tunc non possit quisquam id facere sua autoritate, sed præses ad eundem sit, qui causa cognita, & prospecta loci oportunitate, ne vicinus magnum patiatum detrimentum, statuet. d. l. si quis sepulchrum.

Ultimus casus, vbi seruitus imposita fuisset. d. l. per agrum. qui casus dubitationem non habet.

- 88 Tertia doctrina: † cui debetur itineris seruitus, potest itinere cum alio vti, Accur. in §. j. de seruit. in instit. & alij sequuntur. mihi non placet. nam persona ad actum nunquam extrinsecus intelligitur. l. si ita stipulatus. §. chrisogonus. ff. de ver. oblig. Et quoniam hoc est in vxore, filiis, & aliis, qui sunt de familia speciale. l. si ita stipulatus fuero. illo titu. propter duram separationem. l. possessionum. C. com. vtriusque iud. Aut ratione societatis. l. si quis vni. ff. de duob. re. Ergo in contrarium est ius commune. lius singulare. ff. de legib.

*Itineris
seruitutē
habens an
ea cum a-
lio vti pos-
sit.*

Actus.

- 89 Vlpianus in l. j. ff. de seruit. rust. præd. de actu sic loquitur: † *Actus ius est agendi, vel iumentum, vel vehiculum.* itaque qui iter habet, actum non habet, qui verò actum habet, iter quoque habet, hoc est facultatem eundi sine iumento. At dixerit quispiam. imo videtur eum, qui iter habet,

*Actus ser-
uitus.*

agere posse iumentum, vel vehiculum, cum eques commeare, & sella lecticaque vehi possit. l. qui sella. & l. inter actum. ff. de seruit. rust.

90 *Agere quid.* Tu breuiter dic **†** aliud esse equitem incedere sella, lecticaque vehi, & aliud agere iumentum, vel vehiculum, siquidem ille proprie agere dicatur, qui pecora, & armenta trahit, præ se ducit, celeriterque impellit, vnde in Tytiro Vergil.

En ipse capellas

Protinus ager ago, hanc etiam vix Tytire duco.

91 Est **†** & aliud vehi lectica, & aliud agere vehiculum. nam lectica gestatorium quoddam est, ad instar cubiculi factum, in quo lectus stratus, & fenestræ sunt, quibus adhibentur specularia ad arcendos ventos, & lucem excipiendam, & hac lectica vehuntur delicati, & diuites homines, frequentius **†** matronæ. Vehiculum verò est currus quatuor plerunque rotarum, in quo fenum, frumentum, vinum, aut aliud aliquid vehitur, & agit proprie vehiculum Auriga, qui illud ducit, & ante se impellit.

92 Sed rursus in Iurisconsult. quòd **†** qui actum habet, iter non habeat, suadet. l. si mater. §. si quis iter. ff. de except. rei iud. vbi qui succubuit in seruitute *Itineris*, agere potest ad seruitutem *Actus*. ergo in actu non est iter: alioqui repelleretur actor exceptione rei iudicatæ: quia idem peteret. l. cum quæritur. ff. illo tit. Præterea si qui actum habet, iter quoque habere intelligatur, cum *Itineris* seruitus seiuncta sit omnino diuersa, & separata ab *Actus* seruitute. l. loci. §. j. ff. si ser. vend. Sequitur posse tolli: & segregari, iter
ab

ab actu. Nam ex duabus seruitutibus vna adimi potest, qua remissa, aut alio modo extincta, & sublata, altera remanet. l. si domus. & l. si ædes. j. ff. de seruit. vrb. Atqui iter ab actu separari non potest. l. j. ff. de adimend. leg.

Præuiderunt hanc difficultatem Accur. & reliqui, tam in d. l. j. ff. de seruit. rustic. quàm in d. l. j. ff. de adimend. leg. Ad cuius dissolutionem considerant iter dupliciter accipi, imprimis, vt *iter dupliciter accipitur.* est seruitus per se. Deinde, vt est simplex commoditas, quæ inest seruituti *Actus.* qui igitur actum habet, iter non prout seruitus, sed vti commoditas est, benè habet.

94 Mihi hæc omnium † sententia nõ placet, per d. l. j. ff. de seruit. rust. in qua cum finitur iter, ius esse eundi, ambulandi hominis, proculdubio dici non potest, quin iter seruitutem notet. Dixerat quippè Iuriscõsultus, seruitutes rusticorum sunt hæc, *Iter, Actus, Via, Aquaductus,* & particulatim eas finiens, subiungit. *Iter est ius eundi, ambulandi hominis.* Deinde sequitur: *Actus est ius agendi iumentum vel vehiculum.* Adiciens Vlpian. itaque qui iter habet, actum non habet, quo in loco nemo etiam dicturus est, quin de itinere, vt iter seruitus est, verba faciat. quare cum statim adnectit: qui actum habet, iter habet, de itinere in eadem significatione, sine controuersia, verba facit. Alioqui ineptam faceret conuersionem.

Ego nouè, & verè, dico, iter contentum sub Actu seruitutem esse. Nam cui conuenit diffinitio, cõuenit diffinitũ. Iter autem vt est seruitus, ius est eundi, ambulandi hominis, qui actum ha-

bet, huiusmodi quoque ius habet, ergo habet itineris seruitutem, qua de re tex. videtur expressius in l. ij. ff. quemad. seruit. amit.

Præterea, vt omnem lapidem hac in re moueamus, eximamusque omnem scrupulum, aduertendum est, quia itineris seruitus per se considerata, vt est seiuncta, & segregata omnino ab aliis seruitutibus, sine alia tollitur, & ab alia quacunque separatur. l. loci. §. j. ff. si ser. vend. l. si mater. §. si iter. ff. de excep. rei iudicatæ. Considerata autem, prout inseparabiliter cohæret seruituti, *Actus*, non potest ab ea quoquo pacto seiungi. d. l. j. ff. de adimend. leg. Ratio, quia est pars substantialis, & integralis seruitutis *Actus*. l. si pupilli. §. si. ff. de nouatio. non tamen propterea, quod pars est, & totius appellatione contineatur, propriam perdit naturam.

Pars. Tolle simile in pariete, qui potest per se considerari sine ædificio, potest & cū ædificio. tuncque pars est substantialis ædificij, à quo paries seiungi nequit. vtroque autem casu proprie paries erit. l. eum qui ædes. ff. de vsucapio. Quare sicut nihil agit, qui ædibus legatis parietes adimit, quod sine pariete ædes esse non possint. Ita qui *Actus* legato, iter adimit, nihil aufert, cum *Actus* sine itinere nequeat esse. d. l. j. ff. de adimend. leg. Et ita nouè declaro hanc materiam.

Circa quam duæ duntaxat doctrinæ, & eæ quidem breues notandæ sunt. Prima: concessa seruitute *Actus*, per tam angustum locum, vt per eum agi non possit, quæ non valet, in vim *Actus* in vim Itineris defenditur. l. si cui. vbi dicã hoc

titul. Altera doctrina, occupato loco seruitutis *Actus* impetu fluminis, & facta alluione, restituto, reponitur seruitus in pristinum statum. l. si ager, cuius. & l. cum vsu fruct. ff. quib. mod. vsu fruct. amit. l. si locus, in princip. ff. quemad. seruit. amit.

Via.

Agamus nunc de *Via*, ad quam præcognoscendum est †, viarum quasdam publicas esse, *via seruitus.* quasdam priuatas, quasdam vicinales, vt eas familiariter distinxit Vlpia. in l. ij. §. viarum. ff. ne quid in loc. pub.

96 † Publicæ viæ sunt, quæ vsu, vtilitatēque publicam, & communem habent. per eas enim vnicuique ire, & comere licet, Has Græci *βασιλικας* vocant, id est regias. quod fortè, non ad alium, quàm ad Regem, & principem pertineat. c. j. Quæ sint regal. in feud. Nos consulares, & Prætorias dicimus. Priuatæ viæ propriè sunt, quæ sunt in agris, quibus seruitus est imposita, ita vt ad agrum alterius ducant, & propterea vocatæ sunt Agrariæ. Dicuntur autem ideo priuatæ, quòd earum vsus non publicus sit, sed priuatorum. Vicinales appellantur, quæ in vicis sunt, quæve in vicos ducunt. hæ vt plurimum publicæ sunt, quâuis & priuatæ esse possint, si ex collatione priuatorum, iter constitutum sit. d. §. viarum.

Nos propositâ cautionem nequaquam egresfuri, de via duntaxat priuata dicemus, quam sic finiuit Vlpian. in l. j. ff. de seruit. rustico. *Via est Via quia* *ius eundi, agendi, & ambulandi*, Qua diffinitione

patet viam, iter, & actum, in se continere. Verum hoc stante, plerisque videri posset, nullam esse inter actum, & iter differentiam, cum & qui habeat actum, ius quoque eundi, agendi, habeat, vt supra vidimus.

Accursius in l. prima allegat. & in §. j. de seruitutib. in institu. hoc contrarium † subodoratus dupliciter ostendit, in via plus esse, quàm in actu. Et imprimis ex l. qui sella. ff. de seruitutibus rusticorum. quo loco traditum est eum, quia actum habet, trahere tignum aut lapidem nõ posse, sed neque hastã rectam ferre. Qui verò viam habet, hæc omnia posse. Deinde quia actus latitudo non ea lege, sed ab homine demonstratur. Viam autem lex duodec. tabular. determinat, vt in porrectum octo pedes, in anfractum sedecim habeat. l. viæ. & l. certo. §. latitudo. ff. de seruitutibus rusti. prædio.

Hæc vera sunt, Cæterum non tollunt difficultatem, quam ego in viæ diffinitionem, & Iuriconsulti doctrinam, circa viam premere fortissimè sic ostendo. Omnis bona diffinitio genere, & differentiis constare debet. In viæ autem finitione nulla legimus verba, quibus certæ & sufficientes præmonstrentur differentiæ, inter viam & actum: cum & qui actum habeat, ius quoque habeat eundi, agendi, & ambulandi. Quo præterea fit, vt frigida admodum, & debilis Iuriconsulti doctrina reddatur, tradentis eum, qui viam habet, iter & actum, habere. nam & qui actum habet, non minus, sed idem habet, hoc est actum, & iter.

98 Considerandum † est, præter alios ad huius *Iter ab a-*
 obicis dissolutionē, proprietate significationis *ctu diuer-*
 ex etymo accepta, aliud longe iter esse ab actu, & *sum,* &
 ab utroq; via. Iter enim ab eundo dictū, ius pro- *ab utroq;*
 priè est eundi hominis, *Actus* verò, qui ab agen- *Via.*
 do dicitur, proprie ius est, iumentum aut pecus
 agendi, & trahēdi, non item vehiculum quod ex
 propria significatione, agi non dicitur. *Via* verò
 à vehendo dicta ius etiam vehiculum ducendi
 complectitur. Nec dicas hæc pugnare cum. l. j. ff.
 de seruitutibus rusticorum, vbi docet iuriskon-
 sul. Actum ius esse, non modo iumēti, sed etiam
 ducendi vehiculum. Id enim non ex proprietate
 verbi cōtingit, nec etiam id ius principaliter ha-
 99 betur, sed in † cōsequentiā iumentorum, quæ
 à iuuando dicta, ea animalia significant, quæ cur
 rus trahunt, nostrumq; laborem & onera, vt Co
 lumel. in. vj. de re rust. ait, subuectando vel aran-
 do adiuuant.

• Considera secundò, Vlpia. in. d. l. j. ff. de serui-
 tutibus rusticorum, finientem *Via* seruitutem la-
 tioribus, & amplioribus verbis, vsum, quā vsus
 sit in seruitute *Actus*, inde manifestum faciēns,
 viā plus actu continere, quem diffiniens ius agē-
 di duntaxat esse dixit, cum tamen viam finiēdo,
 plenius locutus, eam ius esse dixerit, eundi, agen-
 di, & ambulandi.

Nec obstat si dicas idem in effectū contineri
 sub *Actu*, quod sub *via*, cum sub vtrauis serui-
 tute, *Actus*, & *Iter* comprehendantur. Nam re-
 spondeo, in seruitute *Actus*, iter non contineri
 principaliter & inspecta prima causa, sed acces-

foriè, & in quandam consequentiam. In *Via* autem, & *Actus*, & *Iter*, vtrunque æquè principaliter venit. Quocirca cùm in contractibus prima, & præcipua contrahentium voluntas spectanda sit. l. si quis nec causam. ff. de reb. cred. l. nauis auefa. ff. ad l. Rhod. de iact. l. j. §. idem Iulianus. ff. deposit. l. j. ff. de autoritate tutorum. Et inspecta principali causa in *Via* plus fit quàm in *Actu*, meritisimò dicendum *Viam*, plus quàm *Actum* continere. Et ita mihi videtur, licet Doctores non ponant.

¹⁰⁰
Via latitudo

Sed postquam † in latitudinem *Via* incidimus, ea quæ sit intelligamus. Qua in re primum ad partium conuentionem, vt omnes in dicta. *via*. censuerunt, recurrendum est. Contractus quippè ex conuentione legem accipiunt. l. prima. §. si conuenerit. ff. deposit. Quod ego tamen ita reciperem, si per locum demonstratum à partibus, possit duci vehiculum: alioqui tamen si partes millies conuenirent, non esset *Via*, sed *Iter*, aut *Actus*. l. si tam angusti. ff. de seruitutibus. l. via. in principio. ff. de seruitutibus rusticorum prædiorum. Quòd si à partibus nulla facta sit *via* determinatio, lex duodecim tabularum, in porrectum octo pedum latitudinem esse voluit: In sinuosum verò, flexum, & anfractum, sedecim pedum. Verba leg. duodecim tabularum hæc erant. *Via latitudo in porrectum, octo pedes: In anfractum* (id est vbi flexum est) *sedecim habeto*. quam legem ad verbum propè citat Caius in. l. *via*. ff. de seruitutibus rusticorum.

101

Ad Hæc duo præcognoscenda sunt. † primum

mum octo potissimum modos metiendi, ab his *Mensura-*
 qui de agrorum mensuris scripserunt traditos. *rum Varij*
 Iugerum, plethrum, perticam, passum, vlnam, pe- *modi.*
 102 dem, vnciam, & digitum. *Iugerum.* † pedes duce- *Iugerum.*
 tos quadraginta habet in longitudine: In latitu-
 dinem verò, dimidio minus conficitur. Sic di-
 ctum, quòd vno boum iugo per diem, tantum
 103 spatij arari possit. † *Plethrum* pedibus centum *Plethru.*
 104 constat. † *Pertica*, vt Seruius Sulpitius dicebat, *Pertica.*
 105 † linea est qua agri diuiduntur: ea est longitudo *Linea.*
 106 nis decem pedum, seu duorum passuum. † Vnde *Decempe-*
 & *Decempeda* dicta est, & qui eo mensuræ ge- *da.*
 nere demetitur, *Decempedator* à Cicerone in xiiij. *Decempe-*
 107 Philipp. est appellatus. † *Passus* est quinque pe- *dator.*
 dum. Accur. in. l. iij. ff. de verborum significatio- *Passus.*
 ne. sic dictus, quòd passis & extensis brachijs,
 hanc mensuram conficiamus. Alciat in. l. quin-
 que pedum. C. finiũ regund. *Vlna.* vt Seruius in *Vlna.*
 108 terpretatur, † est vtriusque manus extensio: hoc
 est spatium, quantum vtraque manus dilatatur,
 & extenditur. Cui consentire videtur Rhodig.
 in. iij. lectio. antiq. cum inquit, si ambas manus
 explices, à pectore in lineam rectam, hæc mensu-
 ra Vlna nuncupatur. Id autem vix est vt reci-
 piam, cum hoc mensuræ genus, ad passum, vt
 modo dixi, pertineat. Alciat in. l. mille passus. ff.
 de verborum significatione, Vlnam sex pedibus
 constare putat. Mancinel. verò, cum Vergil. lo-
 cum exponens,

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Treis pateat cæli spatium non amplius Vlnas.

Vlnam

Vnam, vnius cubitus mensuram esse dicit.

109 † Est autem *cubitus* sesquipedalis, hoc est vnius
Cubitus. pedis & dimidiati. Pes autem est quindecim digi-
Pes. torum. Glo. in. c. sicut. xvij. q. iij. Et omnes iuris
 nostri interpretes sequuntur.

110 Mihi tamen † non placet, cum *Palmus* vt Alex.
Palmus. Neapolita. in diebus genia. lepidè præmonstrat,
 quater multiplicatus, pedem efficiat. At qui pal-
 mus digitis quatuor constet. loquor de minore,
 111 nam maior duodecim † digitorum est, qui *spithama*
spithama ma græco vocabulo dicitur. Bud. in. l. fina. ff. si
 mens. fals. mod. Id autem spatium est, quantum
 expansa manu, & extensis articulis, à magno di-
 gito, ad minimum, palma protenditur. † *Vncia*

112 est trium digitorum. huius exiguæ dimensio-
Vncia. nis meminit Varro in j. de re rustic. † *Digitus* o-

113 mnium mensurarum minima est. quatuor, vt
Digitus modo dixi, Palmum conficiunt: & sedecim,
 pedem.

114 Deinde † vt exactè. d. l. viæ. Intelligamus, si-
Ratio. l. mul atq; l. xij. tab. quatenus de dimensione Viæ
Via excus verba facit. † Inquirenda est ratio, cur in porre-
sa. ctum octo pedes ea lex præscripserit dūtaxat, &
 115 in anfractum duplicauerit. Floria & cæteri di-
 cunt, quòd cum sese vident aurigæ, trahentes
 plaustra ne concursu offendantur, clamitant sta-
 vt igitur vehicula non possunt in porrectum re-
 trahi, minore spatio octo pedū, ita nec in anfra-
 ctum minore sedecim.

Cui declaratiōi obstare plura video. Imprimis
 quod per manus traditum est, in seruitutibus nō
 alterius factum, quàm eius cui debetur seruitus,
 con

considerari. Vnde alia quæ occurrunt vehicula, imaginari & excogitare non possumus. Obstat præterea l. via. in princip. ff. de seruitutibus rusti-
 codum dicit constitui viam posse octo pedibus angustio-
 rem, satisq; esse, si eam habeat latitudi-
 nem, qua vehiculum ire possit. Et ita lex non
 considerat concursum vehiculorum, sed an vnũ
 tantummodo vehiculum, eius scilicet cui consti-
 tuitur seruitus, ire possit.

Ego aliter & melius dicerem, considerata so-
 lum commoditate eius cui seruitus imposita est. *Noua ra-
 tio.*
 In porrectum octo pedes constitutos, quia tan-
 to vt plurimum latitudinis spatio eget vehicu-
 lum, vt commodè ire possit. Quocirca nihil pro-
 hibet, quin partium conuentione, si vel latior,
 vel angustior via fiat, secundum quantitatem ve-
 hiculi constituatur, vt si vehiculum fortasse ma-
 ius habeat & amplius solito, is cui viæ seruitus
 est constituta, latior quoque via constitui pos-
 sit. si angustius autem, angustior. Quod si in
 sinuosum aliquem inflexum, è recto itinere di-
 uertendum est, vt quotidie videmus, duplo ma-
 ius spatium est necessarium, quo sine incom-
 moditate vertatur, circumagaturque vehicu-
 lum: & cum opus erit, retrahatur. Et hæc est mea
 ratio, qua meliorem nec quidem peritissimus
 auriga, proferret.

116 Hic quærere † placet, nūquid seruitus *Via Via serui-*
 per plures fundos debita, vna sit, an verò secun- *tus per plu-*
 dum fundorum numerum multiplicetur. Et con- *res fundos*
 sentiunt omnes vnam esse seruitutem, licet ea per *debita, an*
 plura prædia imponatur. l. vna. ff. de seruit. rusti- *vna sit.*

co. Nec obstat l. si ædes. §. primo. ff. de seruitut. vrba. quam omnes ex Bartoli sententia intelligunt, quando plures sunt fundi dominantes. At l. vna loquitur, in pluribus fundis seruientibus, vt hic fit sensus, licet plures fundi seruiant, si tamen vni duntaxat fundo, *Via* seruitus debeat, vnica erit seruitus. d. l. vna. Si verò fundis pluribus debita sit, tamen si ab vno fundo debeat, tot erunt seruitutes, quot fundi dominantes. d. l. si ædes.

Quam sententiam adiuuat vltra Doct. l. nam satis. §. si ego. j. respons. ff. quemadmodum seruit. amit. vbi si fundo nostro communi, à vicino fundo, *Via* seruitus debeat, & fundum regionibus diuiserimus, ita vt non amplius fundus vnus sit, sed sint duo, qualibet parte nunc suum totum faciente, duplex erit quoque *Via* seruitus. Quod non alia ratione contingere videtur, quàm ex dominantium fundorum pluralitate.

117 Cur autem † potius ex dominantium, quàm seruientium fundorum numero, multiplicetur seruitus, Doctores rationem non scribunt. Cogitabam ego, si talis reddi posset, quia in discernenda & iudicanda seruitute prædium dominans, eiusdemque qualitas spectatur, non item fundus seruiens. Vnde vt cognoscamus an seruitus vrba sit, an rustica, attendimus qualitatem prædij dominantis, vt si illud vrbanum sit, vrba quoque seruitus dicatur. si rusticum, rustica. Accur. & reliqui in. l. j. ff. de seruit. vrba. Quare licet *Via* suapte natura sit rustica. l. j. ff. de seruit. rustico, si tamen domui debeat, erit vrba. l. serui

seruitutes. §. si. domo. ff. de. seruitutibus vrbano-
rum prædiorum.

118 Re tamen † pressius expensa, in noua sum sen- *Noua opi-*
tentia, vt non ex sola pluralitate fundorum do- *nio.*
nantium resulet pluralitas seruitutum. hoc
enim (succenseant quantum velint Bart. & alij)
nullibi probatur. Et absurdum esset dicere, vt si
duos fundos habeam contiguos, quibus vicinus
tuus fundus seruitutem *Via* debeat, me quoque
duas habere seruitutes.

119 Nec quicquam † me mouerit. l. si ædes. ad quã *Nouè ex-*
nouè & vere respõdeo: duas illic esse seruitutes, *posita. l. si-*
non propter pluralitatem duntaxat fundorum *ædes.*
dominantium, sed propter pluralitatem perso-
narum, & fundorum dominantium simul: habe-
bant namq; singuli fundi dominantes singulos
dominos, quibus constituta erat singulatim ser-
uitus *Alius non tollendi.* Ideo plures erant seruitu-
tes. Idemque in *Via*, & alia quacunque seruitute,
siue Urbana, siue Rustica, dicendum censeo. Hinc *§. si ego. de*
quoq; responsum patet, ad dictum. §. si ego. non *claratus.*
enim illic operatur sola fundorum pluralitas:
sed ea coniuncta cum dominorum diuersitate.
Sed nec officit nostra confirmatio, quando qui-
dem aduersus Doctores probatum est, à prædio
dominante, seruitutis dominationem facien-
dam non esse.

Aquæductus.

120 Ductus † aquæ, tribus generibus fieri, aut *Ductus a-*
riuis per canales structiles, aut fistulis plum- *quæ tripli-*
beis *citer sũt.*

beis, aut tabulis fictilibus, eruditè iuxta, ac copiosè docet M. Vitruuius libr. de architect. viij. capitu. vij. Extat etiam libellus elegans Sext. Iul. Front. de Aquæductibus vrbis Romæ, qui lectu iucundissimus, & dignissimus omnibus in manu est. Horum aquæductuū rationes, quia profèqui impræsentiarum nō attinet, ad ea loca lectorem relegamus. Nos quæ pertinent ad Iurisconsultum accuratè tractemus.

121

Aquæductus quid.

Aquæductus † imprimis, sic finitur ab Vlpiano, vt sit *ius aquæ ducendæ, per fundum alienum*. l. j. ff. de seruitutibus rustico. Dixit (*ius*) quia seruitus omnis in iure consistit. l. j. ff. de seruitutibus vrb. l. ij. ff. quemadmod. seruit. amitta. Dixit (*Aquæ ducendæ*) ad differētiam seruitutis *Haustus aquæ*, quæ alia est à seruitute *Aquæ ductus*. l. j. in fine. ff. de seruitutibus rustico. Nam & illa, aquæ, quæ duci non potest, imponitur: vt puteali. l. j. §. quâquam ff. de aqua quotidiana. & æsti. Dixit (*per fundum alienum*), ad differentiam iuris, quod quis in proprio fundo habet aquæ per eum ducendæ, nam hoc ius, seruitus non est, cum res sua nemini seruiat. l. vti frui. ff. si vsusfruct. petatur. l. in re communi. ff. de seruitutibus urbano.

Nona difficultas.

Moui ego hic aliquādo difficultatem, cur sit quod Vlpia. in. l. j. ff. de seruit. rusti. in diffinitione Aquæductus hæc verba (*per fundum alienum*) duntaxat addiderit, cum tamen æquè necessaria fuerint diffinitioni *Itineris, Actus & Via*. Dicebam hæc verba post diffinitiones illarū quatuor seruitutum posita, ad omnes æqualiter referenda. Nam & vulgo dici solet, clausulam in fine positā

ad præcedentia omnia capitula referri. l. talis scriptura. §. si. ff. de leg. j. l. j. in fi. C. de lib. præter. c. secūdo requiris. de appellat. Hinc autē satis fit euidens *Aquæ ductus* seruitutem rusticam esse.

Sed diffinitioni, & prædictis imprimis obst. l. si prius. §. idem placuit. ff. de aq. plu. arcen. vbi is cui constituta est seruitus aquæ ducendæ, non potest aquam per lapidem ducere. Deinde quia si istud ius aquæ ducendæ seruitus esset rustica, non personæ, sed prædio deberetur. l. vnus ex sociis. ff. de serui. rustico. l. qui aliena. §. si. ff. de nego. gest. omnes quippè seruitutes tam vrbanae, quàm rusticae, prædiorum sunt, & rerum, non etiam personarum, vt hac l. Atqui *Aquæ ductus* seruitus personæ, non prædio debetur. l. Lucius. ff. de seruit. rustic. l. Mella. §. si. ff. de alimen. & ciba. legat. Qua ratione non transit ad hæredes. d. l. Lucius. cum seruitus cohærens personæ ad hæredes non transmittatur. l. si quis binas. ff. de vsufruct. l. non solum. §. tale. ff. de liber. lega.

12 Prior difficultas sic tolli debet † in concessione cuiuscunque seruitutis, lex facit hanc nobilem interpretationem, vt omnia, quæ sunt ad eius seruitutis vsus necessaria, qui seruitutem habet facere liberè possit. l. si iter. hoc tit. seruitutes. §. si domo. ff. de seruit. vrb. præd. citra tamen incommodum domini, quantum fieri potest. l. ii j. §. si. ff. de itin. actūque priua. Nos enim opinamur, inquit Vlpian. in l. Seruius. §. si quis nouum. ff. de riuis. vtilitatem sine incommoditate eius, cuius ager est, spectandam, & ita habes verum sensum d. §. placuit. quo loco constituit.

ideo Iurifconsult. eum qui *Aquæ ductus* seruitutem habet, lapidibus riuum sternere non posse, & sic per lapidem stratum aquam ducere. quoniam hoc maiorem in modum incommodaret fundum seruientem. nec multo melior redderetur inde conditio eius, cui seruitus debetur, cum possit fistulis, & tubulis fictilibus, aquam ducere. Ad quam dissolutionem sunt Pom. verba, in l. hoc iure. §. penulti. ff. de aqua quotid. & æsti. Is inquit, qui ius aquæ quotidianæ habet, vel fistulam in riuo ponere, vel aliud quidlibet facere potest, dummodo, ne fundum domino, aut aquagium, riuualibus deterius faciat. Et idem in l. Quintus. ff. de seruit. rustico. tradens licere ei, qui aquæductum habet, fistulam cuiuslibet generis in riuo ponere: cum ex dicto §. idē placuit, tum ex prædictis recipit interpretationem, modo scilicet, id fiat sine incommoditate agri seruientis, & domini eius.

Ad tollendam porrò secundam difficultatem considerandum est, imprimis d. l. Mella. §. fin. loqui in seruitute *Hauſtus aquæ*, quare in proposito induci non potest. De cuius etiam text. intellectu nos multa, & in rubri. & in l. quoties diximus. Obstat ergo duntaxat l. Lucius. in qua Bar. & alij fatentur, non agi de seruitute *Aquæ ductus* reali, sed personali. Nec est nouum seruitutem, suapte natura realem, propterea, quòd ad personam referatur, & constringatur fieri personalem. l. apud Iulianum. §. si quis alicui ff. de legat. j. vbi seruitus *Lapidis cadendi*, quæ sui natura realis est. l. ergo. & l. veluti. ff. de seruit. rustico. propter
relati

relationem facti, ad personam dicitur personæ,
& non prædij. Sic in seruitute *Hauſtus aqua*, vi-
demus, quæ licet sui natura prædialis sit. l. j. ff. de
seruis. rustico. prædicta tamen ratione fit quan-
do; personalis. l. Mella. §. fina. ff. de ali. & cib. leg.

11 Quod si scire † cupias an iuris alicuius con-
cessio sit prædialis, an personalis, vbi sumus in
dubio, Bartolus & cæteri hanc doctrinam tra-
dunt, vt si fiat per verba facti concessio (quia
concedas mihi facultatem eundi, aut, vt possim
ire, agere, per fundum tuum, vel ex fundo tuo hau-
rire aquam, aut cretam inde eximere, vel arenam
fodere, & sic de similibus) sit personalis, non i-
tem realis, tametsi occasione rei, aut prædij facta
fuerit. d. l. apud Iulianum. §. si quis alicui. fa. text.
in l. ij. §. item si in facto. ff. de verbo. oblig. & in §.
sed cum factum. de stipul. seruor. in instit. Idem-
que si verba illa facti referuntur ad conceden-
tem, veluti, quia promiserit quispiam, non ha-
bere fenestram in pariete, non tollere altius, &
cætera id genus, erit quippè concessio persona-
lis, non item seruitus. Quocirca poterit emptor
habere parietem, aut altius tollere. Specul. in titu.
de empt. & vend. §. j. Si verò concessionis verba
sonent in ius, vt quia concessisti mihi ius eundi,
agendi, aut ius aquam ducendi, seruitus est rea-
lis, quæ omnino in iure consistit. l. j. §. si. ff. de rer.
diuſio. vnde ad hæredes transit, præterquam
duobus casibus.

Primus, si ex qualitate personæ, cui fit con-
cessio, & qualitate rei concessæ, coniciamus
concedentis affectionem personalem fuisse, vt

*Concessio
iuris an sit
realis, vel
personalis.*

quia legatum fuerit filiæ ius transeundi per domum hæreditariam. l. pater filiæ. ff. de seruit. leg. hoc enim indecens non erat, filiam per eum locum transire, at in hærede parum conueniens, quandoquidem interfit nostra plurimum ne secreta patrimonij nostri pandantur. l. ij. C. quan. & quibus quart. pars deb. lib. x. C.

Alter si non fiat determinatè respectu certi fundi, sed indeterminatè respectu fundi certificandi per eum, cui fit concessio, quo casu personalis est sine dubio. l. Lucius. ff. de seruit. rust. Quæ in iis terminis loquitur, vt ex illis verbis, Aut vbicunque vis, constat. Hæc autem omnia, cum ob multa, tum ob id, vel maximè notanda sunt, quod vbi concessio seruitus interpretatur, transit ad quoscunque hæredes. vbi verò est personalis simpliciter, non transit in hæredem. l. si. §. fin. ff. de contrahenda emptione. l. Caius. ff. de annu. lega.

124

Alciati opinio.

Solus Alciat. in † Disputatio, has doctrinas meras esse scholasticorum cruces, ex male translata litera d. l. Lucius. fluentes asserit, quandoquidem non fuerit illic facta aquæ ducendæ concessio, tanquam ius, sed in modum simplicis facultatis, & quia verbum *χαριστικῆς οὐσίας*. id est gratificor tibi, personam respicit, proinde nihil ad hæredes transmittitur.

Communis sententia probata.

Mihi communis sententia, & declaratio ad eum text. fundatior, videtur, vt ideo concessio illic personalis sit, quia vsus aquæ, non ad domum modo, quæ in Isthmo erat, sed ad quemcunque alium locum concederetur, vt merito
intelli

intelligamus concessionem non prædij contemplatione, sed personæ factam esse. Quæ ratione, licet nemo dicat, vsus est alibi Vlpia. ex Labeonis sententia, in l. j. §. præterea Labeo. ff. de aq. quot. & æsti. Ea autem ita explicanda est natura seruitutum, præsertim rusticarum, vt non nisi respectu fundi vicini, & eius necessitatis esse nequeant, hoc est nisi qui habet seruitutem, fundum vicinum habeat, & quatenus ad eum ipsum fundum opus sit. l. ergo. ff. de seruit. rustico. Quo fit vt eæ seruitutes non personæ sed prædij dicantur. l. qui in aliena. §. si. ff. de nego gest. l. vnus ex sociis. ff. de seruit. rustico. Cùm itaque in d. l. Lucius. vsus aquæ concessus fuerit fundo non vicino, dici non potest propriè seruitus. Erit igitur concessio quædam personalis, quæ ideo non transmittitur ad hæredem. l. vsus aquæ. ff. de vsu & habitatio. & d. l. Lucius. Et hanc distinctionem latius exequuti sumus in l. vt pomum. hoc tit.

Sed an illa concessio personalis respectu etiam fundi non vicini facta seruitus sit, necne, videamus. cuius rei cognitio vberrimum adfert fructum. Quoniam si seruitutem esse dicamus, agi poterit confessoria contra quemcunque possessorem fundi seruiantis. Si verò non est seruitus, agi tantum posset aduersus concedentem. Quod Accur. Barto. & alij in l. Miella. §. si. ff. de alimẽ. & cib. leg. verius putauerunt, per l. Caius. ff. de ann. lega. & l. si. §. si. ff. de contrahenda empt.

Ego verò in Rubrica contrarium animosè defendi, ad quem locum relego lectorem. quan-

tum porrò spectat ad l. Lucius. nescio qua fronte negari possit, illic esse seruitutē, cū ex titulo, sub quo inserta est (fortissimum in iure argumentum. l. Imperatores. ff. de in diem addictio.) euidens fiat, de seruitute ibidem agi, non tam prædio tamen, quàm personæ debita. Sic & in d. l. Mella. §. fina.

- 125 Vna postremo † doctrina circa hanc seruitutem Aquæductus annotanda est, eum qui ius aquæ ducendæ habet in alium locum, quàm ad ad quem seruitus acquisita est, aquam ducere non posse ex meo. ff. de seruit. rustico. l. j. §. illud. ff. de aq. quotid. & æsti. Hinc sequitur non posse eum eius aquæ vsum alteri cedere. l. cum essent. §. per plurium. ff. de seruit. rustico. Nam seruitute mihi concessa non possum vti pro me in aliam partem fundi, quàm ad quam seruitus est quaesita. d. l. ex meo. & nisi seruata forma concessionis. l. non modus. C. de seruit & aq.

Ratio, quia qui habet seruitutem, non potest ea aliter vti, quàm ad suam, aut fundi sui commoditatem. l. quoties. hoc titulo. l. ergo. §. fin. ff. de seruitutibus rustico. Et quia alioqui seruitus seruitutis induceretur, contra. l. j. ff. de vusufruct. leg.

Rei propria liberã quisque ad ministratiõẽ trahet.

Hic quispiam fortassè dixerit, rerum propriarum administrationem cuique liberam esse, etiam abutendo. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. hæred. l. nemo exterus. C. de Iudæ. l. in re mandata. C. manda. Ergo qui ius habet aquæ ducendæ, eo liberè in alterius etiam gratiam, vti potest. Scriptores dicunt hoc obtinere in iis
quæ

quæ omnino alicuius sunt. At vbi constituta est seruitus ad certum fundum, vel determinatam eius partem, habet hoc ius certam formam, à qua recedi non potest. l. cum hi. §. si prætor. ff. de tranfact.

Tu verò clarius dic, eum qui ius habet aquæducendæ, nō habere illud simpliciter, & absolute, sed limitatè, & determinatè, ad designatum fundum, vel eius certam partem, quare non potest vti ad aliam partem, quia sic non vteretur iure suo, siquidem ius illud non habeat, in dispositionibus quippè limitatis, effectus est limitatus. l. in agris. ff. de acq. re. do.

Prædicta tamen ex Accurs. & aliorum sententia, in d. l. ex meo. declaranda sunt, vt procedant, priusquam aqua sit ingressa fundum dominantem. Nam postquam fuerit in agro, cui debita erat, poterit dominus aquam illam in alium quemuis locum ducere, intellige semper, nisi domino loci seruiantis noceretur. l. j. §. illud Labeo. ff. de aqua quoti. & æsti. Fui autem hodie solito lōgior: quod cras nō sim prælecturus. *Natalitiū*
Est enim mihi dies natalis, quem mecū decet vos *Ioānis Co-*
omnes cōcelebrare. Valentia, xij. Decēb. 1545. *rasij.*

Hauſtus aquæ.

126 Inter seruitutes rusticorum † prædiorum re- *Hauſtus a-*
ctè veteres annumerarunt *Hauſtum aquæ, Pecoris ad quæ serui-*
aquā appulſum, Ius paſcēdi, Calcis coquēdæ, Arenæ fodien-
tus.
d. l. j. §. fi. ff. de ser. ru. præ. l. si prius. §. via publica.
& §. fi. ff. de aq. plu. arc. §. inter rusticorum. de ser-
uit. in instit. de quibus sigillatim dicendum est.

Et ne quis primum existimaret eandem esse seruitutem *Aquæ hauriendæ*, cum seruitute *Aquæ ducendæ*, has seruitutes discretas esse, & separatas. Ideoque interdicta de his separatim reddi, dixit Vlpia. in l. j. §. j. ff. de fonte. Sunt enim quædam aquæ, quæ tametsi perennes sint, duci tamen nequeunt, vt puta puteales, & quæ extra meatus suos effluere non possunt, cuiusmodi aquis, non ductus, sed haustus aquæ seruitus imponi potest. l. j. §. quanquam. ff. de aqua quoti. & æsti. *Haustus aquæ* seruitus, definitore Azone in summa tit. C. de seruit. & aq. col. iij. *Ius est hauriendi aquam de puteo, vel fonte vicini.* Sed quoniam aliæ sunt aquæ præter puteales, & fontanas, quibus hæc seruitus imponitur. Et conuenit hæc diffinitio simplici personali concessioni, non fat tutam eã existimauerim, quamobrem hanc seruitutem sic ipse finirem, vt *Ius sit hauriendæ aquæ ex fundo vicini ad prædij mei vtilitatem, aut commoditatem.* l. ergo. §. Neratius. ff. de seruit. rust. Est quippè hauriendi ius non hominis, sed prædij. l. si mihi §. si. ff. de ser. rustico.

127

Ad hanc seruitutem † annotato sequentes doctrinas. Prima, seruitus *Haustus aquæ* est innominata. Accurf. in l. j. §. in prædiis. ff. de seruit.

128

rustic. † Appellant autem Doctores nominatas seruitutes eas, quæ per verba iuris demonstrantur, vt *Iter, Actus, Via, Aquæ ductus*. Innominatas verò quæ per verba facti, hoc est, ab ipso actu vtendi denominantur, veluti *Haustus aquæ, Appulsus, Ius pascendi, Calcis coquendæ, & Arena fodiendæ.* d. l. j. §. in prædiis. cum l. sequent. Sic & delicta

delicta Barto. & alij in. l. j. colum. iij. ff. ad Turpil-
 lia. & in. l. j. §. culpa. ff. si quis test. lib. esse iuss. fue.
 dixerunt quædam nominata, quædam innomi- *Delicta*
 nata esse, Eaque nominata vocant, quæ nomen à *nominata*
 iure habent, & ex vi nominis comprehendunt *& inno-*
 delictum, vt furtum, falsum, adulterium, plagiũ, *minata.*
 & similia. Innominata verò, quæ magis per ver-
 ba facti, quàm delicti demonstrantur, vt percu-
 tere, vulnerare, comburere. Fieri quippè potest,
 vt Titium percutiam, Titium vulnerem, eius ve-
 ædes comburam, sine crimine, atque adeò sine
 dolo.

129 Quam diuisionem vt commentitiam † reij- *Omnium*
 ciendam censeo: in primis considerans seruitu- *opinio con-*
 tes quas innominatas dicunt, æquè per verba iu- *futata.*
 ris demonstrari, sicut nominatas. Perscrutarer-
 que à Doctoribus libenter, cur *Hauustus aquæ* ser-
 uitus non ita nominata dici debeat, vt *Aquædu-*
ctus. Prætereà, melius demonstrari videntur quæ-
 dam ex innominatis per verba iuris, quàm no-
 minatæ. Etenim inter innominatas scriptores
 collocatam volunt, *Ius pascendi*, quæ ipsissimis iu-
 ris verbis designatur (*Ius*) cum nulla nominata-
 tum sic concipiatur. Deniq; considero ea in iu-
 re nostro propriè nominata dici, quæ nomen ha-
 bent speciale alteri non conueniens. l. iurigen-
 tium. in prin. ff. de pact. l. naturalis. ff. de præscrip.
 verb. Omnes autem seruitutes sunt huiusmodi,
 igitur nulla innominata.

130 Altera doctrina, † cui conceditur hauustus *Hauustu cõ*
 aquæ, aut ius hauriendi aquam ex fonte, puteo, *cesso, iter*
 aut alio loco, vnde hauritur aqua: Iter quoq; hoc *cõceditur.*

est ius eundi ad eum locum, concedere videtur. l. iij. §. qui hauustum. ff. de seruit. rustico. concessio quippè vno, ea omnia concessa intelliguntur, sine quibus concessum esse non potest. l. secunda. ff. de iurisdic. omni. iudic. l. j. §. j. ff. si vsusfru. pet. Quod præsertim in seruitutibus obtinere videmus, seruitutis namque concessione facta, tributum quoque censi debet, quicquid ad eam necessarium est. l. si iter. hoc tit. l. seruitutes. §. j. ff. de seruit. vrb. præd. l. refectionis. ff. commu. præd. l. veteres. ff. de itin. actuq; priuat.

Intellige hanc doctrinam, si concessio Hauustus aquæ legitimè facta esset, quia ad fontem priuatum. Alioqui secus, vnde ad publicum flumen si hauustus aquæ concedatur, nihil agitur. d. l. iij. §. qui hauustum. cum enim non teneat præcipua & expressa concessio iuris scilicet hauriendi ex flumine publico (licet etenim vnicuique sine cõcessione eiusmodi aquam ducere, & haurire. l. quominus. ff. de flumini.) Nec tenebit tacita concessio itineris. l. si sponsus. §. si maritus. ff. de donatio. inter vir. & vxor. l. iij. C. si pen. app. mors interuenerit.

- 131 Tertia doctrina: † *Hauustus aqua*, sicuti *Aqua ductus*, potest ex eodem loco concedi pluribus, modo posterior concessio priorem non impediatur. l. ij. §. fina. ff. de seruit. rustico. Quo tex. finita fuit controuersia, quæ olim fuit inter Franciscanos & Dominicanos, concessum quippè primum fuerat (vt illic Alber. refert) Franciscanis vt aquam ducere, & haurire ex flumine publico possent. deinde idem concessum Dominicanis,

*Franciscano
rũ & Do-
minicano-
rũ cõtrouer-
sia.*

in qu

in quos Franciscani contendebant, posteriorem concessionem valere negantes. Tandem pro Dominicanis, & merito iudicatum, cū vtrisq; aqua sufficeret, d. l. ij. §. si. & l. Lucius. ff. de aqua quoti. & æsti. Alioqui cum priori concessioni nociua posterior esset, effectum non haberet sine cōsensu eius, cui seruitus prius concessa fuit. l. aquam. C. de seruit. & aq. l. per quem locum. ff. de seruit. rusti. præd. At verò dixerit quispiam, si potest seruitus ducendæ, aut hauriendæ aquæ, secundo concedi, ergo seruitus seruitutis est, contra. l. j. ff. de vsu & vsufr. leg. Respondet Bartol. ibidem, eum qui seruitutem habet, non posse vsufructum, aut aliam seruitutem constituere. seruitutis etenim seruitus esse non potest. Cæterum dominus fundi concessa vna seruitute potest & alteram concedere, quæ tunc non dicitur seruitus seruitutis, sed alia seruitus, non à prima seruitute habita, sed à fundo. l. qui per certum. ff. com. præd.

Appulsus pecoris ad aquam.

133 In prædijs ꝑ quoque rusticis *Pecoris ad aquam* *Pecoris ad appulsus* seruitus computatur. d. l. j. §. penulti. ff. de aqua appulsus seruit. rustico. & §. inter rusticorum. de seruit. in instit. *uitus.* Ea autē me autore, *ius est pecudes ad fontem,* aut alias aquas vicini, appellendi. Quæ si constituta sit prædium habenti, cuius maximè fructus in pecore consistat, prædialis est, nisi certa persona à concedente demonstretur. l. pecoris. ff. de seruituti. rusticorū. Alioqui personæ seruitus est. l. Mella. §. quidam libertis. ff. de aliment. & cibar. leg.

lega. l. si quis binas. ff. de vsuf. Aut simplex ius personale cuius ideo nulla fit ad hæredes transmissio. l. Caius. ff. de annu. leg. l. pater filia. ff. de seruit. leg. obseruata personalis iuris natura. l. fina. §. si. ff. de contrahend. empt. Quando autem huiusmodi iuris concessio dici debeat seruitus prædij, aut personæ, vel etiam merum ius personale, ex verbis concessionis colligendum est, vt tradit Fulg. in. d. l. pecoris. & hæc erunt tibi in hac seruitute loco primæ doctrinæ.

134

Altera doctrina. † Qui ampliorem numerum pecorum quàm debeat ad aquam appellit, non potest in vniuersum prohiberi, cum pecora separari possint. l. j. §. Marcellus. ff. de aqua. quoti. & æst. in his quippè, quæ diuidua sunt, & separabilia, non vitiatur vtile per inutile. l. si sponsus. §. generaliter. ff. de donat. inter vir. & vxo. l. j. §. sed & si mihi. ff. de verb. obliga. c. si cõfirmationem. de elect. in. vj.

*Vtile per
inutile nõ
vitiatur.*

Ius pascendi seu pecoris pascendi seruitus.

135

*Pecoris pa
scendi ser
uitus*

Diffinietur rectè seruitus *Pecoris* † *pascendi* in hunc modum, si dicamus eam *ius esse pecoris pascendi in alieno agro.* l. j. §. in prædij. & l. pecoris. ff. de seruit. rusti. §. inter. de seruit. in insti. *Pecoris* autem †

*Pecoris
Verbum.*

136

† verbo quæcunque quadrupedes quæ gregatim habentur, & pascuntur, veluti oues, capras, boues, equos, mulos, asinos, meritò continentur. l. ij. ff. ad leg. Aquil. l. legatis. §. pecoribus. ff. de leg. ij. §. j. de l. Aquil. in insti. Et solent mitti pascendi causa pecora in pascua, hoc est in syl-

uam

uam, aut alium locum pastui pecudum destinatum. l. sylua. §. si. ff. de verbo. signific. pascua porro quædam publica sunt, quædam priuata. l. j. & tot. ti. de pasc. pub. & priuat. lib. xj. C.

Ex prædictis satis euidens fit doctrina, quam
 17 hoc in loco primam daturi sumus † nemini li- *Equū pa-*
 cere pecus suum in alieno pascere. l. Quintus. ff. *bulare in*
 ad. l. Aquil. alioqui frustra de ea re imponderetur *alieno fun-*
 feruitus. Cui tamen rei obstat. c. j. §. fina. de pac. *do quando*
 tenend. & eius violat. in feud. vbi permittit legis- *liceat.*
 lator, viatori equum suum pabulare in agro alie-
 no, vtrique ad refectionem equi herba, & viridi
 sylua pro sua commoditate & vsu necessario,
 sine tamen aliqua vastatione. Diuina quoq; lege
 concessum legimus per alienam messem trāseun-
 ti manus spicas euellere, & manducare. c. scri-
 ptum. vj. q. iij. Sed hæc permissa intelligas ad ne-
 cessarium transeuntis vsum: quia viatorem per
 terram alienam iter facientem fames premit. c.
 discipulos de consecrat. distinct. v. aut equus
 eius eadem fame vrgetur. dict. c. j. §. fina. Æquitas
 namque idipsum suggerit, etiam si stricto iure
 deficiamus. l. ij. §. item Varus. ff. de aqua pluuiā
 arcenda. Cui enim nō æquum videbitur vel hoc
 saltem viatori concedere, quod sine graui domi-
 ni fundi dispendio futurum est. l. in creditore. ff.
 de euictio.

38 Hic. † quæritur, si deprehenderit bouem, *animal*
 equū, aut alia pecora vicini in agro meo, quo iu- *in proprio*
 re mihi sit succursum. Et si quidem illa expellere *deprehen-*
 velit, debet quomodo si suum deprehendisset, *sū an lice-*
 abigere sine damno, vel admonere dominum, vt *at retinere*
 suum

suum recipiat. deinde agere pro damno dato, ad
 quod proprias actiones habet. l. quamuis. ff. ad. l.
 Aquil. non autem sibi ius dicere autoritate pro-
 pria poterit. l. extat. ff. quod metus cau. Quidam
 tamē retineri posse dicūt, donec vicinus pecoris
 dominus damnum emendet. l. hoc amplius. §. j.
 ff. de damno infecto. & l. ratis. ff. de incēdio, rui-
 na, & naufragio. Alij verò (quorum sententia
 frequentiore Doctorum calculo probatur) di-
 xerunt nemini concessum esse hoc iure retentio-
 nis vti. l. quamuis. ff. ad l. Aquil. Glosa in. c. si læ-
 ferit. de iniuria & damn. dat. nisi tantum quoad
 sciat, cuius est animal, quod damnum intulit. l.
 capite quinto. ff. ad l. Iul. de adult. Specul. in titu.
 de actō. §. primo. Subuenitur quippè domino
 agri actione, vel legis Aquilæ. d. l. quamuis. vel
 de pastu pecoris. l. qui seruandarum. §. fina. ff. de
 præscrip. verbo. vel de pauperie. l. j. & tot. tit. ff. si
 quadrup. pauper. fe. dica. Et ita tollunt Old. &
 & Ang. d. §. j. l. hoc amplius. & d. l. ratis. cū vtro-
 bique Neratius scribit non licere tibi aliter tol-
 lere ratem vi fluminis in † agrum meum delatā,
 quàm si mihi caueris de præterito damno. Dam-
 num namque ratis non potest dominus actione,
 sed duntaxat retentionis iure consequi. Quam
 dissolutionem Bartol. in dicta. l. hoc amplius. §. j.
 improbat: cum per actionem non excludatur re-
 tentio. l. prætor ait. §. fina. ff. de damno. infect. vbi
 præter actionem datur retentio. Sed huic argu-
 mento Cuman. respondet, per actionem ordina-
 riam, & ad diuersum effectum competētē: qua-
 lis ea est, quæ de pastu pecoris datur. Ius retinen-
 di tol

139
*Retentionis
 ius an acti-
 one tollatur.*

di tolli, non item per extraordinariam, & subsidiariam potissimum, si ad idem competat cum retentione. dicta. l. prætor. §. fina. Quocirca probabilior videtur hæc ratio diuersitatis ea, quam Bartolus prodidit, dicens quia facilius pereunt animalia, quàm cæteræ res, maius esse in his periculum. Ideo ea non posse retineri, licet de alijs rebus contra.

140 Ad hæc crediderim ipse ¶ eum, qui bouem, equum, pecudes, aut aliud pecoris genus in suo deprehendit, si cum dominum ignoraret, pecus incluserit, illudque diu aluerit, posse iure pignoris impendiorum nomine pecus retinere. l. si in area. ff. de conditione indebiti. l. Paulus. ff. de doli exceptio. cum impensæ in vtilitatem rei, cuius possessionem bona fide nactus est, conuersæ fuerint. l. qua ratione. §. literæ. ff. de acquirendo rerum dominio. Ad quæ plura Bartolus & alij congerunt in. l. si non sortem. §. si centum. ff. de condi. indeb.

141 Habeto nunc aliam doctrinã circa hoc ¶ ius *Testis, an* pascendi. Si controuersia sit de pascuis, aut ne- *quis sit ido* moribus villæ, seu alterius communitatis, in qui *neus in cau* bus quilibet de communitate particulariter po- *sa sua com* test immittere pecus suum, vt depascatur, aut *munita-* defecare ligna (quale ius Bausellani, iuxta To- *tis.* losam patriam nostram charissimam, habent)

142 qui est ex ea vniuersitate, ¶ non est in illa causa testis idoneus. Cyn. in. l. parentes. C. de testib. Bar. & alij. in. l. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius vocand. tunc enim dicitur res propria controuer- ti, ex quo eius commodum, & incommodum
ad fin

ad singulos spectat. l. j. §. biduum. ff. quand. appel. sit. & in re propria testimonium dicendi iura facultatem omnibus submouerunt. l. omnibus. C. de testib. Et quod dicitur passim Ab Accur. Bar. & cæteris ciues, incolas, & alias singulares personas ciuitatis, aut communitatis, testimonium ferre posse in causa, quæ communitatem illam respicit. Accur. & alij in. l. intantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuisio. & in. l. si municeps. ff. quod cuiusque vniuersit. cum non sit singulorū, quod est vniuersitatis. d. l. sed si hac. §. patronum. & ca. qui manumittitur. xij. qu. ij. sanè accipiendum
 143 test, vbi principaliter commodum & utilitas rei cōtrouersæ referretur ad communitatem, quia puta tractetur de electionibus consulum. Accur. in. §. cogitandum. de monachis. coll. j. Quæ etiam ratione, nec de negotio ecclesiæ clericus testimonium ferre prohibetur. c. cum nuncius. de testi. Secus autem, si commodum aliquod particulare ad singulares eius communitatis homines sit peruenturum, quòd nullus in re sua testis idoneus intelligatur. d. l. omnibus. & l. nullus. ff. de testibus.

144 Quæ t̄ omnia aliàs inducebam pro me, vt omnibus præmonstrarem perperam questos de me, & meis cōsilijs, quosdam ex ciuibus Valentinis: neque enim promiseram in conductione non consulere contra singulares personas vr̄bis Valentia, sed duntaxat non agere causam aliquam, aut patrocinari aduersus communitatē aut rem publicam Valentinam. publica autem ea propriè sunt, quæ in publico vsu habentur, non in com-
 mo

modo priuatorum. l. sed celsus. in prin. ff. de con-
trah. emp. l. inter publica. ff. de verbo. significat.

145 Quare † inculpatè potui in causis singulorum
ciuium, etiam contra eos, consulere. l. intantum.
§. j. ff. de rer. diuisio. l. sed si hac. §. qui manumitti-
tur. ff. de in ius vo.

*Calcis coquendæ & arenæ
fodiendæ.*

146 Seruitus † *Calcis coquendæ* ius est coquēdi cal-
cem in fundo alieno. Itidem *Arenæ fodiendæ* ser-
uitus ius est, arenæ fodiendæ, & tollendæ in agro
alterius. l. j. §. fin. & l. ergo. ff. de seruit. rusti. præd.
sic in seruitute *Cretæ eximendæ*. d. l. ergo & l. velu-
ti illo tit. Quæ seruitutes rusticæ sunt vt prædi-
cta iura probāt, & §. inter rusticorum. de seruit.
in instit. Ad quæ loca de quæstionibus huc per-
tinentibus te remitto, tempestiuum est nanque,
vt cum satis, & fortasse plus æquo temporis, in-
terpretationi legis primæ, dederimus, ad expo-
sitionem legis secundæ veniamus. Ioannes Cora-
sius Tolosus in florentissima Valentinorū acha-
demia die x v. Decembr. M. D. XLV.

*Calcis co-
quendæ ser-
uitus.*

*Cretæ exi-
mendæ ser-
uitus.*

L. VNVS.

1 Dominus in re communi
nihil potest.

2 Fenestram socius an edi-
ficare possit.

3 Molas novas in moletri-

na quando socius ponat.

4 Seruitus fundo communi
ab vno non queritur.

5 Particula minima fundi
recipit seruitutem.

6 species huius l.

7 Quod commune est, meum
est. reg. declarata.8 Seruitus cur à socio toti fun-
do non queratur.

9 Pars diuisa dicitur totum.

10 Communis res vendi,
& donari potest.11 Utilitas seruitutis facti
desiderat.12 Usus fructus pro parte in-
diuisa constituitur.

V L P I A N. L I B. X V I I.

A D E D I C T V M.

*Vnus ex dominis communium ædium, ser-
uitutem imponere non potest.*

*Dominus
in re com-
muni ni-
hil potest.*

OMNIBVS notum † esse scio, quod
tamen est hic præfandum, neminem
dominorum in re communi quic-
quam ignorante, aut inuito socio,
iure facere posse. l. Sabinus. ff. com. diuid. adeo ut
nec parietem demoliri, vel etiam reficere, tamer-
si naturali ratione communis sit, valeat. l. parie-
tem. ff. de seruit. vrba. Sed neque fenestram face-
re, aut † aliquid aliud quo paries deterior reddi
possit. l. eos qui. & l. quidam Hyberus. ff. de ser-
uit. vrb. quæ præstant fortissimum argumentum,
ut si duo † moletrinam communem habeant, &
alter velit molas nouas, etiam veteribus melio-
res ponere, socio inuito, nequeat, & si de facto
ponat, non tenebitur socius conferre partem
expensarum. quanquam si veteres molæ omni-
no inutiles essent, secus dicendum foret. Quem-
admodum in pariete dicimus, quem ruiturum,

*Parietis cõ-
munis refi-
ci potest.*

aut

aut non satis potentem, ad vtriusque domus onera sustinenda, quis potest repugnante etiam socio, reficere, quodque impendit à socio recuperabit. l. in parietis. cum duabus ll. sequen. ff. de dam. infect. l. si communes. ff. de neg. gest. l. si ædes. ff. communi diuid. Amplius traditum est ædificium quodcunque commune, ab vno ex sociis secundum necessitatem, tametsi dissentiat alter, refici posse, & ita, vt si in restituendis impendiis reficienti per quatuor menses cessauerit, fiat, qui refecit totius rei insolidum dominus. l. si fratres. §. idem respondit. ij. ff. pro soc. l. si vt proponis. C. de ædifi. priuat. vsque adeo interest rei publicæ, aspectum publicum non deformari. l. ij. §. si quis nemine. & l. si. ff. ne quid in loc. publ.

4 Illud quoque hic præmittendum venit, † vnū *seruitus fundo cõ-*
 ex dominis non posse fundo communi serui- *fundo cõ-*
 tutem acquirere. l. si vnus. ff. de seruit. rustico. *muni qua-*
 nemo quippè, nisi sibi seruitutem recipit. l. pro- *ri non po-*
 prium. ff. commu. prædio. cùm ex contractu al- *test.*
 terius, alteri non quæatur. l. ea quæ ciuilitè. ff. de acq. rer. do. l. j. C. per quas perso. nob. acqui.
 Quanquam & subtilior ratio afferri posse vide-
 tur, quia sicut anima in corpore, ita seruitus tam
 fundi dominantis, quàm seruiantis respectu, to-
 ta est, vt aiunt, in toto fundo, & tota in singulis
 partibus fundi. l. si cui. hoc tit. l. certo generi. §. si
 totus & l. via cõstitui. §. si. ff. de seruit. rust. præd.
 5 † vnde toti fundo nõ potest acquiri, quin quæ-
 ratur cuilibet, vel minimæ particulæ, quod fieri
 per eum, qui non est dominus nequit. d. §. si to-
 tus, vbi Ang. perus.

6 His ita † præmissis, species sic ad l. nostram est, *species l.* effingenda. Ego & Titius habebamus ædes communes, quibus imposui seruitutem, *Alius non tollendi*, ad vtilitatem ædium vicinarum, quæ tunc erant. Docet hinc Vlpia. cõstitutionem hanc seruitutis à me tibi factam, inutilem esse, cum ego non in totum dominus essem, sed in parte. Atqui vnus ex dominis ædium communium non potest imponere seruitutem.

Dubitationem faciebat regula, quod commune est, meum est. l. serui electione. §. Labeo. ff. de legat. j. l. illud. ff. de rit. nup. & quia dominus fundi rectè seruitutem constituit. l. j. ff. comm. præd. §. ideo de seruit. in instit. Domini autem verbo, dominum etiam pro parte contineri certum est. l. j. §. domini. ij. ff. ad sillania. sicut & totius appellatione, pars quoque rei contineatur. cum in toto pars includatur. l. planè. §. fin. ff. de leg. j. l. si quis cum totum. ff. de excep. rei iud.

Ratio decisionis fortius premit. Quoniam, vt diximus, in re communi nemo dominorum, inscio, aut inuito altero, iure quicquam facit. l. Sabinus. ff. communi diuid. l. in re communi. ff. de seruitu. vrb. prædio. & quia, vt ante monuimus, seruitus ita per fundum seruientem diffusa est, vt omnes glebæ seruiant. l. certo. §. si totus. ff. de seruit. rustico. prædi. Atqui omnes in vniuersum glebæ non ad me solum constituentem seruitutem, & ex parte dominum pertinent. Quocirca omnibus nõ potuit imponi seruitus. l. per fundum. & l. vnus ex sociis. ff. de seruit. rustico. l. si quis duas. §. duas autem. ff. com prædio.

Non

7 Non obstat dubitandi ratio. † Quod enim *Commune* vulgo effertur, meum esse, quod commune est, *an meum* procedit respectu partis meæ. d. l. serui electione. *dici possit.* §. Labeo. l. ij. ff. de cond. insti. & l. j. C. qui test. fac. poss. & ita secundum quid, non simpliciter. l. Quintus. ff. de aur. & arge. leg. Aut quantum ad dispositionem partis socij, respectu cuius, quod commune est, meum non est. l. Sabinus. ff. communi diuidun. l. pupillus. §. si. ff. de verb. signific. l. portionem. C. de communi. rer. alie. præterea quod vulgo dici solet, meum esse, quod commune est, procedit ex ficta quadã, & impropria interpretatione. propriè enim non videtur meum, quod etiam alterius est. d. l. illud. ff. de rit. nuptia. l. quicquid. ff. de acq. rer. domi. Accurs. in l. id quod nostrum. ff. de regu. iur. Bart. & alij in d. §. Labeo. Qua de re ingens est illic concertatio inter Doctores quos videto: nam hæc ad tractatũ seruitutum non pertinent.

Non potest.) Sed nec acquirere. l. proprium in §. fin. ff. comm. præd. † vnde qui stipulatur *Iter*, aut *Seruitus* aliam seruitutem, ad communem fundum nihil *cur fundo* agit. l. si vnus. in princ. ff. de seruit. rustic. præd. *communi* Quoniam socius, qui stipulatus est seruitutem *non qua-* fundo communi, nõ potest vti seruitute in fun- *ratur.* do seruiente, ad vtilitatem suam, quin vtatur ad vtilitatem alterius domini, cum non sit partis corporis dominus, sed totius corporis pro indiuiso, & ita in minima gleba terre ex parte dominium habeat. l. si vt certo. §. si duobus, ff. comodat. Atqui ex contractu alterius, nisi per eos, qui in potestate nostra sunt, nihil nobis qua-

ritur. l. fundus ille. ff. de contrah. empt. l. ea quæ.
ff. de acquir. rer. domi. l. j. C. per quas perso. nob.
acq.

*seruitus
quando cõ
muni præ
dico acquiri-
tur.*

Porro quod hic scribit Vlpian. vnum ex do-
minis communium ædium seruitutem impone-
re non posse, vt satis iam dicta demonstrant, ac-
cipiendum est, vbi res à pluribus dominis pro
indiuiso possidetur: nam si partes diuisæ essent,
distinctæ, & separatim singulis assignatæ, dubiū
† non est, quin in ea seruitus constitui possit à
domino. l. ad certam. hoc tit. nec enim tunc am-
plius res communis est, nec in ea partes plurium
dominorum respectu considerari possunt, sed
quælibet pars facit suum totum. l. quod in re-
rum. §. si quis post. ff. de leg. j. Huc pertinet, quod
elegantè. Q. Mutius apud Iul. Paul. scribit,
partis appellatione, rem pro diuiso significari
nam quod pro diuiso nostrum est, id non par-
tem, sed totum esse. l. rectè. §. si. ff. de verbo. sig.

Sunt item, qui dicant in casu l. ij. §. ex his. ff.
de verb. obli. vnum ex pluribus dominis in fun-
do communi seruitutem ante promissam, rectè
constituere, cum scilicet vnus fuit tantum pro-
missor, cui plures hæredes successerant. Quem-
modum enim in fauorem creditoris placuit leg.
multiplicare obligationes. l. ea quæ. ff. de regu-
iur. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. eriscun. quod est
maius: permittit quoque vni cohæredum con-
uento constituere seruitutem, vt liberetur. Sic
enim in fideiussore disposuit lex, vt damnatus
rem debitoris tradat, eiusque dominium trans-
ferat, quod tamen nõ habet. l. si procurator. §. si

ignorantes. ff. mandat. nec illo casu iniuriam sibi inferri cohæredes iure contendere possunt, cum non nisi verè debitum solvatur, disponátque cohæres de re communi ad vsum, in quem fuit à testante destinata, quod etiam inuitis sociis facere potest. l. & hæc distinctio. §. fin. ff. locat. Ad hæc, & illud notandum, quod licet vnus ex dominis communis prædij, non possit imponere seruitutem fundo communi: ipse tamen constituens non potest vetare eum cui constituit, concessio iure vti. l. ij. ff. cõ. præd. Azo in summa huius tit. §. constituitur. & Floria. hic.

- 10 Sed cur pars † rei communis vendi, donari, *Contrahit*
 pignorisve nomine obligari potest. l. si fratres. *super re*
 C. com. vtriusque iud. l. vnic. C. si res com. pig. *communi*
 dat. sit. constitui autem seruitus in parte nequit. *aliter quã*
 Per obscurus est hic nodus, in quo plura à com- *seruitutẽ*
 mentatoribus scripta sunt. Tu breuiter dic ra- *constituẽ-*
 tionem esse, quia † utilitas constitutę seruitutis, *do, cur pos*
 non in solo iure consistit, sed factum desiderat. *sit.*
 quod non potest in constituentis parte explica-
 ri, quin socij pars attingatur, eius denique utili-
 tas diminuatur. Ex cõtractu autem alterius ini-
 quum esset, alterum lædi. l. paterfam. ff. de hæred.
 insti. etiam in re communi. l. Sabinus. ff. commu-
 ni. diuid. At verò ex emptione, donatione, aut
 pignoris obligatione, commodum sine facto
 quæritur, aut si factum aliquod consideratur,
 in traditione puta consistens, illud sine socij in-
 12 commodo expediri potest. Hac ratione † in ser-
 uitudine vsusfructus (quæ quoniam in utilitate,
 & fructuum perceptione consistit, diuidua est.

l. j. §. si vsusfructus. ff. ad. l. falcid. contra aliarum
 feruitutum naturam. l. stip. non diuiduntur. ff. de
 verb. oblig.) non iniuria Papinia. respondit, pro
 parte etiam indiuisa, eam constitui posse. l. vsus-
 fructus ab initio. ff. de vsuf. utilitas namque hu-
 ius impositę feruitutis in fructuum perceptione
 cōsistit, & ita in facto, quod explicatur sine par-
 tis focij incommodo. Ioannes Corasius Tolosus
 Valentia, die xvi. Decembr. M. D. XLV.

L. S E R V I T V T E S I I.

1 Solum.	do esse possint.
2 Superficies.	17 Seruitutem nemo in dā-
num alterius imponit.
3 Aedes quibus constant.	18 Proprietarius, an in prae-
iud. fructuarij constituat
seruitut.
4 Sensus l. nostra disputatus.	19 Intellecta nouē l. j. ff. si
vsusfr. pet.
5 Superficies non est seruitus.	20 Fructuarius non impo-
nit seruitutem.
6 Actio quę pro superficie de-
tur.	21 Dominus directus in
præiudicium vtilis non
imponit seruitutem.
7 Superficies est diuidua.	22 Emphyteuta constituit
seruitutem.
8 Seruitus est qualitas.	23 Emphyteuta nō alienat.
9 Enodatus §. si. l. si tibi homo.	24 Communis opinio de-
fensa.
10 Superficies est vtile domi-
nium.	25 Alienatione prohibita,
quādo vetita intelliga-
tur
11 Dominium directum, &
vtile.	
12 Superficies pars domus.	
13 Totum triplex.	
14 Pars quadruplex.	
15 Superficies, quę pars ediū
dicatur.	
16 Domini duo eiusde rei quā-	

26 *Declarata l. fi. C. de reb. alie.*
 27 *resoluto iure datoris, quã*

do resolutum ius acceptoris censeatur.
 28 *Novè declaratur l. nostra.*

Servitutes prædiorum, alie in solo, alie in superficie consistunt.

D e evidentiam l. nostræ præcogno-
 scendum est, quid sit solum, & quid
 superficies. † Solum dicitur, quod

solum quid.

aliud sustinet. l. solum. ff. de rei vend.
 Ideo astrorum cœlum, auium aër, hominum ter-
 ra, & nauium mare, solum appellatur. propriè
 autem, vt Festus ait, solum terram ipsam voca-
 mus, quòd ea hominum omnium, & animalium
 fundamentũ sit, & sustentaculum. † Superficies

*superfi-
cies.*

verò dicitur, quicquid est supra faciem terræ.
 Vnde parietes, & tecta in vrbanis, in rusticis ar-
 bores, herbe, fructices, superficiei adscribuntur.
 † Aedes itaque solo, & superficie, constant. d. l.
 solum. & l. eum qui ædes. in princ. ff. de vsucap.
 & sine solo superficiem stare non posse, notissi-
 mum est. l. si fundum sub conditione. §. qui fun-
 dum. ff. de leg. j.

4 *Consistunt.*) In horum † verborum expositione
 variant interpretes. Sunt enim, qui putat Iurisc.
 velle seruitutum alias rusticorum, alias vrbano-
 rum prædiorum, esse. Qui sensus à posterioribus
 omnibus, nec iniuria reprehenditur, tum quod
 diuinatorius sit, contorquens nimium, ac vio-
 lans literam, tum quod hanc vrbana, & ru-

*Excussus
huius l.
sensus.*

sticarum seruitutum diuisionem à Martia. iam traditam, in l. j. non sit verisimile, hic inculcari à Iul. Paul.

Alij dixerunt (& hunc sensum scriptores omnes recipiunt) tradere hic Iuricons. seruitutes alias, in solo, hoc est à domino soli, alias in superficie, hoc est à superficiario constitui. In quem sensum Bartol. fortiter opponit, & soluit vt, hic per eum. Ex cuius dictis facito quatuor doctrinas.

5 *Superficies an sit seruitus.* Prima, superficies seruitus † non est, sed vtile dominium. Idque Accur. hic primus docuit, quem Bart. & cæteri omnes sequuntur, hac ratione, quoniam si seruitus esset, non posset in ea consistere seruitus, quando seruitus seruitutis esse non possit. l. j. ff. de vsu & vsufruc. leg. Fatentur tamen Doctores superficiem improprie & lata quadam significatione: secundum quam omne grauamen quod dominus continuo sentit, seruitus dici potest, seruitutem esse. l. si tibi homo. §. fina. ff. de leg. j. Quod autem proprie seruitus dici nõ possit, vltra Doctorum scripta, sua-

6 detur, quia pro superficie non † competit actio confessoria, quæ datur pro seruitute, sed vtilis actio in rem. l. superficiario. ff. de rei vend. l. tutor. §. fin. ff. de pignora. actio. l. j. §. j. ff. de superficieb. Et quia cum actio in rem competat, quæ non nisi domino datur. l. in rem. ff. de rei vend. consequens est, superficiarium dominium habere superficiei, propriae autem rei nullam esse seruitutem nemo nescit. l. vti frui. ff. si vsufr. pet. l. in re communi. ff. de seruitu. vrba. præd. Deinde
quo

quoniam seruitutes omnes præter vsum fructũ
solum, indiuiduæ sunt. l. Stip. non diuiduntur.
ff. de verb. oblig. l. j. §. si vsum fructus. ff. ad l. falc.

7 † Superficies autem est diuidua, cū pro ea iudi-
cium detur communi diuidendo. l. j. §. penult. ff.
8 de superficieb. † Denique seruitus qualitas est,
non substantia. l. quid aliud. ff. de verbo. signifi.
Superficies autem per contrarium, substantia
est, non qualitas. quocirca dici nõ potest super-
ficiem seruitutem esse.

9 Verum negotium. † facit d. l. si tibi homo. §. si. *Not. sens.*
ad quam negari non potest, quin expositio Do- *ad §. si. l. si*
ctorum, & interpretatio maximè extranea sit, *tibi homo.*
& incongruës, cum ita Iurisconsultus eloquutum
ineptè dicere cogamur. Quocirca considera-
bam, si dici potest, quod verius videtur Iuris-
consultus, illic non docere superficiem esse seruitu-
tem, aut seruitutem debere, sed potius contra-
rium superficiei, scilicet deberi seruitutem. Vult
namque Iulia. quod si superficiarius, hoc est qui
superficiem in alieno solo habet, vt certam pen-
sionem præstet, legauerit domino soli superfi-
ciem, lucrifaciet superficiem legatarius: Idque
consequetur, vt ea seruitute: quam solum super-
ficiem debebat, liberetur.

Et hic est planus sensus, ad d. §. si. vt dicat su-
perficiem à solo seruitutem deberi, tantum abest,
vt velit superficiem seruitutem esse. qua in re
considerare oportet, superficiem tanquam fun-
dũ dominantem, solũ verò tanquam fundũ ser-
uientẽ. Hinc aduersus omnes sequitur, verbum
seruitutis in d. §. si. propriè stare, atque ita de ea
serui

seruitute accipi, de qua agimus. nam & est hæc constitutio contra naturam, cum naturaliter eius, cuius est solum, liber sit accessus vsque ad cœlum. l. fin. §. j. hoc tit. l. fin. §. si quis proiectum. ff. quod vi aut clam. & natura solo cohæret superficies. l. obligationū ferè. §. placet. ff. de actio. & oblig. qua prædiū hoc est solum vicino prædio, id est superficiei ad eius, vel domini utilitatem, cum iuris sui diminutione seruit. Seruitus itaque propria erit, cum finitio seruitutis ei appositisimè conueniat.

10

*Superficies
est utile
dominiū.*

- Altera doctrina. † Superficies est utile dominiū. qua in re sciendum est obiter, ne terminorum ignoratione lector decipi possit, Dominiū quod aliud nihil est, quàm ius de re corporali perfectè disponendi. Bar. in l. si quis vi. §. differētia. ff. de acq. poss. à Doctoribus ita partitū fuisse, vt † quoddam directum sit, hoc est verū proprium & principale. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect. Quoddā verò utile, quod à vero dominio separatum rei utilitatem, & commoditatem omnem ad se trahit, quale illud est, quod ex emphyteusi, aut superficie habemus. l. j. §. fin. ff. si ag. vectig. l. j. §. quod autem. ff. de superficieb.

12

*Totū tri-
plex vni-
uersale.*

- Tertia doctrina: † Superficies est pars domus. l. solum. ff. de rei vendi. Hic ad sexcentorum locorum intellectum annotabis, non eodem modo totum, & partem, in iure nostro vbique accipi. nam totū triplex reperitur. Vniuersale, quod partibus quibusdam remotis, totum esse non definit, vt genus, è quo, si subducas speciem vnam, non

non

nō tamen ideo genus esse definit. *Integrale*, quod ex suis partibus ita integratur, vt semota parte desinat esse totum, veluti domus, quæ ex solo, & superficie constat. ei etenim si superficiem, vel etiam superficiem partem, tectum puta, aut parietem, ademeris, definit esse domus. l. eum qui ædes. ff. de vsucap. Sic si solum, aut aream, cum & ea pars sint edium. d. l. solum. l. seruitutes. §. si sublatum. ff. de seruit. vrb. & l. qui res. §. areã. in fi. ff. de solut. † *Numerale* denique, quod ex partibus numeraliter collectis, constat: vt decem, totum est constans ex vno, duobus, & reliqua numerorum collectione. *Numerale.*

14 Pars quoque † *multiplex* reperitur. *Prædicamentalis*, seu subiectiua, quæ sub toto vniuersali continetur, sic dicta, quod de suo genere prædicetur, eidemq; subiiciatur, vt homo, bos, asinus, & similia cōsiderantur tanquam partes subiectiua, & prædicamentales animalis. *Integralis*, quæ integrat suum totum, ad positionemque totius ponitur, vt Bart. explicat in. l. si mater. §. si quis iter. ff. de excep. rei iud. Sicuti paries respectu domus d. l. eum qui ædes. & vltus fructus (vt Doctores existimant,) respectu fundi. l. iij. ff. de vsuf. l. qui vsum fructum. ff. de verbo. obliga. *Quotitatiua* veluti tertia, quarta, aut alia pars rei pro indiuiso. Sic sexcuns, triens, quadrans, semis, quota pars est assis. l. seruum. §. fina. ff. de hæredi. insti. §. hæreditas. illo titu. in instit. *Numeralis* quæ ad numerum pertinet, vt quatuor pars arithmetica est duodecim. Alciat. in l. appellatione. ff. de verbo. significatio. *Accidental*
lis

lis postremo quæ, vt tradunt Sriptores, in l. j. ff. de leg. j. adesse & abesse potest præter totius corruptionem, vt pupillaris substitutio, ad paternum testamentum. l. penul. ff. quemad. test. aper. Consistit quippè paternum testamentum sine tabulis pupillaribus, vt nemo nescit: & dies pars stipulationis dicitur. l. j. §. diem. ff. de edend. cum tamen sine die stipulationem rectè fieri sit notissimum. §. omnis. de verb. oblig. in instit. Cætera quæ ad partis tractatum spectant, posui in l. ad certam hoc tit.

15 Ex his satis intelligimus † superficiem ædiū partem esse integram, cum ex solo, & superficie, ædes totæ consistant, & integrentur.

16 Ultima † doctrina præstatur singularis, declaratio ad illud vulgare, duo non possunt esse domini eiusdem rei insolidū. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commod. l. hæreditate. §. pater. ff. de castrens. pecul. l. Mæuius. §. duorum. ff. de legat. ij. procedit quippè respectu eiusdem iuris, & dominij. nō item respectu diuersorum, potest nanque vnus esse dominus insolidum iure directo, & alius insolidum iure utilis dominij.

Duo an possint eiusdem rei insolidum esse.

Nunc tractemus intellectum l. nostræ. & Bartol. quem reliqui sequuntur, ita verba Iuriconsulti interpretatur, vt velit non ab eo tantum, qui est dominus soli, hoc est directus, sed & ab eo, qui utile tantum dominium habet, puta à superficiario imponi posse seruitutem. Atque hinc sumpta occasione examinant Doctores, quando dominus directus seruitutem rectè constitit

stituat, & quid in utili. Quam rem ipse noua breuius methodo finiturus, regulam generalem constituo: Non † potest quis in proprio fundo, in alterius præiudicium, imponere seruitutem. l.ij. §. j. l. per quem locum. ff. de seruit. rustico. licet enim dispositionem rerum suarum liberè unicuique lex committat. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de pet. hæred. l. nemo exterus. C. de iudæ. l. in re mandata. C. mandat. Hoc tamen ita vel ex naturali iustitia accipiendum est, si non publicum, aut priuatum alicuius commodum lædatur. l. opus nouum. ff. de oper. publ. fuse lason, in l. ex hoc iure. ad princip. ff. de iust. & iur.

Seruitus non imponitur in præiudicium alterius.

18 Hinc primò infertur † proprietariū non posse imponere seruitutem in præiudicium fructuarij. l. sed & si quid §. penult. ff. de usufructu. Cui tamen doctrinæ obstat l. ij. ff. si usufruct. pet. vbi hæres in damnum legatarij fructuarij seruitutes constituit, & vicinorum prædia seruitutibus liberat, licet teneatur fructuario in id, quod interest. Doctores communiter ex Accursi. sententia dicunt testatorem illic, non rem propriam, sed hæredis legasse.

19 Ego † hanc dissolutionem, quæ tam apertè diuinat, non probo. licet enim testator rem hæredis, sicut propriam legare possit. l. vnum ex fam. l. §. si rem tuam. ff. de legat. ij. §. non solum. de leg. in dubio tamen, nõ præsumitur. Alij dixerūt in d. l. ij. vsumfructum legatum fuisse in diem incertum, vel sub conditione, ante cuius diei, vel conditionis, euentum hæres seruitutem imposue

Nouè exposita. l. ij. ff. si usufruct. pet.

fuerat, & sic eo tempore, quo dominium habebat. l. j. §. serui. ff. ad sillania. & necdum dies legati cesserat. l. j. §. j. & §. si autem aliquid sub conditione. C. de cad. toll. Verum neque hæc solutio mihi placere potest, tum quòd itidem diuinatoria sit, tum quòd etiam in fundis legatis sub conditione imposita seruitus, ab hærede existente conditione finiatur. l. si is cui. §. si. ff. quemad. seruit. amitt. l. si fundum à testatore. ff. de cond. & demonstrat.

Vsusfructus legatus non transferitur in legatarium.

20 Considero itaque, vt nouè, & verè, tollamus hoc contrarium, quòd licet dominium rei legatæ rectà transeat in legatarium. l. à Titio. ff. de fur. Vsusfructus tamen legatus non ante in legatariū transfertur, quàm ab hærede constitutus sit. l. iij. in princ. & §. dare. ff. de vsuf. & d. l. ij. ff. si vsuf. pc. quam ad hoc singulariter annotauit Franc. Are. in l. j. col. ix. ff. de le. j. ex ea Bar. & aliorum sententiam improbens existimantiū, vsufructum in vltima etiam voluntate, ipso iure constitui. Cum igitur in d. l. ij. nondum fuisset constitutus vsufructus, ab hærede potuit seruitutes ante traditionem imponere, neque extinguetur, quoquo pacto seruitus imposita: quanti tamen interest legatarij, hæres præstare cogetur.

Secundò principaliter inferitur † fructuariū non posse imponere seruitutem fundo, cuius vsufructum habet, & quoniam nec illi quidem seruitutem acquirit. d. l. sed & si quid. §. penul. cum fructuarius dominus non sit, & nemo seruitutem imponat, nisi qui dominus est. l. j. ff. com. præd.

Infertur tertio, quem non posse in proprio fundo imponere servitutem, in præiudicium habentis aliam. l. ij. §. j. & l. per quē locū. ff. de servit. rusti. l. in cōcedendo. ff. de aqu. plu. arc. l. hoc iure. §. is qui. & l. Lucio. ff. de aq. quot. & æsti.

21 Infero quartò, † nō posse dominū directum in præiudicium habentis vtile superficiarij, puta vasalli, aut emphyteutæ, imponere servitutem. Et quoniam si non potest proprietarius in præiudicium habentis tantum ius in re, hoc est fructuarij, aut aliam servitutem habentis, novam imponere. l. sed & si quid. §. pe. ff. de vsufru. d. l. per quem locum, cum similibus adductis. multominus in præiudicium eius, qui vtile dominium habet, cuius causa sine dubio longe nobilior est, solidior, & potentior, Doctores plenè in l. naturaliter. in princip. ff. de acqui. poss.

22 Quintò eadem ratione dico, † non posse dominum vtilem in præiudicium directi imponere servitutem. Alioqui tamen potest: vt hinc secundum omnium intellectum probatur. Imposita itaque servitute, ab emphyteuta, vasallo, aut superficiario, si contingat vtile dominium extinguī, & cum proprietate consolidari: quia constitutio servitutis domino directo obesse non potuit, extinguetur quoque servitus. c. j. §. quid ergo. de inuest. de re. alie. fact. in feud. extincto quippe iure constituentis servitutem, extinguitur servitus imposita. l. si is cui. §. si. ff. quemad. ser. ammitta. & vulgo dicimus, resoluta *Resoluta* iure datoris, resolui quoque ius acceptoris. l. si ex iure dato- *ris. &c.* duobus. §. si. ff. de in diē addic. l. lex vectigali. ff. de

pign. l. peto. §. prædium. ff. de leg. ij. l. Staius Florus. §. Cornelio. ff. de iur. fisc.

23 At verò nō defunt, qui abſolutè dicant † *emphyteu* phyteutam nullo modo ſeruitutem imponere
ta an ſerui poſſe, propterea quòd rem emphyteuticam alie-
tu em fun nare nequeat. l. fin. C. de iure emphy. & cui pro-
do impo- hibita eſt alienatio, interdicta etiam intelligatur
nat. impositio ſeruitutis. l. fi. C. de reb. alie. nō alie. Et
quoniam in ſeruitutis conſtitutione conſenſus
eorum, qui ius in re habent exigitur, ſine quo in-
utiliter conſtituitur ſeruitus. l. in concedendo.
ff. de aq. plu. arcen. Nec obſtat, quod emphyteuta
dominus ſit utilis, cum enim alter ſit dominus
nobilior, & ſuperior, non debet ſeruitus ſpre-
to eius conſenſu, poſſe imponi. Sicuti in marito
diximus, qui licet dominus rei dotalis dicatur. l.
doce ancillã. C. de rei vend. quia tamen liberum
dominiũ nō habet, nec ſeruitutẽ fundo debitam
amittere, nec aliam ei imponere poteſt. l. Iulia-
nus. ff. de fund. dotal.

Tu nō recedas à communi, quæ veriſſima eſt,
24 dum illud meminimus † impositam, ab em-
phyteuta ſeruitutem eidem duntaxat obelle,
non etiam domino. d. c. j. §. quid ergo. Nec te mo-
ueat d. l. fi. C. de reb. alie. non alie. quæ cum dicit
25 † prohibita alienatione, pariter vetitam cenſeri
conſtitutionẽ vſusfructus, nexũ pignoris, & ſer-
uitutis impositionẽ, procedit, vbi ſimpliciter, &
abſolutè alienatio interdicta eſt, vt in re dotali,
nō etiã vbi ſecũdũ quid, puta ſine alterius cõſen-
ſu, patet in vaſallo, qui prohibetur feudũ aliena-
re li

re sine domini consensu. c. j. qualiter olim feud. alie. pot. & tot. tit. de prohib. feud. alie. per Fred. & tamen vsumfructum constituit, aliamque quamcunque seruitutem imponit. d. c. j. §. quid ergo. de inuest. de re. alie. fac. Sic in emphyteuta, qui licet alienare prohibitus sit, irrequisito domino. l. si. C. de iure emphy. potest tamen in re emphyteutica vsumfructum constituere. l. j. §. j. vbi Bal. ff. quib. mo. vsufr. amit. & eam pignoris nomine dare. l. tutor. §. si. ff. de pignora. actio. lex vectigali. ff. de pigno.

26 Præterea d. l. si. C. de reb. alie. iis tantum † casibus obtinet, quibus eadē est ratio in pignoris nexu, & impositione seruitutis, quæ est in vera, & propria alienatione, facta per trālationē dominij, aliàs secus. l. ex hoc. §. j. ff. de alie. iud. mut. caus. fac. Vnde, si ratio prohibitionis sit, ne quis facultatibus labatur, non intelligitur vetita permutatio, cum præsertim ex ea prohibitus est, tantundem consequuturus. l. si. ff. de iur. dot.

l. fin. C. de reb. alien. explicata.

Non item obstat l. in concedendo. quoniam fateor in constitutione seruitutis, exquirendum concensum eorum, qui ius habent in re, & quorum interesse potest, aliorum puta, quibus etiam debetur seruitus. de quo casu agit illic l. riscons. nos de domino directo tractamus, cui nullum fit præiudicium, si ab Emphyteuta seruitus imponatur, duratura tantum, quo ad ipse rei utilitate fruatur, nam vbi continget rem ad dominum redire, seruitus extinguetur. ex vulgata regula, resolutio iure datoris, &c. d. l. lex vectigali. cum similib.

Seruitutis constitutio quorū consensum desideret.

Quod tamen in primis declarandum est, nisi dominus impositioni seruitutis consensisset. l. in diē. ff. de aqua plu. arc. Deinde vt procedat re ipsa ad dominum tanquā dominum, & iure dominij redeunte iure puta prælationis, aut ob canonem non solum, secus, si ad eū vt priuatum rediisset, veluti, quia emphyteuta, qui seruitutem imposuerat, donasset, legasset, aut vendidisset rem emphyteuticam domino, quo casu transibit res proculdubio ad dominum cum onere suo. l. alienatio. ff. de contrah. emp. l. traditio. §. j. ff. de acqui. rer. domi. Quæ decisio verissima in hoc regno vsu seruatur, attestan. Guid. pap. q. cccclxxv. Benedic. in c. Raynutius. in verbo & vxorem. in iij. deci. de test. Nichol. Boher. deci. clxxxj. vbi accuratè hoc ipsum tractat.

27 Ex his præsentire facilè est, singularem declarationem ad regulam, † Resoluto iure datoris,

*Resoluto iure dato-
ris reg. de-
clarata.* resoluitur ius acceptoris, procedit namque, vbi ex antecedenti, & necessaria causa, ius illud resolueretur. d. l. si ex duobus. §. fina. ff. de in diem addic. d. l. lex vectigali. ff. de pign. & l. Staius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iur. fis. Secus, vbi ex causa voluntaria, seu ex voluntate ipsius datoris. l. si res. ff. Quibus mod. pig. vel hypo. fol. l. in diem. ff. de aqua plu. arc. & vtrouique per Barto. & cæteros ad quotidianæ quæstionis decisionem subinferentes.

Si vendita sit res, cum pacto de retrouendendo, & emptor medio tempore pignori rem dederit, aut eidem seruitutem imposuerit, venditore reemete euanescit ius pignoris & seruitutis

uitutis constitutio. cum resolutum sit ius emptoris ex præterita causa, & necessaria, nempe ex pacto apposito in contractu. d. l. lex vectigali. & alleg. l. si ex duobus. §. si. Similiter in hærede grauato restituere post mortem suam, qui interim res, vel hypotheca, vel seruitutibus, oneravit. Nam eo mortuo, & ita eueniente die fideicommissi, extinguentur nexus illi pignoris, & seruitutum. d. §. Cornelio.

Diuersum in quibusdam aliis factorum speciebus, à Doctoribus propositis, veluti, si prius, quàm venditor vltra dimidiam iusti pretij deceptus beneficio. l. ij. C. de rescind. vend. vteretur, rem emptam pignoris nomine emptor obligasset, aut in ea seruitutem constituisset, nam venditore postea ex d. l. ij. rescindente venditionem, non resoluentur iura pignoris, aut seruitutis, cum resolutio contractus fiat ex causa voluntaria, hoc est ex voluntate ipsius emptoris, qui iusto pretio oblato, potuit rem retinere. d. l. ij. Sic si lege municipij irritetur donatio, non insinuata intra certum tempus, & interim donatarius, cui res à donatore traditæ fuerant, res donatas obligauerit, elapso tempore, quo fieri debebat insinuatio, & ita ad irritum reuocata donatione, obligatio non euanescet. Cùm resolutum fuerit ius donatarij ex propria eius voluntate. dicta l. si res. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur. Quas decisiones, vt communiter receptas referri volui, non quod eas fixè probem, nam permulta sunt, quæ eis negotium faciunt, quæ nisi res omnino extra cautionẽ serui-

tutū esset, hic confarcirem. Ego alibi dicam, tu interim videto, Cuma. & Imol. in d. l. in diem. ff. de aqua plu. arc. & Fulg. in d. l. si res.

28 dicit, † seruitutes alias in solo, alias in superficie consistere, non hoc vult quod Doct. putant, vt aliqua à domino directo, aliæ à domino vtili, constituentur, etenim hæc interpretatio impertinens nimis est, ad verba Iul. Paul. qui breuiter, vt mea fert sentētia, sentit, quasdam esse seruitutes, quæ in ipso solo consistunt absque superficie, hoc est ad quarū vsum, nō est ædificium aliquod necessarium, sed terra ipsa, & solū sufficiens est, in quo propterea consistere dicuntur, vt seruitutes *Itineris, Via, Actus, Aqua ductus, Haustus aquæ, Pecoris appulsus, Calcis coquenda, & eximenda, Arena frangienda, & similiū.* Sunt item aliæ seruitutes, quæ in superficie, hoc est in ædificio consistunt. l. seruitutes quæ. ff. de ser. vrb. præ. nec enim esse possunt, nisi superficies sit, aut ædificium, quod debeat seruitutem, aut cui debeat, vt *Altius tollendi, Altius non tollendi, Luminum, Stillicidium admittendi, nō admittēdi, Oneris ferendi, & similes.* Et hæc interpretatio ad tex. nostrū, tam vera est, quàm, quæ verissima. Ioann. Coras. Valentia, die xx. Decembris. 1545.

L. S E R V I T V T E S. III.

1	<i>Seruitus à quocunque constituitur.</i>	3	<i>Ædificio futuro imponitur seruitus.</i>
2	<i>Seruitus non constituitur sine prædijs.</i>	4	<i>Ecclesia nondum extructa, quaruntur priuilegia.</i>
- 5 Sep

- 5 Sepulchro acquiritur seruitus.
- 6 Promittere seruitutē, & constituere, diuersa.
- 7 Seruitus quocunque contractu constituitur.
- 8 Species l.
- 9 vsusfructus diem, & condit. recipit.
- 10 Iura realia ex die, aut conditione transferuntur.
- 11 Conditio extinctiua, & inchoatiua.
- 12 Improbatus communis sensus.
- 13 Nouus intellect. ad. l. nostram.
- 14 Seruitus cur purē constitui debeat.
- 15 Possessio & dominium sub conditione transferuntur.
- 16 Seruitutes constituendæ cum perpetuitate.
- 17 Actus legitimus conditionem recipit.
- 18 Declarata l. actus legitimi.
- 19 Emācipatio cur nec diem nec conditionem recipiat.
- 20 Acceptilatio cur purē concipienda.
- 21 Hæreditas non aditur sub conditione, & quare.
- 22 Optio non recipit conditionem.
- 23 Tutor cur conditionaliter non detur.
- 24 Sententia quam conditionem recipiat.
- 25 Noua & vera ratio ad l. nostram
- 26 Ipso iure, quid in ciuili disciplina significet.
- 27 Ad tempus & ex tempore.
- 28 Certa conditio qua.
- 29 §. placet. declaratus nouè.
- 30 Exceptio doli cur hic locum habeat.
- 31 Exposita posteriora verba l. nostræ.

Seruitutes ipso quidem iure neq; ex tempore, neq; ad tēpus, neq; sub cōditione, neq; ad certam conditionem: verbi gratia, quamdiu volā, constitui possunt. Sed, tamē si hæc adii-

ciantur per pacti, vel doli exceptionem, occurreret contra placitum seruitutem vendicanti. Idque & Sabinum respondisse, Cassius retulit, & sibi placere.

Seruitutes. Non est subtilior lex in hac materia seruitutum, ista, in qua tractantur, quæ sunt de apicibus iuris, & plerunque dicenda occurrunt, quæ

magis animo concipi, quàm verbis exprimi possunt, vt Odoff. Bart. & cæteri attestantur. Agitur autem hic præcipuè de constitutione seruitutis, qua in re ad euidentiã tria considerare nos oportet, Personas quæ constituunt, Res in quibus constituuntur, & Modos constituendi. Cir-

1 ca primum dubium non est quascunque † personas (quæ tamen iudicio non carent. l. inuitum. ff. de ser. vrb.) seruitutem rectè constituere posse, cū rei suæ vnusquisque liberã habeat dispositionem. l. nemo exterus. C. de iude. l. in re mandata. C. mand. etiã abutẽdo. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. hæredit. Circa res tolle hanc doctrinam, † sine prædiis non potest constitui seruitus, nemo enim (inquit Vlpia.) seruitutem acquirit, aut seruitutem debere potest, nisi qui prædium habet. l. j. ff. com. præd.

2 Obstant tamen multa, & imprimis quoniam via seruitus est. l. j. ff. de ser. rust. quam nihilominus rectè promittit, qui fundum non habet. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. erciscundæ. † Deinde, quia ædificio futuro, quòd nondum est seruitus, vel imponi, vel acquiri potest. l. si seruitus. §. si.

*Seruitutis
constitutio
qua deside
ret.*

§. finali. ff. de seruitu. vrba. præd. l. Labeo. ff. de seruit. rust. Quibus textibus, Doctores adducti
 4 censent, † templo aut monasterio nondum con-
 structo exemptionis priuilegia concedi posse,
 atque etiam statui, vt postquam ædificatum erit,
 certam obedientiam præstet. Præterea in re alie-
 na potest constitui seruitus, vt constitutio eui-
 ctionis saltem obligationũ operetur. l. fundum.
 §. j. ff. de euct. Item seruus nihil habet. l. placet. ff.
 de acquiren. hæredi. §. item eorum. per quas per-
 so. nob. acq. in insti. & tamen seruus quærit serui-
 5 tutem. Denique † sepulchro potest acquiri serui-
 tus. l. iter. ff. quemadmodum seruitu. amit. & ta-
 men nemo dici potest habere sepulchrum, cum
 sepulchra in nullius sint dominio. l. j. ff. si serui-
 tus vend.

Ad claram dissolutionem harum difficulta-
 6 tum considerandum est, † aliud esse promittere
 seruitutem, aliud constituere. Ex promissione
 namq; personalis duntaxat nascitur obligatio,
 quam certum est sine fundo consistere. cum in ea
 nulla rerum sed personæ tantum, ratio habeatur.
 l. fina. §. fina. ff. de cõtrahend. emptio. l. j. §. si heres.
 ff. Ad Trebellian. Ex constitutione autem, ius
 reale causatur. quod nisi subsit res, inane est: vel
 potius nullum, vt carens fundamẽto. §. omnium.
 de actio. in insti. Ergo (vt primum tollamus)
 promitti seruitus potest ab eo, qui prædium non
 habet. d. l. hæredes. §. an ea. quando ex ea promif-
 sione sola in personam obligatio exoriatur: in
 qua nullus habetur ad rem respectus. Constitui
 verò non potest, sine prædijs. dicta. l. j. ff. commu.

*Promissio
 aliud à cõ-
 stitutione
 seruitutis.*

*Contractus
super re a-
liena quo-
modo con-
sistat.*

præ. quod ex constitutione, reale ius enascatur. Id autem non subsistit, si rem non habet, in qua resideat. simile est in rei alienæ obligatione, pignoris nomine, quæ sicut venditio fieri potest. l. rem alienam. ff. de contrahenda emp. respectu tamen obligationis in personam. l. tutor. §. contrariam. ff. de pigno. actio. nam ius ipsum reale, neque per venditionem rei alienæ, neque per pignoris nexum, constitui potest. d. l. rem alienam. & l. ij. ff. de pigno. actio. Alioqui. inferretur graue præiudicium domino, contra omnem æquitatem. & ita in specie declarat. Bartol. in l. si sine. C. ad Velleia.

Quod autem pertinet ad alteram difficultatem, considerandum est, quod cum seruitus constituitur, futuro ædificio, non constituitur sine fundo, est quippe fundus, licet nondum ex ædificatus. Quibus fit vt non etiam obsit l. fundum. §. j. ff. de euictio. fateor siquidem per alienum fundum seruitutem constitui: sed non quemadmodum censet illic Africanus, vt valeat conuentio in vim constitutæ seruitutis: sed vt teneatur constituens euictionis nomine. Ad quartam, de seruo, planum responsum patet: quia seruus non sibi, hoc est, ad sui commodum, quærit seruitutem, sed domino, cui nudum præstat ministerium. §. sed cum factum. de stipu. seruo. §. ei qui & §. post mortem. de inutil. stipul. in insti. Vltimum de sepulchro, sic tolli debet, vt sepulchra dominij nostri non sint. d. l. j. ff. si seruitus vendice. quia annumerantur inter res religiosas: quas in nullius esse bonis constat. l. intantum. §. sacra. ff. de

*sepulchra
an sint in
dominio
nostro.*

ff. de rerum diuifi. Quia tamen in sepulchris ius inferendi habemus: in dominio nostro (legis interpretatione) esse creduntur. l. si quis sepulchrū. & l. si plures. ff. de rel. & sum. fu.

Circa modum † constituendi, illud præcipuè *Constitui-* notandum est, & inter viuos, & testamēto serui- *tur serui-* tute[m] constitui. §. fina. de seruitu. in institu. & *tus & te-* ita, per quencunque contractum, siue nomina- *stamento,* tum, siue innominatum (vt apertè demonstrat il- *& inter* lic Imper. dum ait, pactionibus siue stipulationi- *viuos.* bus.) quatenus enim de pactionibus loquitur, ad innominatos cōtractus se refert: cū omnia pacta nuda cōtractus sint innominati. Accur. in. l. j. ff. de actione & obligatione. Quatenus verò de stipulationibus verba facit, de contractibus nominatis loquitur, cū stipulationis contractus sit nominatissimus. l. j. §. si. ff. de pactis. Sic enim separant Iurisc. in hac materia seruitutum stipulationes à pactis. l. cū essent. §. si. ff. de seruit. rustico. Hæc cum de nobis audiret Petrus Bucherus eru- *Buchichel* ditissimus doctor, decanusque inclytæ achade- *ly viri do-* miæ Grationopolitanæ, sic in circulis oppone- *ctissimi* bat. Actio ex constitutione seruitutis enascitur *argumen-* l. secunda. ff. si ser. vendic. §. æquè. de actio. in in- *tum.* stitutio. ergo pacto nudo non constituitur, cū nō pariat actionem nuda pactio. l. iurisc. gentium. §. sed cū nulla. cum vulga. ff. de pactis. Respon- di conuentionem hanc nudam à lege fomentari videlicet ex dicto. §. fina. de seruitut. in quo expressim cautum est, pacto nudo efficaciter constitui seruitutem. non mirum si ex ea pactione (licet nuda) actio oriatur. l. legitima. ff. de pa- ctis

ctis. l. etiam. l. frumenti. ff. de vsuris. l. ad exactio-
nem. C. de dot. promiss.

Est porrò differentia inter constitutionē serui-
tutis ex testamento, & inter viuos. Superiore
namque casu ab adita hæreditate incontinenti
queritur: adeò vt ignorans eam sibi legatam non
vtendo amittat. l. si partem. §. si per fundum. ff.
quemad. serui. amit. Cùm verò inter viuos con-
stituitur, non nisi vsu, & patientia (quæ in serui-
tutibus traditionis effectum habent. l. quoties,
ij. hoc ti. l. j. §. fina. ff. de ser. rusti.) quæritur. cum
enim seruitutes incorporales sint, atq; ideo non
possideantur. l. j. §. si. ff. de rerum diui. l. sequitur.
§. si viam. ff. de vsuc. l. iij. in. prin. ff. de acqui. poss.
nulla seruitutis vacua traditio esse potest. dicta. l.
quoties. cæterum patientia constituētis, qui aliū
eo iure seruitutis vti patitur, efficit vt traditio
sequuta intelligatur. d. l. j. §. si. de ser. rusti. l. si ego.
§. j. ff. de publi. l. iij. §. dare. ff. de vsu fruct. Quam-
primum autē cœperit vti seruitute emptor, aut
alius cui verbo constituta est, statim eam acqui-
ret, cùm præcedat titulus habilis. l. quædam mu-
lier. ff. de rei. vendi. §. interdum. de re. di. in insti-
tumq; proprie non ante dicitur constituta. d. l. si
partem. in prin. & paulò. infra dicam. An autem
seruitus in diem, vel sub conditione constitui
possit, peregregiè docet Papi. in hac. l. ad cuius
speciem pergo.

§ *species. l.* Quælitum est à Papiniano, † nunquid, sicut
purè, ita ad diem, ex die sub conditione, & vsq;
ad certam conditionem seruitutes cōstituantur.
Respondet quòd non, summo iure, verū ex æqui-
tate

tate: quia nihil magis cōgruit fidei humanæ, quā quæ placuerunt inter contrahentes seruari. l. j. ff. de pact. si is cui non purè, sed adiecta die, aut conditione seruitus constituta est, eam contra placitum, hoc est purè vendicet, & petat pacti exceptione, aut doli submouebitur. excipi namq; ei poterit de pacto, quòd aliter pacti fuerunt, aut de dolo. dolo quippè facit qui cōtra formā cōuentionis seruitutem petit. Et licet inter initia nihil dolo malo fecerit: attamè nunc petendo, dolosè facit. l. palam. §. item quæritur. ff. de dol. excep. meritò pacti conuenti vel doli exceptione contra legem conuentionis vendicans seruitutem repelletur. l. eum qui. §. qui ita. ff. de verbo. obli.

Ratio dubitandi est fortissima: quia quicūq; cōtractus & purè, & sub cōditione fieri potest. l. in diem. ff. de condic. indeb. l. ij. ff. de in diem addi. §. omnis. de verb. oblig. §. emptio. de contrahen. emp. in insti. & de constitutione seruitutis euidentis fit: † quia vsusfructus seruitus est. l. j. hoc tit. qui siue ex die, siue ad diem, siue sub cōditione dari potest. l. iij. ff. de vsuf. l. & puto. §. vsusfr. ff. famil. erciscund.

Decisionis vera ratio est, secundum Bartol. & alios: quia tempus non est modus inducendæ, vel tollendæ obligationis. l. nemo potest. ff. de leg. j. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & obli. ga. Cum itaque ex constitutione seruitutis constituens perpetuò obligetur, non potest seruitus ex tempore, vel ad tempus, constitui. neque enim eius obligationis tollendæ tempus, modus sufficiens est.

Nec

Actus qui neque die neq; conditione recipiunt, declarati. Nec obstat ratio dubitandi, quoniam licet regulare sit, ut quod purè concipitur, sub conditione fieri possit, certi tamen casus, à lege specialitate ratione excipiuntur, qui neq; diem, neq; conditionem recipiunt. l. actus legitimi. ff. & in. vj. de regu. iur. & hæc est vera dissolutio: licet ad communem declarationem non tendat. Ad quam ut pergamus, dicendum est non obesse quod dicitur de usufructu, qui seruitus est, sed personalis.

10 nos de seruitutibus rerum agimus. † Et si iustes iura quoq; realia sub die, aut conditione transferri ut in dominio, & possessione Iulianus docet. l. qui absenti. §. j. ff. de acqui. posses. Respondent Accurs. Barto. & cæteri (mirabiliter totam hanc materiam coarctantes.) hunc textum de

11 conditione † (ut vocant) extinctiua non etiam inchoatiua, seu inductiua loqui, ut ita velit Iurisconsultus. seruitutem sub inchoatiua conditione rectè constitui. non item sub extinctiua: veluti si dixerit: cōstituo tibi seruitutem *Itineris* sub conditione, si naus ex Asia venerit: iure, & legitime, in hunc modum seruitus est constituta. Si verò constituerim purè, (ea tamen adiecta lege) ut finiatur & extinguatur si naus venerit ex Asia inutilis ipso iure, & inefficax erit constitutio. Qui sensus ad legem nostram ab omnibus ac-

12 commodatur. Mihi non † diuinatorius modo, sed euidenter Papiniani verbis repugnans videtur. Cùm enim dicit seruitutes sub conditione constitui non posse: indicat apertè se loqui de conditione adiecta constitutioni, non extinctio- ni. Præterea disponere ad certam conditionem,

& sub

& sub conditione, (quam extinctiuam dicunt) paria sunt. siquidem vtrunq; eò tēdat, vt in euentum conditionis actus extinguatur, & tamen hic Iurisconsultus hæc duo vt diuersa prorsus & separata ponit.

Ego, sine violatione hunc text. intelligo: vt
 13 velit † seruitutes nec sub conditione inchoatiua constitui, nec in conditionis euentum extinguere posse. qui sensus planus est, & verissimus. *Not. sensus l.*
 Ad quem optimè quadrat illa dubitationis ratio. Omnis actus regulariter diem, & conditionem recipit, hoc est in diem, & sub conditione, sicut pure concipi potest. l. secunda. ff. de in diem addic. l. sub conditione. & l. quod in diem. ff. de actione & obligatione. l. in illa. l. hoc iure. l. ante calendas. l. eum qui calendis. & l. hoc anno. ff. de verborum obligatione. §. emptio. de emptione & venditione. §. omnis stipulatio. de verborum obligationibus in insti.

14 Verum † quæ possit dari decisionis ratio, intellectu difficillimum est. Nec enim imprimis huc pertinere potest ratio M. dicentis seruitutes neque diem, neque conditionem recipere: quia nec dominium sic transfertur. hoc enim vt Accurs. Bartol. & alij aduertunt, apertè falsum est,
 15 cum † & possessio et dominium, sub conditione transferantur. l. qui absentis. §. j. ff. de acquiren. possess. & ex tempore ita, vt dominium pro tempore recedat, & post tempus reuertatur. l. penultima. C. de legatis. Præterea maiorem habet affinitatem vsusfructus cum dominio, quàm seruitus: cum in multis casibus, vsusfructum partem
Possessio & dominium sub conditione transferuntur.

tem dominij dixerit Iurisconsul. l. iiii. ff. de vsu-
 fru. & tamen vsusfructus sub conditione, ex tem-
 pore, & ad tempus constitui potest. d. l. iiii. & l. &
 puto. §. vsusfructus. ff. famil. ercisc.

Non etiam conuenit ratio communis, quia
 tempus non est modus tollendæ, aut inducendæ
 obligationis. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de
 actio. & obliga. nec etiam conditio. l. nemo po-
 test. ff. de. lega. j. Quoniam, vtcunq; defendi pos-
 sit in seruitute ad tempus constituta, non tamen
 militat in constituta ex tempore, quæ nullo tem-
 poris euentu finitur. Et verè. §. placet. habet tan-
 tum pro absurdo, vt obligatio ad tempus consti-
 tuatur. non etiam vt ex die, cessant quippè tūc &
 verba, & ratio Iurisconsulti.

16 Accursij † quoq; rationem, quòd voluerit lex
 constitui seruitutes, cum perpetuitate quadam,
 propter vtilitatem prædiorum non quadrare,
 Barto. existimauit, quando ea attenda, non debe-
 ret impediri constitui ex tempore seruitus. per-
 petua siquidem postea esset seruitus, exemplo
 eius quæ purè constituitur. Eandem quoque ra-
 tionem (alia tamē consideratione) improbat hic
 Angel. perus. fieri quippè potest, inquit, in modi-
 co tempore agro vtilitatem perpetuam afferre.
 cum tamen fieri non possit, vt ad modicum tem-
 pus seruitus constituatur, vt hic.

17 Omnium † autem rationum deterrima est,
 quam simplices quidam (hoc significanti nomi-
 ne vocat eos Roffred. Beneuent. in quarta parte
 suæ summæ) tradiderunt. quoniam inquiūt, ser-
 uitus, actus est legitimus, ex legis sanctione de-
 scen-

scendens, & robur accipiēs. l. legitima. ff. de pac. Atqui actus legitimi neque diem, neque conditionem recipiunt. l. actus. ff. de regul. iur. Qua in re inexcusabiliter errant, cum (vt iam diximus) regulare sit quemcunque actum, & pure & in diem, & sub conditione fieri posse. §. omnis stipulatio. de verbor. obligat. in insti. cum sexcentis similibus. Nec quicquam obest d. l. actus. quæ
 † non loquitur absolutè de quibuscunque actibus legitimis: sed de illic expressis. *Actus inquit legitimi, qui non recipiunt &c.* Expendendum autem præsertim venit relatiuum quis, vel qui. cuius ea est natura, vt iunctum antecedenti, sine copula stet restrictiuè. l. ea tamen adiectio. ff. de leg. iij. Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. & in l. j. C. de summa trinit.

*Explicata
l. actus le-
gitimi.*

Habent porrò expressi casus, in d. l. actus legitimis. specialem rationem. Et imprimis † emancipatio quam nec diem nec conditionem recipere ideo dicit Rosfred. vbi supra, quòd duo sint tantum modi, quibus filius sui iuris effectus, redit in patris potestatem. vnus honestus, per adoptionem. l. qui liberatus. ff. de adop. alter inhonestus, per ingratitudinem. l. j. C. de ingrat. lib. præter quos absurdum est filium in patriam potestatem reuocari: quod tamen fieret, si ad diem fieri posset emancipatio, die transacto.

*Emancipatio
cur diē
conditionē
ne non re-
cipiat,*

Quæ tamen ratio (mea sententia) bona non est, vel ex eo, quòd tantum cōcludat, vbi ad diem fieret emancipatio. non etiam si ex die, aut sub conditione. Quocirca considerabam si melius dici posset. hoc ideo constitutum, quia filius,

*Novā ra-
tio.*

alioqui ad tempus intelligeretur. cum tamen dicat lul. Paul. moribus nostris non conuenire, vt temporalem filiũ habeamus. l. si tibi. ff. de adopt. & nolit lex statum liberorũ esse in pendentem, aut in suspenso remanere. l. in quaestione. §. si. C. de sentent. pass. nisi cogat necessitas, vt in capto ab hostibus. §. si ab hostibus. quib. mod. ius pat. pot. sol. in insti.

20 De acceptilatione (qui casus † alter est) ra-

*Acceptilati
oni cur
dies aut cõ
ditio adii-
ci nequeat.*

tionem idem R off. esse dicit, quia acceptilatio est imaginaria solutio. l. j. ff. de acceptil. Solutio ne autem eius quod debetur, tollitur omnis obligatio. §. j. quib. mod. toll. oblig. in insti. & semel extincta obligatio amplius non reuiuiscit. l. qui res. §. aream. ff. de solut. Reuiuisceret autem, si fieret ad diem elapso die. Sed qua ratione precedentis casus rationem sustulimus, hæc quoque submouenda est. Quocirca tu sic (& melius) dicitur. Acceptilatio exemplo veræ solutionis liberat. l. in diem. ff. de acceptilat. Solutio autem vera statim liberat, non expectata die, aut conditione. §. j. quib. mod. tol. obli. ergo & acceptilatio vt non minus operetur fictio legis, quàm verita. l. filio, quem pater. ff. de acceptil.

*Noua ra-
tio.*

21 Tertius casus † est, Additio hæreditatis quæ

*Additio
hæredita-
tis cur pu-
rè fieri de-
beat.*

nec diem, nec conditionem recipit. d. l. actus. & l. eum qui duobus. §. si. ff. de acq. hæred. Summa ratio (inquit idem R offred.) quia in hæredem omnia iura statim transeunt. l. cum hæredes. ff. de acq. pos. & hæres fit sola voluntate. l. iam dubitari. ff. de hæred. inst. l. quoniam fororem. C. de iur. delib. At, qui semel est hæres, per

euen

uentum diei, conditionis, aut alio modo non potest desinere esse hæres. l. & si sine. §. sed quod Papinia. ff. de minorib. Ego aliàs breuius dicebam, quòd cum aditio hæreditatis consistat in hæredis voluntate. d. l. iam dubitari. & l. potuit. C. de iur. delib. §. si. de hæret. qualit. & diff. firma, certa, & explorata. l. ij. ff. de offi. procur. Cæsa voluntas autem ex die, in diem, aut sub conditione concepta, non sit certa. quinimo nec propriè voluntas. l. j. ij. respons. ff. de donatio. profut. Docto. notant. in l. j. ff. de reb. credit. non possit nisi purè adiri hæreditas. Hinc alibi diximus sub cõditione etiam de præsentis (quoniam & ex ea incertitudo oritur, licet actum non suspendat. l. cum ad præsens. ff. de reb. cred.) hæreditatem adiri non posse. d. l. eum qui. §. si. nisi conditio talis esset quæ nullam pareret incertitudinem: quia iuris & necessaria. l. muto. §. j. ff. de tut. veluti *Adeo si de iure possum*. Bal. in l. potuit. col. ij. C. de iur. delib.

Nova ratio.

Optio serui † quartum locum occupat. Quæ promptam habet rationem, ne sit in potestate legatarij ius hæredis reliquos fortassè seruos dittrahere volentis, impedire, & interpellare, si in diei aut conditionis euentum optionem moretur. Qua etiã ratione cõstitutũ videmus, vt cogi possit à iudice legatarius ad eligendum intra certum tempus. l. mancipiorum. ff. de optio. leg.

Optio serui cur non recipiat cõditionem.

Ultimus casus est † datio tutoris, quæ nequit à iudice sub conditione fieri. d. l. actus. & l. muto. §. sub conditione. ff. de tutel. Et est ratio, quia sit cum causæ cognitione. decretum autem,

Tutor cur sub conditione non detur.

à iudice non interponitur, aut non fertur sententia sub conditione. l. j. §. biduum. ff. quand. app. sit. Ergo secus vbi testamento daretur tutor, qui & ex tempore, & vsque ad certum tempus, & sub conditione, & vsque ad certam conditionem dari potest. l. tutor datus. §. j. ff. de testa. tutel. §. ad certum. qui test. tuto. da. poss. in instit. Et tunc medio tempore alius tutor dandus est. l. si quis sub conditione. illo tit. §. j. de atilia. tut.

24

*Sententia
sub qua cō
ditione nō
proferatur.*

Ex prædictis habes † alium casum (præter expressos) in d. lactus. qui conditionem non recipit, videlicet sententiam. d. §. biduum. quæ cum certum finem liti imponere debeat, certaque proferri. l. j. ff. de re iud. §. curare. de actio. in inst. in pendentem esse non potest. l. non quemadmodum. ff. de iud. quod Bar. in d. §. biduum. declarat in conditione extrinseca & penitus remota, veluti, si navis ex Asia venerit. Nam sub intrinseca, & negotio cohærente, vt si est probatum, aut vt capiuntur immobilia, si non reperiantur mobilia, ferri potest. l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. Bal. in c. quod ad consultationem de re iud. Id autem an accipiendum sit de conditione intrinseca de præterito presentive, an etiam de futuro, plenè post cæteros examinat Ias. in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iud. Sed è diuerticulo in viam redeundum. Accommodari denique huc non potest ratio qua vtitur hic Angel. perus. vestitus plumis Bartoli, seruitus (inquit) qualitas est. l. quid aliud. ff. de verb. sig. quare sic se habet ad prædiū seruiens, sicut cicatrix quæ dā in corpore

pore nostro, quæ nihil aliud est, quàm qualitas quædam corpori nostro impressa. l. quæritur. §. si. ff. de ædil. edict. quemadmodum igitur cicatrix sub conditione, aut ad tempus, corpori hominis, alteriusve animalis, non imprimitur: cum hoc in potestate inferentis cicatricem, non sit: ita nec seruitus prædialis, per quam ipsum prædium seruiens (veluti per quandam cicatricem) efficitur deterius.

Verum, vt dixi, hæc ratio parum cõuenit, vt quæ nimium longe petatur. quid enim cicatrix cum seruitute commune habere possit, non planè video, quando huius, & illius causa diuersissima prorsus sit. Sed maximè quatum ad notam illam, & impressione qua de Peru. agit. cicatrix *Cicatrix quid.* nanque, vt nemo nescit, signum est indelebile, quod ex vulnere aut vlcere impressum corpori, in eo perpetuo residet: nec quacunque hominis opera diuelli potest. cum tamen seruitus in fundo constituta, à fundo multis modis separetur, & intereat: veluti confusione, pacto, non vsu, præscriptione libertatis aduersus seruitutem, aliisque de quibus in titu. ff. quemadmodum seruit. amit. in l. hæc autem. ff. de ser. vrba. & in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap.

Ex his non dubito quin omnes hæ rationes, inconcinnae lectori alicuius iudicij videantur. & in posterum reiiciantur. neque enim hunc salubrosam locum, (si non afferatur aliud) expli- *Nova declaratio.* cant. Quocirca (vt genuinam † huius loci sententiam habeamus,) considerandum est, tria in *Promissio seruitutis.* seruitutis acquisitione versari. Promissionem,

Constitutionem, & Traditionem. Promitti tunc namque imprimis, seruitus ex qua promissione, actio duntaxat personalis quæritur. non autem constituitur seruitus ante traditionem, quæ fit per patientiam. l. quoties. ij. hoc tit. inducendo in fundum stipulatorem & patiendo eum uti. l. iij. §. dare. ff. de usufruct. Aut ante factum si talis fit seruitus, ad cuius usum aliquod opus necesse sit fieri, veluti *Aqueductus*, quæ non statim intelligitur constituta, cum eâ verbo (mihi constituis) inducendo me etiam in fundum nisi riuus quoque fiat, per quem aqua ducatur. l. si partem. in prin. ff. quemadmod. ser. amit. Sic in seruitute *Tigni immittendi* priusquam fiat foramen, & aliis omnibus, ad quarum usum, factum aliquod necessarium est, dicendum ut antequam illud fiat, non dicatur constituta, ut bellissimè Castrens. in d. l. si partem. per illum text. explicat. Circa promissionem illud certò tenendum est, seruitutem in diem aut sub conditione, promitti posse, cum stipulatio, & quicumque actus legitimus regulariter diem, & conditionem, recipiat, nisi lege nominatim excipiatur: huc autem nullibi exceptum lego. nam hæc lex non de promissione, sed de constitutione loquitur.

*Constitutio
seruitutis.*

Constitui planè seruitus ipso iure non potest, neque ex tempore, neque ad tempus, neque sub conditione. neque ad certam conditionem, ut hic. Cuius rei breuiter rationem esse puto: quia seruitutes prædiorum, perpetuam causam habere debent, (hoc est) eius esse naturæ, ut eis assidue, perpetuò, & omni tempore, uti possimus, si

volu

volumus. l. foramen. ff. de seruit. vrba. quãquam fortassè non expediat. l. j. §. j. ff. de aqua quotid. & æsti. Vnde Iabolen. seruitutem ita constitui non posse stricto iure respondit, vt sublatis vineis, aut altera fundi superficie, intereat. l. certo generi. in princip. ff. de seruit. rustico. & seruitutem, Aquæ ducendæ, noluit Vlpian. imponi posse, nisi aqua perenniter fluat: alioqui intermittenda esset nonnunquam seruitus contra eius propriam & substantialem naturam, secundum quam perpetuam, & assiduam causam, pro voluntate eius cui debetur, habere debet, lege prima. §. loquitur. ff. de aqua quotid. & æstiuâ. Et hanc fortassè rationem Accurs. hic præsentit, dum dicit, ideo traditum, ne seruitutes diem, aut conditionem recipiant. quòd lex voluerit eas constitui cum quadam perpetuitate propter vtilitatem prædiorum. Hoc autem licet Bart. hic improbet. Idem tamen in l. Caius. ff. de ann. leg. huic sententiæ adstipulatur, nouissimèque Ioan. Longouall. Parisiensis. in l. imperium. ff. de iurisdictione. om. iudicũ. Sed iam satis huic rei datum est, nunc sigillatim Vlpiani verba exponamus.

26 *Ipsa quidem iure.* Ius illud omniũ † antiquissimum xij. tabul. quodque ex. xij. tabulis promanauit, & deriuatũ est, Ius simpliciter, & per Antonomasiã dixerunt Iurisconsulti. l. j. ff. quibus modis vsusfructus amittatur. Inde frequens illa locutio in iure nostro. *Ipsa iure*, qua ius ipsum ciuile significatur, à prætorio, & alio quocunque omnino seiunctum, & segregatum.

l. inter fideiussores. ff. de fideiusso. §. non autem de perpet. & temp. actio. in insti. hoc est lex mera ciuilis, vt scripta erat ab interpretatione (quã postea Prætor ex bono & æquo fecit) separata. l. si vsusfructus. §. illud. ff. vsusfruct. quemad. caue. l. j. §. penul. ff. quod fal. tut. autor. l. j. §. fina. ff. de superficieb. quã strictũ ius Iul. Paul. aliquando dixit. l. si quis duobus. ff. de consti. pec. Et ideo Vlpia. cessare partes prætoris voluit, vbi nos factis ipsum ius muniuisset. l. in causæ. j. §. j. ff. de mino. Quoniam autem ius ipsum ciuile statim nullo hominis facto desiderato, operatur. l. in suis. ff. de lib. & posthu. l. vbiunque. ff. de fideiusso. receptum est, vt his verbis ipso iure, meram illam, & ordinariam iuris ciuilis constitutionem intelligamus. mox, & sine aliquo hominis ministerio operantem. l. ii. §. sciendum. l. cum hic status. ad fi. princ. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. j. §. penul. ff. de cura. furios. l. in suis. ff. de suis & legit. l. qui decẽ. ff. de solutio. l. Græcè. §. j. ff. de fideius. Cũ verò prætor aduersus antiquæ legis præscriptum vel emendandi, vel interpretandi, veteris iuris gratia (penes enim hũc magistratum, vt Fenestella scribit, adeo omnis publici, priuatique iuris potestas fuit, vt nouum ius condere, & vetera abrogare facultas esset.) aliquid constituebat. Ius illud prætorium & honorarium antiquæ legi contradicens, non statim operabatur propter præscriptum veteris legis, quam sic inexploratè tolli indecens erat, sed hominis factum exceptionem, à Prætoze datam, bono, &

æqu

Prætoris
potestas.

æquo subnixam, referentis, & allegantis, necessarium fuit, vt ita qui mero iure ciuili obligatus erat, prætoris beneficio, æquitate aliqua suadente tutus esset. l. quòd si maritus. §. j. ff. de consti. pec. Ideoq; tunc non ius, sed factum versari dixit Iuriscons. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. veluti si quispiam dolo inductus, solenni stipulatione nõ nihil promississet: Is quippè tenetur ipso iure, (hoc est præscripto legis ciuilis.) cæterum, à Prætoze adiuuatur: vt aposita doli exceptione, agentem repellat, quam exceptionem, summa ratione Prætor proposuit: ne cui dolus suus, per occasionem iuris ciuilis contra naturalem æquitatem profit. l. j. in fin. ff. de doli exceptio. Hoc ipsum ius ciuile Iuriscons. *ius solenne* quodque solenne vocauit. quod leges illæ antiquæ *ne.* non temerè, sed trinundino die propositæ, à singulis, atque vniuersis facilè cognitæ, à populo tandem reciperentur, neque aliter perpetuæ legis robur obtinerent: quàm si ex hoc vrbis instituto solenniter fuissent receptæ. quod & Macrobius in. j. Saturnalio attingit. & nos diffusiore tractatu explicamus, in libello de varijs & antiquis legibus Romanorum, quem iam vsq; ad sua cornua explicitum, & quasi perfectum, prope diem typographis excudendum dabimus.

Neq; ex tempore. puta post decem annos, aut à calendis Ianuarijs. † nam his modis ex tempore dicitur concipi dispositio. l. quærebatur. §. fina. ff. de milit. testa. l. hæreditas ex die. ff. de hæred. inst. l. obligationum ferè. ad princip. ff. de actio. & obligat. Ad tempus verò, si vsque ad decem an-

*Ex die,
& ad
diem, quid
fieri di-
catur.*

nos, aliudve certum, & limitatum tempus. l. & puto. §. j. ff. famil. erisc. l. miles ita heredē. in prin. ff. de testa mili. §. hæres. de hered. inst. in inst. Huc pertinet elegans doctina Bald. Ange. & Imo. in. l. hæreditas ex die. ff. de hæred. insti. Ex die inquit dari, relinqui, aut constitui dicitur, vbi dies se habet per modum principij. Ad diem verò, quãdo dies apponitur per modum finis seu finalis termini, vt in propositio, cùm dico, constituo seruitutem post calendas Ianuarias, ex die dicitur constituta seruitus. nam post calendas Ianuarias inciperet effectum habere cõstitutio. Quod si dicerem, cõstituo vsq; ad calendas Ianuarias: quia horum verborum sensus est vt calendis Ianuarijs finiatur seruitus. Ad diem tunc diceretur constituta. quæ ab alijs neglecta volui declarare, ne in istis minutulis tyrones cum plerisque decipiantur.

Sub conditione. veluti si nauis ex Asia venerit, ne que enim assentiri possum commetatoribus, qui extinctiuam nescio quam cõditionem hic comminiscuntur.

28 *Neque ad certam.* verbi gratia, † quãdiu Franciscus potentissimus Rex noster vixerit. l. tutor datus. §. j. ff. de testa. tutel. aut quandiu volam, vt hic subiicit Papinian.

Seruitus non purè constituta an nullius sit momentis. *Constitui possunt.* Hic quæro nunquid seruitutes ex die, vel ad diem, sub cõditione, vel ad conditionem constitutæ, nullius sint momenti. An verò vitio temporis, aut conditionis, sublato maneant. In qua sententia procliuior sum. lege hæreditas ex die. ff. de hæredi. insti. §. hæres. illo tit

titul. in instit. Et manifestè probant sequentia Iuriconsulti verba, dum docet Papinia. exceptionem doli necessariam, vt vendicans seruitutem, tanquam purè constitutam repellatur. vsusfructus porrò hoc habet speciale, vt tamen si seruitus sit. l. prima. hoc titul. l. j. §. si vsusfructus. ff. ad l. falcidi. ex certo tamen tempore, & vsque ad certum tempus, sed & alterius annis dari, adiudicarique possit. l. & puto. §. j. ff. famil. eriscun. l. iij. ff. de vsufu. l. cum vsusfructus. ff. de vsufu. ctu leg. Est enim pars dominij, dicta. l. iij. Atqui dominium, ad diem potest, & sub conditione transferri. l. qui absenti. §. j. ff. de acquirenda possessione. l. fina. C. de legat. in pactisque addictionis in diem, & commissorie legis est manifestum. Alia tamen est causa obligationis, quæ ad tempus non contrahitur. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & obligatio. cum ea (vt plerique dicunt) ius sit cohærens personæ. dominium verò, licet ad nos pertineat, nulli tamen subiecto, ideò nec ossibus nostris adhæret.

Sed tunc fortissimè opponitur de vsufu. ctu: qui profectò magis cohæret personæ, quàm personalis obligatio, cum hæc ad heredes & actiue & passiuè transeat (vt nemo nescit) vsusfructus non item. l. si vsusfructus. ff. de nouat. morte quippè vsufu. ctuarij interijt & extinguitur. §. fina. de vsufu. ctu. in instit. Cur igitur magis ex tempore, & ad tēpus constitui potest quàm obligatio personalis? Ego † obligationes ad tempus constitui nō posse arbitror, Ideo quòd natura sui perpe

*Obligatio
nes cur ad
tēpus non
constituam
tur.*

perpetuæ sint. §. at si ita. de verborum obligatio.
 in insti. nec nisi certis modis desinant. Perpetuâ
 autē causam ideò habent, quia indelebiter na-
 tura nobis cohærent, continenter ossibus no-
 stris infixæ. Accur. in. l. quis ergo casus. ff. de pe-
 cul. & in. l. iij. ff. pro soc. vnde, inquit Iurisconf.
 in. d. §. placet. quemadmodum solum (cui super-
 ficies natura cohæret,) non potest quis sine su-
 perficie tradere, & si se ita tradere dicat, nihil
 agit, quominus superficies transeat: sic nihil pro-
 ficat qui obligationem natura nobis cohæren-
 tem ad tempus constituere vult, quominus ea
 perpetuo duret, licet certis modis ex propria na-
 tura desinat, vt solutione vera vel ficta. Accepti-
 latione puta, & nouatione. l. in diem. ff. de acce-
 ptil. l. j. ff. de nouat. §. j. quib. mod. tol. oblig. Qua
 in re vtar alio simili. si cum de suggestu prælego,
 me ita vos docere dicerem, vt eorum quæ di-
 co, memoriam ad annum vsque duntaxat habea-
 tis. post non item: nihil agerem. hæc mea testatio
 nihil proficeret, licet fieri possit vt meæ doctri-
 næ ante etiam annum obliuiscamini. Vsfusu-
 ctus autem, licet personæ cohæreat. l. sicut in an-
 nos. §. fin. ff. quib. mod. vsusu. amit. l. nõ solum.
 §. tale. ff. de liber. leg. non tamen inseparabiliter,
 vnde cedi, vendi, locari, & donari potest. §. j. de
 vsu & habitat. in insti. personamque nostram sic
 (vt opinor) comitatur vsusufructus, vt famuli, &
 qui nobis ministrant, quos tamen ad tempus ac-
 cipi posse ignorat nemo. *Hæc adiiciantur*, tempus
 videlicet aut conditio.

30 *Pacti vel doli exceptionem. Quoniam † aliud in*
 con

constituenda seruitute actum est. l. certo generi. in princ. ff. de seruit. rustic. vnde licet mero iure perpetuetur. §. at si ita. de verb. obl. in insti. quia tamen dolo facit, contra pactum petendo, exceptione doli summouebitur. l. eum qui. §. qui ita. ff. de verbo. obliga. l. palam. §. item quæritur. ff. de dol. excep.

¶ *Seruitutem † vendicanti.* Explica crasius acutissimi Papiniani mentem: Si fortè fortuna *Itineris* seruitutem mihi constitueris, sub conditione, si nauis ex Asia venerit, & ante conditionis euentum vendicem seruitutem. Aut (cum eam imposuisses vsque ad decem annos) post illud tempus illa uti vellem: actionemque in rem ob id intenderem: contendens, sublato diei, aut conditionis vitio, seruitutis constitutionem puram, perpetuamq; remanere, pacti vel doli exceptione opposita, meritissimò me repelles. dolo quippè facio, petendo seruitutem aduersus ea, quæ conuenta sunt. l. certo generi. in princ. ff. de seruitut. rust. præd. Dicendum igitur seruitutem ex die, vel ad diem, sub conditione, aut vsque ad conditionem constitutam, mero iure ciuili, reiecta diei vel conditionis adiectione, puram manere. l. hæreditas ex die. ff. de hered. insti. §. at si ita. de verb. obl. verum, quia ex contractu quem inuitum, contraque voluntatem suam verbis expressam, efficaciter teneri periniquum est, Prætor æquitatem ob oculos habens: nihilque magis æquum existimans, quàm inter contrahentes quæ placuerunt seruari. l. j. ff. de pact. cõuentionem eiusmodi vt concepta est, proposita pacti, vel doli mali

*Enarratio
textus.*

mali exceptione tuetur. Sic intelligis eam seruitutis constitutionem per Prætoris tuitionem non ipso iure defendi. l. j. ff. quib. mod. vsusfruc. amit. l. si vsufructus. §. j. ff. vsufruct. quemad. ca. l. j. §. penul. ff. quod fals. tut. autho. Ex quibus habes hanc. l. melius quàm ab aliquo hæctenus fuerit explicatam. laus Christo Opt. Maximo.

§. M O D U M.

1 Modus Verbum, variè acceptum.	7 Modus & cōditio aquirantur.
2 Conditio quid.	8 Vehiculorum multa genera.
3 Conditio in quo à modo differat.	9 Pedester an ire possit. de quo vt eques eat conuenitum est.
4 Explicati aliquot loci in reconf.	10 Cui licet quod plus est, licet quod est minus.
5 Modus seruandus.	
6 Sensus huius. §.	

Modū adijci seruitutibus posse cōstat (veluti) quo genere vehiculi agatur: vel vt equo duntaxat, vel vt certū pondus, vel vt res illæ transducantur, aut carbo portetur.

1 Modus variè accipitur.

- 1 **M**odum. Præcognoscendum est † ad text. nostri intellectum aliorumque plurium modi verbum in iure nostro non in vna significatione accipi. imprimis modus dicitur respectu conditionis, ab ea hoc potissimū nomine differens, quòd
- 2 † conditio sit euentus quidā futurus, in què dispositio suspenditur. l. cedere diē. ff. de verb. signi. quam ita Bar. finiuit in. l. j. ad prin. ff. de cond. & demonstrat. Modus verò moderatio quædam, dif

dispositioni adiecta, qua honoratus grauatur, in tempus dispositionis perfectæ. l. si tibi legatum. ff. de leg. ii. j. l. liberto. §. Lucius. ff. de ann. leg. l. quibus diebus. §. Termilius. vbi Bart. ita diffinit. ff. de cond. & demon. † Hinc duplex inter conditionē, & modum differentia colligitur. prima circa formā incundi, quia conditio per se, (veluti) promitto, aut lego decē, si nauis ex Asia venerit. modus, per vt inducitur, (verbi gratia) promitto, aut lego tibi decē vt ædifices mihi monumētum. Bartol. plenē in. d. l. j. & in d. §. Termilius. Altera quia conditio, donec impleatur, actū suspēdit: & eius effectū (hoc est) natiuitatem actionis, & obligationis. d. l. cedere diē. Modus autē, neq; obligationē, neq; petitionē suspēdit, oblata cautione de implēdo. d. l. si tibi legatū. d. §. Lucius. alleg. l. quibus diebus. §. Termilius. l. cū in testamento. ff. de fideic. lib. Accur. in. l. j. C. de his que sub modo.

*Conditio
in quo &
modo dif-
ferat.*

4 Modus † in secunda significatione, certam rei mensuram significat. l. j. & tot. tit. ff. si mensor fal. mod. vnde & diffinitionem, & mensuram agri, qua quot iugerum sit designare volumus, modum appellamus. Plaut. in Aulular.

*Modus
pro mēsu-
ra.*

*Agri reliquit illi non magnum modum,
Quo cum labore magno, & miserè viueret.*

Et Horat. in Serm.

*Hoc erat in votis, modus agri non ita magnus,
Hortus, vbi & tecto vicinus iugis aquæ fons,
Et paulum sylvæ super his foret.*

In musicis quoque mensura illa, (quam cantores in suo cantu, tam religiosè obseruare solent) modus dicitur. Cicero de orator. Roscius dice

dice

dicebat se quo plus ætatis sibi accederet, eo tardioris tibicinis modos, & cantus remissiores esse facturum.

Designat modus nonnunquam exitum, seu finem rei, vt apud Virgil. in iij. Aeneid.

Quis rebus dexter modus, ocyus omnes

Imperio læti parent, ac iussa faceſcunt.

Hoc est, inquit Seru. priora verba exponens. quis sit rebus optimus euentus. sic & cum Cicero in Verrem dicebat, Nos modum aliquem, & finem orationi nostræ faciamus.

Denique significat modus rationem, qualitatem, & ordinatam quandam formam, cuiuscunque rei: quæ si excedatur, nulla res est tam præclara, quæ non in pessimam degeneret speciem, vt de Horat.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos ultra citràque nequit consistere rectum.

5 Contra vero si his rebus quæ tractantur in vita modum quendam (inquit Cicero in Offi.) & ordinem adhibeamus, honestatem, & decus cõseruabimus. Et Lucan. in ij. bell. ciuil.

Hi mores, hæc duri immota Catonis,

Seclâ fuit seruare modum, finemque tenere:

Naturamque sequi, patriæque impendere vitam:

Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.

In hac significatione, vt qualitatem, formam, & ordinem modus notet, apud Iurisconsultos, & alios bonos autores modum sæpissimè offendimus. l. cū hi. §. si cui. ff. de transac. & cū Scæuola dixit, hic quidam modus seruandus est. l. diuortio. in prin. ff. de neg. gest. & venustius Vlpia. honestus

Modus pro
qualitate
& ordi-
ne.

stus modus seruandus est, nō immoderata cuiusque luxuria subsequenda. l. ex damni. in prin. ff. de dam. infec. Et cū Martia. scripsit vsuras quem supra statutum modū stipulari non posse. l. placuit. ff. de vsu. sic & dicere adiicereque modū in cōtractibus autores iuris nostri dixerūt, pro eo quod est apponere qualitatem cōtractui, vt certa ratione, certōque ordine fiat, procedatque. l. ij. ff. de actio. empt. & in hoc §. nostro.

6 Qui in effectu vult † quod licet seruitutes tēpus, conditionemve nō recipiant, eisdem tamen adiici, & adhiberi modus potest (veluti) in seruitute *Actus* (quæ ius est agendi vel iumentum, vel vehiculum. l. j. ff. de ser. rusti.) conueniri potest, vt certo genere vehiculi agatur. Sunt enim vehicula alia aliis grandiora, vel vt equo dūtaxat, non etiā vehiculo agatur. vel etiā vt certū & diffinitum pondus vehatur, aut grex certus, non alius transducatur, carbōve, non alia res portetur.

Dubitandi ratio non facilis est inuentu. Ego *Noua dabitur ratio.* tamen aliās talem adferebam. Seruitutis cōstitutio, conditionem nō recipit, vt hac l. in prin. ergo nec modū. cū modus in iure nostro † conditioni æquiparetur. l. licet. vbi Accurs. & Bart. ff. vt legat. no. cau. & modū ascriptū dicat Imp. pro conditione obseruari. l. j. C. de iis quæ sub mod. modūque cōditionis verbo nonnunquā leges exprimant. l. meuia. ff. de ma. testam. c. vei ū vbi Glo. & canonistæ ext. de cond. apposit.

Ratio decisionis est in contrariū, cum alia in conditione ratio militet vt sub ea seruitus non constituatur, quoniam (vt diximus) perpetuam

causam seruitus habere debet. l. foramen. ff. de seruit. vrb. quæ non procedit in modo, vt modus in hac materia consideramus, pro quadam forma actui adhibita. Quò patet non obstare æquationem modi, & conditionis. nam ea obtinet, vt modum accepimus pro moderatione quadam & qualitate adiecta ei qui honoratur in tempus dispositionis perfectæ (vt initio huius §. extitit declaratum) Sed neq; ea similitudo admittenda est, nisi pro subiecta materia. cum constet ingens esse discrimen inter conditionem, & modum: quod supra attigimus. Accurs. & alij in d. l. j. C. de iis quæ sub mod. Bar. in alleg. l. licet.

8 *Genere Vehiculi*) vehiculorum, † curruumque diuersa fuisse genera, apud authores bonos legimus, ex variis que Iurisperitorum responsis intelligere licet à commentatoribus ea in re fere omnibus neglecta. Quare vt studiosæ iuuentuti suppetias ferrem: vehiculorum species adamussim explicare aliquando placuit. Quod à nobis tractatu diligenti peractum offendet in iij. miscella. c. xx.

9 *Vel vt equo duntaxat.* Quid si † constitueris mihi seruitutem, vt eques per tuum fundum incedam: aut vt equo inlidens seruitute vtar: an pedes proficisci potero? Et prima fronte videretur quòd non: per hunc tex. In contrariam tamen sententiam rectius longè Alber concedit. adductus l. j. §. actus. ff. de seruit. rustic. cui addo meliores tex. in l. qui sella & in l. inter. illo titu. Et † rationem: quia cui concessum est quod est plus, licet vtique quod est minus. l. videamus. §. si. ff. de in

*Vehiculo-
rũ species
multæ.*

*Pedes an
incedere
possit, cui
vt eques
incedat
constitutũ
est.*

10

in

in lit. iur. l. nec in ea. §. penul. ff. ad l. iul. de adult. l. l. filius fa. §. fi. ff. de donat. & est reg. vtriusque iur. nec obstat hic tex. ad quem Alb. non respondet. nam hic dicitur adiici modum posse, vt equo duntaxat vehiculum agatur, aut pondus vehatur. qua cōcessione sic facta excludi vult Iurisc. duos, aut maiorem equorum numerum, non autem commeatum pedestrem, quem is cui seruitus erit constituta, nihilominus facere poterit. Nam & qui habet actum, iter quoque habet, vnde & pedes, & eques commeare sella, aut lectica vehi potest. alle. l. j. §. actus. l. qui sella. & l. inter actum. ff. de ser. rust.

Res illæ transducantur. Qui sub Haloandri eruditissimi viri castigatione Codices circunferuntur, aliter habent, videlicet grex ille transducatur. quæ litera, bona est, sed nec vulgata (vt opinor ipse) disconuenit. qua significat Papin. conueniri posse, vt res illæ id est certæ, & designatæ, non item aliæ traducantur (veluti) *vt carbo portetur.*

Aut carbo portetur. Vidi codicem vetustissimū Valentia, in quo scriptum erat, *puta vt carbo portetur.* quæ lectio maiorem in modum mihi arripet: vt quæ congruentissimè præcedentibus adnectatur.

§. INTERVALLA.

¹ *Expositio clara huius*

ineptus.

§.

³ *Noua declaratio text.*

² *Sensus Bartol. & aliorum*

nostri.

- 4 Interdictum ciuitatis sus-
pensum an post tempus
duret. vel suspendat.
- 5 Appellatio an extinguat
6 Interdicto occasione dās,
ad restitutionem dam-
ni tenetur.

Interualla dierum, & horarum, non ad tē-
poris causam, sed ad modum pertinent,
iure constitutæ seruitutis.

1
species §.

Interualla. Quoniam † initio huius
Papinia. docuit ad tempus nō cōsti-
tui seruitutem, de interuallis dierū,
& horarum dubitari poterat, nun-
quid per ea seruitus rectè constitueretur, vt al-
ternis fortasè, aut aliis certis diebus, vel certis
horis matutinis finge, aut pomeridianis quis
vteretur imposita seruitute. Et quamquam pri-
ma fronte videbatur, quòd non: cum hæc lex in
principio tradat seruitutes temporū distinc-
tionem non recipere. cōtrariū tamen Pap. respōdet:
cū modus seruitutibus adiiciatur. §. præced. In-
terualla autem dierū, & horarum, ad modū per-
tineant seruitutis. non item ad causam tēporis,
quo dubitandi rationem sublatam habes.

Ad tempus causam. Angit hic locus sine causa

2
Explicata
nouè hæc
litera.

Commentatores: cum † planus sit, & expeditus.
Nec possum non mirari Bart. Ange. & aliorum
communiter inconsideratam ad hæc verba ex-
positionem. cum illis demonstrari rationem ta-
lem putant: cur modificari possit seruitus, quæ
tamē temporis causam nō recipit: quia inquit
seruitus prædio inhæret ad instar characteris,

corpori nostro impressi qui nō ita initio imprimi potest, vt ad certū tempus duret: licet modificari possit per imprimentē à principio: in cuius potestate positum est, vel magnū, vel paruum imprimere. Ad hunc pariter modū, seruitus que neque diem, neque conditionem recipit, initio tamen modificatur, vt latior sit, vel angustior. Verum hæc interpretatio tam inepta est, & parū verbis literæ nostræ cōueniens, vt ad eam ridendam non vnum Democritum sufficere putem.

3) Ego aliter & verissimè dico. † Quoniā Papiniam docuerat, seruitutibus quæ ad tempus imponi non possunt, modum nihilominus adiici posse, hic adnectere, vt si per dierum, aut horarū interualla seruitus constituatur, effectum habeat constitutio. hæc enim non ad temporis causam, sed ad modum pertinent, iure constitutæ seruitutis. (hoc est) constituta sub illis interuallis seruitus nō censetur ad tempus, vel ex tempore imposita, vt sic vitari debeat, sed intelligitur adiectus quidam modus, quem adiici posse, paulo ante Iuriscons. docuit, & ita, iure, id est legitimè constituta erit seruitus. Quod & dilucidè magis Caius in l. seq. §. si. prodidit.

4) Inducitur autem † hic tex. ad quæstionem, que aliquando ob interdictam ciuitatem Bononiæ, accidit. Ei vrbi sacris interdixerat summus pontifex. deinde gratiosè suspensum fuit ad certum tempus illud interdictū. quæstionis erat, an extinctum esset, an verò permaneret, durarétque post designatum tempus: & ar. huius §. & d. §. si. l. seq. non finiri, sed durare post illud tempus Bal.

Interdictum Bononiense.

Angel. Fulgos. Flor. & alij responsum referunt quod & ipsi sequuntur. idque ante eos docuerat Inno. in. c. cum inter. de consuet. dicens quod licet suspenso interdicto de gratia possint ibi celebrari diuina, ecclesia tamen semper remanet interdicta. c. cum & plantare. §. Et si templum, de priuileg.

5 Non dissimile est † quod de appellatione dici

Appellatio an extinguat vel suspendat pronuntiatum. mus, vt ea non extinguat pronuntiatum, sed tantum suspendat. l. furti. §. j. ff. de his qui nota. infra. c. pastoralis. §. præterea. de offi. dele. & c. venientes. de iureiur. Et quod Marcellus dixit, prouocationis remedio, condemnationis pronuntiatum extingui. l. j. §. fina. ff. ad Turpilia. procedit considerato præfenti statu, & tempore, nondum excusso appellationis negotio. l. ij. §. si. ff. de pœn. At spectato futuro euentu, suspendit duntaxat sententiam appellatio. l. si causa cognita. vbi Aret. C. de transac. Bald. in. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & in. rub. C. de appel. loã. Imo. in. l. j. ff. de re iudic. Panor. & Canonistæ in rubr. ext. de appel. In pendentibus igitur est sententia, quæ tota, & eius virtus pendet à futuro euentu arg. l. sed & si quis. §. interdum. ff. de vsufruct. Nam si per iudicem appellationis confirmetur prima sententia: nullatenus dici poterit, extinctum primi iudicis pronuntiatum, sed tantum suspensum. d. l. furti. §. j. & d. l. si causa cognita. cum similib. Secus autem, si per illum iudicem pronuntietur, bene prouocatum, & malè iudicatum. d. l. j. in fin. ff. ad Turpilia. & l. ij. in fi. ff. de pœ. Quamquam & hac in re, fortassè melius dici potest,

potest, appellationem etiam respectu præsentis temporis, sententiam duntaxat suspendere. d. l. si causa cognita. Præterquam in causis criminum. d. l. ij. in fi. ff. de pœn. in quibus perinde est, atque si extinctum esset pronuntiatum. d. l. j. in fin. ff. ad Turpilia. l. furti. §. j. ff. de his qui not. in fa. in iis enim lex pœnam reis irrogat. pœnas autem non exasperandas, sed molliendas esse legū interpretatione, iura censuerunt. l. interpretatione. ff. de pœn. Hæc autem quia parerga sunt, nihil cōmune cum seruitutibus habentia, non accuratius tractabo. neque enim est mihi consilium extra titulum vagari.

¶ Illud tantummodo non statui prætereundum, quod ad materiam interdicti docet gl. sin. inc. si canonici. §. si autem. de offic. ordin. in vj. eum qui causam præbet interdicto, teneri ad restitutionem damnorum, quæ ecclesiæ, monasteria, & hospitalia illius loci occasione interdicti in eleemolinis, & oblationibus passa sunt. Illicque Archidiacon. refert se vidisse ita de facto seruari, & alij sequuntur bo. text. in l. Nam & Seruius in princip. ff. de neg. gest. in l. qui occidit. §. in hac. ff. ad l. Aquil. in l. ij. §. fin. vbi nouissimi. ff. de verbor. obliga. & in c. fina. de iniur. & damno dat. Ex quibus legibus in variis factorum speciebus ostenditur, videri damnum dedisse, qui damni dat occasionem. Ioan. Coras. Valentia xvi. Ianuarij. M. D. XLV.

*Interdicto
causam
præbens,
dāna sar-
cire tene-
tur.*

L. V I A.

1 <i>Vsusfructus constituitur quadrupliciter.</i>	5 <i>Vsusfructus constituitur testamento.</i>
2 <i>Pater in bonis filij habet vsumfruc.</i>	6 <i>Species l.</i>
3 <i>Mulieris secundo nubentis pœna.</i>	7 <i>Dubitandi & decidendi ratio.</i>
4 <i>Iudex adiudicat vni proprietatem, alteri vsumfructum.</i>	8 <i>Constitutio vsusfructus diem recipit.</i>
	9 <i>Vsusfructus est diuiduus.</i>
	10 <i>Ferè dictio.</i>

Via, Iter, Actus, Aquæ ductus, eisdem fere modis constituuntur, quibus & vsumfructum constitui diximus.

1 *Vsusfructus quadrupliciter constituitur.*

- 1a. Non potest hæc lex intelligi, nisi primum sciamus, v susfructus † quomodo constituatur. Et eum quadrupliciter cōstitui posse constat. A lege scilicet, à iudice, à testante, & à contrahentibus. Legis autoritate constituitur † patri vsusfructus, in bonis aduentitiis filij. l. cum oportet. C. de bo. quæ lib. Et matri † transeunti ad secundas nuptias, in bonis quæ à defuncto marito, titulo lucratiuo cōsecuta erat. l. scemina. C. de sec. nup.
- 4 A iudice † constituitur vsusfructus, in iudicio familiæ eriscunde, & communi diuidundo. cū proprietatem vni, & alteri vsumfructum adiudicat. l. vsusfructus pluribus. ff. de vsufr. l. & puto. §. j. ff. fami. eriscund. l. si quis putans. §. idem

Iulianus. ff. cō. diuid. Testamento constituitur,
 † si legatus fuerit vsusfructus Titio, aut si lega-
 tus fuerit fundus, deducto, hoc est retento vsu-
 fructu, quo casu, legatarius proprietatem habe-
 bit: vsusfructu apud hæredē remanente. d. l. vsus-
 fructus pluribus. & §. j. de vsusfruct. in insti. Idem
 si legentur fructus annui, fundi Corneliani: per-
 indē enim accipiendum hunc sermonem Labeo
 Ulpia. & Iabole. voluerunt, ac si vsusfructus fun-
 di legatus esset. l. si quis ita. ff. de vsufr. l. cum ita
 legatum. ff. de vsusfruct. leg. licet si legaretur cer-
 ta pars fructuum, quia tunc pars rerum corpor-
 alium, non etiam ius percipiendi relinqueretur.
 non censeretur relictus vsusfructus l. defuncta.
 §. sempronio. ff. de vsufr. l. fundi Trebatiani. ff. de
 vsufr. leg. Denique sine testamento si quis velit
 vsusfructum alteri constituere, pactionibus &
 stipulationibus, id efficere debet. d. §. j. & l. iij. ff.
 6 de vsufr. His sic † breuiter ad introductionem
 præmissis, quoniam dubitari potuisset, ad ea
 multa quæ ante diximus de seruitutum consti-
 tutione: Quibus modis *Via, Itineris, Actus, Aquæ*
ductus, cæteræque seruitutes prædiorum possent
 constitui à Caio iureconsulto hoc loco respon-
 sum est, eisdē ferē modis, quibus iā diximus, cō-
 7 stitui vsufr. Dubitationē faciebat, quia † vsus-
 fructus ab initio pro parte diuisa vel indiuisa
 constitui potest. l. vsusfructus. iij. ff. de vsufruct.
 quod non est in *Via*, reliquisque rerum seruitu-
 tibus quæ pro parte acquiri, aut in obligatio-
 nem deduci nequaquam possunt l. pro parte. &
 l. via. hoc titu. neque enim vt vsusfructus, cæ-

teræ seruitutes diuiduæ sunt. l. ij. §. ex his & l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. oblig. l. j. §. si vsusfructus. ff. ad l. fal. præterea † quia vsusfructus & ex certo tempore & vsque ad certum tempus constitui potest. l. & puto §. j. ff. famil. ercisc. l. si pater. C. de vsufruc. cum tamen seruitutis constitutio neque diem neque conditionem recipiat. l. seruitutes. iij. vbi plenè tractaui hoc titulo.

Verum hæc de Caij sententia non debent nos demouere. quando non ad modos constituendæ seruitutis (qui pro causis hoc loco accipiuntur) vlllo modo pertineant, sed ad quãdam modificationem: vt & hic Fulg. declarat. id autem vel ex eo constat quod itidem Caius alibi quoq; scripserit nudum vsum, iisdem modis constitui & finiri solere, quibus modis vsusfructus constituitur. l. iij. §. fin. ff. de vsufructu. & imp. in §. j. de vsu & habit. in inst. & tamen, hæc quoque inter vsum, & vsufructum manent differentiæ. quia vsus, nec diem nec conditionem, nec diuisionem recipit, sicut nec cæteræ seruitutes. l. seruitutes. iij. hoc titul. l. vsus pars. ff. de vsu & habit. & tamen † vsusfructus diuiduus est & præsens vel ex die dari potest, vt iam diximus. l. j. §. si vsusfructus. ff. ad l. fal. l. vsusfructus. iij. ff. de vsufruct. l. & puto. §. j. ff. famil. ercisc. Vel & melius dicendum, hæc quod scilicet ex tempore, vel ad tempus, sub conditione, aut ad conditionem, pro parte diuisa, vel indiuisa seruitus, vel vsusfructus, constituatur, ad modos constituendæ ser

seruitutis, quicquid Fulg. dicat, pertinere l. præceden. & l. vsusfructus. iij. & iij. ff. de vsufructu. Cæterum, quia circa eos modos differt seruitus prædij ab vsufructu, non absolute dixit Caius hic eisdem modis seruitutes *Via, Itineris, Actus, & Aquaductus*, constitui, quibus vsusfructus, sed vsus est hoc temperamento, ferè vt & hic, Accurs. rectissimè præsentit.

Aquaductus. (Vulgaris litera habet *haustus* *Emendata litera.* *aqua*) quæ seruitus imponi solet aquis, quæ duci non possunt, nempè putealibus: & quæ ita sunt submersæ, vt effluere extra meatus suos non possint. l. j. §. quamquam. ff. de aqua quotid. & æsti. dixi plenè in l. j. huius tituli. Ego verò emendatiores codices sequutus, malo legere, *Aquaductus*. Solent quippè iurisconsulti has quatuor seruitutes coniungere, *Viam, iter, actum, & aquaductum*. l. j. ff. de seruitutibus rustico.

Eisdem ferè modis. Ferè dixit, quia quandoque alio modo seruitus prædiorum constituitur, quàm vsusfructus. Nam nec (sic enim explicat Accursius.) ex tempore, nec ad tempus seruitus constituitur. l. præcedenti. in principio. Sed nec pro parte. l. si quis duas. §. si quis partem. ff. communia prædiorum. l. pro parte. & l. viæ. hoc titulo. cum tamen vsusfructus & alternis annis, & ad tempus dari possit. l. quarta. ff. de vsufructu. l. & puto. §. primo. ff. familiæ erciscundæ. & diuidatur contra cæterarum seruitutum naturam. l. j. §. si
vius

v usufructus. ff. ad l. fal. & supra dictum est. parti-
 10 culam † autem ferè, idem quod plerunque, & pe-
 Ferè. nè semper, significare ignorat nemo. l. seruitutè.
 ff. de regu. iur. l. si cum fundum. §. ferè. ff. de con-
 trah. empt.

Diximus. Hoc dixit idem Caius in l. iij. & in
 l. usufructus pluribus. ff. de usufruct. sine testa-
 mento (inquit) si quis velit vsumfru. constituere
 pactioibus, & stipulationibus, id efficere po-
 test. Deinde pluribus modis inquit constituitur
 usufructus: vt ecce, si legatus fuerit. Sed & pro-
 prietas deducto usufructu legari potest: vt apud
 hæredem maneat usufructus. Constituitur ad-
 huc usufructus, & in iudicio familiæ erciscun-
 dæ, & communi diuidundo, si iudex alij proprie-
 tatem adiudicauerit, alij vsumfructũ. Et Vlpia.
 in l. & puto. §. j. ff. famil. erciscun. usufructus ait,
 & ex certo tempore, & vsque ad certum tem-
 pus, & alternis annis adiudicari potest. Comme-
 morat idem Vlpian. in l. si quis putans. §. pen. ff.
 communi diuid. Ioannes Coras. xvij. Ianuarij,
 M. D. XLV.

§. V S V S.

1	Modus adijci potest seruitu-
tibus.	5	Iurisdictio quomodo di-
uidatur.
2	Seruitutes sunt indiu-
dua.	6	Ecclesia duobus Episco-
pis subiecta.
3	Vsus seruitutum quomodo
diuidatur.	7	Ius patronatus indiu-
duum.
4	Temporibus, & mensuris
diuiditur seruitus.	8	Minorum res quomodo
diuidantur.

Vsus seruitutū temporibus scerni potest, forte, vt quis post horam tertiam, vsque ad horam decimam, eo iure vtatur, vel vt alternis diebus vtatur.

Scerni potest. Videri poterat nonnullis prima fronte contrariū, cum seruitutis cōstitutio, neque diem, neque cōditionē recipiat. l. præced. in prin.

vbi diximus abundè. Verū in contrariā sententiam Caius meritissimo cōcessit, quandoquidē hæc temporum discretio, non ad tempus, sed ad modum pertineat, seruitutis modū † autem seruitutibus adiici posse. §. modum. l. præcedentis docet, vbi nos plura scripsimus

1 *vtatur.* Contra: † seruitus in vniuersum indiuidua est. l. ij. §. & harum. & l. stipulationes nō diuiduntur. ff. de verb. obl. l. heredes. §. an ea. ff. famil. ercif. l. fideicōmissa. §. penul. ff. de leg. iij. Sed præfertim vsus eius indiuisus est. l. viæ. hoc tit. Solutio: licet seruitus † in se diuidi nō potest: per mē-

2
3
4
5

*Seruitus
quomodo
diuidatur.*

suras tamen, & † tempora, diuisionem cōmoditas seruitutis recipit. l. j. §. duo. & l. Lucio. ff. de aq. quoti. & æsti. l. arbor. §. si. ff. cō. diuid. l. si partem. in fin. ff. de seruit. rust. præd. Sic † in iurisdictione dicimus, quam certum est diuisionem nō admittere. c. imperialem. §. præterea. de prohib. feud. alie. per Fred. cū tamen eius exercitium per tēpora, aut discretiones territoriorum diuidatur. Bar. in l. inter tutores. col. fin. ff. de adm. tut. bo. text. in l. itē si vnus. §. si. ff. de recep. arbit. & in l. quo

l.quoties ad prin.ff.de vsufr.Alex.eruditè.iuxta
ac copiosè,de hac re differit, consi.xxv.vol.v.
Quare nõ abs re dicebat Ang.Peruf.in l.ij.§.ex
his.ff.de verb.obli.discordantibus pluribus do-
minis,eiisdē loci in vsu iurisdictionis locū esse
inter eos iudicio diuisorio,vt alternis vtantur
temporibus. d.l. Lucio.neque tunc credendum
est iurisdictionem diuidi, sed ipsius duntaxat
vsu,exercitium,& administrationem.

Huc cōmodissimè pertinet,quod glo.in c.li
6 cet.xvj. q.iiij.singulariter docuit,† vt si ecclesia
ecclesia in extracta sit in limite diœcesum duorum episco-
er Episco porum,atque ideo eidem ambo præsent. §.in sula.
os quali- de rer.diuisio.in instit.Nec satis conueniant in
er diuida ordinatione ecclesiæ metropolitanani partes esse
ur. vtrumq; episcopum cogere,vt alternis annis ad-
ministrant.l.quoties.ff.de vsuf.adstipulatur Pa-
nor.in c.fi.col.ij.de re iur.Idem quoq; in iure pa-
7 tronatus,quod † indiuiduū esse ambigit nemo
us patro- l.quædā mulier.ff.de rei vënd.l.Carmelia pia.ff.de
natus in- iur.patro.in quo plures patroni,qui vice fungū-
linidū. tur vnus,cōuenire possunt de præsentando al-
8 ternis vicibus.cle.plures de iur.patro.† Denique
res minorum,quæ respectu proprietatis indiui-
duæ sunt.l.si pupillorum.ff.de reb.eor.l.inter om-
nes.C.de præd.mino.respectu tamen admini-
strationis,& fructuū perceptionis diuisionē re-
cipiunt.Accurs.in l.lucius.ff.famil.ercif.& in l.
iubemus nulli.C.de sacros.eccles.loan. Corasius
Toiosas Valentia. xix. Ianuarij. M. D. XLV.

L. A D C E R T A M.

1 Pars quid.

2 Certum quid in iure.

Certum

- 3 Certus hæres, certus homo, certum numi. 6 Seruitus est tota in toto.
 4 Species l. 7 Seruitus quando per partes queratur.
 5 Ratio dubitandi. 8 Nouus sensus ad hanc l.

Ad certam partem fundi seruitus tam remitti, quàm constitui potest.

AD certam. Ex his quæ abundè satis scripsi in l. testamento. circa fin. C. de impub. & in l. iij. hoc tit. quid sit totum, & † quid pars, vtcunque liquet. *Pars quid.*

Addenda tamen hic nonnulla veniunt ad partis tractatum. Partem sic diffinio, vt sit *portio quaedam, qua debitè multiplicata suum totum constituit.* l. plures. ff. de damn. infec. l. lucius. §. filiam. ff. de leg. ij. veluti radix, truncus & rami, arborem faciunt, ideo horum singula partes arboris rectè dicuntur. & vt plerique omnes censent, in iure nostro proprietas, & vsusfructus fundum efficiunt. l. si alij. ff. de vsufruct. leg. l. qui vsufructum. ff. de verb. oblig. Solum, & superficies domum. l. eum qui ædes. ff. de vsucapio. & duodecim vnciæ assem. l. seruum. §. si. ff. de hæred. instit. §. hæreditas, illo titul. in instit. Certam † porro partem 2 fundi appellat hic Iul. paul. prædij partem distinctam, & certis signis aeterminatam, nulla facta fundi diuisione, vt & in l. si certam. ff. de ser. rust. nam & ad hunc sensum certum in iure nostro dici constat, quod indubitato signo demonstratur. l. certum. ff. de reb. cre. inde certus hæres. l. quoties. §. si quis nomen. ff. de hæred. instit. certum numi l. si

Certum, & certus homo quid.

l. si certos. ff. de verbor. obligat. l. sed si certos. ff. de leg. j. certum corpus l. planè. j. §. sed si nō corpus. & l. si seruus. §. qui quinq; ff. de leg. j. & certum hominem. l. si ex legati. ff. de verbo. obliga.

3 Quod † quoniam non intellexerunt Doctores, mentem quoque legis nostræ nequaquam sunt assecuti.

4 Explicabis igitur sic legem nostram. † Constitui tibi seruitutem eundi per fundum meum ad fundum tuū, ita tamen vt ita per designatam à me semitam dūtaxat incederes, aut ante imposta super toto fundo seruitute conuenimus, vt ad eam semitam remitteretur tota. Responsum est hic à Iurisconf. posse ita constitui, & remitti

5 seruitutem. Ratio † dubitādi est, quia sicut anima tota est (vt aiunt) in toto corpore, & tota in

6 qualibet parte totius: ita † seruitus tota est in toto fundo, & tota in qualibet eius parte. l. si cui. hoc tit. l. via constitui. §. si. ff. de seruit. rustic. Cæterum hoc obtinet, vt nemo nescit, vbi seruitus simpliciter constituta est initio in toto fundo, & necdum locus declaratus est, qua iri debeat. Secus si ab initio constituta sit seruitus ad certā, & limitatam partem fundi seruientis. Quo casu cæteræ fundi partes liberæ erunt. l. certo generi. §. si. ff. de seruit. rustico. Et idem si cum principio

7 seruitus in toto fundo imposita esset, partium cōuentione ad certam fundi partem remissa sit, vt hic. Et ita non obstat, etiam † quod dici solet, per partes seruitutem imponi non posse. l. si quis duas. §. si quis partem. ff. com. præd. nam verum est facta relatione ad partē seruitutis. l. vsus

*Seruitus
per partes
quando-
que consti-
tuitur.*

pars.

pars. ff. de vsufruc. & habit. idémque si fiat relatio ad partes fundi incertas, & indeterminatas. nam si ad oculum designatæ sint, demonstrato loco, per quem eatur, nihil prohibet in earum aliqua constitui seruitutem.

8 *Certam partem.* Pro † diuiso, scilicet inquit doctores. nam pro indiuiso, hoc est pro parte dominij iri, agi, aqua duci, aut alterius seruitutis vsus exerceri non potest. Et ita omnes ad vnũ hunc tex. intelligunt, quibus ego minime consentio, cum hic tex. dicat ad certam partem constitui posse, & partis appellatione res pro indiuiso propriè significetur. nam quod pro diuiso nostrum est, non partis, sed totius nomine censetur. l. si quis duas. §. si quis partem. ff. cõmu. præd. l. magis puto. §. fin. ff. de reb. eo. l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de leg. j. licet Seruius partis appellatione largiorè sequutus interpretationem, vtrunque significari defendat. l. rectè dicimus. §. si. ff. de ver. signi. Quod secundùm proprium significatum verum non est, nec recipi debet, nificum disponentis domini, aut contrahentium voluntas, talem desiderat partis significationem. l. Caius. §. si. ff. de lega. ij. Nullam igitur excogitandam hic censeo fundi seruientis diuisionem, sed dicendum ad certam partem, etiam pro indiuiso seruitutem constitui, aut remitti posse. Et si dicas, vsus seruitutis non posse explicari in parte pro indiuiso, quin in altera quoque explicetur. Respondeo verum esse, nisi pars certa, hoc est limitata, & designata, demonstretur, qua exerceatur seruitus, vt in specie huius l. delaratu

*No. sens.
ad hanc l.*

*Partis Verbo
qua veniat.*

est, nec ob id dici debet pars pro diuiso, cum nulla fundi diuisio præcesserit, sed certorum duntaxat finium, aut locorum demonstratio. Ioann. Coras. Valentia, xxj. Ianuarij. 1545.

L. I V S C L O A C A E.

1 Cloaca.	10 Locus inferior seruit superiori.
2 Cloacarium.	11 Declaratus S. fi. l. j. ff. de aqua pluui.
3 Cloaca Romana.	12 Seruitus cloacæ immittenda quæ.
4 Labeonis responsum explicatum.	13 Et an rustica, vel urbana.
5 Catadromus.	14 Seruitus à quo prædio denominetur.
6 Dromos.	15 Noua opinio.
7 species l.	
8 Ratio dubitandi.	
9 Seruitus est contra naturam.	

Ius cloacæ immittendæ seruitus est.

Lps cloacæ. Seruitutes prosequitur Vlpia. doctrinaque huiusmodi ornat, Ius inquit, cloacæ immittendæ seruitus est: Ad quorum † verborum licet non admodum difficilium, interpretationem clariorem, sciendum, cloacam à colluendo, vt Festus Pompeius ait, dictum locum esse, in quem colluies hoc est labes illa, quæ ex concursu immunditiarum contrahitur: & proluuies sordium aquarum recipitur. vnde Vlpia. Cloaca inquit, locus est concauus, per quem colluies quædam fluat. l. j. §. j. ff. de cloac. quam purgari & refici, vt eodem loco docet, ad salubritatem ciuitatum, & ad tutelam pertinet. nam & cœlum pestilens rui-

nam

Cloaca.

nant minatur immunditie cloacarum. Inde cloa-
 carium, † quod ob cloacarum purgationem da- *Cloaca-*
 tur, ab eodem Vlpia. dictum est. l. si pendentes. *rium.*
 §. si quid cloacarij. (Sic enim non vt vulgo legi-
 tur, *cloacarum* legendum censeo.) ff. de vsufruct.
 lidem Iulianus. §. hæres. ff. de legat. j. Fuerunt au-
 tem primum † à prisco Tarquinio Romæ cloa- *Cloaca à*
 cæ constructæ. mox à Tarquinio superbo, tem- *quibus pri-*
 poreque deinde interiecto, à M. Agrippa ma- *mum ex-*
 gnam mole, & profusis sumptibus, per quas in in- *tructa.*
 gentem altitudinem depressas septem annes o-
 mnia purgamenta vrbis Romæ secum rapientes
 defluebant, nec ad eas, nisi cum vitæ periculo,
 descensus erat. Solitique ideo serui demitti in
 cloacam, aut per catadromum descendere, peri-
 culosam rem facere, apud † Labeonem diceban-
 tur. l. penul. ad princ. ff. de actio. emp. quo loco
 5 Gulie. Bud. in ligne ornamētū seculi nostri, † Ca- *Catadro-*
 tadromus (inquit) de quo miranda cecinit, id est *mus.*
 vaticinatus est Accur. latinè decursorium ad
 6 verbum transferri potest. Dromos † enim cur-
 sum significat, Tranquil. in Nerone, nobilissi-
 mus eques Romanus elephanto super sedens,
 per Catadromon decucurrit, id est per stadium,
 in quo equites decurrere solebant, imaginario
 prælio, vt fit sæpe in Gallia, principe spectante,
Licias vocant. Paulo post subiiciens, se suspi-
 cari, Labeonis locum mendosum esse, cum ni-
 hil Catadromo cum cloaca, aut seruo cum
 decursione equestri simile sit. Quod & mi-
 hi probabile videtur, nisi dicamus Cata-

dromum, eo quoque loco decursionem dici, spatiumve per quod currentes serui sine vitæ periculo, non descendebant, aut in cloacam demittebantur, obteri quippè curru, vel equi impetu, dum incautius subeunt, vel in cloacam demergere poterant. nec ab hac interpretatione abhorret Alexander Neapolitanus, vir doctissimus, in iij. Genial. die.

- 7 Species † ad hanc l. facilis est. finge quæ situm
species l. ab Ulpian. an ius, & facultas habendi cloacam
 per vicini domum, qua proluuies immunditiarum expurgetur, sit seruitus. Quod in hæc verba adfirmat, ius (inquit) cloacæ immittendæ seruitus est. Dubitationem † fortassè faciebat, quia
 8 ut in rubrica diximus, seruitus † est contra naturam, siue personalis. l. libertas. §. j. ff. de stat. hom. siue realis. nam ut omnes homines initio, liberi nascebantur. l. manumissiones. §. j. ff. de iust. & iur. §. j. de liber. in inst. Sic & omnes fundi natura liberi erant. l. si tibi. C. de seruit. & aqu.
 9 Atqui maximè secundum naturam est, ut † locus inferior (in quo semper cloacam esse oportet, ut superioris colluuiem recipiat.) seruiat superiori. l. j. §. fina. ff. de aqua plu. arcend. Ergo ius illius, quo licet habere cloacam in fundo vicini, non est seruitus.

Cæterum, in contrariam sententiam summa ratione concedit Ulpia. cum hic fundus fundo vicino ad sui diminutionem, & contra naturam seruiat, quare seruitus est, ut in rubrica probauimus. Nec obstat, quod secundum naturam † inferior locus superiori seruiat, quoniam hoc verum

rū est respectu aquæ pluuiæ, quæ naturaliter cadit. d. l. j. §. si. quo loco adnectit rationem Vlpia. quoniã sicut pinguedo terræ omnis ad inferiorem agrum decurrit: ita etiam aquæ incommodum debet defluere. Secus autem respectu immunditiarum & aquarum sordium, vel etiam aque pluuiæ. Si non nihil in alienum immittatur, quando in suo ita facere licet, vt in alienum nihil immittatur. l. fistulam. in princ. ff. de seruit. vrba. l. sicuti. §. Aristo. ff. si ser. vend. l. statuas. C. de religios.

12 *Immittenda.* † in domum scilicet, aut prædium vicini, vt per eum locum cloacam habere liceat ad sordes fundi dominantis expurgandas. l. ij. in princ. ff. de seruit. rustico.

13 *Seruitus est.* Sed an † rustica, vel vrbanæ? Doct. *Cloaca immittenda* omnes respondent, & vrbanã, & rusticã esse posse. vrbanæ quippe erit si prædio vrbanò debeatur. an *seruitus Vrbanæ* Rustica, si rustico. cum diiudicentur seruitutes à prædio dominante. l. j. ff. de seruit. vrba. prædio. na.

Quorum sententiam ego minimè veram puto, *Noua opinio.* cum hæc seruitutem Neratius inter rusticas col-

locauerit. quare verisimile nemini fiet, eam æquè vrbanam, atque rusticam esse, alioqui, cur non & inter vrbanas Iurisconsulti eam posuissent? Sed & in anteludijs, l. j. huius tituli ostendimus luculenter non verum docere scriptores, cum

14 † denominari à fundo dominante quancunque
15 seruitutem volunt Rusticam. itaque hanc † seruitutem cum Iureconsulto in omnium sententiam constanter adfirmo, illa vt puto ratione, quod in ea, nec dominantis, nec seruiantis fun-

di respectu ædificium sit necessarium, continentibus præsertim ædificiis iunctum, sine quo tamen vrbantum prædium dici non potest, & in consequens, nec seruitus vrbantum, vt plenissimè dixi in d. l. j. hoc titul. ex quo loco petenda tibi sunt, quæ hic deesse putabis. Ioann. Coras. Valentia. xxij. Ianuarij. 1545.

L. VT POMVM.

1 Pomum quid.	an sint personales seruitutes.
2 Prandendi & cœnandi mos.	
3 Cœna nocte fiebat & quare.	10 Petri opinio defensa.
4 Vesperna.	11 Confessoria pro quocunq; iure incorporali.
5 Cœna & prandium palam fiebant.	12 Concessio iuris quando realis vel persona seruitus.
6 Ratio huius tex. excussa.	13 Emptor an ex pacto veditoris obligetur non ædificare.
7 Noua ratio.	
8 Persarum abusus.	
9 Concessionem de quibus hic,	

Vt pomum decerpere liceat, vt spatari & vt cœnare, in alieno possimus, seruitus imponi non potest.

Pomum
quid.

Pomum. Constat appellatione † pomi speciali significatione (quam Gallorum lingua retinet) mala venire: verum in iure nostro pomi verbo, omnes fructus ex arboribus esui aptus continentur, vt ficus, nuces, vuarum, duracinarum, & purpurearum. l. qui fundum, ff. de verb. sign.

2 *Cœnare.* Admonet † hic locus, vt pauca de vſu *Cœnandi*
 apud veteres cœnandi referamus. Prandebant *vſus apud*
 priſci ante lucem, meridie largiorem cibum ſu- *antiquos.*
 3 mebant, quem cœnam † appellauere, quo more
 deſito, poſtea ſeruatum eſt, vt qua hora cœna
 apparari ſolebat, prandium fieret. cœna vero,
 4 non niſi aduentante nocte, quam ideo † veſper- *veſperna.*
 nam dixere. Sed tamen ſemper propemodum in
 more veterum fuit, vt prandium leue, & modi-
 cum eſſet, cœna copioſior ſomno, qui mox in-
 ſequitur, ſuffragante: cuius proprium eſt dige-
 rere, ac intima corporum humectare, vt vigilia-
 rum ſoluere, & exiccare, qui mos ne nunc qui-
 dem apud multos exoleuit, quanquam Aristo-
 teles large prandendum, & parcè cœnandum
 exiſtimat. Fiebat porrò vtrumque prandium, *Pranden-*
 5 & cœna palam, & † in propatulo, vt non ſplen- *di modus.*
 didius & conditura magis exquisita, quàm ex
 legibus contra veterum Romanorum luxu-
 riam latis par eſſet, ſed ſine apparatu & im-
 penſa, cibus ſumeretur, propter quas cauſas (in-
 quit Macrobius in iij. Saturnaliorum) imperari
 cœpit, vt patentibus ianuis pranſitaretur, &
 cœnitaretur.

6 *Non poteſt.* Sed quæ eſt ratio, quare non † po- *Ratio hu-*
 teſt imponi ſeruitus, vt ſpaciari, pomum decer- *ins l. excuſ*
 pere, aut cœnare in alieno nõ poſſimus? Reſpon- *ſa.*
 dent omnes vno cõſenſu, ideo quia ſeruitus præ-
 dialis duorum cõcurſum deſiderat, duos impri-
 mis fundos, quorum alter dominetur, alter verò
 ſeruiat. nam & ideo hæ ſeruitutes prædiorũ di-
 cuntur, quoniã ſine prædiis cõſtitui nõ poſſunt.

l. j. ff. commu. præd. §. ideo. de seruit. in institut. Deinde ut seruitus imposita prædio dominanti utilitatem adferat. l. quoties. hoc tit. l. ergo. §. j. ff. de seruit. rustic. prædio. Ideo Bar. & alij seruitutem finientes *Seruitus*, inquit, est ius quoddam prædio inhaerens, ipsius utilitatem respiciens, & ius alterius diminuens. Atqui fieri potest, ut in specie huius textus cui concedebatur facultas pomum decerpendi, spaciandi, aut cœnandi, in alieno fundum vicinum non haberet, & licet esset ei fundus vicinus, illud manifestum est, eiusmodi facultates nullo modo spectare ad fundi vicini utilitatem.

Ratio communis confutata.

Quæ ratio mihi non placet. nam præterquam, quod pluribus in rubr. docuimus, falsum docuisse scriptores, cum tradunt, seruitutem realem, non nisi utilem fundo dominanti recte constitui, illud impræsentiarum dici potest, pomum decerpere, spaciari, aut cœnare, in fundo vicino, utilitatem fundi posse respicere, qui pluris dubio procul æstimabitur, si ius hoc ei cohareat. Præterea, quid si fundus dominans tam angustus sit, & contractus, ut non nisi difficulter in eo deambuletur, nonne utilissimum erit fundo dominanti, eo exire dominum posse, ut libere per prædium vicinum spatiosum forsitan, & amplum spaciari possit, fructusque illinc natos decerpere, & amicis amœnum cœuiuium exhibere? Faciunt certè hæc (subsultent interpretes, quantum volent) meliorem causam prædiorum, ut merito explodenda, ascribendaque sit Plutonis familiæ hæc ratio.

➤ Sumendam itaque rationem Longoual. Parisien. in l.

in. l. imperium. ff. de iurisdictione. om. iud. disertè censet, ex l. foramen. ff. de seruit. vrb. præd. quæ traditum est, omnes prædiorum seruitutes, perpetuam causam habere. hoc est eius esse naturæ debere, vt his assiduè perpetuo sine vlla intermissione, atque adeo si videatur, singulis horis, & momentis vti possimus, vt plenius explicamus, in. l. seruitutes. iij. hoc tit. Cùm itaque non continuo pomum ab arbore pendeat, nec omni hora cœniterur, non quidem † apud Persas ipsos, quibus tamen abusus quandoque inualuit, vt à mane ad vesperam quicquid est temporis, vnico prandio concluderent, cum denique spatiari singulis momentis nequeamus (, explicatur namq; id suapte natura, non omnibus, sed statis horis diei,) perspicuum fit, harum rerum facultates iure seruitutis prædialis constitui non posse.

Cæterum minimè mihi placet hæc ratio. cùm enim spatiari idem sit quod ire, & deambulare, non planè video, cur huius facultatis concessio minus habeat perpetuam causam, quàm seruitus eundi agendive. Nam quod dicebamus, spatiari homines certis duntaxat horis, non negamus, at itidem dicendum eos non perpetuo, aut continenter ire, sed statis, & definitis à se horis. Expedi-
 Ratio ve-
 rd.

tior itaque ratio mihi videtur ad hunc text. vt in casibus expressis, ideo non imponatur seruitus realis, qua de agimus: quia nullum prædium demonstratum est, vt nec demonstrari poterat, cui eiusmodi facultas vel decerpenti pomum, vel cœnandi, vel spatiandi, seruiret, sine quo nulla rerum seruitus constituitur. l. j. ff. commu. præ-

dio. l. vnus ex socijs. ff. de seruitut. rusti.

*Concessio-
nes de qui-
bus in. l.
vt pomū.
an sint per-
sonales ser-
uitutes.*

9 Verum enimvero † nunc occurrit non modica difficultas, an eiusmodi concessiones, quę seruitutes prædiorum esse non possunt, sint saltem seruitutes personales, an vero personales duntaxat obligationes, seu iura personę debita, cuius investigationis fructus (inquit Barto. in. l. Mella. §. si. ff. de aliment. & ciba leg. & hic patet vberimus, quia si seruitus dicitur personalis, similis concessio ad eam confessoria contra quencunque possessorem, aut extraneum prohibentem dabitur. l. vti frui. §. vtrum. ff. si vsusfru. peta. Si verò ius tantum personale dabitur tantum actio contra concedentem, non contra alium. l. cuius. ff. de ann. legat. l. fina. §. fina. ff. de contrahen. emp. neque enim sequitur fundum actio personalis. l. j. §. si hæres. ff. ad Trebellia. Pet. & Cyn. vbiq; dixerunt esse seruitutem personalem. Alij verò vt Accurs. Barto. & cæteri negant, ius tantum personale inde nasci tradentes Accur. hic & in. l. pecoris. ff. de seruit. rustico. quod actione personali, vel ex stipulatu, si stipulatione promissum sit, vel ex testamento, si in eo sit relictum petetur. Accurs. in. l. Mella. §. fina. ff. de aliment. & cibar. leg. & vbiq; Doctores. idemq; existimant, si concedatur à te mihi facultas trāseundi per domum tuam, vt non sit hæc concessio personalis, etiam seruitus: cum inde non acquiram ius vtendi, aut fruendi, sed duntaxat ius personale. l. pater filię. vbi Accur. & cæteri. ff. de seruit. lega. Angel. in. l. pecoris. in fin. ff. de seruit. rust. præd. & passim Doct. in locis communibus.

- 10 Mihi semper Pet. sententia † placuit, quæ fuit *Petri opi-*
originaliter Rogerij, vt refert Accur. in. d. l. Mel nio defen-
 la. §. fin. ff. de alimen. & cibar. leg. Nam si seruitus *sa.*
 personæ ita constituitur, vt pascere mihi, & in-
 habitare liceat. l. si quis binas. ff. de vsuf. pecus
 mihi ad aquam appellere. d. l. pecoris. aquam non
 demonstrato fundo, sed quacunque velim duce-
 re. l. penult. ff. de seruit. rustic. l. j. §. præterea. & §.
 permittitur. ff. de aq. quotid. & æsti. aquam item
 mihi non vicino haurire. l. Mella. §. quidam li-
 bertis. alleg. non planè video, cur concessiones
 de quibus hic agimus, quæ vt reales seruitu-
 tes, ob prædij dominantis defectum, non consi-
 stunt, personales dici non debeant? Ridiculum
 præterea arbitror, cum Scriptoribus negare,
 pro his iuribus, fructus decerpenti, cœnandi,
 aut spatiandi, confessoriam dari, cum alibi pas-
 sim doceant, non pro seruitutibus modo, sed &
 11 pro quocunque iure † incorporali, vt pro iuris-
 dictione, pro iure decimas exigendi, pro iure
 præsentandi ad ecclesiam vacantem, confessor-
 riam & negatoriam, competere. Bald. in rub. C.
 de vsufruct. Docto. in l. si prius. ff. de nou. oper.
 nuntiat. Fab. & alij in §. æquè. de actio. in instit.
 Canonistæ in c. constitutus. de religios. domib.
 qua de re plenius loco magis idoneo dicam. in l. *Concessio*
 ei qui. col. v. hoc tit. *iuris quar*
- 12 Vt autem † certam doctrinam habeamus, qua *do persona*
 sine labore intelligere possimus, quâdo cõcessio *lẽ vel rea*
 alicuius iuris sit, vel realis vel personalis seruitus *lem infe-*
 vel etiã personalis duntaxat obligatio, ab omni *rat obliga-*
 seruitute separata, atque ita, vno contextu re- *tionem.*
 fella

fellamus, quæ Petri sententiæ obstare videbantur, sic distinguendum censeo. Aut cõcessio eius iuris fit in certo fundo, propter fundum vicinum, vt ei ius illud seruiat: & tunc sine controuerfia iudicabis semper ex ea concessione creari seruitutem realem: cùm omnia ad eius productionem necessaria interueniant, vt ex his abundè constat, qua in rub. circa seruitutis realis diffinitionem diximus, quippè seruit tunc fundus vicino prædio, ad eius vtilitatem, vel domini commoditatem, cum sui diminutione.

Aut fit eius iuris concessio, demonstrata duntaxat persona, non etiam fundo vicino, cui ius illud seruiret, & tunc siquidem obligationis verba referantur ad creditorem, cui fit cõcessio, seruitutem personalem interpretabor, cùm: ea per modum iuris fiat, pro eademque detur possessorium remedium. l. j. §. præterea. iuncto. §. penul. ff. de acqu. quoti. & æsti. quod pro iuribus puris, personalibus minimè competit. l. fina. ff. quo. bonor. veluti mihi concedas vt ex tuo fundo quacunque mihi liceat aquam ducere, aut vt liceat mihi pascere, inhabitare in prædio tuo. d. l. si quis binas. ff. de vusufruct. l. Lucius. ff. de seruitut. rust. & d. l. j. §. præterea. & §. pen. ff. de aqua quotidi. & æsti. Vel vt in tuo vvas premere, aut area tua ad frumenta cæteraque legumina terenda, & exprimenda vti possim. l. Mella. §. fin. ff. de aliment. & cibarij. legat. Aut vt lapidem cædere in fundo tuo mihi liceat. l. idem Iulianus. §. si quis alicui. ff. de leg. j. vel vt ius habeam per domum tuam transeundi. l. pater filia. ff. de serui leg. Hac ratione

ne in exemplis nostri text. dico eorum iurium concessione: quia non demonstratur fundus dominans non posse seruitutem realem imponi. ceterum induci personalem, puta, vt mihi liceat pomum in viridario tuo decerpere, spatiari, aut cœnare in area tua, vel alio tuo loco, atque ideo actiones in rem, Confessoriam, & Negatoriam competere, quæ nõ tantum pro seruitutibus rerum dantur. l. ij. ff. si seruit. vend. sed etiam pro personarum. l. vti frui. §. vtrum. ff. si v. usufru. pet. Aut verò concessionis verba ad debitoris concedentis personam referuntur, & tunc nullam, neque rei, neq; personæ seruitutem induci scio, sed personalem duntaxat obligationem, veluti si ex tuo fundo aliquot millia modiorum frumēti mihi dare, aut præstare promiseris. l. fina. §. fina. ff. de contrahen. emp. aut hæres institutus grauatus fueris ex prædijs tuis, prædijs meis trecenta arundinis millia, aut salicis mundæ annua librarum singula millia præstare. l. Caius. ff. de ann. le. ijs quippè & similibus casibus nec quidem personalis seruitutis creabitur, sed personale quoddam ius duntaxat, dicta. l. fina. §. fina. & dicta lege Caius. cum sit de manu hæredis præstandum, Accurs. in. l. idem est. ff. usufruct. quemadmod. cau. Huiusque distinctionis summatim meminimus in l. j. *Aqueductus* seruitutem tractantes. *Emptor* hoc titu. Nec vim facio an affirmatiuè, an negatiuè, ad concedentis personam referantur. l. vbi *Est vendi* autem non apparet. §. qui id quod. ff. de verborum obligation. utroque quippè casu simplex *toris obligetur non* concessio personalis dicitur, nõ etiam seruitus, *adificare.* velut

13 veluti in antiqua illa quæstione Alberti papien.
de eo qui † promisit, non ædificare in domo sua,
aut in muro fenestram non facere. nam si deinde
domum vendat, licebit emptori ædificium, aut
fenestram extruere, cum in eum personalis obli-
gatio non transeat. l. j. §. si hæres. ff. ad Trebell. fal.
uo tamen regressu contra venditorem, qui pa-
ctum fecit. Specul. in tit. de emptio. & venditio.
§. j. colum. vij. versicul. sed de pone. Alexand. in l.
stipulatio ista. §. sicut. ff. de verborum obligatio-
ne. In quorum sententiã ego pedibus vado: cum
ex eiusmodi pacto personalis duntaxat nascatur
obligatio: quæ non sequitur tertium possesso-
rem. l. fina. §. fina. ff. de contrahen. emp. Ergo se-
cus si ex promissione ius aliquod reale inturge-
ret. l. si pendentes. §. j. ff. de usufruct. vt egregijs
exemplis Bartol. declarat in l. iij. §. opus. ff. de alie.
iudic. mutan. caus. fact.

Ioan. Corasius Valentia, xxvj. Ianuarij. 1545.

§. SI PRÆDIUM.

1 Species huius. §.	uitus.
2 Ratio dubitandi.	5 Res propria nemini ser-
uit.
3 Seruitus per partes retine-
tur.	6 Seruitus pro parte reti-
netur.
4 Confusione extinguatur ser-	

Si prædium tuum mihi seruiat, siue ego par-
tis prædij tui dominus esse cœpero, siue tu
mei, per partes seruitus retinetur, quæ ab
initio per partes acquiri non poterat.

Si præ

1 *Prædium.* Explicatio sic ad speciem
 † hunc text. obscurum admodum. *Species. §.*
 Habebam in fundo tuo Tusculano *nostris.*

seruitutem itineris eundi, scilicet per
 eum fundum ad prædium meum, vicinum. Et
 quoniam, tu fundi tui partem dimidiam, vel ven-
 didisti, vel donasti mihi, eius fundi Tusculani ex
 parte dimidia effectus sum dominus. Hic quæri-
 tur, an seruitutem illam, ego in parte tua dimidia
 retinuerim, ita vt diuiso inter nos postea fundo
 per partem tuam ire possim, vt ante poteram per
 totum fundum: an vero confusa sit, quia fundi
 tui pro parte dominus esse cœperim. Et à Iul.
 Paul. hic responsum est, in parte tua, me retinere
 seruitutem, quæ licet per partes acquiri non pos-
 sit: pro parte tamen retinetur.

2 Dubitationem † faciebat præcipuè, vt aperte *Seruitus*
 sentit Iurisconsultus, quod per manus traditum *quãdo per*
 est, per partes seruitutem quæri non posse. l. pro *partes qua*
 parte. hoc titu. l. si quis duas. §. si quis partem. ff. *ri possit.*
 comm. prædiorum. l. si fundum. ff. de seruitut.
 lega. Sed hoc breuissimè tollit Iul. Pau. vt illud
 respectu nouæ acquisitionis verum sit. seruitus
3 † namque iam quærita per partes retineri potest.
 l. vnus ex socijs. ff. de seruitutibus rusticorum. l.
 pluribus. §. & si placet. ff. de verborum obligatio-
 ni. Atqui dici vulgo solet, facilius quidpiam cõ-
 seruari, quàm de nouo quærat. l. patre furioso.
 ff. de his qui sunt sui. l. oratione. §. tina. ff. de ritu
4 nuptiarum † Nec tumultueris ex eo, quod in ser-
 uitutibus frequentatum est, eas scilicet confusio-
 ne extingui, si idem vtriusque prædij dominan-
 tis,

nim per villam ipsam, nec per medias vineas ire, agere, ipse sinendus est: cum id æquè commode per alteram partem facere possit, & minore servientis fundi detrimento. Verum constitit, vt qua primum viã direxisset, ea demum via, ire, agere, deberet, nec amplius mutandæ eius potestatem haberet, sicuti Sabino quoque videbatur, qui argumento riuu vtebatur, quem primo qua liberet ducere, licuisset, postea quã ductus esset, trãsferre nõ liceret, quod & in via seruandũ esse verũ est.

Si cui. Omnes sciunt † viam esse ius eundi, agendi & ambulandi. Nam iter, & actum continet. l. j. ff. de seruit. rustico. Finge igitur te cõcessisse mihi seruitutem viæ, per fundum tuum ad fundum meum. Id quæ simpliciter, hoc est sine determinatione loci, per quem ire, agere deberem. Ego per medium fundum, in quo fortassè vineæ sunt, aut segetes adultæ, ire volo, cum maximè fundi tui seruietis detrimento, non possim quaesitum est. Quod prima frõte videbatur, cũ cõcessio simplex sit, & indeterminata, & seruitus sit tota in toto fundo, & tota in qualibet parte fundi. In cõtrariam tamè sententiã cõcedit Iuuentius Celsus dicēs, licere mihi per quãlibet partē prædij tu

dij tui ire, agere, modo minoris eius damno fiat, quàm poterit. Ideoque nō per media frumenta, aut per medias vineas, nec quicquā facit simplex concessio, quæ non effusè, & temerè, accipienda est, sed ciuili, & honesto modo, citra alterius iniuriam. Sed quid si locum mihi demonstraues, qua irem, per quem ire, agere cœperim, aut nulla facta à te loci demonstratione, ego mea sponte per certam fundi partem ierim, egerim, an poterō postea mutare voluntatem, & per alium locum ire? Respondet idem Iurisconsultus ex Sabini sententia quòd non, argumento riuui, hoc est loci, per quem aqua decurrit, confirmans. Nam si mihi ius aquæ ducendæ concessisses, possem eam riuumque per quamlibet fundi tui partem pro arbitrio meo ducere, at semel ductum non liceret mihi transferre.

Simplici vsu. Id est simpliciter, † non determinato loco. l. certo generi. §. j. ff. de seruit. rustic. veluti si concesseris mihi ius eundi, agendi, per fundum tuum, non designato aliter loco, per quem eundum, agendum sit. Quando autem aliquid simpliciter fieri dicatur, tractant plenissimè Bart. & cæteri in l. j. §. si quis simpliciter. vbi posui. ff. de verb. oblig.

Simpliciter quid fieri dicatur.

Via. hoc est ius eundi, agendi, & ambulandi. l. j. ff. de seruit. rusti.

Perfundum. Fundum † generaliter accipe, pro omni eo, quod solo continetur. l. quæstio. ff. de verb. sig. cuius idcirco appellatione Florétinus sub eodè tractatu, in l. fundi. omne ædificiū, & omnè agrū venire dicit, subiūgēs in vsu esse, vt vr-

Fundus quid.

villa. bana ædificia, ædes rusticę villæ dicantur. Locus verò sino ædificio in vrbe, area, in rure autē ager appelletur. Idemq; ager cum ædificio fundus dicatur. Quæ dixisse volui, ne absurdè nimis putemus exemplū, quod de fundo Iuriconsultus proposuit, in villa (quæ propriè domus est extra urbem ædificata, in quam deuehuntur fructus) ab eodem perperam profequutum.

Cedatur. Inter viuos. At verò dices, quo pacto potest indeterminatè inter viuos via constitui, cum nuda volūtas nō sufficiat, sed vsus, & patientia requiratur, l. quoties. hoc tit. Angit hic obex Fulgosium, qui tandem dicit seruitutem, & patientiam respectu certæ partis constitui, cum tamen inter contrahentes agatur, vt non modò ea pars, qua itum est, seruiat, sed & totus ager. l. nam satis. §. j. ff. quæad. ser. amit. Quæ † dissolutio diuinatoria est, & tam apertè falsa vt non diffi-
 4 *Patientia an ad seruitutis cōstitutionē necessaria.* fiore egeat cōfutatione. Ego melius dicerem, ad constitutionem seruitutis nullū vsus, nullamq; patientiam necessariam: cum sola pactio, aut stipulatio sufficiat. §. fina. de seruit. in instit. licet ad traditionem, quæ propriè fieri non potest de seruitute, vtpote re incorporali. l. sequitur. §. si viā. ff. de vsucapio. l. iij. in prin. ff. de acqui. pos. vsus eius iuris necessarius sit, qui pro traditione possessionis est accipiendus. l. quoties. vbi ampliter dicam. l. si ego. §. j. ff. de publicia. l. iij. §. dare. ff. de vsufruc. l. j. §. si. ff. de ser. rustico. Et hæc est veritas, qua patet Fulgos. toto cœlo errasse.

5 *Relinquo, verbum.* Relinquatur. In vltima voluntate, † ad quam verbum, relinquo, propriè refertur, non item ad di-

spōtionem viuorum. l. j. §. fi. ff. de tab. exhib.
 An autem legatum, an vero institutionem im-
 portet, concludunt Docto. communiter, quod
 si certæ rei, vel quotæ adiiciatur, legatum signi-
 ficet. §. aliud quoque capitulum. iuncto §. cæte-
 rum. vt cum de appel. cog. coll. viij. Si vero vni-
 uersitati bonorum institutionem notet. l. diuus.
 vbi Bar. ff. de test. milit. l. quoniam indignum.
 vbi plenè Saly. C. de test. veluti si testator dicat,
bona mea Titio relinquo, Titium hæredem instituisse
 videtur. Accurf. in l. his verbis. ff. de hæred.
 insti. Si tamen hoc fiat in testamento solenni:
 nam si in codicillis, aut alia dispositione, in qua
 directæ institutio fieri non posset, importaret fi-
 deicommissum. Bald. in l. & in epistola. ad fi. C. de
 fideicom. quam rem, vt à tractatu nostro prorsus
 alienam plenius non exequor, sed lectorem
 huius rei auidum relego ad scriptores in d. l. his
 verbis. Barto. & alios in l. Centurio. iij. quæstio.
 princip. ff. de vulg. Bald. & Saly. in l. fi. C. fami.
 ercisc. & in l. quoties. C. de hære. insti. Ias. in au-
 then. nouissima. col. viij. C. de inof. testa. Ioan.
 Fab. in §. planè. de milit. testa. denique ad cano-
 nistas in c. Raynutius. vbi nouissimè noster ci-
 uis Benedic. in verbo reliquit. de testa.

In infinito. Id est, per omnem fundi partem, sine
 aliqua exceptione.

Per quamlibet eius partem. Nam sicut anima tota
 est in toto corpore, & tota in qualibet eius par-
 te, ita seruitus in fundo tã dominate l. via cōsti-
 tuti. §. fi. ff. de seruit. rust. quàm seruiente, vt hic.

Licebit. Contra de l. si via. ff. de seruit. rustico.

6 quæ absolutè dicit, legata † simpliciter seruitute facultatem esse hæredi, per quam fundi partem velit seruitutem constituere, non ergo est legatarij, aut alterius creditoris electio. Implacabile plerisque visum est contrarium, quod verè multum vrget. Tu breuiter dic legata simpliciter seruitute *Via, Itineris actus, Aquæductus*, per fundum electionem hæredem habere, qua parte velit seruitutem constituere. d. l. si via. Quod si hæres negligat eligere, liberum erit legatario, per quamlibet fundi partem ire, ciuili tamen modo, vt hic. Et si hæres eligat, contendatque legatarius, illa electione captionem in seruitute sibi fieri, ad arbitrum deuenitur, qui vtroque casu viam determinare debet. l. certo. §. si totus. ff. de seruit. rustico. præd.

7 *Ciuili modo.* Non est † calumnianda generalis concessio, vt nec alia quæuis dispositio. l. penul. ff. ad exhib. sed ex bona fide interpretanda. l. locum. §. j. ff. de vsufruc. l. creditor. §. Lucius. in fi. ff. mandat. Vt ea concessisse generaliter intelligamur, quæ verisimile est, nos specialiter concessuros fuisse. l. qui peculij. ff. de pecul. l. obligatione. ff. de pigno. Et licet generalia verba, vt vulgo dici solet, generaliter præiudicent. l. fin. in fi. C. de dot. promif. illud tamen obtinet, non repugnante verisimiliter loquentis voluntate. Alioqui cum iustum sit voluntates cōtrahentium, magis, quàm verbor cōceptionem inspicere. l. fi. C. quæ res pig. oblig. poss. secus dicendum. l. si libertus ita. ff. de oper. libertor. Vt nõ abs re dicamus indefinite prolata verba ciuilitè, & honesto modo, intelligenda

Generalia Verba generaliter obsunt.

genda, id est cum ciuili temperamento, ad arbitrium boni viri, vt hic. Quocirca vulgo † iacta *Omnia mea tua sunt.*
 tus ille sermo, omnia mea tua sunt, non inciuiliter accipiendus est, vt videatur, qui hæc verba profert, omnia bona sua donare. l. si vbi Accurs. C. in quib. caus. colo. do. accus. poss. lib. xj. Sunt enim hæc & similia verba blandiendi, magis, & assentandi animo, honestatisque, & ostentationis gratia, quàm animo obligandi, prolata, merito nullam inducunt obligationem. l. obligationum substantia. §. si. ff. de actio. & oblig. Sed ad arbitrium boni, ciuilis, & honesti viri, referenda sunt. d. l. si libertus. Accurs. in l. penul. ff. de arbit. Et est tex. in terminis in c. cum venissent. §. ipse verò. vbi Panor. de institutio. Qua de re satis multa ponunt Alex. & Ias. in l. ita stipulatus. coll. iij. ff. de verbo. oblig. Fely. in c. cum iuramento. de homicid.

Excipiuntur. Nempè ea, quæ, quis verisimiliter in specie non fuisset concessurus. l. obligatione. ff. de pigno. l. quanquam in prin. ff. de rit. nupt.
 9 Sed nonne † cautio hæc simplex, *Ne luminibus officiat*, generaliter accipitur. l. si seruitus. ff. de seruit. vrba. prædio. cur ergo in specie nostra diuersum? pròpta est, vt opinor, ratio: quia verisimilis mens seruitutem constituentis, non repugnat, ideo cum ambigua sit scriptura, in partem humaniorem lex deflectit. At hic secus, verisimile quippè non est, eum qui vsum viæ simpliciter per fundum concedit, videri concedere, vt per
 10 † mediam villam, aut medias vineas, cum tam graui fundi seruientis detrimento creditor ire,

agere, possit plenè: Non hic subdicebo quod scriptum reliquit Iacobus de Rauenna, hanc legem bonam ad excusandum mendaces, qui si post effusum sermonem mendacij arguantur, dicere possunt, se aliter intellexisse. *Æquè cōmodè.* Elegans & homine christiano digna sententia, non est faciendum † etiam quod summo iure licet, si alterius detrimentum inde sequi potest, præsertim vbi æquè cōmodè indēnitati nostræ aliter cauere possimus, contrariumque conan-tem debet bonus, & prudens iudex prohibere. l. ij. §. locum. ff. de religiof. & sumpt. funer. l. si quis domum. in princip. ff. locat. neque eorum malitiis indulgere debet, qui non aliud magis curat, quā, vt tamen si nihil inde laturo proximo officiāt. l. in fundo. §. cōstituimus. ff. de rei vēdic.

- 12 *Haberet.* Si seruitutem † habens, cœperit per certam fundi partem ire, mutandæ viæ potestatem non habet. neque enim licet mutare sententiā, sed hæc homini via sola patere debet, quam elegit. l. si mulier. §. fin. ff. quod met. causf. l. quod in hærede. §. eligere. ff. de tributo. l. statuliberum. §. si. in fi. ff. de legat. ij. Planè quod diximus de seruitute, procedit, vbi simpliciter concessa fuisset seruitus. nam si constitutum esset generaliter, ius viæ, vt videlicet per quamlibet partem fundi ire, agere, liceret: velletque alia via agere, quàm, qua via direxerat, potest. l. nā satis. §. cæterū. ff. quemad. seruit. amit. Sed † cur aliud in-
- 13 *fu.* l. Diuus. §. j. ff. de vsu & habit. Doct. variāt. Veritas est, quòd licet seruitus prædiorū sit tota in toto fundo seruiēte, totaq; in qualibet eius parte,

& si

*Mendaces
quomodo
se excu-
sent*

11

*Variare
in vsu ser-
uitutū an
liceat.*

& sic vniuersum afficiat prædiū, nō tamē negari potest, quin actum à partibus intelligatur, vt eius seruitutis vsus non in totum fundum, sed in parte eius certa habeatur, vt hic. parte autem semel electa, in ea consistit seruitus, nec ad aliam cum domini detrimento creditor reuolare potest. l. in causæ. in prin. ff. de procu. In seruitute vsus, non idem quæ non tantum rem afficit totam, sed & in ea actū intelligitur vt tota re vsuarius vtatur. Quapropter si quibusdam partibus vtatur, quibusdam non, alijs & alijs temporibus, non dicitur variare, aut mutare sententiam, sed vt iure suo. d. l. Diuus. §. j.

¹⁴ *Riuus.* Riuus inquit † Vlpia. locus est depressus, quo aqua decurrit. l. j. §. j. ff. de riu. Galli ruisellū vocant. *Riuus.*

Qualibet, corruptus est (ni fallor) locus: legendum igitur, (qua liberet) alioqui nec sensus, nec recti sermonis ratio constaret. *Emendata litera.*

Non licet.) Non liceret ei, cui debetur seruitus, mutare viam, qua semel ire cœpit, vt hic. dominus tamen prædij seruiantis potest, si non minus commodè creditor per alium locum vtatur seruitute, quod non tam verum puto, ex l. ij. §. locum. ff. de religios. in quo versari videtur fauor quispiam religionis, quàm ex ratione, cuius paulo ante meminimus. Id quippe faciundū est, quod tibi non nocet, & mihi prodest. l. in summa. §. item Varus. ff. de aqua. plu. arcend. l. in creditore. in fine. ff. de euictio. Ioan. Coras, Valentia. iij. Februa. 1546.

L. SI ITER.

1	<i>Species l. nostra.</i>	4	<i>Impensis cuius paretur iter.</i>
2	<i>Fructuarius non perficit ceptum ædificium.</i>	5	<i>Molendini clusa.</i>
3	<i>Vsfructus interit mutatione rei.</i>	6	<i>Iter per nemus habent quid in eo possit.</i>

Si iter legatum sit, qua nisi opere facto iri non possit, licere fodiendo, substruendo, iter facere, Proculus ait.

I *Species l.* **S** *iter. † Reliquit seu legavit mihi Titius iter, hoc est ius eundi, & ambulandi per fundum suum, ad fundum meum Tusculanum, cunq̄ue in fundo suo, vt pote toto inæquali, via plana nõ esset, volui fodiendo, & subædificando, iter facere, nunquid possim, quæsitum est. Respõdet Celsus, mihi licere. Poterat autem facere dubitationem, quia in alieno solo non licet ædificare, etiam ab eo, qui seruitutem habet, & qui loco seruitutis aliter vti nequit. l. vsufructuarius. §. ædificium.*

2 *ff. de vsufu. vbi Neratius † tradit fructuarium non posse inchoatum ædificium consummare, etiam si eo loco aliter vti non possit. Fructuarius autem seruitutem dubio procul habet. l. j. hoc ti. Sed in specie, qua de agimus, verissima est traditio Iurisconsulti, quando concessio vno omnia quoque tributa intelligantur. sine quibus concessum explicari nequit. l. ij. ff. de iurisd. omni.*

3 *iud. Nec † quicquam obest. §. ædificium, cum nouo ædificio mutetur forma vsufructus legati,*

ti, atq; ideo extinguatur vsusfructus. l. repeti. §. *tus. §. ædifi-*
 rei mutatione. ff. quib. mod. vsusfru. amit. cui in- *ficium.*
 terpretationi omnes ad vnum sunt assensi. Ego
 vero in. d. §. ædificium, expositione aliter sentio,
 quàm cæteri faciant, quod cum ampliter in .j.
 Miscella. attigerimus, ad eum locum lectorem re
 lego: neq; enim arbitror expedire alibi dicta hic
 inculcare.

Substruendo. Id est subtus struendo, & subædifi-
 cando.

4 *Iter facere.* Suis tamē † impensis. l. & si forte. §.
 & Gallus. ff. si seruit. vend. neq; enim ad aliud do-
 minus prædij seruiantis tenetur, quàm ad patien-
 tiam. l. quoties. j. §. fina. hoc titu.

Proculus ait. Et rectè: vno quippè concessio, om- *Concesso*
 nia tributa intelliguntur, sine quo cōcesso nō pos- *vno, om-*
 sumus vti. l. ij. ff. de iurisd. om. iud. vnde concessa *nia viden-*
 itineris, aut alia seruitute, concessum quoq; cen- *tur concef-*
 feri debet, quicquid ad eam necessariū est. l. ser- *sa sine qui-*
 uitates. §. j. ff. de ser. vrb. præd. l. veteres. ff. de itin. *bns.*

actuque priuat. Sine tamen incommodo prædij
 seruiantis. l. quintus. ff. de seruit. rustic. Ad loca
 igitur, quæ non seruiunt, qua tamen accedere sit
 necesse, substruendi, & præparandi loci seruien-
 tis, gratia, ijs, quibus seruitus debetur, facultas
 tributa est. l. refectionis. ff. commu. prædiorum.

5 Quo tex. adductus illic Ange. Perus. docet † egre-
 giè, quòd si per fundum tuum habeo clusam mo-
 lendini, quæ refectione egeat, teneris mihi aditū
 per tuū fundū præstare, & tantū spatij, vt lignum
 lapides, & cœmenta mea necessaria cōmodè repo-
 ni, artificesq; & operis redemptores morari pos-
 sint

fint. Plane quæ ad seruitutis vsum necessaria non sunt, is cui seruitus constituta est facere prohibetur. l. si eo loco. §. l. penul. ff. si seruitus ven. l. iij. §. fin. ff. de itin. actuque priu. Quæ omnia Angeli Perusini sententiam planè confirmant, qui hanc l. notat pro his quibus iter per sylvas, & nemora, legatur. Poterunt etenim arbores succidere, & omnia quæ itineri impedimento esse possunt, vt iter fiat, quâ commodè iri possit, licet delicatam viam & magis amœnam, quàm necessariam nequeant extruere, d. l. si eo loco. §. penul. Et quia nec onerosus, nec delicatus creditor audiendus est. l. si seruos in fine. ff. de pigno actio. Ioannes Corasius Tolofas Valentia. vj. Februarij. 1546.

L. PRO PARTE.

1	<i>Incorporales res indiuiduæ.</i>	<i>ex superuenienti retractetur.</i>
2	<i>Hæres exactam portionem cohæredibus non communicat.</i>	11 <i>Inquisitio an cesset, adueniente accusatore.</i>
3	<i>Species l. communi sensu expulso.</i>	12 <i>Dotis solutio facta constante matrimonio, superuenientibus diuitijs an retractetur.</i>
4	<i>Constituere seruitutem, diuersum à promittere.</i>	13 <i>Legitimatio susceptis liberis legitimis, an euanescat.</i>
5	<i>Dominium multiplex.</i>	14 <i>Legitimati persequens matrimonium, sunt rere legitimi.</i>
6	<i>Vxor relicta domina massaria.</i>	15 <i>Communis opinio improbata.</i>
7	<i>Communi rei quando quaratur seruitus.</i>	
8	<i>Actus deueniens ad eum casum &c.</i>	
9	<i>Factum legitimè quando</i>	

Pro parte dominiij, seruitutem acquiri non posse vulgo traditur. Et ideo si quis fundum habens, viam stipuletur, & partem fundi sui postea alienet, corrumpit stipulationem, in eum casum deducendo, quo incipere non possit.

Pro parte. Ad euidentiam † illud non omittendum, res omnes incorporeas indiuiduas esse natura: cum neq; tangi, neq; videri possint, sed in intellectu & animi censura consistant. l. j. §. quædam. ff. de rer. diuisio. §. incorporeas. de reb. corpor. & incorp. in insti. Vnde nec seruitus diuisionem recipit. l. hæredes. §. an ea. ff. fami. ercis. l. ij. §. & harum & l. stipulationes nō diuiduntur. ff. de ver. obl. v. plenè dico in. l. Viæ. hoc titul. nec dominium, cum & illud in iure cōsistat. de li. §. quædam. licet legis ordinatione per quotas dominium, iura, & actiones, actiuè & passiuè diuidantur inter hæredes. l. pacto successorū. C. de pactis. l. j. C. si certū peta. l. pro hæreditarijs. C. de here. actio. l. licet. C. familiæ erciscundæ. l. j. C. de excepti. Adeo † vt si vnus hæredum, contingentem sibi portionem à debitore exegerit, debitorque postea non soluendo efficiatur, non teneatur quoquo pacto coheredibus. l. final. C. deposit.

Res incorporea indiuidua.

Dominus pro parte fundo communi non imponit seruitutē.

Præ cognoscendum rursus, vnum ex dominis non posse seruitutem fundo communi acquirere. l. si vnus. ff. de seruituti. rustico. l. proprium. ff. com.

ff. comm. prædi. cuius rei rationem attigi, in. l. ij.
 3 hoc tit. Finge igitur, ut ad † nostræ legis speciem
species le pergamus, me & Titiū fundum habere commu-
gis. nem, ad quem tu vicinus promisisti mihi itineris
 seruitutem, ut scilicet ire mihi ad eum per præ-
 dium tuum liceret. Hic à Modestino responsum
 est ita acquiri pro parte dominij seruitutem non
 posse, generaliter ita significante, ab eo qui pro
 parte tantum fundi dominus est, seruitutem quæ
 ri non posse. Sed neq; etiam ab eo qui ex toto do-
 minium habet, si ad partem puta dimidiam pro
 indiuiso seruitutem acquirere velit. Quomodo
 Accur. & alij hunc textum interpretantur, sed
 inconcinnè satis, cum vix contingere possit, ut
 quis tam insipidè stipuletur, nec conueniat ver-
 bis legis hæc expositio. Verus itaque sensus est
 quem docui. Indeq; infert Modest. quòd si qui-
 spiam totius fundi Tusculani dominus *vix* serui-
 tutem à vicino stipuletur, & prius quàm fuerit
 constituta seruitus, partem dimidiam puta ven-
 dat, aut alio modo alienet, inanis fiet stipulatio
 seruitutis, ut pote in eum casum deducta, à quo
 initium habere non potuit.

Dubitationem & quidem maximam faciebat
Declarata l. ut pomum. §. si. hoc tit. ubi si fundi seruientis
l. ut po- dominus nactus sit: pro parte dominantis fundi
munum. dominium, nihilominus in reliqua parte, quæ
 apud eum, cui seruitus debebatur, adhuc reman-
 sit, seruitus retinetur, quæ pro parte ab initio
 quæri non poterat.

4 Sedatur hoc † contrarium ex. l. si sub vna. §. si
 quis viam. ff. de verb. obli. quo loco docet Iuri-
 scon

sconsultus euanescere stipulationem seruitutis,
 si fundus dominans, aut pars eius alienetur ante
 constitutā seruitutem, vt hic. nam si semel cōsti-
 tuta fuerit, rei inseparabiliter cohærēs, neq; to-
 tis, neq; partis alienatione extinguitur. d. l. vt po-
 mum. §. si. adeo, vt si dominus fundi dominantis
 partem fundi venderet, seruitus quæ tota est in
 toto, & in qualibet eius parte, in emptorem quo-
 que transferetur, eadem nihilominus apud vendi-
 torem remanente. l. si partem. ff. de seruit. rustico.
 Sed & ante constitutam seruitutem si stipulator
 decesserit pluribus hæredibus relictis, non extin-
 guetur stipulatio, sed singuli in solidum viam pe-
 tunt. Et si promissor plures hæredes reliquerit, à
 singulis solida petitio est. l. viæ hoc titul. hæredes
 namq; omnes vnus loco habentur, ex quorum
 persona non immutatur conditio obligationis
 l. ij. §. ex his. l. pluribus. §. & si placet. ff. de verb.
 obligat.

Domini. Dominium † propriè ius est de re
 corporali perfectè disponendi. Barto. in. l. si quis
 vi. §. differentia. quod in directum, & vtile par-
 tiuntur interpretes. l. j. §. qui in perpetuum. ff. si
 ag. vectig. Ideoq; extensius est dominij, quā pro-
 prietatis vocabulum. Proprietas namque sic di-
 cta, quasi propriè tua. Bald. in. l. si de proprietate.
 C. si à non comp. iud. semper directum, nō etiam
 vtile dominium designat. l. si alij. ff. de vsufruct.
 legat. quæ omnia tractauit plenè in §. nihil com-
 mune. l. naturaliter. xij. & xij. colum. ff. de acqui-
 renda possessio. Ibi dictis addes, Dominij verbo
 quandoque in iure solam autoritatem, & præ-
 emi

*Dominium
quid.*

*Proprie-
tas.*

eminentiam in domo significari. l. pronuntiatio.
 §. familiae. ff. de verbo. & rer. signific. Cuiusmodi
 6 dominium † apud viduam est, quam maritus li-
Uxor reli- beros habens testamēto fecit dominā, massariam,
eta domi- vfructuariam & administratricē. nō enim ob
na massa- hęc verba *dominam*, rerū defuncti dominiū acqui-
ria & v- ret, vel directū, vel vtile, sed quandā dūtaxat prę-
susfructua eminentiam, quam habebat viuente marito, con-
ria quid sequetur, nec aliud quicquam præter alimenta.
consequa- Accur. in auth. quod locum. C. si secund. nupser.
tur. mul. Bar plenè & posteriores in. l. Titia cum te-
 stamento. §. fina. ff. de legat. 1j. Est & quoddam in
 spē dominium, vt cum lul. Pau. in suis hęredibus
 quasi olim domini fuissent, nullam videri hęre-
 ditatem, sed continuationem esse domini j, quod
 viuo patre quodāmodo domini existimaretur.
 l. in suis. ff. de libe. & posth. Hoc dominium non
 ineptè imaginarium dicemus, vt & illud (in-
 quiunt Interpretes) quod apud mulierem est,
Dominium quam rei dotalis *dominam* imp. dixit. l. in rebus.
imagina- C. de iur. dot. verum namque dominium cōstan-
rium. te matrimonio apud maritum. §. j. quib. alie. lic.
 in inst. cui ideo rei vendicatio datur. l. doce an-
 cillam. C. de rei vendica. qua in re tamen soleo di-
 cere contra Doctores, naturale dominium apud
 mulierem esse. imaginarium verò & à lege inter-
 pretatum, apud maritum. d. l. in reb. cuius verba
 calumniari non oportet. sed hoc ipsum alibi las-
 tius Lib. 5. miscel. c. xiiij. Sic & apud patrē vuen-
 tem verum & irreuocabile dominium est, adeo
 vt filius nihil iuris in bonis paternis, quoad vi-
 uit pater, etiam respectu legitimæ habeat. l. j. §. si
 impu

impuberi. ff. de collat. bono. quemadmodū nec patronus in bonis liberti. l. in bonis. vbi Bart. ff. de lib. agnos. l. ij. ff. si à parent. quis fue. ma. Reperimus quoq; in iure dominium principale, hoc est principis, aut. si verò dominus. C. de hæret. quod maiestatem quandā & autoritatem significat, cuius obseruationē principi supremo subditi, fœderatīque debent. l. nō dubito. ff. de capt. Ad hoc dominium, respiciens Eudemoni Nicomediensi, Antoninus Imp. apud Volusiū Metianum respōdit. Ego quidem mundi dominus, lex autē maris. l. deprecatio. ff. ad l. Rho. de iact.

7 Illud † porrò nō censui prætereundum, quod docti viri scriptum reliquere, Dominiij verbum latinis hominibus non satis notum, à nostris familiaris doctrinæ gratia vsurpatum, vt & alia pleraque ciuiliſ artis vocabula. Quibus non facile assenserim, cum M. Terent. Varro sermonis latini peritissimus, vt qui de lingua latina sex libros ad Septumium & Ciceronem conscripsit doctissime, eo vocabulo appositisimè sit vsus in ij. de re rustic. cap. vj. de alinis agens. Quod similes parentum gignantur, inquit eligendi & mas & fœmina cum dignitate, vt sint in mercãdo. Item vt cæteræ pecudes emptionibus, & traditionibus dominium mutant, & de sanitate ac noxa solet caueri.

*Dominij
an vox La
tina.*

8 *Vulgo traditur.* Quoniam † habens rem cum alio communem, eidem rei seruitutem acquirere nō potest. l. si vnus. ff. de ser. rustic. l. proprium. ff. cō. prædio. rectè traditum est, vt si stipuler à te seruitutem *itineris*, eundi scilicet per fundum tuum

*seruitus
fundo cō
muni non
rectè con
stituitur.*

ad fundum, quem cum alio communem habebam, aut ad partem meam dimidiam eiusdem fundi, pro indiuiso non consistat hæc seruitutis constitutio. Neque enim potest: cum seruitus prædio inseparabiliter hæreat. l. seruitutes. iij. hoc tit. seruari parti meæ, quin seruiatur toti fundo, atque toti fundo quæsitæ non est. Et cum seruitus diuisionem non recipiat. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obligat. l. j. §. si ususfructus. ff. ad le. falc. nõ potest per partes acquiri. l. vt pomum. §. fina. hoc tit. Quo tamen casu fundum communem ante stipulationem seruitutis diuisissemus regionibus, nihil prohibet seruitutem parti meæ quærere me posse. l. ad certam hoc tit. cum iam non pars fundi: sed totus fundus dici debeat. l. si quis duas. §. si quis partem. ff. communia prædio. l. rectè dicimus. §. fin. ff. de verborum significat.

Fundum habens. Totum. *Partem fundi.* Pro indiuiso, quia finge dimidiam fundi partem simpliciter, hoc est nulla facta partis venditæ demonstratione, vendiderit.

*Alienatio
nis vni-
uersalis
& singu-
laris diffe-
rentia.*

Postea alienet. Post stipulationem, ante tamen constitutam seruitutem. l. si sub vna. §. si quis viam. ff. de verborum obligationib. vt interim non pugnet. l. vt pomum. §. fina. hoc tit. quod crassius in principio exposuimus. Intellige rursus alienationem factam titulo singulari. nam si stipulator pluribus hæredibus relictis decederet, licet vnus sine alio seruitutem fundo communi quærere non possit. l. si vnus. ff. de seruitut. rusticor. l. proprium. ff. comm. prædio.

stip

stipulatio tamen non corrumpitur. l. ij. §. ex his. ff. de verbor. obligatio. Differentiæ ratio est: quia in habentes titulum vniuersalem transit actio personalis ad seruitutem constituendam, & in quemlibet eorum insolidum, non item in singularem successorem. l. omnes. §. fin. ff. de vsu & habi. Qui cum actionem non habeat, & prædium nõ sit apud alienantem, stipulationem corrumpi necessum est. Quod in successore vniuersali dici non potest.

9 Non possit. Regula iuris est † obligationem extinguere non potest. l. si in metallum. in fine. ff. de his quæ pro non scrip. hab. l. existimo. & l. pluribus. §. & si placet. ff. de verborum obligatio. Quæ materia est planè brocardica. In qua, quod pertinet ad rem nostram, breuiter scito, quòd ubi actus perfectionem suam habet, non vitatur, licet ad eum casum peruenerit, à quo incipere non poterat. l. si Gaudentius. C. de contrahenda emptio. quandoquidem † legitime factum, ex superuenienti causa retractari non debet. l. in ambiguis. §. primo. ff. de regul. iuris. c. factum. eodem titul. in vj. Qua ratione furor, qui matrimonium contrahi non sinit, rectè contractum non impedit. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui. l. oratione. in fine. ff. de ritu nuptiarum. Et factum ante interdictionem bonorum, testamentum valet, quod postea iure fieri nequit. l. is cui lege. ff. de testamen. l. prima. §. sufficit. ff. de bonorum possessio. secundum tabu. Et tutela, quæ matrimonium cum

Obligatio an extinguatur, si incidat in casum, à quo nequit incipere.

pupilla impedit. l. tutor. ff. de sponsali. l. non est matrimonium. ff. de ritu nupti. l. qui pupillam. ff. ad. l. Iuliam, de adulte. Curatela que cum adulta. l. tutor. l. senatusconsulto. & l. libertum. ff. de ritu nuptiarum. post cōtractas legitimè nuptias superueniens eas non infirmat. l. iij. C. de interd. matr. Sic quod ab ingrato donatario ante commissam ingratitude iure donatum, venditum, aut alio modo legitimè alienatum est, per subsequente[m] ingratitude[m] causam non reuocatur, l. his solis. C. de reuocand. donatio. Denique ea est ratio l. vt pomum. §. fina. hoc titulo, vbi obligatio seruitutis consummata erat, & perfecta, neque enim promissa modo, sed constituta fuerat. Ideo nō euanescit, tametsi ad eam causam deducatur, à qua principium habere non potuit. Hic autem non erat consummata, vt quæ promissa, nondum tamen fuerat constituta, meritò vitatur. l. si sub vna. §. fin. ff. de verborum obligatio. nam & illud generaliter obtinuit, vt actus necdum perfectus, perductus ad eum casum, à quo nō poterat inchoari, destruat, d. l. si in metallum, in fine. ff. de his quæ pro non script. habent. d. l. existimo. in fine, & l. inter stipulantem. §. sacram. l. pluribus. §. & si placet. ff. de verborum obligatio. Nisi casus superueniens ad eundem finem spectaret. l. verbis legati. in fine. ff. ad legem falcidiam. §. si quis debitori, in fine, de legatis. Bartol. & alij in dicto §. & si placet.

II Ex his infertur † ad decisionem pluriū quæ-
Accusator stionum, & imprimis ad eam, quam tractat Dy.
 in

in d. c. factum legitime, quando inchoata inquisitione, superuenit ordinarius accusator, an cõ- si superue-
 quiescat inquisitio. & concludit inquisitionem niat incho-
 nondum perfectam cessare, aliam non. Ad quæ ata inqui-
 videndus est Bart. in l. iij. §. qui Plautianum. col. sitione.
 iij. ff. de lib. agnoscend. in l. penult. ff. de suspec.
 tut. plenius in l. si maritus. §. j. ff. ad l. lul. de adul.
 Cyn. Bald. & Saly. in l. ea quidem. §. quapropter.
 C. de accusatio. Ange. Aret. in tracta. maleficio.
 col. x. in princip. quo loco subiicit memorabile
 verbum, quod cum hodie per statuta, & cõsue-
 tudines permittatur de quolibet crimine inqui-
 ri, non cessabit inquisitio per superuenientem
 accusationem: quia vnum remedium ordinariũ
 non tollit aliud.

Deciditur & altera quæstio, † si facta est solu- *Dotis solu-*
 tio dotis mulieri constante matrimonio, quia *tio facta*
 maritus ad inopiam vergebat, an si postea super- *constante*
 ueniant diuitiæ marito, retractetur illa solutio *matrimo-*
 dotis, vt sic dos viro restitui debeat? Accurs. & *nio, super-*
 Cyn. in l. vbi adhuc. C. de iur. dot. tenent, quod *uenienti-*
 non, quibus subscribit Bart. in d. §. & si placet. *bus diui-*
 & fusius articulum tractans in l. si constante. ad *tyjs an re-*
 fin. princ. ff. solut. mat. cum superuenientes diui- *tractetur.*
 tiæ tendant ad eundem effectum, ad quem solu-
 tio dotis, vt scilicet consulatur mulieri. Igitur
 non debet actus legitime gestus retractari. d. l.
 verbis legati. & l. sciendum. §. fina. ff. qui satisd.
 cog. vbi Bald. & Castrenf. melius quam alibi,
 hanc sententiam probari dicunt. Ego verò hac
 in re semper fui in contraria opinione, sequutus
 Speculat. in tit. de donat. inter vir. & vxo. §. fin.

Dyn. Bal. Cuma. Rom. & Ias. in d. l. si cōstāte, cū inopia cesset, & ita causa propter quam maritus possessione dotis priuabatur, rerūque dotaliū administratione, quare ad eum redire debet. l. j. §. tandiu. ff. de curat. furios. l. fin. C. de senten. pal. quod latius alibi executus sum.

13 Inducuntur prædicta † præterea ad quæstionem, si pater non habens filios legitimos, fecerit legitimari naturales, deinde susceperit legitimum, an euanescat legitimatio? & communiter existimatum est legitimatum vnà cum legitimis succedere. nam ex quo legitimatio perfecta fuit, non debet ex superuenienti causa retractari. Bartol. in l. ex facto. col. ij. ff. de vulg. Panor. in c. per venerabilem. col. vij. qui filij sint legitim.

*Legitima
tio an eua
nescat na
turalitate le
gitimie
naturalis.*

14 Quam † decisionem ego puto verissimam in legitimatis per subsequens matrimonium, cum hi, quo ad omnes iuris effectus, pro legitimis habeantur. l. cum quis. C. de naturalib. lib. §. si. de nup. in instit. c. tanta. qui fil. sint legit. imo verò legitimi sunt, cū subsequens matrimoniū purget omnem maculam præcedentem. d. c. tanta. Glos. in c. innotuit. de elec. Vnde in bonis feudalibus succedunt. Host. & Ioan. Andr. in c. lator. qui si. sint legit. Iacob. de Bel. & Bal. in c. j. §. naturales. si de feu. fue. contro. inter do. & agnat. ita illum tex. limitantes. In emphyteusi ecclesiastica includuntur. Ioan. Imol. in l. quod dicitur. col. penul. ff. de verb. oblig. Fœminas excludunt in vim statuti, quod existentibus masculis fœminas repellit, But. in d. c. per venerabilem, late pater Dec. consil. clv. volu. j. Et ad episcopatum hab

*Legitima
ti ex se
quēti ma
trimonio.*

habiles sunt. Glo. in d. c. innotuit. licet in episcopum promoueri nõ possint, nisi ex iustis nuptijs nati. c. cum in cunctis. de electio. Cæterum † in legitimatis per rescriptum principis, non puto benè sensisse Bar. & reliquos, cum non sit verisimile patrem, si liberos habuisset legitimos, principi in fauorem naturalium supplicasse. l. si vnquam. C. de reuo. donat. Et quia non fuit mens principis legitimis nascituris præiudicium inferre, quemadmodum Castrens. docet in d. l. ex facto. Cuius text. argumento suadetur hæc opinio. Etenim illic docetur exemplarem muto factam filiorum natiuitate infirmari. Crediderim itaq;, quòd sicut in donatione, & fideicommissò exaudimus conditionem & clausulam, nisi nascantur filij. l. cum auus. ff. de condit. l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. & substitut. l. cum acutissimi. C. de fideicõ. l. si vnquam. C. de reuo. donatio. ita in legitimatione subintelligamus clausulam, nisi nascantur filij legitimi. Ioannes Corasius Tolosæ Valentia. x. Februarij. M. D. XLVI.

*Legitima
ti per re-
scriptum
principis.*

§. PRO PARTE.

1 Sensus huius §. non è excessus.	2	3	4
2 Legata ex morte testan-			

ris vim capiunt.

Ademptio inuulit, vbi legatum inefficax.

Pro parte quoque neque legari, neque adimi via potest, & si id factum est, neque legatum, neque ademptio valet.

1
*species hu
 ius §.*

Pro parte. Prosequitur † cœptum the-
 ma iurisconsultus. cum enim dixisset, initio dominum ex parte fundo
 communi non posse seruitutem ac-
 quirere, addit hoc loco similiter, nec pro parte
 legari seruitutem, nec legatam adimi posse pro
 parte. Itaque vt exemplo rem claram faciamus,
 si cum fundum communem tecum haberem,
 Titio *viam*, hoc est ius eundi, agendi, & ambu-
 landi per fundum nostrum communem ad suū
 legauerim, non tenet legatum, cum non possit
 vnus ex dominis pro sua parte dominij fundo
 communi seruitutem imponere. quòd si tota vie
 seruitus ab eo, qui solus fundi seruientis domi-
 nus erat, legata fuerit: deinde pro dimidia puta
 parte dominij *viam* adimat, quia finge, dicat in
 ademptione, se nolle, nisi pro ea parte fundum
 seruire, inutilis erit ademptio.

Adferebam quandoque congruentius exem-
 plum ad textum nostrum, vt si ego & tu fundū
 communem habeamus, legētque mihi Titius
 ius eundi, agendi, & ambulandi per fundum suū
 ad fundum nobis communem, inutiliter *vie*
 seruitus pro parte mea dominij legata intelliga-
 tur, cum per partem acquiri seruitus non pos-
 sit. l. si fundum. ff. de seruit. leg. Planè si ambobus
 via ad fundum communem per fundum Titij
 testantis legata esset, & mihi seruitutem ademe-
 rit, non teneat ademptio. Si enim pro parte do-
 minij seruitus legari non potest, ita nec adimi.
 l. legata inutiliter. §. fin. ff. de adimend. legat. Nec
 obstat quod pro parte seruitus retineatur, quæ
 ab

ab initio per partes quæri non poterat. l. vt po- *Seruitus*
 mum. §. fin. hoc titu. nam hoc verum constituta *quomodo*
 semel, & imposita feruitute, hic autem tantum *pro parte*
 erat legata, nec vllum potuit effectum habere *retinea-*
 feruitus, vt nec aliud quoduis legatum testatore *tur.*
 viuente, ex cuius morte † quæcunque testamen-
 to scripta robur accipiunt. l. iij. ff. de adimend.
 leg. c. cum Marthæ. de celeb. mis. merito de eius
 retentione tractari non potest. Quo pacto enim
 conseruaretur, quod non est? l. eius qui. ff. de reb.
 cre. & ita mihi videtur hoc Modestini respon-
 sum exponendum, quod interpretes nostri inex-
 cussum reliquerunt.

Neque ademptio. Quoniam † seruitutes pro
 parte minui non possunt. l. cum filius. in princ.
 ff. de leg. ij. Et ex quibus causis datio legati inu-
 tilis est, ex eisdem etiã ademptio inefficax habe-
 tur: veluti inquit Florentinus, si viam pro parte
 adimas, aut pro parte liberum esse vetes. l. legata
 inutiliter. §. fin. ff. de adimen. leg. Ioan. Coras. Va-
 lentiæ. xj. Febr. M. D. XLVI.

L. NON DVBITO.

1 Municipes qui.	uitatis.
2 Cives quot modis fiant.	6 Procurator an quærat ser-
uitutem.
3 Forensi delata dignitas
facit eum ciuem.	7 Ius reale non quæritur
per procuratorem
4 Vniuersitas quomodo cõ-
sentiat.	8 Dominium an cadat in
incorporalibus.
5 Cuius an testis in causa ci-	

*Non dubito quin fundo municipum per
seruum rectè seruitus acquiratur.*

*Munici-
pes qui.*

Non dubito. Sciendum hic ante omnia,
† qui municipes dicantur, & proprie
sic appellari tradit Vlpianus, rece-
ptos in ciuitatem Romanam, vt mu-
nera cum Romanis acciperent, vnde & nomen
sumpserūt. Municipales namque dicti sunt, quod
honorarij muneris participes essent. l. j. in prin.
ff. ad municipal. Quamquam vt illic, Iuriconsul.
docet, nunc abusiue municipes dicamus, suos cu-
iusque ciuitatis ciues, vt puta Campanos, & Pu-
teolanos. Fiunt autem municipes, † hoc est ciues
admonente eodem Vlpiano in. d. l. j. natiuitate
imprimis, vt eius municipij ciuis intelligatur, in
quo natus est. l. municipes. ff. de verb. signifi. aut à
quo pater eius originem ducit: non spectato pa-
tris domicilio, aut matris origine. patriam namq;
paternam legitimi filij sequuntur. l. j. & l. assum-
ptio. §. filius. ff. ad municipal. licet ex non iusto
patre nati, matris sequantur originem. l. lex na-
turae. & l. cum legitimæ. ff. de stat. homi. l. eius
qui. j. ff. ad municipal. Ex duobus igitur Tolo-
sanis parentibus natus, Tolosanus ciuis dubio
procul erit, sed & si ex patre Tolosano, matre
Valentina, æquè municeps Tolosanus erit, nisi
fortè priuilegio aliquo materna origo cenfea-
tur, vt Iliensibus, Delphis, & Ponticis cōcessum
esse refert Vlpianus.

*Ciues fa-
cit manu-
missis.*

Facit præterea ciues manumissio, vt patroni
manumittentis patriam libertus acquirat. l. eius
qui.

qui.ij.in princ.ff.ad municip.vt ita Romæ manumissus ciuitate Romana perfruatur, hoc est ciuis efficiatur Romanus. l. vnic. §. sed & si quis. C. de lat. libert. tollen. A doptione quoque ciues fiunt, qui adoptantur eius ciuitatis, cuius pater adoptiuus fuit, quãdiu tamẽ durat adoptio. l. sed si is. ff. ad municipa. veluti, si alienigena à patre Tolosano sit adoptatus, exterus ille municeps, id est ciuis Tolosanus fiet. d. l. j. Deniq; † facit nõ

Ciues facit Allectio.

nunquã ciues Allectio, vt cũ ciuitas, aut respubli- ca aliquẽ eligit, & in ciuem assumit. l. ciues. de incol. lib. x. C. quo loco generalius Plateanus docet, eo ipso, quod forẽsi dignitas aliqua in ciuitate defertur, eũ ciuem effici eius ciuitatis, per illum tex. qui hoc mihi nõ probat. Speciem autẽ ad hunc textũ facillimam nõ crassius explico.

Per seruum. Seruus municipij, aut ciuitatis, nõ ciuium est, sed vniuersitatis, & Reipublicæ. l. intantum. §. j. ff. de rer. diuisio, l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocand. l. j. §. seruum. ff. de quæstio. meritò sicut seruus priuati, domino suo quærere potest, ita seruus Reipublicæ municipij, aut Coloniae. l. siue autem. §. fina. ff. de publicia. l. iij. ff. de stipu. seruo. Non est igitur dubitandum, inquit Iabolenus, quin fundo municipum per seruũ seruitus quæri possit, veluti si à Titio stipuletur seruitutem eundi per fundum Tusculanum, qui Titij erat, ad fundũ municipij, seu ciuitatis. Sed contrà in acquisitione seruitutis consensus necessarius est: necessaria quoq; possessio, aut quasi. l. quoties. ij. hoc ti. at- qui municipes nec cõsentire, nec possidere possunt.

Seruus ciuitatis nõ est seruus ciuium.

sunt. l. j. §. fin. ff. de acqui. poss. l. vnic. ff. de libert.
 4 ciuit. Solutio, † verum est ciues vniuersos con-
 sentire non posse, cum in ciuitate, aut Republi-
 ca, sint infantes furiosi, & aliæ id genus personæ
 consensum non habentes. l. qui ad certum. ff. lo-
 cat. l. infans. ff. ad l. Corne. de sicar. Ideoque pro-
 pter delictum prohibuit summus Pontifex in
 vniuersitatem excommunicationis sententiam
 proferri. sic enim contingeret innoxios, qui nõ
 consenserunt, nec crimini consensum præstare
 potuerunt, huiusmodi sententia irretiri. c. Ro-
 mana, §. si. de senten. excom. in vj. Dicuntur præ-
 terea ciues non posse consentire propter natu-
 ralem hominum ad dissentiendum facilitatem. l.
 item si vnus. §. principaliter. ff. de recep. arbit.
 non quòd impossibile sit ciues omnes consen-
 sum habentes consentire posse. l. metum. §. ani-
 maduertendum. ff. quod met. cau. l. humanum.
 C. de legib. sed quia hoc admodum difficile est
 tantam videlicet hominum turbam in vnũ con-
 uenire. l. ij. §. quia difficile. ff. de orig. iur. l. sed si
 ex dolo. §. j. ff. de dol. Hinc habes claram resolu-
 tionem contrarij: quia ciues, licet omnes in vni-
 uersum non facile consentiant, nec per seiplos
 possideant: hoc tamen iure vtimur, vt in his quę
 sibi sunt vtilia consentire intelligantur, & per
 eorum syndicos, & actores possideant. l. muni-
 cipio. ff. vt in pos. legat. & non tantum per libe-
 ras eiusmodi personas, sed & per seruos. l. j. §. fin.
 & l. ij. ff. de acqui. poss. Nam & idem in infanti-
 bus, & furiosis dicimus, vt licet per se sibi qua-
 rere contrahendo nõ possint, nec possessionem
 hab

*Ciues quo
 modo con-
 sentire di-
 cantur.*

habeant, per seruos tamen acquirant. l. j. in prin. ff. de verbo. obli. l. j. §. item acquirimus. ff. de acquir. possessio.

Cum autem dicat hic Iurisconf. fundo ciuitatis per seruum illius reipublicæ seruitutē rectē acquiri, libenter quæsierim, nunquid per illum seruum vni ex ciuibus possit quæri seruitus, si puta seruus ille dari seruitutem Titio, ciui stipuletur.

Qua† in re breuiter dicendum, quòd non, quoniam vt diximus, seruus vniuersitatis nō est seruus singulorum ciuium. l. intantum. §. j. ff. de rer. diuisio. l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocād. c. Episcopus. §. qui manumittitur. xij. q. ij. Nec obstat quòd seruus sit communis ciuitatis. nam non ideo singulorum pro parte intelligitur. d. l. intantum. §. j. & l. j. §. seruum. ff. de quæstio. Cuius argumēto dicunt Accur. Bar. & cæteri, eos qui sunt de ciuitate, aut alia vniuersitate, posse esse testes in causa vniuersitatis. Accur. & alij in d. l. intantum. §. j. & in l. si muni
 ceps. ff. quod cuiusque vniuer. & in §. cogitan
 dum. de monach. coll. j. sicut & clericus in causa
 ecclesiæ. c. cum nuncius. de testib. Intellige mo
 do causa solum commodum ciuitatis respiciat,
 ita quòd commodum singulorum nullum esset.
 nam si vtilitatem sentirent singulatim ciues, vt
 si ciuitas syluas haberet, nemora, aut prata, qui
 bus possent ciues defecare ligna, aut pecora pa
 scere, nō possent tunc pro ciuitate testimonium
 ferre, cum ea causa propria singulorum ciuium
 dicatur, ex quo damnum eius, vel emolumen
 tum

*Ciues an
 possint esse
 testes in
 causa vni
 uersitatis.*

tum ad ciues pertinet. l. j. §. in propria. ff. quando app. sit. Nullus autem idoneus testis in re sua intelligitur. l. nullus. ff. de testib. l. omnibus. C. illo titul.

6 *Acquiratur.* Sed † an per procuratorem poterit acquiri seruitus fundo domini, disputat hic eruditè Fulg. Imprimis enim dicit videri quòd non, cum per liberam personam vllò contractu alteri regulariter non quærat. l. solutum. §. per liberam. ff. de pigno. actio. l. stipulatio ista. §. alteri. & §. si stipuler. ff. de verb. oblig. l. quo tutela. §. si. ff. de reg. iur. Et quoniam per procuratorem possessio nobis acquiritur duntaxat, & dominium si à possessione separari nò possit. l. j. C. per quas perso. l. j. & l. per procuratorem. ff. de acq. pos. possessionis autem causa excepta per liberam personam, quæ alterius iuri subdita non est, nihil acquiri potest. d. l. j. C. per quas perso. & §. ex his. illo tit. in insti. Cæterum tandem vadit in contrariam sententiam quam vt humaniorem amplectitur, admonens semper in ambiguis eam partem sequendam, quæ magis iuri, & æquitati conuenit, quàm subtilitati. l. placuit. C. de iud.

Dominium an cadat in incorporalibus. Considerat igitur dominium, non tantum rei corporalis reperiri, sed & seruitutis. l. qui vsum fructum. ff. si vsusu petatur. cum itaque quasi possessio in incorporalibus exemplo possessionis rerum corporalium per procuratorem quærat, debet quoque quæri in consequens plenum ius seruitutis, seu eiusdem dominium. d. l. j. & l. per procuratorem. ff. de acq. pos. & l. j.

7 C. per quas perso. Ego † priorem sententiam mag

magis probo: cum seruitus sit ius reale, corporibus accedens. l. seruitutes. iij. hoc titul. sine quibus esse non potest. l. j. ff. commu. prædio. Iura autem realia, quæ per se non subsistunt, sed alteri accedunt, per procuratorem non quærentur. l. solutum. §. per liberam. ff. de pigno. actio. Bald. Saly. & ceteri in d. l. j. C. per quas person. Nec me mouet † quod impulit Fulgo. dominium in incorporalibus cadere existimantem, hoc enim verum non esse admonet Bartol. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. possess. Contrariumque probari ex d. l. qui vsumfructum. reuincit las. in l. naturaliter. §. nihil. commune. in j. opp. Bart. ff. de acqui. possess. licet velitationis gratia illic. col. xxvij. posse defendi docuerim. Id ex d. l. qui vsumfructum. posse suaderi, rationibusque non incoloratis. Ioannes Coras. Tolosas Valentia. XIII. Februarij. M. D. XLVI.

L. SI TAM ANGVSTI.

1 Declaratio l. nostra.	sequens matrimonium.
2 Magis dictionis natura.	9 Metus aut alia iusta causa, protestatione firmat.
3 Mens non verba spectanda.	10 Protestatio quæ dicatur facto contraria.
4 Protestatio an actu contrario tollatur.	11 Protestatio factum ambiguum declarat.
5 Mentiris, & nõ dicis verum differunt.	12 Si non valet quod ago ve ago, regula declarata.
6 Mentiris, quando dicere liceat.	13 Clausula omni meliori modo.
7 Testibus opponens delictum, an teneatur.	14 Quod potui nolui, regula explicata.
8 Protestatio an impediat	

15 Enodata l. non codicillum.	18 Transactio inutilis an
valeat vt pactum.
16 Sententia ex causa vera nō
expressa non defenditur.	19 Forma effectus.
17 Ordinarius si procedat vt
delegatus.	20 Filius fa. patre cōsentie-
te donat causa mortu.

Si tam angusti loci demonstratione facta
via cōcessa fuerit, vt neque iumentum, ne-
que vehiculum ea ire possit, iter magis,
quàm via, aut actus acquisitus videbitur.
Sed si iumentum per eam duci poterit, nō
etiam vehiculum, actus videbitur acqui-
situs.

Species l.

Si tam angusti. Iter † propriè ius est eun-
di, ambulandi, hominis. Actus, ius
agendi iumentum, vel vehiculum.
Via verò iter, & actum in se conti-
nens ius eundi, & agendi, & ambulandi. l. j. ff. de
seruitu. rustico. Quocirca si tibi viæ seruitutē
per fundum meum concessero, demonstrato lo-
co tam angusto, vt neque vehiculum, neque iu-
mentum ea ire possit, nō censetur, licet verba
repugnent, constituta seruitus Via, quæ ius est
(vt dixi) nō eundi modo, & ambulandi hominis,
sed agendi iumentum, vel vehiculū. d. l. j. & l. qui
sella. ff. de seruit. rusti. Cæterum seruitus Itinerii
cōcessa videbitur ex natura loci, qui non aliam
seruitutē propter eius angustiam recipere potest.
Quod si per locū demonstratum, iumentum, nō
etiam vehiculum, duci potest Actus seruitus (quæ
ius

ius est agendi, vel iumentum, vel vehiculum. d. l. j.) concessa intelligetur, non etiam via, licet de eius constitutione nominatim actum sit. nec quicquam nos concessionis verba mouere debent, quandoquidem non tam quid dixerint, quàm quod senserint contrahentes spectandum est. l. si. C. quæ res pigno. oblig. poss. Et hæc pro clara huius l. specie satis esse puto.

2 *Iter magis quàm via.* Hoc est non † *Via* seruitus, *Magis dictio* sed *Itineris* acquisita videbitur. Stat namque dictio *magis*, hic electiuè, vt & in l. ij. §. j. ff. de reb. *Electiois natura.* cred. & in l. in commutato. §. sicut. ff. commo-dat. Regulariter verò cùm *magis* dictio, aduerbium sit comparandi, stat comparatiuè. l. iubere cauere. ff. de iurisdic. omn. iud. l. si constante. §. quoties. ff. solut. matr. Cùm autem cõparatiuum *Comparatiuum quid.* aliud sit nihil quàm excessus positiui, tunc dicitur stare comparatiuè dictio *magis*, cùm vtrun-que includit: sed alterum *magis*, quod maximè contingit, vbi collocatur inter duo inæqualia, quæ tamen inuicem se compatiuntur, inquit Bald. in l. transactione. C. de transactio. veluti, si dicam hic filius *magis* patrem diligit, quàm metuat, hoc est patrem & timet, & amat, cæterum *magis* amat. l. iij. §. sed vtrum. versi. nec eo. ff. de minorib. l. clam possidere. §. si. ff. de acqui. pos. Electiuè verò dictio *magis* tunc necessariò stat, cùm ponitur inter extrema repugnantia, & contraria. Bald. in d. l. iubere cauere. quandoquidem ad vnus positionem sequitur remotio contrarij. l. decem. ff. de verb. oblig. l. Pomponius. §. sed & is. in fi. ff. de procurat. l. si inter me, & te. ff. de

except. rei iud. sicuti si dixerō literis operam dare, vtile magis esse, quàm per vicōs, & compita vagari, sectari dominas, aut choreas ducere. Hic magis electiuè ponitur, quia operam literis nauare, & studere, vt honestissimum, ita vtilissimum est, turpiter autem ociari, & voluptatibus irretiri tam fœdum, quàm quod fœdissimum. Sic accipienda dictio magis, in l. & magis. ff. de solutio. in l. quoties. C. de iud. in d. l. ij. §. mutui datio. ff. si cert. peta. & in d. §. sicut. Hæc autem sic explicare familiariter volui, quod passim occurrat in iure frequentissimi huius aduerbij *magis* interpretatio.

3

*Voluntas
in disposi-
tionibus
spectanda
non scri-
ptum.*

Acquisitus videbitur. Nec enim † spectandum est, quid scriptum sit, aut dictum, sed quid à partibus fuerit actum. l. si. C. quæ res pigno. oblig. poss. quas cum verisimile non sit genus disponendi elegisse ad impugnanda sua iudicia. l. ij. ff. de test. mili. sed potius credendum vtiliter, & cum effectū contrahere voluisse. l. si dari. ff. de verb. oblig. l. j. in fi. ff. ad municipal. vbi talis exurgit verborum, & voluntatis conflictus, voluntatem sequimur, non verba, quæ subseruiunt menti, & ancillantur. l. sed Celsus. §. si fundus. ff. de cōtrahend. emp. l. promittendo. ff. de iur. dot. c. secundo requiris, de appel. dixi plenè in l. cum virum. C. de fideicom. vrgente quæ sic voluntate debemus à propria verborum significatione recedere, & sequi impropriam. l. librorum. §. quod tamen Calsius. ff. de lega. ij. l. pater Severinam. §. conditionum. ff. de condit. & demonst. etiam prorsus contrariam. l. Proculus. in prin. ff. de v

*Quando
recedendū
à propria
verborum
significa-
tione.*

de usufruct. l. fin. ff. de usufruct. ea. rer. quæ usu
 conf. vbi maximè actus aliter sustineri non po-
 test, vt hic, & in iuribus supra alleg. Disponen-
 tium quippè verba semper ita accipienda sunt,
 quo res de qua agitur, sit in tuto, magisque va-
 leat, quàm pareat. l. quoties in stipulationibus. ff.
 de verbo. obligat. l. quoties. ff. de reb. dub. Ex his
 autem † & ex hoc textu manifestum fit, dicto fa-
 ctum præualere, atque ideo protestationem cō-
 trariam factō, non prodesse, sed per factum con-
 trarium tolli. l. cum plures. §. locator horrei. ff.
 locat. c. cum M. vbi planè Canonistæ de const. c.
 sollicitudinem. de appellat. Quæ doctrina ex in-
 terpretum sententia, tam illic, quàm in l. non so-
 lum. §. morte. vbi plena manu Bart. & cæteri
 protestationis materiam attingunt, ff. de no. o-
 per. nuntiat. intelligenda est in dependentibus à
 voluntate duorum, quo casu nihil operatur
 protestatio in præiudicium eius, qui non con-
 sensit, quia absens, aut contradicens. l. cum plu-
 res. §. locator horrei. ff. locat. Sicut nec propofi-
 tum in mente retentum, alicuius est virtutis. l. si
 repetendi. C. de condic. ob caus. Indèque per-
 multa singulariter inferuntur. Imprimis † non
 excusari eum, qui dicit *tu mentiris, saluo honore tuo,*
 cum actui contrarietur protestatio, contrariam
 que voluntatem admissum declarat. l. si quis ex-
 traneus. in princip. vbi Bar. in terminis. ff. de ac-
 qui. hæred. licet secus sit vt ibidem Raph. Cu-
 ma. declarat si quis diceret, *tu non dicis verum, saluo
 honore tuo.* Potest enim sine dolo non verum di-
 xisse, quia ita rem se habere credebat, quam dif-

*Protesta-
tio contra
ria factō
nō releuat*

*Tu menti-
ris, saluo
honore
tuo.*

ferentiam ab Italis probari scio, qui non inferri
 putant aliquam iniuriam his verbis *non dicis ve-*
rum. Hoc autem vix Galli reciperent, apud quos
 par est dicere, *tu mentiris*, & *non dicis Verum*, vtro-
 bique quippè credunt, idem esse conuitium,
 quod quomocunque prolatum declarat, pro-
 ferentem, non habere animum tuendi honorem
 aduersarij. l. si non conuitij. C. de iniur. Ideo-
 que censerì debet in Gallia verbum iniuriosum,
 sicut cum dicitur *tu mentiris*. Barto. in l. item apud
 Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniur. nec excusa-
 ret protestatio illa, saluo honore tuo, tanquam
 facta contraria. d. c. sollicitudinem. & c. ea te. de
 iureiuran. quæ tex. illic annotant Host. & Panor.
 contra quendam iudicem, qui stultè nimium ius-
 sit hominem laqueo suspendi, saluo iure suo. Ad
 hæc & illud non omittendum, quòd licet hæc
 verba *tu mentiris*, † sint iniuriosa, ideoque ob ea
 libellus rectè detur iniuriarum. Bart. in d. §. ait
 prætor. Angel. Alex. & Moder. in l. turpia. ff. de
 leg. j. In eum tamen, qui mihi conuitium aliquod
 aut crimen obiicit, impunè possum ea verba
 proferre, hoc est dicere, *tu mentiris*, cum tunc non
 animo iniuriandi à me proferantur, sed gratia
 honoris mei conseruandi, & vt existimationem,
 ac famam meam defendam, quam certè qui ne-
 gligit, crudelis est. c. nolo. xij. q. ij. Specul. in §. iā
 nunc videndum. col. ij. in tit. de aduocat. Bart. in
 l. quæ omnia. §. j. ff. de procura. Et quoniam licet
 iniuriato in prouocantem crimen detorquere
 quod obiicitur, aut aliter se defendere. l. liber-
 tus à patrono. ff. de in ius voc. l. si quis in graui.

*Iniuriato
 licet in in-
 iuriantem
 crimen de-
 torquere.*

§. vtrum. ff. ad Sillania. l. qui cum maior. §. si libertus. ff. de bonis libertorum. quod mirabiliter ampliat Fulg. in d. §. j. per illum textum. verum esse etiam in foro, seu loco iudicij, & in præsentia iudicis, vt ibidem ei qui me iniuriat, liceat impunè coram magistratu dicere, *tu mentiris*, quãuis (inquit) si hoc fieret hodie, magistratus ad iniuriam propriam reuocarent. Planè cum mihi conuitium aliquod obiecisti, & ego respondi, *tu mentiris*, licet ego lege permittente, id faciam, tu tamen replicare non potes, quòd imò ego mentior, quod si facias, teneris actione iniuriarum. Paul. Cast. & alij in l. si. per illum textũ. ff. quod quisque iur. Ias. in l. vt vim. col. si. ad si. ff. de iustitia & iure. Sed eò redeundum, vnde digressi sumus.

7 Infertur secundò, † oppositè contra testes *Testibus* productos, quòd hæretici sint, homicidæ, periurij, aut alio crimine irretiti, cum protestatione, *crimen op* se non animo iniuriandi, sed iuris sui defendendi gratia, dicere, teneri nihilominus actione *ponens an* iniuriarum, cum protestatio sit facta contraria. *seneatur* Ideòque non releuet, & verba ipsa iniuriosa *iniuriarũ.* contrariam voluntatem declarent. d. l. si quis extraneus. in prin. & c. sollicitudinem. de appella. Alexand. & Ias. in d. l. si. ff. quod quisque iur. nisi probarent crimen oppositum verum esse: quãdo quidem non probans, etiam quod excipiendo deduxit calumniari videtur. l. j. C. de aduocatis diuersorum iudiciorum. Tumque tollitur præsumptio protestationis, quòd animo iuris conseruandi crimen oppositum fuerit. So-

ci. in specie. consil. cxviiij. col. iij. vol. j. Hic tamen aduertendum, quia contraria opinio communis videtur, vt opponens crimina testibus, iniuriarum non teneatur, licet non probauerit, cum talia verba non animo iniuriandi, sed ad iuris sui defensionem opposuisse videatur, vt tenent Guillel. Bald. Angel. & Salyc. in d. l. fina. quòd ignoscendum sit ei qui prouocatus voluit se vlcisci. d. l. qui cum maior. §. si libertus. Mihi aliquando placuit dissidentes has sententias ita componere, vt si de crimine reus accusetur, quod ingerit sanguinis pœnam, non teneatur is, testibus productis crimina quantumuis graua opponens, iniuriarum: ei quippè ignoscendum est, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum voluerit. l. j. ff. de bonis eor. qui ante sententiam mortem sibi consciuerunt. Idem putarem si de fama & existimatione rei tractaretur, quando causam vitæ & famæ leges comparant. l. iusta. ff. de ma. vindicta. l. isti quidem. §. finali. ff. quod metus causa. Alioqui putarem opponentem teneri iniuriarum, ne protestationis facilitate iniuriis & calumniis via aperiat. Felynus in c. j. ad finem. de exceptio. qua de re in quarto Miscellaneorum libro speciale caput fecimus.

Protestans se nolle fideiubere: Infertur tertio, quòd si quis protestetur, se nolle fideiubere pro Titio, & si fideiubeat, se nolle per eam fideiusionem obligari: Si tamen apud creditorem deinde purè fideiusserit, sine dubio obligatur, non obstante protestatione, quæ sublata est per factum contrarium. Bar. in l. non

non solum. §. morte. ff. de no. oper. nūtia. Pano. in d. c. cū M. col. vij. Quod duobus modis tēperandū est. Primò, nisi protestatio creditori facta fuisset, & creditor cōsensisset. Speculat. in tit. de fideiuss. §. j. ver. quid si fideiussor. Bar. in d. §. morte. ex sentētia Accur. in . l. pacta nouissima. C. de pact. Idē etiā si iudici apud quem præstanda erat fideiussio, facta protestatio fuisset, vt in pulchro casu iudicatū refert Angel. in l. mora. col. ij. ff. de vsur. Secundò, nisi iustus metus respectu protestantis interueniret. vbi enim adest iusta causa protestandi, nempe metus, releuat protestatio, à qua per cōtrarium factū non videtur recessum. c. j. quod me. cau. c. Lotharius. xxxj. q. ij. Cast. Alex. & alij in l. qui aliena. §. Celsus. ff. de acqui. hær. Bal. in l. clari. C. de fideic. Quæ declaratio, quoniam ad omnes casus tractatus nostri pertinet, latius paulo à nobis mox discutietur.

8 Infertur quarto, † quòd si quispiā protestetur *Protestans* per ea quæ in posterum dicet, aut faciet, nō factū *se nolle cō-* rū animo contrahendi matrimonium cū Berta, *trahere* cum qua postea matrimoniū publicè contrahat, *matrimo-* videtur à protestatione recessisse, vnde valet ma *nium cum* trimoniū. *Berta.* Glos. sing. in c. tua nos. de sponsa. cum enim nuptiæ, non à solius protestantis voluntate, sed à mulieris quoque cōsensu pendeant. l. ij. ff. de rit. nupt. non valet ab altero facta, protestatio in præiudiciū alterius, nisi ille cōsentiatur. l. cum plures. §. locator horrei. ff. loca. c. Cumana. cum glo. & c. in Genesi. de electioni. Sicut nec propositum in mente retentum quicquam operatur. l. si repetendi. C. de condi. ob caus. Ex quo patet

hanc illationem declarandā, quando talis protestatio in absentia mulieris facta fuisset. nam si in præsentia eius, consensissetque ea, aut non contradixisset, in vim protestationis impediretur matrimonium subsequens, etiam publicè contractum. ostendit quippè protestatio consensum in contrahendis nuptiis defuisse, quo solo constat matrimonium. l. nuptias. ff. de re. iud. l. si ita fuerit. ff. de cond. & demonstr. c. cum solum. de spon. quare nihil agitur. l. obligationum substantia. §. si. ff. de act. & oblig. etiam in foro conscientia. Anto. But. in. c. per tuas. ad fi. de condi. appo. si. nisi carnalis copula sequeretur, quo casu ne salva protestatione inducamus peccatum, censetur ab omni protestatione recessum. Panor. & alij in d. c. tua nos. ij. col. arg. l. ij. C. quod me. cau. & ca. consultationi. de sponsa. ergo secus si præcederet copula, vt nouissimè probat Ias. in d. §. morte. col. vj. post Panor. & Canonistas in c. veniens. ij. de sponsa.

Solo consensu constat matrimonium.

9 Verum enimvero † quod dicimus in dependentibus à voluntate duorum, factam altero contradicente, aut ignorante protestationem nihil operari, interpretandum est, nisi iusta causa sub sit, clandestinè protestandi, puta probabilis metus, propter què nō audet quis parte præsente protestari, quo casu facta in absentia partis protestatio effectū habet. l. si. C. de his qui per met. iud. c. j. de his què vi metusve cau. c. si. de app. Tradunt Dy. Bal. An. Imo. Castrè. & Ias. in l. qui in aliena. §. si. per illū tex. ff. de acq. hē. explosa cōtraria Bar. opi. exempli causa. in subdito, qui nō audet contradi

Protestatio in absentia partis quando valeat.

tradidere propter metum iudicis, aut principis. in filia propter reuerentiam, & metum patris, & in vxore propter metum mariti. Bartol. in. l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de no. oper. nun. Panor. in. c. causam matrimonij. col. ij. de offic. dele. & in. c. tua nos. de sponsa. quæ omnia profequere, vt per doct. in locis alle.

Porro in depēdentibus à mera voluntate protestantis vt testamento, hæreditatis aditione, & similibus valet protestatio, quinimmo sequentem actum vitiat, vt ab eo tollatur, tantum abest. l. per seruum. §. j. ff. de vsu & habit. d. l. qui in aliena. §. celsus. ff. de acqui. hære. l. si mihi & tibi. §. fin. & l. si ita scriptū. in prin. ff. de le. j. l. si quis. in prin. cipio. ff. de le. iij. vnde alibi Bal. in depēdentibus inquit ab animo protestatio factum vincit, in. l. vt debitum. C. de hære. act. veluti si quis protestatur, quòd non intēdit aliquid dicere cōtra fidē. luuat enim hæc protestatio, cū id totum ex animo pendeat. c. hæc est fides. xxiiij. q. j. Cepol. caute. l. vj. l. as. in rub. C. de sum. tri. Tempera hæc doctrinam, vt procedat, quando sequens factū à solo protestante celebratur, secus si à protestate, & ab alio simul, hoc enim factum cōtrarium protestationem tolleret. Bar. in. d. §. morte. per c. sollicitudinē. de app. & c. j. quod met. cau. Et quoniam sicut propositum in mente retentum non nocet ei, cum quo contrahitur. l. si repetendi. allega. ita protestatio quam is cum quo postea cōtrahitur, ignorat eidē obesse non debet. l. pro hærede. §. Papinianus. ff. de acqui. hære. vt & in pulcherrimis casibus à nobis pauloante in iij. &. iij. illatio-

ne fuit ad speciem demonstratum.

10 Quoniam † autem de protestatione cōtraria facto iam satis multa diximus, videamus, quādo protestatio quādo dicatur facta breuiter, & egregiè Barto. explicat in. l. j. colum. iij. C. de lit. conte. protestatio inquit, tūc dicitur facta cōtraria, cū repugnantia esset circa idem: vt, si reus actoris libello negatiuè respondendo, protestatur, quòd non respōdet. l. vbi repugnantia. ff. de re iud. l. scripturæ. C. de fid. instru. Si verò contrarietur protestatio & factum circa diuersa, non dicitur propriè facta protestatio, contrariari, quandoquidem protestantis animus ab actu separari potest. l. at si quis. §. plerique. ff. de re li. d. l. qui in aliena. §. fin. veluti si reus respondeat libello, & protestetur se respondere, non animo contestandi litem, etenim potest intelligi facta responsio non litis contestandæ causa, sed animo instruendi iudicem tantum. Panor. in. c. j. colum. iij. de lit. contest.

11 Et hæc quidem † obtinent, cum protestationi actus contrarius est. sed si nō contrarius, sed tantū diuersus quā multipliciter intelligi posset, in confesso est, ambiguum hunc actum ex protestatione declarari. l. Nefennius. ff. de neg. gest. l. at si quis. §. pleriq;. ff. de relig. Accur. in. l. in concubinato. ff. de concub. Indeque primò infertur, ad id quod mox dixi, vt cum quis respondet libello, animo litem non contestandi, censeatur responsum, vt simpliciter iudex instruatur. Panor. & alij in. d. c. j. de lit. cōtest. & in. d. c. cū M. de conf. infertur secundo quòd licet eligens viam iudicij
meti

*protestatio
a facto di-
uersa non
contraria.*

meticulosus ad viam facti, qua alioqui vti poterat, redire non possit. l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. oper. nuncia. ideoq; eo ipso quòd quis vadit ad iudicium pro reuocatione precarij pēdente iudicio non possit aduersarium propria autoritate expellere, Bal. in l. ij. q. x. C. de serui. & aq. si tamen itum sit ad iudicem saluo iure, propria autoritate exequendi, quod ex pacto sibi competit, non censebitur illi renuntiasse. Alexan. consi. cxxx. col. iij. vol. iij. infertur tertiò, quòd si reus protestatur in iudicio se cōparere, & opponere citra consensum prorogadæ iurisdictionis, aut quod per actus, quos faciet non intendit cōsentire in iudicem, non censebitur prorogata iurisdictionis: vnde iudex eū tanquā contumacem, poterit condēnare, aut punire. Inno. in c. cumana. de elec. per c. ex parte. de ver. sig. Bal. in l. ij. per illum tex. C. vbi quis de curia. & ideo fatui sunt aduocati, qui ita protestantur, nisi adiiciant clausulā, *nisi quatenus de iure teneor*. Panor. in c. cum M. col. ix. de const. Ange. pulchrè in l. non videtur. ff. de ind. dicens ita obseruare communem consuetudinem mundi, & se semel ita practicasse contra magnū quendā aduocatū, qui valde fuit iratus, & turbatus, cū vidit Inn. qui appellabat eū fatuū. qua in re tamen ego semper cū Castr. in d. l. non videtur. opinatus sum, quòd nisi esset Inno. autoritas, intrepidè contrariū respondendum esset, cū intentio protestantis fuerit verisimiliter nō cōsentire in iudicē, si incompetēs esset, & in eum dūtaxat casum protestationē cōferre, nō autē in casum quo cōpetēs esset: vnde superfluū videtur

adiicere illa verba, nisi quatenus de iure teneor, licet propter auctoritatem Innoc. summopere cauere debeamus ab illa protestatione sic simpliciter facta. nam si non pronuntiaret iudex protestationem haberi pro contumace, & detegeretur postea incompetentens, cum non censeatur iurisdictio eius prorogata, maximi momenti esset protestatio: quia acta coram eo iudice facta nulla redderet. verum iam satis digressioni nostræ, satis protestationi facto contrariæ datum, superest, ut ad verborum legis expositionem redeamus.

12

Si non valet quod ago ut ago.

Videbitur acquisitus. Contra † si non valet, quod ago, ut ago, non valet, ut valere potest. l. j. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. l. non codicillum. C. de test. solutio. inquit utrobique Doctores, illud in personalibus: nos de realibus tractamus, in quibus quod non valet, ut agitur, ut valere potest, defenditur, ut hic, & l. via. in prin. ff. de serui. rustic. præd. Aliter Paulus. Castrenf. Si non valet quod ago, ut ago, inquit propter defectum formæ, nec quidem ut valere potest sustinetur. d. §. si quis ita. d. l. non codicillum. & l. j. §. eum qui. ff. de consti. pec. secus si propter defectum materiæ, ut hic. verum neutra dissolutio, mea sententia, satis elucidat huius brocardi, in omni iuris parte frequentati veritatem: quocirca re paulo altius repetita, pro regula tradendum censeo, quod efferi vulgo solet, si non valet quod agitur ut agitur, valet ut valere potest: siue in dependentibus à voluntate vnus. l. verbis civilibus. ff. de vulg. l. filius fami. §. ut quis hæredem. ff. de le. j. l. Scæuola. ff. ad Trebellia. c. quidam. vbi Panor. de conuer. coniu

coniugator. siue in dependentibus à voluntate duorum vt hic, & d. l. via. l. si vnus. §. si acceptilatio. ff. de pact. l. cum emptor. ff. de rescin. venditio. l. multum interest. & l. si diuortio. ff. de verb. oblig. l. Lucius. ij. ff. deposit. Siue etiam in materia prophana iurib. alle. siue in spirituali. c. vnic. §. idem quoque. de desponsat. impub. in. vj.

Huius regulæ ratio est expedita: quia vnusquisque præsumitur elegisse viam, qua reddatur utilis sua dispositio. l. iij. ff. de testa. milit. actusq; hominum ita semper interpretatur, vt sint in tuto, effectumque aliquem habeant, magis quam pereant. l. quoties. in stipulationibus. ff. de verbo. obliga. l. quoties. ff. de reb. dub. Quocirca regulam nostram tum maximè verã esse oportet, cum apparet disponentem voluisse ¶ actum valere, aliquo modo, vt scilicet melius poterat. l. j. ff. de iur. codicil. l. fin. C. de codicil. Idcircoq; commodissimum est, in omni dispositione adijcere clausulam, omni meliori modo, de cuius virtute plura non contemnenda scribunt Felyn, in. c. cum super. col. iij. de offic. deleg. & Philip: Dec. consi. xiiij. colum. ij. vol. j.

*Clausula
omni me-
liori mo-
do.*

Ab hac porrò regula nostra plures casus excipi scio à Doctoribus in locis communibus hanc materiam confusè nimis tradentibus. Ego duntaxat tres excipiendos censeo. Primus si partes nolent quoquomodo actum valere. l. obligatio- num substantia. §. fina. ff. de action. & obliga. l. an inutilis. in prin. ff. de acceptilatio. Idem si vellent actum effectum habere, sed modo tatum expreso, ad quem se astrinxerunt. l. j. §. cum qui. ff. de

consti. pecu. utrobique enim deficit consensus hic in omisso casu, illic in utroque, in eo igitur in quo consensum non est, nulla conuentio potest exoriri. d. §. fina. & l. j. §. adeo. ff. de pact. cum actus agentium non debeant contra eorum mentem operari. l. non omnis. ff. de reb. cred. tumque voluntas & potestas sibi mutuo aduersantur, cum quis vult quod non potest, & quod potest non vult. c. cum super. de offic. deleg. Quocirca

14 † locus est regulæ, quod potui, nolui, quod volui, adimplere nequii. l. multum. C. si quis alt. vel sib. l. si genero. C. de iur. dot. De partium autem voluntate euidenter apparet, cum lex ita præsumit. l. licet Imperator. ff. de lega. j. quãdoquidem, ut dici solet, præsumptio legis veritas est. l. si. §. si. ff. de probat. l. si vicinis. C. de nup. l. j. vbi dixi. C. de impub. & præsumptionem legis liquidissimam probationem dicat. Accur. in. l. si tutor. C. de administ. tutor.

15 Hinc † declaratur verè & nouè. l. non codicillum. C. de testa. in qua ideo dispositio vltima, que ut testamentum valere nequit, nec tanquam codicillus sustinetur: quoniam apertè constabat testantem testari voluisse, non item codicillos facere. Idque ex institutione, & exhæredatione, que non conueniunt codicillis, quibus nec dari, nec adimi potest hæreditas. l. Scauola. ff. Ad Trebelia. l. hæreditas. C. de pact. conuent. Quo casu igitur posset dispositio valere, ut testamentum, licet alio iure aut ad alium modum defenderetur, ut posset. l. iij. ff. de testat. milit. vbi testamentum communi iure factum, quod non nisi iure speciali su-

stine

Quod potui, nolui, &c.

Declarata l. non codicillum.

fineri potest, valet eo quo potest modo, quippè constabat testantem testari voluisse. Hac quoque ratione in. l. Scæuola alle. substitutio directæ codicillis facta, in vim fideicommissi defenditur: quia constabat disponentem tunc codicillari voluisse.

16 Huc † quoque pertinet, quod dicimus sententiam latam ex falsa causa, non posse ex causa vera, quæ suberat, & quæ ex actis colligebatur, sustineri. l. qui testamento. ff. de excusa. tuto. c. ex parte Astensis. vbi Panorm. & cæteri de concess. præben. Accur. Barto. & alij in l. si is ad quem. ff. de acqui. hæred. Alexand. & recentiores in. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obliga. Panor. in. c. inter ceteras. de rescript. Noluit enim iudex (vt manifestū fecit, causam exprimēdo ad quod non tenebatur. c. sicut. de re iud.) ex alia causa, quam ex expressa, valere sententiam.

*Sententia
lata ex
falsa cau-
sa, an ex
vera de-
fendatur.*

17 Huc item † spectat decisio Glosa. singu. in. c. ex literis, de officio delegati docentis, quod si ordinarius credens se delegatum, procedat auctoritate delegata, cōstetque non esse delegatum, non tenebit processus, tametsi potuerit vt ordinarius procedere. Idque inquit illic Panormi. ex defectu voluntatis dicto. c. ex parte Astensis. & dicto. c. cum super. Nec obstat quod ordinarius non possit à se abdicare iurisdictionem. l. legatus. ff. de offic. procons. fateor enim cæterum exercitium bene potest abdicare: quia potest non procedere. l. sed & si in seruum. §. finali. cum. l. sequenti & sequentibus. ff. de receptis arbitris. & ita in specie respondet Ioannes de Ligna. in tracta.

*Iudex pro-
cedens vt
delegatus.
cū sit ordi-
narius.*

Et de censura ecclesiastica, sequitur Felyn. in c. cum ex officij. col. x. vbi hanc doctrinam quadrupliciter limitat de præscript.

- 18 Hinc quoque confirmatur † quod dici solet. Si non valet transactio vt transactio, nec quidem vt pactum valebit obfistente volūtate, quæ non erat gratis remittere. l. si causa cognita. C. de transactio. l. iij. vbi Bald. C. de repud. hæred. Præterea comprobat exceptionem quod singulariter doctores tradiderunt, comparitionem factam à coniuncta persona, procuratorio nomine cum mandatum non haberet, nõ valere, licet sine mandato comparere potuisset. Bal. in. l. j. C. de procu. pulchre Roma. consi. ccccxlvi. Alter casus, † qui præcipuè venit excipiendus est, vbi actus peccaret in forma, atque ideo nullus esset. tunc enim non valeret eo modo quo posset. dict. l. j. §. si quis ita. ff. de verbo. obliga. & l. an inutilis. ff. de acceptilatio. Ratio est expedita, quia cum forma det esse rei. l. Julianus. §. sed si quis. ff. ad exhi. ea deficiente, actus non existit. c. cum super abbatia. de officio deleg. vnde non potest alio modo valere. cum super non ente dispositio non fundetur. l. Seizæ. ff. de tutor. & curato. non entisque nullæ sint qualitates, l. eius qui. ff. de rebus credit. & à quo remouetur subiectum, remouetur quoque prædicatum. l. si Mæuia. ff. de hæred. insti.

19
Forma de-
fectus vi-
tialis

Lex actui
resistens.
Certa de-
bet esse ele-
ctio.

Tertius casus, quando lex resistit actui qui geritur. l. si seruus legatus. §. si seruus alienus. ff. de lega. j. l. seruo. C. de testa. manumissis. c. quod in dubijs, de renuntiatione. Qua ratione, cum electio certa esse debeat, ex præcepto legis, incer-

ræque electioni lex resistat. c. ij. de electio. in vj.
 Sub ea forma facta *eligo, & postulo, prout melius de
 iure valere potest*, cum incertitudinem contineat,
 viribus caret. c. vnic. de postulat. prælat. cod. lib.
 Ex quo textu evidens fit, eo casu nihil prorsus
 operari † insertionem eius clausulæ, *Omni melio-
 ri modo*. Et hæc est ratio cur testamentum filij fa-
 milias cum consensu patris non valeat, in vim
 donationis causa mortis, licet in eo testamento,
 adiecta sit clausula codicillaris, & omni melio-
 ri modo. Specul. in tit. de instr. edit. §. cõpendio
 fẽ. col. j. sequitur Barthol. Soci. consil. cxij. &
 clxxij. licet enim filius familias possit patre con-
 sentiente donare causa mortis. l. filiusfa. §. fi. ff. de
 donatio. testari tamen & codicillari etiam de
 consensu patris lege prohibente nequit. l. tam is.
 §. j. ff. de donat. caus. mort. plenè Doctores in l.
 senium. C. qui testa. facere poss. factum autem
 contra legis prohibitionem, omnino corrui. l.
 non dubium. C. de legib. Et ita breuiter in hoc
 articulo dicendum censeo, licet alij profusissimo
 tractatu, & ad nauseam vsque producto, aliter
 dicant. Ioan. Corasius Valentia, xx. Feb. 1546.

L. SERVITVTES. IIII.

1	<i>Seruitutes habentes causam
continuum qua.</i>	6	<i>Species l.</i>
2	<i>Continua & Discontinua
seruitutes.</i>	7	<i>Quasi possessio seruit. quã
do incipiat.</i>
3	<i>Longoually noua declaratio.</i>	8	<i>Qualitas nõ est sine sub-
iecto.</i>
4	<i>Explicata l. foramen.</i>	9	<i>Vsucapio & præscriptio
quid.</i>
5	<i>Longoually opinio animad-
uersa.</i>	10	<i>Præscriptionis finitio im</i>

- probata.
 11 Præscriptio in quo differat ab exceptione.
 12 Præscriptio an directum dominium quærat.
 13 Martini opinio defensa.
 14 Directa servitus cur præscrip. non quærat.
 15 Exceptio cur detur præscribenti.
 16 Adiectio quid propriè
 17 Tempus statutum præscriptioni.
 18 Res mobiles triennio vsucapiuntur.
 19 Possessio certa & continua quæ.
 20 Possessio an sit in servitutibus.
 21 Servitutes quanto tempore vsucapiantur.
 22 Longouallij de vsucapione servitutum sententia explosa.
 23 Noua declaratio.
 24 Lex Scribonia.
 25 Servitus quando vsucapiatur.
 26 Tituli multiplex appellatio.
 27 Rubrica pro lege.
 28 Alciati sententia reiecta.
 29 Titulus in vsucapione quid.
 30 Titulus ad vsucapionem servitutis an necessarius.
 31 Noua opinio.
 32 Bonafides in præscriptione necessaria.
 33 Bonafides possessor quis dicatur.
 34 Bonafides quando præsumatur.
 35 Noua quædam opinio defensa.
 36 Notoriū allegari debet.
 37 Possessio ad vsucapionem necessaria.
 38 Actus iure familiaritatis non inducunt possessionem.
 39 Scientia quando in præscriptione necessaria.
 40 Exposita l. fi. C. de præscrip. long. temp.
 41 Libertatis præscriptio quomodo procedat.
 42 Et quid si fiat cõtra servitutem rusticam.
 43 Noua opinio.
 44 Bonafides an in præscriptione libertatis necessaria.
 45 Correctoria lex quando extendatur.
 46 Explanata l. j. C. de servit. & aq.

Seruitutes prædiorum rusticorum, etiam si corporibus accedunt, incorporales tamen sunt, & idcirco vsu non capiuntur. Vel ideo quia tales sunt seruitutes, vt non habeant certam, continuamque possessionem. Nemo enim tam perpetuo, tamque continenter ire potest, vt nullo momento, possessio eius interpellari videatur. Idem & in seruitutibus prædiorum vrbanoꝝ obseruatur.

Seruitutes. Vt pateat aditus facilior ad obscurum tractatum legis nostræ, præcognoscendū est imprimis † seruitutes quasdam continuam, quas-

dam quasi continuam, quasdam verò discontinuam causam habere. Causam continuam illæ seruitutes habere dicuntur ex Bar. & aliorum sententia, in l. foramen. ff. de seruit. vrb. prædio. ad quarum vsum, hominis factum nullatenus necessarium est, vt seruitus *Aqua ductus*, aqua enim perennis, quæ sola ducitur continuò, & sine aliquo hominis facto fluit. l. j. §. loquitur. ff. de aq. quotid. & æsti. Aut seruitus *Tigni immittendi*. stat enim & requiescit perpetuò tignum semel immissum, nec aliud factum ad eius seruitutis vsus desideratur. l. seruitutes. in princ. ff. de seruit. vrb. prædio. Quasi continuam verò causam, seruitus habere dicitur, ad cuius vsus interpellatum sola naturæ operatio sine hominis facto sufficit, qualis est *stillicidij immittendi* seruitus, quæ

*Seruitutes
continua
& discontinua
qua.
Continua
seruitus.*

*Quasi
continua.*

Disconti-
nua.

causam cōtinuā non habet. cū enim nō semper pluatur, cōtinuo stillicidiū casitare nequit. At quia aptū est semper fluere, cūmq; fluit, nō hominis artificio, sed operāte natura fluit, causam quasi cōtinuā dicitur habere. l. foramen. ff. de seruit. vrb. prædio. Illa verò discōtinuam causam habet, ad cuius vsum factū hominis necessariū est, vt *Itineris, Via, Actus*, & aliæ id genus seruitutes, in quibus cū nō possit factū hominis cōtinuū cōsiderari, quādoquidē nequit homo tā perpetuo, tamq; cōtinēter ire, aut agere iumentū, vel vehiculum vt nō aliquo momēto quiescat, atque ita opera eius interpelletur (vt hac l. seruitutes) huiusmodi causam discōtinuā habere dicūtur. Quæ omnia breuius Bal. attingens in l. si aquam. col. ij. C. de seruit. & aq. Illæ seruitutes (inquit) ex quibus factō naturæ percipitur cōmodū, dicūtur habere causam cōtinuā, vel quasi. illæ verò ex quibus nō nisi factō hominis, & quatenus vtitur homo, cōmodū percipi potest, discōtinuam causam habere dicūtur. Differentiæ rationem annectēs, quia natura semper est, aut esse potest in actu, homo non item, vt hic, & d. l. foramen.

- 2 Et si opponas † cum Bar. in d. l. foramen. videri quancunque seruitutem discontinuam esse: cum omnis seruitus factum hominis desideret, vt euidens sit in seruitute *Aquæ ductus, Tigni immittendi, Altius non tollendi*, & aliis quas continuas dicunt. quæ sola natura non constituuntur, sed hominis factō interueniente, veluti in *Aquæ ductu*, vt fiant canales, & fistulæ, per quas ducatur. Respondetur: quod dicimus factu

ctū hominis requiri ad vsum seruitutis referri,
 nō ad ipsum primū actū cōstituēdi, ad quē fateor
 omni tempore hominis factum necessarium.

3 Hæc est de † cōtinuis & discotinuis seruituti-
 bus Interpretum declaratio, per manus ab omni
 æquo tradita, quam tamen ex legalis disciplinæ
 fonte collectam non fuisse, eleganter ostendit
 Ioan. Longoual. Parisiensis, vir doctissimus,
 in l. imperium. de vsucapione. iurisdictionis. in
 iij. parte agens. ff. de iurisd. omn. iud. qui dicit
 se non videre vnde doctores huiusce partiti-
 onis basim euocarint: vt aliquas prædiorum ser-
 uitudes continuas, alias verò discontinuas com-
 minisci debeant, quin potius constanter asseue-
 rat, iureconsultorum legibus probari, perspi-
 cuè omnes prædiorum seruitutes ex æquo con-

4 tinuas esse simulque discontinuas: † licet vario *Declarata*
 earum respectu & effectū. Idque tradī apertè di- *l. foramē.*
 cit in hac l. nostra. & in d. l. foramen. peruersè à
 Doctoribus pro inuentitia sua partitione cita-
 tas, & intellectas. Id autem sic crassius explicat.
 Tradit hic Iul. Paul. omnes omnino seruitutes
 tam prædiorum rusticorum quàm vrbano-
 rum esse naturæ, vt non habeant certam, conti-
 nuāq; possessionē. quādoquidem illis nemo tam
 continenter vti potest, quin interpelleretur, id
 est interrumpatur aliquo momento sua posses-
 sio, vel factō naturæ impedimentum vsui ser-
 uitudinis adferentis, vel factō tertij pariter vsum
 impediens: vel opera & voluntate nostra,
 quod nolimus omnibus momentis vti: quia for-
 te non expediat. atque ita quoniam in possessio-

ne & usu ipsarum seruitutum, quæ prædiis debentur, cessatio frequens, & intermissio occurrit, omnes (interpretum verbo) discontinuæ quod ad possessionem vsumque attinet, dicuntur. quantum verò ad causam, hoc est conditionem, & naturam earum spectat, omnes prædiorum seruitutes, continuam & perpetuam causam habere debent. d. l. foramen, hoc est eius esse naturæ, vt dominus prædij dominantis omnibus horis & momentis, & sic perpetuò illis vti possit. Cuius rei adfert tria exempla Iuriscons. illic primum, de foramine in imo pariete conclauis, vel triclinij proluèdi pauimèti causa: quod si multo tempore habuerim vt emūdato pauimèto collectā immūdicie inde in areā tuā extrudam, & eiciā, id neq; *fluminum* esse seruitutē, nec ideo me aliā quæsiisse: cūm omnis seruitus perpetuā & cōtinuā causā habere debeat: hoc est talis esse vt ea assiduè, iugiter, & omni momento vti possimus; & fieri non possit vt continuò proluatur pauimentum, quod non omnibus momentis in eo emergat immundicies, aut enascatur. Quod ita verum interpretatur illic Iul. Paul. si in eum locum pauimenti nihil ex cælo aquæ veniat. aqua nanque pluuia, licet assiduè ex cælo non cadat: quia tamen cūm casitat, non hominis artificio, sed naturaliter cadit, perpetuam causam habere existimatur. Alterum exemplum profert Iuriscons. de *Aqua ductu ex lacu, & ex stagno*. cūm enim lacus, & stagna, nonnunquam exarescant. l. lacus. ff. de acquirendo rerum dominio. l. v. nic

nic. §. stagnum. ff. vt in flumine publico: fieri non potest, vt aqua die noctuque & omni tempore sine intermissione ducatur: ideoque ex illis prædij seruitus non consistit. Quòd si lacus ex natura sui perpetuam aquam haberent, (vt quosdam habere certum est. d. l. vnica. §. lacus. ff. vt in flumine publico. l. j. §. caput aquæ. ff. de aqua quotidiana & æstiuæ) ex eis vtrique *Aquæ ductus*, *Nauigij*, *Piscandi*, aut alia quæuis seruitus rectè constitueretur. l. Via. §. si lacus. ff. de seruit. rusti. Hinc igitur superest: Omnes ex æquo prædiorum seruitutes (inquit & acutè Longoual.) licet interpolatæ sint, & vt cum Doctoribus loquamur, discontinuæ respectu vsus, vt hac l. in sua tamen natura perpetuam & continuam causam habere. hoc est eius esse conditionis, vt eis diu, noctuque, mane, & vesperi, omnibusque horis, & momentis vti liceat. d. l. foramen. Quæ ratione, subiicit, à lege constitutum aquam, aliam duci non posse, quàm quæ perennis est. l. prima. §. loquitur. ff. de aqua quotidiana & æstiuæ. vt demonstraret seruitutem aquæ ductus, vt & alias omnes perpetuam causam habere debere: quod non aliter contingere potest, quàm si aqua, quæ ducitur, perenniter fluat. Eademque ratione traditum refert, *Aquæ ductus* seruitutem ex cisterna concedi non posse, quandoquidem cisterna nec viuam habet, nec perpetuam aquam, sed imbribus duntaxat concipiatur. l. vnica. §. primo. ff. de font.

Hæc omnia disertè quidem & accutè Ioann.

Longouall. emergere docet ex noua illa intelligentia d. l. foramen. confundi que traditionem scriptorum, qui putauerunt, seruitutes alias continuas, alias discontinuas esse. Etenim, inquit, licet prædiorum seruitutes omnes eiusmodi sint, ut eorum usus non continuus sit, sed interpellatus, hac latque ideo partium conuentione temporibus secerni possit. l. via. §. usus. hoc titu. ipsæ tamen seruitutes, ad vnum omnes causam, conditionem, & naturam continuam, perpetuamque habere debent: aliæ seruitutes non sunt prædiorum. d. l. foramen.

- 5 Hausit autem totam hanc declarationem Ioan. Longo. ex fonte Dy. & antiquorum in d. l. cum usufructus. vbi Bar. pungit. ff. de usufr. leg. Idem Bar. in l. Caius. ff. de ann. legat. & ante hos omnes Accur. in l. seruitutes. iij. in prin. hoc ti. hanc sententiam subodoratus est & in l. sed an via. ff. de pignori. clarissimè que exprimit Alber. in d. l. cum usufructus. seruitus via. (inquit) sui natura continua est, & intermissionem non habet, sicut nec cæteræ seruitutes: licet usus seruitutis non sit continuus. Cæterum parcius locuti sunt & moderatius veteres hi iuris interpretes, quàm Longouall. ipse, qui certè plus æquo liber fuit, & audax in hac seruitutum expositione. Licet enim verum sit, quod docet iuriscons. omnes prædiorum seruitutes perpetuam causam habere. d. l. foramen. Quod tamè addit Longoual. nullius seruitutis usum continuum esse, longe est à verò, ut ex omnibus seruitutibus vrbanis præmonstratur facile: que omnes certam continuamque possessionem habent

Longoual.
interpre-
tatio reie-
cta.

l. seruitutes. in princ. ff. de seruitu. vrb. prædi. vbi
 lul. Paul. clarum huiusce rei exemplum propo-
 nit in seruitute scilicet *Tigni immittendi*. si enim
 immisum tignum ex ædibus meis in tuas ha-
 buero, hoc & immisum habeam, per causam
 tigni continuo possideo, idemque & si me ma-
 num in tuum habuero immisum: Sic & in
Alius non tollendi, Projiciendi, Officiendi luminibus,
Oneris ferendi, aliisque seruitutibus vrbano-
 rum prædiorum per facile est, vel mediocriter docto.
 intelligere. quo fit vt text. l. nostræ in illis verbis,
Vel ideo quia tales sunt vt non habeant certam, conti-
nuamque possessionem, nihilo Longoual. iuuet: quã-
 do quidem agit ibi legislator de seruitutibus ru-
 sticis, vt indicat principiũ legis. nec obstat quòd
 in fin. adiiciantur hæc verba, *Idem & in seruituti-*
bus vrbano- rum prædiorum obseruatur. Nam hoc non
 ad ea quæ obiter subnectit Iurisconsul. sed ad
 principalem l. traditionem referendum est, cum
 videlicet traditum est à Paulo prædiorum rusti-
 corum seruitutes non vsucapi. Quæ omnia in
 expositione literæ vt loco magis idoneo, diffu-
 sius docebo.

Docet † autem (vt tandem l. speciem propo- *Explicata-*
 namus) hic lul. Paul. seruitutes rusticas non pos- *tus sensus*
 se vsucapi. Idque duplici ratione. Prima, quia li- *l. nostræ.*
 cet corporibus accedant, incorporales tamen
 sunt. l. j. §. fina. de rer. diuisi. ff. constat autem in-
 corporalium rerum non esse vsucapionem. l. ser-
 uus. §. incorporales. ff. de acquir. rerum domi-
 cum non possideantur. l. si ædes. in fin. ff. de serui-
 vrb. prædi. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio.

Altera ratio, quam vt probabiliorem, & magis concludentem, recipere videtur: quoniam eius naturæ sunt prædiorum rusticorum seruitutes, vt certam, continuamque possessionem non habeant. Atqui in confesso est vsucapionem, nisi continua sit possessio, non procedere. l. moræ. C. de rei vendi. l. naturaliter. ff. de vsucapio. & ita elucidanda est huius l. duplex ratio. Adicit autem Paul. in si. idem in vrbanis seruitutibus obseruari, vt scilicet non vsucapiantur.

*seruitutes
quomodo
vsucapi-
antur.*

Dubitandi ratio desumi potest ex l. si quis diuturno. ff. si serui. vend. & l. ij. C. de seruitut. & aqu. quibus legibus traditum est, rerum seruitutes, nempe *aquæductum* vsucapi posse & similes. Ampliusq; titulum in earum præscriptione minime necessarium. Dissolutio communis est, vt seruitutes causam discontinuam habentes, veluti *Itineris, Actus, via,* & aliæ id genus non vsucapiantur vt hic: nisi tempore quod hominum memoriam excedat. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aq. quotid. & æsti. Quæ vero causam cõtinuam habent vt *aquæductus*: quia potenti quasi possessione adiuuantur, decem, vel viginti annorum spatio præscribantur. d. l. si quis diuturno. & l. ij. quo loco † Accur. docet à tempore inceptæ quasi possessionis, incipere cursum præscriptionis, aliique sequuntur. hoc autem contingit in negatiuis seruitutibus seu negatiuè conceptis, veluti, *Altius non tollendi, Ne luminibus officiat, stillicidium non auertendi,* & similibus, ab eo tempore quo aduersarius contra quem præscribitur, vti libertate prohibitus est, sicuti si volo quærere

feruitutem, *Ne alius tollere possis edificium*, necessum
 est, me expectare tempus, quo ædificare voles.
 tunc enim si te prohibuero, & tu prohibitioni
 mee acquiescens non vltra procedas, quæsi qua-
 si possessionem feruitutis. l. si is qui pro empto-
 re. §. si seruus. ff. de vsucapio. In feruitutibus ve-
 rò affirmatiuis, siquidem tales sint, vt nisi ratio-
 ne iuris debiti exerceri nequeant: veluti *Tigni im-*
mittendi, Auertendi, stillicidium, præscriptio ab eo
 tempore currere incipit, quo ad actum proces-
 sum est, veluti (gratia exempli) ad tigni immis-
 sionem. eo enim ipso quo tignum immitto, ani-
 mum præscribendi præmonstro, atque ideo per
 illum solum actum inducitur quasi possessio. l.
 prima. §. primo, & §. quod autem. ff. de aqua quo-
 tidiana & æstiuæ. quòd si feruitutes affirmatiuæ
 meræ facultatis sint, & iure familiaritatis exer-
 centur vt *Itineris*. Ire siquidem per fundum
 tuum possum, licet ius aliquod non habeam,
 quia tu (finge) mihi amicissimus, hoc mihi in-
 dulges & permittis. l. per agrum. C. de feruituti-
 bus & aqu. §. plane. de rerum diuisione in institu-
 tionibus. non à solo actu ex quo non potest de-
 prehendi animus euntis incipit currere, sed opus
 est vt ierit. xxx. diebus. aut vt alij opinatur. xxx.
 vicibus. l. prima. §. hoc interdicto. ff. de itinere
 act. priuæ. Ad quæ illud non ignorandum, pa-
 tientiam coloni, vel inquilini, domino non præ-
 iudicare. l. finali. C. de acquirenda possessi. veluti
 si ego, qui conductam hic Valentia domum te-
 nco, diu vicinum paterer per ædes conductitias
 ire,

ire, agere, aut alius ædes suas ædificare, cum alius non tollendi seruitutem ædium domino deberet.

Rusticorum prædiorum. Quoniam credendum non est. Iul. Paul. sincerissimum scriptorem aliquid in scribendo otiosè addidisse. l. si quãdo. in prin. ff. de lega. j. admonemur his verbis (*rusticorum prædiorum*) olim rusticarum duntaxat seruitutum, nõ etiam vrbanaarum inhibitam vsuscaptionem. cur autem in fine dixerit, *idem in seruitutibus vrbanaarum prædiorum*, illic dicam.

*Seruitutes
qualitates
dicuntur.*

Corporibus accedunt. Accedunt † corporibus, videlicet prædiorum, seruitutes: cum sine prædijs non consistant. l. j. ff. commu. prædio. meritò qualitates dicuntur. l. quid aliud. ff. de verbo. signifi. quando quidem qualitas sine subiecto (si non in abstracto consideretur,) esse non possit. l. ij. ff. de vsufruct. l. eius qui. ff. de reb. cred.

Incorporales tamen sunt. Quia tangi non possunt. l. j. §. fi. ff. de rer. diuisio. nec ad rem pertinet, quòd corporeis rebus accedant: possunt namque res incorporales accessiones esse corporum. §. j. de reb. corp. in insti. Et quod dicitur accedens, seu adhærens, assumere sibi naturam subiecti. l. quæ religiosis. ff. de rei vend. in extrinseca natura accipiendum est, non enim induit adhærens intrinsecam rei, cui accedit, naturam.

Vsu non capiuntur. Olim (inquit † Bar,) vsuscaptionis nomē ad vsuscaptionē, & præscriptionē commune erat. l. iij. &. l. eũ qui ædes. ff. de vsuc. per Iustinianũ tamē postea mobilibus rebus vsuscaptio: immobilibus verò præscriptio attributa fuit. l.

vnic.

*Vsuscaptio
& præ-
scriptio.*

vnica. C. de vsucap. trāsfor. & ita in legibus Digestorū Doctores Barto. sequuti, vsuscaptionem & præscriptionem in significatione cōfundunt: cum ingens sit inter ea discrimen: in Iustinianeis tamen constitutionibus, differentiam constituant: vsuscaptionem ad res mobiles, præscriptionem ad immobiles trahentes: cum tamen vsuscaptionis genuina significatio, ad acquisitionem immobilium, nedum mobilium rerum, rectissime referatur. Quod non tantum diffinitio probat. dicta l. iij. Pandectarumque leges confirmant. dicta l. eum qui ædes. l. furtum. l. quare. & l. unquā. ff. de vsucap. sed & sanctio Iustiniana. Et ideo (inquit Iustinia. §. primo de vsucap. in insti.) *constitutionem super hoc promulgauimus, quantum est, ut res quidem mobiles per triennium, immobiles vero per longi temporis possessionem, id est inter presentes decennio, inter absentes. xx. annis vsucapantur.* Quod autem garrit & comminiscitur illic Accur. de propria, & impropria significatione, ut verbum, vsucapantur, pro mobilibus propriè, pro immobilibus impropriè stet, vanum est, anile, & ridiculum. Porro † præscriptionem immobilium rerum Accursiani censes, ita tandem finierunt, ut sit ius quoddam, ex tempore congruens, autoritate legum vim capiens, pœnam negligentibus inferens, finem litibus imponens. Panor. & ceteri in rub. de præscrip. quam diffinitionem argumentis complusculis quandoque improbauit, sed illo vel maxime, quod aduersus ignorantem procedat præscriptio. l. finali in fin. C. de præscrip. long. tempo. & in ignorantem non cadat

*vsuscaptio
an sit verū
duntaxat
mobiliū.*

Præscriptio quid.

dat negligentia. c. quia diuersitatem, de concess. præbend.

Præscriptio pro exceptione. Sciendum igitur præscriptionem in iure nostro pro exceptione frequentissimè accipi. l. qui agnitis. & l. penul. ff. de excep. l. ij. C. de prec. imp. offerèd. l. penul. & fi. C. de excep. Adeo vt pleriq; & ij quidem docti viri idem prorsus esse præscriptionem quod & exceptionem censuerint, cum in rubr. ff. & C. de except. dicatur de exceptionibus, seu præscriptionibus. Alciatus verò † in lib.

Exceptio in quo differat à præscriptione. de quinque pedum præscrip. exceptionem generale nomen esse dicit, cuiuscunque defentionis actioni quoquomodo obiectæ. Præscriptionem autem quæ non rectæ intentioni aduersatur, sed eam duntaxat restringit, vt in casu de quo agitur non obtineat, quinimo procedat, etiam si intentio vera sit, vt moratoria præscriptio. l. ij. C. de precip. impe. offe. præscriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur. l. ita demum. C. de procurat. & cætera id genus. quo casu ideo non aliter de intentionis veritate querendum est, sed statim de exceptione cognoscendum. Proinde præscriptio dicta est, quod antequam actor probasset ea obiecta deduceretur in controuersiam. Hincq; exceptio ex vfuscatione proueniens præscriptio appellata. l. emptor. C. de præscript. long. temp. quoniam domino actione rei vendicationis vteni, initio præscribitur à reo, qui si tempore lege diffinito se possedisse probat, mox absoluitur.

Potest quoq; dici præscriptiones appellatas, quia eisdem verborum acupis, solennibus, & formis

formulis, quibus actiones olim, concipiebantur, & impetrabantur à prætore. l. ij. §. deinde ex his ubi dixi. ff. de origin. iur. prætoris autem fuisse olim dare actiones, & iudicia, satis constat. l. j. ff. de iurisdictione omnium iudicum. Et nos alibi tradidimus, libro tertio Miscellaneorum, capit. xvij.

Vfuscapio autem inde dicta est, quòd per vsum hoc est possessionem certi temporis, qui vsum est capiat, auferat & in suum omnino vsum conuertat. Quam Modestinus ita finiuit. *Vfuscapio est adiectio dominij, per continuationem possessionis temporis lege definiti.* l. ij. ff. de vscap. Docet autem ¶ ijs verbis imprimis Iurifcon. vscapione adijci dominium, quod de vtili non etiam de directo Doct. communiter accipi volunt. quatenus finitionem ad præscriptionem x. vel. xx. annorum referimus, licet per mobilium rerum vscapionem, directum etiam dominium acquiri exploratum habeant Accur. & alij in dicta. l. tertia. in. l. traditionibus. C. de pactis. in authentica nisi tricennale. C. de bo. mater. & in. §. primo. de vscapio. in institutionibus. Differentiæ ratio esse potest, quòd res mobiles, (quarum vilis & abiecta est possessio. l. peregrè. in principio & l. si rem mobilem. ff. de acquirenda possessione) vt facilius multò quàm immobiles consumuntur. l. lex quæ tutores. C. de administratione tutorum. facilius quoque & firmiter acquiruntur. lege tertia. §. Nerua filius. ff. de acqu. posses. Et quoniam vscapio rerum mobilium favorabilis est, præscriptio verò immobiliū odiosa. l. si. C. de annal. excep. c. placuit

Vfuscapio quid.

Præscriptione an directum dominium queratur.

§. potest. xvj. questione tertia. Quodque hac præscriptione non quæratum directum dominium, ex eo potissimum docent, quod per eam sola acquiratur utilis actio. l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. & sola utilis seruitus. l. j. §. fina. ff. de aqua pluvia arcend. Et quia præscriptio exceptionem parat. l. si quis emptionis. C. de præscrip. xxx. anno. quare cum exceptio supponat actionem. l. secunda. ff. de exceptionib. dicendum aduersario actionem competere, atque ita dominium. l. in rem. ff. de rei vendi. Denique quoniam dominium quod iuris gentium est. l. ex hoc iure. ff. de iustitia. & iur. per præscriptionem civili lege inductam. l. prima. ff. de vsucap. in totum tolli non potest, quando quidem ea quæ iuris gentium, aut naturalis sunt, per ius civile alterari duntaxat non item omnino tolli, aut commutari possunt. l. secunda. §. fina. ff. de usufruct. ear. rer. §. sed naturalia. de iur. nat. in instit. c. à nobis. de deci. Certis tamen casibus fatentur Doctores, præscriptione longi temporis directum quæri dominium. Nouem aggregat Felynus in rubrica de præscriptionibus.

13

*Martini o
pin. defen
sa.*

Martinus verò † antiquus interpres absolute docuit rerum quoque immobilium præscriptione directum dominium acquiri. referente vbiq; Accursio, Martinumque sequuti sunt Petrus, Cynus. Fab. & Citramontani nostri communiter, quorum sententia probabilior semper mihi visa est, cum vsuscaptionis genuina significatio vt ante differui, non tantum ad mobilem, sed & ad immobilium rerum acquisitionem referatur.

& di

& dicat Modesti. *Usucapione acquiri, adijcique dominium.* d. l. iij. dicatque Imp. *Usucapionibus quæri dominia.* l. traditionibus. C. de pact. & apertius Caius, *longa possessione dominium nobis acquiri.* l. acquiritur. §. non solum. ff. de acquiren. rerum domi. Dominij autem verbo directum intelligamus. l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ag. vectig. facta semper vocabuli in potētius significatum interpretatione. l. quæritur. ff. de stat. homi. l. domum. ff. de contrah. emp. Huc pertinet quod in iure nostro is qui quoquo tempore vſucepit, simpliciter dominus appellatur. l. si finita. §. Iulianus. ff. damn. infect. aut. nisi tricennale. C. de bo. mater. ergo propriè & directo dominus. d. §. qui in perpetuū. Præterea id euidentissimè docet Imp. §. j. de vſufca. in insti. dum posteaquā principio egit de rerū mobiliū & immobiliū vſufcapione, adijcit, *his modis dominia rerum iusta causa precedente acquiri.* quo loco dominij verbum (quod necessariò vel ex interpretum sententia, propter vſufcapionem rerum mobilium de directo accipiendum est) quatenus ad vſufcapionem immobilium (quam præscriptionem vocant) refertur: de directo quoq; intelligi debet, vt æqua vtriusque determinabilis fiat determinatio. l. iam hoc iure. ff. de vulg. præscriptione. Item directum acquiri dominium ostendit apertè Imp. in l. fin. ad finē. C. de edic. di. Adri. tol. & in l. omnes. in fin. C. de præscript. xxx. anno. dum vbiq; tradit possessorem longi temporis plenissimè super dominio securum. nam si vtile duntaxat quæreretur, non diceretur vsquequaq; tutus. l.

foeminae. §. illud. C. de secund. nupt. Denique nullam video probabilem differentiae rationem, inter vsuscaptionem & praescriptionem, quin potius eandem utroque casu: quocirca nihil diversum statuendum. l. illud. ff. ad l. Aquil. Concludendum igitur sicut vsuscaptione mobilium, ita praescriptione immobilium directum dominium acquiri, dum extrema sint habilia, quia interueniant titulus, & bona fides. d. l. si quis emtionis. in prin. C. de praescript. xxx. anno. & d. §. j. de vsuscapio. in instit. Item quod possessio non interruptio sed continuatio fuerit. l. naturaliter. ff. de vsusc. Glos. in c. volumus. xvj. q. iiii. vbi enim duo extrema sunt habilia, transfertur ipso iure directum dominium. l. Pomponius. ff. famil. ercisc. l. si filius familias. C. illo tit.

14
enuclea-
rus §. Iu-
lianus.

Nec me † mouerint l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. & d. l. j. §. fin. ff. de aqua plu. ar. cen. quae in proposito perperam producuntur. cum non de utili dominio, sed de utili seruitute, aut utili actione verba faciant, quae inter se longè lateque differre nemo nescit. Ex separatis autem non nisi per absurdè infertur. l. Papin. exuli. ff. de mino. Non igitur interri rectè potest, ex praescriptione directa seruitus minimè quaeritur, ergo nec directum dominium: cum & differentiae ratio sit expedita. In corporalium quippe rerum praescriptione cadit vera, & propria possessio. Non item in praescriptione seruitutum, aut aliorum iurium, quae propriè non possidentur. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquir. rer. do. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuscapio. Et
 quo

quoniam sola bonafides, sine titulo sufficit ad
 quærendam seruitutem. d. §. fin. & l. si quis diu-
 turno. ff. si ser. vend. cum tamen in rerum corpo-
 raliū tam mobiliū, quàm immobiliū præ-
 scriptione desideretur vtrumque. §. j. de vsuſca.
 in instit. Quod autem pertinet ad d. §. Iulianus.
 dici potest, cum subtiliter appensum potius cō-
 trarium probare. Nituntur etenim aduersarij
 illis verbis, *Post longi temporis præscriptionem, etiam
 nihil actionem habere debere.* quæ potius indicant
 directam actionē competere, propter dictionem
etiam sui natura implicatiuam. l. sed si plures. §.
 fin. ff. de vulg. Bartol. in l. non solum. ff. solut. ma-
 trimo. Omitto interim plerosque in ea fuisse sen-
 tentia, vt crederent actionem de qua in d. §. Iu-
 lianus. ex iureiurando, non item ex præscriptio-
 ne nasci. Non item quicquam nos mouerit. l.
 si quis emptionis. quæ diligenter considerata,
 sententiæ nostræ iuffragatur. cum principio
 dicat, actionem rei vendicationis, competere
 ei qui præscripsit. quam directam interpreta-
 bor. raptō vocabulo in potentius significatum.
 l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectiga. Cum
 t̄ autem Imper. in d. l. si quis emptionis. exce-
 ptionem præscribēti dari docet, rectissimè qui-
 dem, quando constituerit dari actionem. At-
 qui eidem exceptionem competere multoma-
 gis quis dixerit, cui concedit lex actionem. l. j.
 §. his autem. ff. de superficie. l. inuitus. §. j. ff. de re-
 gul. iur. & in terminis præscriptionis. c. illud. de
 præscript. & c. placuit. §. potest. xvj. q. iij. Quam-
 quam & illud non incommode addi potest. d.

*Dissoluta
 l. si quis
 emptionis.*

*Exceptio
 facti &
 intentio-
 nis non est
 propriè ex-
 ceptio.*

l. si quis emptionis. loqui de exceptione intentionis & facti. de qua per Accur. in l. qui se debere. ff. de cond. caus. dat. quàm propriè exceptionem non esse docet Glos. in c. j. de lit. contest. in vj. & Speculat. in titu. de except. §. j. Vltimum verò argumentum magis ineptum, & ridiculum, quàm concludens videtur. Si enim præscriptione non quæreretur, ideo directum, quod præscriptio lege civili inducta dominium quod est iurifgentium, tollere nequeat: sequeretur nec quidem rerum mobilium vsuscipatione directum acquiri, quod nemo dixerit. Tenendum igitur, quod diximus, aut si mauis sequi quod Alciat. nouissime scriptum reliquit in d. l. traditionibus. cui nec improbabiliter visum est, Doctores re ipsa conuenire, licet verbis dissentiant. Constat enim, dominium quod longi temporis præscriptione quæritur, ex vero, & naturali domini consensu non acquiri, præmōstrante id Modestino in d. l. iij. ff. de vsuscapio. cum vsuscapsulationem † esse dicit adiectionem dominij. *Adiectio* namque genuina significatione ad eam acquisitionem refertur, quæ sola legis nititur autoritate. l. fina. ff. de distrac. pig. vnde *Adiectio bonorum* dicitur, vbi non est propriè hæreditas, sed sola principis autoritate, quis pro hærede habetur. §. j. & in rub. de eo cui liber. caus. bo. aduc. Et *adiectio pignorum in causam iudicati captorum*, cum domini consensu, non expectato iudicis præcepto, venduntur. l. à diuo pio. §. si pignora. ff. de re iudi. Igitur (inquit) dicendum apud eum contra quem vsucapitum

*Alciati
considera-
tio.*

16
*Adiectio
quid.*

ptum est, naturale dominium esse, tametsi & illud fateri cogamur, apud eum quoque qui vsu-
cepit verum dominium esse. In his quippè quæ
iuris sunt, legis autoritas est pro veritate. Bart.
in l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. ad l. lul. de adulter.
verum quia dominium illud ex consensu actû-
que naturali translatum non est, nec omnino à
priori domino respectu extranei possessoris ab-
scissit, lex vtilem actionem ex eo dari dixit. Bar.
in l. j. §. cum prædium. ff. de pignorib. & in l. fin.
ff. rem rat. hab. Nec cuiquam absurdum videri
debet, si eiusdem rei dominium naturali ratione
in vno esse dicamus. In alio verò legis autoritate
in bello. §. si quis seruum. ff. de capt. l. in rebus.
C. de iur. dot. l. j. C. commu. de lega. Sed iam tem-
pestiuū est vt ad vsuscapiōis finitionem redea-
mus, in qua adduntur à Modestino hæc ver-
ba, *per continuationem possessionis*: nimirum signifi-
cans possessionem, ac illam quidem continuam, *Possessio
continua.*
primum omnium in vsuscapiōe desiderari,
clamante Ruffino Iuriconsulto, vsuscapiōem
sine possessione, non posse contingere. l. sine
possessione. ff. de vsuscapio. Sed nec posses-
sionem quancunque sufficere dicemus. Iu-
stam enim & legitimam esse oportet, acce-
ptis cum effectu diffinitionis verbis. Iusta au-
tem possessio dici non potest, vt vsucapiendi
conditionem suppeditet, nisi cum titulo & bo-
na fide habita, continuatâque sit, de quibus sin-
gulatim paulo infra dicam. Adiecit postremò
Iuriconsul. in † vsuscapiōis finitione hæc ver-
ba (*temporis lege diffiniti*) vt ostenderet, non sta-
*Tēpus sta-
tutum ad
prescri-
ptionem.*

tim cum quis aliene rei possessionem etiam cum bonafide, & sine interpellatione nactus est, ad iici possessori dominium, sed tum demum cum præscripto legibus tempore possedissent. Diffinitū autē lege tempus in mobilibus olim fuit annus, quo exacto possessor dominus fiebat siue in Italia, siue in prouinciis ageret. In immobilibus verò, bienniū, si fundus in Italia erat. Cæterū, Iustinianus parum æquū existimans, tam facile, tamque maturè, rebus suis dominos defraudari, largius tempus ad vsucapiendum præstituit. Itaque res mobiles quidem exacto triennio, immobiles longi temporis possessione (id est decem annis, si præsentis sint domini, sin absentes, viginti annis exactis) vsucapi voluit, sublata locorum differentia, hoc est siue in Italia, siue in prouinciis res sitæ essent. l. vnic. C. de vsuscap. transfor. §. j. de vsuscap. in instit. Planè † quod diximus res mobiles, triennio vsucapi, cum titulo & bonafide accipiendum est. altero quippè horum deficiente non minori tempore mobilis, quàm immobilis præscriberetur. l. feruum. C. famil. erciscun. §. quod autem. de vsusca. in instit. Ideo Bald. in l. in feruorum. C. in quib. cau. cess. long. temp. præscript. dicit cautum esse debere, scholarem qui librum emit, vt eius contractus publicum confici faciat instrumentum, ne libro apud alium comperto in tituli probatione deficiat, atque ita in actione reali succumbat. l. si. C. de rei vend.

Vel ideo non vsucapiuntur. Pergit autem hic, Iul. Paul. aliam perferre rationem, cur seruitutes

tes rusticæ vsucapi nequeant, non sat priore cō-
tentus.

Tales. hoc est eius naturæ.

19 *Certam* † *continuamque possessionem.* id est certum,
continuumque vsum. neque enim aliud quic-
quam est possessio quam vsus. l. quæstio. ff. de *Possessio*
verbo. signific. in incorporalibus præsertim, vt *et vsus*
in seruitutibus & aliis iuribus, quorum vsum *in quo dif-*
pro possessione accipiunt Iurisconsulti. l. quo- *ferant.*
ties secundo, hoc titul. Sanè possessio certa, con-
tinuaque dicitur, non interrupta, non aliquo
tempore interpollata, vt mox perspicuum fa- *Possessio*
cit Iul. Paul. dum confirmans seruitutes rustico- *continua*
rum prædiorū non habere certā, continuamque *qua.*
possessionem, ait, *nemo enim tam perpetuo, tamque*
20 *continenter ire potest, vt nullo momento possessio † eius*
interpellari videatur. Hic autem ratiocinatur ita
Iurisconsultus. Vfuscipio sine possessione con-
tinua non procedit, seruitutes rusticæ conti-
nuo possideri nequeunt, ergo non vsucapiun-
tur. Quo fit vt non obstet, si cum Accursio
dicas, interdicta possessoria pro seruitutibus
constituta. d. l. quoties. secundo. hoc titul. l. si-
cuti. §. Aristo. in fine. ff. si ser. vendicetur. at-
que ideo videri seruitutes possessionem habe-
re. Fateor enim quia nec possideri intelligitur
ius incorporale. l. seruus. §. incorporales. ff. de
acquirend. rer. domi. l. sequitur. §. si viam. ff. de
vfuscipio. seruitutes, quæ incorporales sunt. l.
j. §. fina. ff. de rer. diuisio. Ideoque non propriè
possidentur, quasi tamen possideri. l. seruitutes
in princip. ff. de seruitut. vrb. prædio. Interdi-

Etæque propterea veluti possessoria constituta. d. l. quoties. ij. in fi. nullumque harum negat Iu- Paul. Non enim simpliciter dicit seruitutes possessionem non habere, sed non habere certam, continuamque. Atqui continuatio possessionis ad interdictum necessaria non est. Sufficit enim interdicti tempore possidere, vt illud rectè detur. l. j. §. hoc interdicto. ff. de itin. actuque pri. Deinde non obstat, si dicas hac ratione attenda, quia seruitutes continuam possessionem non habent, res quoque corporales nõ vfucapi: cum nec quidem in eis sit continua possessio, quæ actum corporeum desiderat. l. j. in prin. ff. de acq. posses. Nullus autem actus corporalis continuus esse potest. l. foramen. ff. de seruit. vrb. præd. Nam respondeo ciuilem possessionem (quæ animo retinetur) continuam esse posse: licet naturalis, quæ corpore quæritur, conseruatúrque perpetuitatem, & assiduam causam habere nequeat.

*Possessio
quid.*

Possessio. Cùm possessio aliud nihil sit quàm vsus agri, ædificij, aut alterius cuiusque rei. l. nec vtilem. ff. quib. ex caus. maio. l. quæstio. §. penult. ff. de verbor. signific. In seruitutibus vsus eius iuris verbo possessionis significatur. l. quoties. ij. hoc tit. l. seruitutes. in princip. ff. de serui. vrb. prædio.

21 *Observatur.* vt scilicet non vfucapiantur † quæ-

*Nota tex. nostri de-
claratio.* admodum nec seruitutes rusticorum prædio-
rum. l. si aliena. §. j. ff. de vfuscipio. Qua in re
annotandum est diligenter, noluisse Iuriconsul-
tulum absolutè docere, seruitutes omnes in vni-
uersum vfucapi non posse, sed id, in rusticis
dun

duntaxat tradidisse, quod in illis, non etiam in
 urbanis hoc fuerit initio constitutum, propter
 ea quòd illarum possessio continua non esset,
 sine qua vsuscapio non contingit. l. naturaliter.
 ff. de vsuscapio. l. moræ. C. de rei vend. Hæ au-
 tem continuo factò quasi possideantur. d. l. ser-
 uitates. in princ. ff. de seruit. vrba. prædio. Quo- *Lex Scri-*
 nam autem excitata deinde Lex Scribonia, ser- *bonia.*
 uitutum omnium, tam rusticarum, quàm vr-
 banarum vsuscapionem inhiuit. l. sequitur. §.
 fina. ff. de vsusc. seruari cœptum est, vt nec qui-
 dem urbanæ vsucaperentur. Qua ratione addu-
 ctus Iul. Pau. hic, idem (vt mea fert sententia) in
 seruitutibus urbanorum prædiorum obseruari
 dicit, quod in rusticis principio traditum, ne
 videlicet vsucapiantur. Hoc autem Doctores
 fermè omnes interpretantur verum esse, in ser-
 uitutibus habentibus causam discontinuam,
 quæ vsu non capiuntur vt hic, nisi tempore im-
 memoriali. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua
 quotid. & æsti. Nam quæ continuam habent
 causam, vt aquæductus, & aliæ id genus decen-
 nio, aut vicennio præscribuntur. l. si quid diu-
 turno. ff. si ser. vend. l. ij. C. de serui. & aq. Quod
 sic coarctatum Longoual. † Parisien. in l. impe- *Longoual-*
 rium. ff. de iurisdic. omn. iudi. improbat, verius *lij opinio.*
 existimans omnes ad vnum prædiorum serui-
 tutes decem vel viginti annorum spatio quæri,
 cum tanto tempore continuas seruitutes vsu-
 capi, sit in confesso: exploratum autem habea-
 mus omnes omnino rerum seruitutes conti-
 nuam, perpetuamque causam habere. d. l. fora-

men. ff. de seruit. vrb. atque ita nullam disconti-
nuam, omnes in vniuersum continuas esse. De-
inde quia Vlpianus simpliciter dicit. *Vbi seruitus
non inuenitur imposita, qui diu vsus est seruitute, neque
vi, neque clam, neque precario, habuisse longa consuetu-
dine, velut iure impositam seruitutem videri.* l. j. §. fin.
ff. de aq. plu. arcen. Et alibi, *si quis seruitutem* (in-
quit) *iure impositam non habeat, velut autem longa
possessionis habeat prerogatiuam, ex eo quod diu vsus est
seruitute interdicto de itinere, actuque priuato vi potest.*
l. apparet. §. penulti. ff. de itiner. actuque pri. Qui
text. cum de itineris seruitute verba faciat, pro-
sternit aperte communem, quæ alio tempore
Aqueductus seruitutem, quam *iter* vsucapi
censet. Illam nempe decennio. d. l. si quis diu-
turno. hanc tempore quod hominum memo-
riam excedit. d. §. ductus aquæ. Etenim verbum
diu, quo Vlpian. in d. l. j. §. fin. & in alleg. l. appa-
ret. §. penult. vsus est in iure nostro x. annorum
tempus designat. l. si cum fideicommissa. §. Ari-
sto. ff. qui & à quib. Longa item consuetudo
decennium notat. §. j. de vsucap. in instit. quam
cum Vlpiano Im. absolute dicit vicem seruitu-
tis obtinere. l. j. C. de seruitut. & aqua. Denique,
quoniam Iustinia. in l. fin. §. fin. C. de præscript.
long. temp. tradit, generaliter quancunque præ-
scriptionem, siue rerum soli, siue incorpora-
lium in iure consistentium, veluti vsusfructus,
cæterarumque seruitutum, decennio inter præ-
sentes compleri & inter absentes vicennio. Quo
edocemur manifestè omnibus ex æquo seruitu-
tibus, citra discrimen vllum parem tribui vsus-
cap

*Diu ver-
bum.*

capiendi conditionem.

Cui sententiæ si subscribimus, non faciet negotium §. ductus aquæ. quem Doctores vbiq̃ pessimè citant, vt seruitutes discontinuas, immemoriali tempore, tantummodo vsucapi probent. Enimuero loquitur ille text. de *Aqueductu*, qui seruitus est (nemine reclamante) continuam causam habens. d. l. foramen. ff. de seruit. vrba. Et si instes, cur ergo non dicit illic Pompo. longum tempus sufficere, cum certum sit eiusmodi seruitutes x. annis inter præsentēs, aut xx. inter absentes quæri. alleg. l. si quis diurno. responderi cum plerisque potest, hoc ideo, quia illic de præscribenda aqua publica, seu ad publicum vsu deputata tractatur, vt §. præcedens. euidens facit, quam cum sine principis autoritate, ducere non possimus. l. j. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æsti. l. quominus. ff. de flumi. Illic constitutum est, eius aquæ ductum non nisi tempore immemoriali acquiri posse, quando nec minori tempore res aliæ, quæ solo principis permissu obtinentur, præscribi possint. c. super quibusdam. §. præterea. de verborum significatione. Cæterum quoniam autem hæc dissolutio non longè à diuinatione abesse videtur: quandoquidem nullo verbum in d. §. ductus aquæ. de aqua publica. licet in §. præcedenti de ea egerit. diuersi namque casus sunt, diuersaque themata, vt merito de vno ad alterum nihil rectè inferatur. l. Papinia. exuli. ff. de mino. l. fina. ff. de calumniat. Dicebam, hanc difficultatem aliter dilui posse, vt

se, vt citra diuinationem vllam dicamus in d. §. ductus aquæ. tractari de aquæ ductu, ex fundo priuati, qui si memoriam excesserit, iure constituti habetur. nec ideo negat Pompo. quin minori tempore quærat. cæterum, efficaciorẽ tradit acquisitionem, quæ fit per tempus immemorabile, idem enim per omnia erit, atque si iure seruitus fuisset imposita. Ad hanc verò legem quæ seruitutes non vsucapi dicit. Et ad l. si aliena. §. j. ff. de vsuscapio. qua traditum est, nos hoc iure vti, vt seruitutes per se nunquam longo tempore vsucapiantur, & ad l. sequitur. §. fina. illo titu. qua Iul. Paul. scriptum reliquit, Scribonia lege, aut vt alij legunt, Volconia, sublatam vsuscaptionem seruitutum, Longauallius non insubtiliter respondet seruitutes, cum res incorporeæ sint, & ideo nec possessionem proprie habeant, vsucapi non posse. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquirendo rerum dominio. & d. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuscap. cæterum, cum in seruitutibus quasi possessio cadat, quasi vsucapiuntur. l. ij. C. de seruitut. & aqua. & d. l. si quis diuturno, ibi & longa quasi possessione. & d. l. apparet. ibi, velut longæ possessionis prærogatiuam, hæc fermè Longauallius.

22

Mihi nunquam placuit † hæc noua Longauallij sententia, vt dicamus omnes seruitutes vsucapi posse. nam si ita ius constituit, cur Iuriscōsulti vbique generaliter tradunt seruitutes non vsucapi? cur seruitutum dicant inhibitam vsuscaptionem? vt hic l. sequitur. §. fin. & l. si aliena. §. j. ff. de vsuscap. Etenim interpretari ea iura, vt quasi

*Declarata
l. si aliena.
§. j.*

*Longauallij opinio
explofa.*

quasi vsuscaptionem non excludant, quam in rebus incorporeis locum tantum habere posse manifestum est: l. seruus. §. j. ff. de acquirendo rerum dominio. durum nimis videtur, cum ea interpretatione offendamus, violemusque mentem omnino legis. namque sicuti quasi possidere in incorporalibus (scriptore nullo reclamante) eiusdem est effectus, quod possidere in corporalibus. pariter quasi vsuscapio (sic Longauall. vocat.) eandem vim habet per omnia in iis, quæ in iure consistunt, quod propria, & vera vsuscapio in corporibus. Probata igitur hac noua expositione, illuſorię reddentur leges, quæ dicunt: seruitutes non vsucapi: verbisque, nõ rebus impositæ censebuntur. contra. l. si prætor. in princ. ff. de iud. l. ij. §. fina. C. comm. de lega. cum tamen mens legis vbique fuerit docere, non acquiri longo tempore seruitutes. d. l. si aliena. §. j. ff. de vsuscapio. *Hoc iure* (inquit illic Vlpianus) *vimur, vt seruitutes per se nunquam longo tempore vsucapi possint.* & Scribonia lege sublatam vsuscaptionem refert Iul. Paulus, quæ (ait) seruitutem constituēbat. Quæ iura (velut Achilles) nouam Longauallij sententiam prosternunt. Præterea si hac adductus ratione, scripsisset hic Iul. Paul. seruitutes non vsucapi: quoniam incorporeales essent. In ea imprimis ratione constitisset, cui necessum nullatenus fuisset ad alteram (incertæ videlicet, ac discontinuæ possessionis, quam primæ rationi parum fidens statim subiicit) transuolare. Deinde seruitutes omnes generaliter, & absolute dixisset non vsucapi, non magis Rusticas quam

quàm Urbanas exprimendo, quandoquidem ambæ sunt incorporales. l. j. §. final. ff. de rerum diuifio. & notius est, quàm vt egeat probatio-
ne. cum tamen hic de Rusticis duntaxat ini-
tio egerit dicens, feruitutes rusticorum præ-
diorum non vsucapi. Quod abs re scriptum
esse à Iulio Paulo, nunquam sum existimatu-
rus.

23 Itaque † vt salebrosum hunc articulum, verè,
præter omnium tamen sententiam, finiamus, il-
lud imprimis (mea sententia) præcognoscendū
est, veteri lege Digestorum solam Rusticarum
feruitutum inhibitam vsuscapiationem, & ita à
contrario, permissum eo iure fuisse urbanas
vsucapi posse. idque lex nostra principio perspi-
cium facit. Differentiæque ratio non improba-
bilis inde colligitur, quòd lex antiqua non alia
ratione rusticarum feruitutum vsuscapiationem
vetuerit, quàm quia continuam possessionem
non habebant, sine qua non procedit vsusca-
pio. l. naturaliter. ff. de vsucapio. l. more. C. de rei
vindicat. in urbanis autem, quæ plerunque
possessione retinentur. l. feruitutes. in princi-
pio. ff. de feruitut. urbanor. hæc causa † cessat.

24 Superuenit deinde lex Scribonia, aut (vt alij le-
gere malunt) Volconia, quæ omnium omnino
feruitutum sustulit vsuscapiationem. l. sequitur. §.
final. ff. de vsuscapio. quam ob oculos habens
Iulius Paul. in fine huius legis cautè dicit idem
iuris in urbanis feruitutibus obseruari, pro-
pter videlicet legem Scriboniam, vt & illic
ipse interpretatus sum. Hac quoque ratione

nos hoc iure nunc vti dixit Vlpian. vt seruitutes per se nunquam longo tempore vsucapiantur, tametsi cum ædificiis possint. l. si aliena. §. j. ff. de vsucapio. Licet autem mero iure seruitus tempore quæri non possit, voluit tamen lex negligentiam hominum coërcere, faueréque vigilantibus, & ideo constituit, vt qui diu vsus est seruitute, neque vi, neque clam, neque precario, quandam quasi seruitutem acquirat. l. j. §. fin. ff. de aqua plu. arcend. quæ vicem constitutæ seruitutis teneat. l. prima. C. de seruitut. & aqua. in quam, cum directam actionem, ob vsucapionis in seruitutibus inhibitionem, habere non posset, vtilem saltem nancisceretur. dicto. §. fina. & l. si quis diuturno. ff. si serui. vendice. cumque utilis actio effectu à directa non differat, vtraque quippè eiusdem potestatis est, l. actio. ff. de negotiis gestis. idem in effectu hac utili actione, qui longo tempore vsus est, per omnia consequetur, quod assequi potuisset, si seruitus iure esset imposita. Qua ratione, vt opinor, ipse dixit Imperator, seruitutem longo tempore quæri. l. secunda. C. de seruitut. & aqua. & in eius acquisitione per consuetudinem longæ possessionis id obseruandum, quod in præscriptione rerum soli. l. finali, in fin. C. de præscriptio. longi temporis. nam &, quemadmodum pro vera, & propria seruitute, possessoria interdicta constituta sunt. l. quoties. ij. hoc tit. ita pro hac quasi seruitute prærogatiua longi temporis acquisita. dicto §. fin. & l. apparet. §. penult. ff. de itinere actuque priuato.

25 Vbi verò † lex maximam & inexcusabilem
vsuscipio alicuius negligentiam deprehendit, in odium
seruitutū eius admisit seruitutis etiam rusticæ in effectu
quando vsuscipationem, veluti in *Aqueductu*. nam si per
admitta- prædium tuum te sciente, & patiente aquam
tur. lógo tempore duxero, tribuit mihi lex ad coër-
 cendam desidiam tuam, & negligentiam, vti-
 lem actionem: dicta l. si quis diuturno, qua in
 effectu seruitutem licet rusticam, acquirō tem-
 pore. l. ij. C. de seruituti. & aqua. Directam mi-
 hi non concessit, cū ea ex verbis legis oriatur,
 & verba ex professō repugnent: inhibuit nan-
 que lex seruitutum vsuscipationem: at vtilem ex
 mente fluentem concessit, indignum quippè
 legislatoribus visum est, tantam desidiam inul-
 tam relinquere, in seruitutis, *Aqueductus*, præ-
 fertim vsuscipatione: cessat nanque in ea veteris
 legis ratio, vsuscipationem rusticarum seruitu-
 tum, propter discontinuam, & incertam pos-
 sessionem inhibentis, vt hic. cū enim aqua,
 quæ ducitur, perenniter & sine facto hominis
 fluat. l. j. §. permittitur. ff. de aqua quotidiana, &
 æstiuā. certam continuamque possessionem ha-
 bet seruitus *Aqueductus*, & ideo vel ex sententia
 antiquæ legis, vsucapi posse debuit, licet verba
 repugnent. cū hæc seruitus rustica sit, & rusti-
 carum seruitutum vsuscipationem cessare vetus
 illud ius simpliciter constituisset.

Nec dixerit quispiã in vrbānis quoq; seruitu-
 tibus tam grauē deprehendi negligentia, veluti
 in seruitute *Altius tollendi, stillicidij auertendi,* &
 similibus. Nam id ego fortiter nego, quando-
 quid

quidem in his, qui vsucapere desiderat, vtendo nihil immittit aut faciat in alieno, aut quo casu in alieno facit, non habet id tam certam, continuamque possessionem, quod intelligere facile est, ex seruitute *stillicidij auertendi*, quia cum non continuo pluat, non potest stilla assidue cadere, licet, quia ex naturali causa contingit, perpetuo fieri existimetur. l. forame. ff. de seruit. vrb. Nec obstat si opponas de seruitute *Tigni immittendi*, & aliis id genus, quæ dubio procul continuam possessionem habent. l. seruitutes. in prin. illo tit. in quibus idcirco eadem ratio, quæ in rusticis, videri poterat. nam hic quoque inficias eo, tã grauem versari negligentiam in seruitute *Tigni immittendi*, cum in ea vnum factum (hoc est) vna tigni immisio, pro toto tẽpore sufficiat. In aqua ductu verò secus, in eo quippè, in singulos dies, vel nonnunquam in horas singulas, cuiusdam facti repetitio necessaria est, vt commodè, & ad dominantis fundi vtilitatem, aqua ducatur. Verum hæc in dubitationem tam anxie reuocanda non sunt. siquidem, vt admonuimus, Scribonia lege omnium, in vniuersum seruitutum tam rusticarum quàm vrbanaũ sublata sit vsuscipio. Tenendum igitur quod dixi mero iure nullam seruitutem vsucapi, temperatum tamen tripliciter. Primum, vt tamen per se seruitutum vsuscipio non procedat cum ædificiis: tamen vsucapi possint seruitutes. d. l. si aliena. §. j. ff. de vsuscipio. nam quæ per se transferri non possunt, non difficulter cum aliis transeunt. l. in modicis. ff. de contrahenda emptione. l. quædam. ff. de acqui-

*Seruitus
quado v-
sucapia-
tur.*

rendo rerum dominio. c. de iure. de iur. patro. Secundò obtinet, quod pro regula traditur respectu propriæ & veræ seruitutis, quæ per vfuscationem non quæritur. at quasi seruitutem acquirit, qui diu vsus est seruitute, nõ vi, nõ clam, nõ precario. l. j. §. finali. ff. de aq. pluuiæ arcēda. l. si quis diuturno. ff. si ser. vend. l. ij. C. de seruit. & aqua. Denique nisi vsus seruitutis per diuturnus fuisset, quia per tempus, cuius origo memoriam hominum excessisset. Hic enim vsus loco seruitutis impositæ, & iure constitutæ habetur. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æstiuæ.

Sed his casibus, quibus vsu seruitutes capi possunt, longoque tempore quæri, tractemus quænam ad earum vfuscationem sint necessaria. Dignoscantur autem commodius si primum memoremus, persequamurque desiderata à lege in corporalium mobilium, & immobilium, præscriptione. nam harum exemplo seruitutum vfuscatio plerunque regitur. l. ij. C. de seruitut. & aqua.

Titulus.

26

Tituli in iure multiplex significatio.

Requirit autem † imprimis lex ad vfuscationem, Titulum. l. nullo. C. de rei vend. Ad quæ prænotandū est Titulū in iure duas præcipuè significationes habere. Imprimis enim tractatū designat. l. j. ff. de in inte. resti. l. j. ff. de reb. cre. l. ij. §. recuperandæ. ff. de interdi. l. j. §. an autē. ff. de postul. l. ij. §. cū vna dignitas. C. de veter. iure enucleā. quibus textibus apparet, foedissimè lapsum

Alcia

Alciat. in j. prætermiff. Est autem titulus dictus, quòd subsequenter textum tueatur, id est indicet, vt Sextus Pompeius ait. Qui cùm apud veteres rubro colore depingeretur, † rubricæ quoque nomen ex vulgo postea accepit, nec ignoro Persium rubricam pro lege posuisse,

*Rubrica.
quid.*

Excepto si quid massuri rubrica vetavit.

28 Opino † inquit Alciat. in l. j. ff. si certum petatur: quia prætor album suum literis rubris inscriberet. quod cùm nullibi à prætoribus factum legerim, verum non puto, sed magis placet, vt per metonimiam à Persio factum, dicamus. cùm enim rubrica tractatum plura capita, multasque leges continentem designet, contentam legem rubricæ continentis verbo (metonimicos) significauit. nam & ita in sacris literis, litera pro lege, eadem figura vsurpatur secundæ Corinthi, iij. Litera occidit, spiritus autem viuificat nimirum his verbis diuinus ille vates significans veterem legem, vel in rebus minimis deprehensum morte afficere, spiritum verò sanctum mille etiam facinoribus obstrictum, Baptismi lauacro peccato mortuum viuificat, & iustum reddit.

Litera occidit, spiritus viuificat.

29 Titulus † præterea (vt aliis appellationibus missis ad nostram veniamus) causam possessionis, seu ius, quo aliquid possidetur, significat. l. j. in princip. ff. pro dot. l. si quis diuturno. ff. si serui vendi. vt si rem mihi legatam, & præstitam ab hærede, possideo, pro legato: si emptam pro emptore, si donatam, pro donato, & sic de similibus. Extant enim tales, & alij multi in iure tituli, Pro emptore, Pro donato, Pro soluto, Pro

Tituli significatio.

dote, Pro hærede, Pro legato, & Pro derelicto: quibus titulis indicantur causæ acquisite possessionis. l. ij. §. j. ff. pro hæred. l. non solum. §. j. ff. de vsucapio. sequuta itaque ex legitima causa, seu titulo traditio, possessionem producit, possessio deinde dominium. l. traditio. §. finali. ff. de acquirendo rerum dominio. l. traditionibus. C. de pactis. aut causam vsucapiendi. l. clauibus. ff. de contrahenda emptione. qua per tempus quoque lege diffinitum dominium adiicitur. l. ij. ff. de vsucap. d. l. traditio. §. finali. & d. l. traditionibus.

30 Habeto igitur hanc doctrinam : † Vsucapio,

*Titulus ad
vsucapio
nē. neces-
sarius.* non præcedente vero titulo, procedere non potest. l. nullo. C. de rei vendica. l. seruum. C. famil. exerciscundæ. l. finali. C. ne de sta. defuncto. l. finali. C. de vsucap. pro hæred. l. diutina. C. de præscript. lon. temp. iniustum nanque putauit lex, licere ex omni causa vnumquenque pro captu suo insatiabiliq̄ affectu possessionem asserere, & sic vsucapere rem alienam. si enim nuda traditio, etiam à vero domino procedens, dominium non transfert, sed iustam aliquam causam præcedere oportet. l. nunquam nuda. ff. de acquirendo rerum dominio. nec quidem habita fortuito possessio conditionem vsucapiendi, qua tandem dominium nanciscimur, transferre debet. l. clauibus. ff. de contrahenda emptione. Itaque non procedit vsucapio sine titulo. dd. ll. nisi tamen interueniat aliquid, quod tituli vicem teneat, vt iusta causa æstimandi se habere titulum. l. Celsus, vbi Barto. ff. de vsucapio. l. quod vulgo, &

& l. si. ff. pro emptore. l. pro legato. ff. pro legato.

Hic titulus tamen in vsuscapione seruitutum, inquit Doctores, necessarius non est, l. si quis diuturno, ff. si seruitus vendice. Quod obtinet sine dubio, si de titulo habito à domino prædij seruiantis intelligamus: nam si ab illo titulum haberemus, statim ne momento quidem temporis expectato, quæ sita esset nobis seruitus. l. sequitur. §. lana. ff. de vsuscap. De titulo itaque à tertio habito, qui fortè tâquã dominus seruitutẽ imponat prædio, sermo noster accipiendus est, etenim recipiunt omnes hũc titulũ ad seruitutis vsuscapionẽ non desiderari. d. l. si quis diuturno (de seruitute prædiorum loquor) nam in præscriptione seruitutis personalis, vt vsus & vsusfructus, titulum desiderari, existimant omnes. l. si. in fin. C. de præscrip. long. temp. sicut & in præscriptione domini. d. l. nullo. cum similib. cum personæ seruitus pars sit domini. l. iij. ff. de vsufruct. non item prædialis. l. Mæuius. §. fundo. l. cum filius. §. dominus. ff. de lega. ij. & hæc fuit ratio Bald. hic, in l. ij. C. de seruitu. & aqua. Qui propterea idem censet, vt scilicet titulus requiratur in præscriptione superficiei, aut emphyteusis, cum & tunc agatur de dominio acquirendo. l. cum sponsus. §. in vectigalibus. ff. de publicia. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infecto. Planè quod per manus traditum est in præscribenda seruitute non requiri titulum, procedit in titulo speciali: nam generalis pro suo, necessarius est, ex quo vt paulò infra dicemus, bona fides exigitur: quia bonæ fidei possessor

Titulus an in vsuscapione seruitutum desideretur.

pro domino possidet. l. apud antiquos. C. de fur.

Cur autem in dominij, & rerum corporali-
um præscriptione leges titulum desiderarint,
non item in vfuscapione seruitutum prædij, a-
cutam rationem Petrus Bellaperti. attulit: quo-
niam seruitutes prædiorum non personæ, sed
prædiis quærentur. l. j. ff. commu. præd. quæ præ-
dia, cum sint inanimata, de titulo sibi providere
nequeunt. Corporalia verò personæ quærun-
tur, quæ sibi de titulo providere potest. Eo fa-
ctum quoque dicebat, vt in vfuscapione vsus,
vsusfructus, aliarumque personalium seruitu-
tum titulus requiratur. d. l. fin. in fi. cum hæ per-
sonæ quærantur. l. j. hoc titulo. Quæ ratio argu-
ta magis est, quàm vera, cum ea stante, nec qui-
dem bonam fidem in vfuscapione seruitutis ne-
cessariam, absurdè nimis dicendum foret. Ete-
nim prædiis seruitutes quærentur. prædia au-
tem bonam fidem non habent, nec cum sint ina-
nimata, de ea sibi providere possunt.

Alij, vt Dy. in c. possessor. de reg. iur. in vj. Cy.
in d. l. ij. C. de seruit. & aq. Odoff. Fulg. & Floria.
hic aliã differentia rationem quærun, quoniam
iis quibus maius periculum intèditur, vt Vlpia-
ait, magis cõsulèdũ est. l. j. §. sed & si quis. ff. de car-
bo. edict. Etenim vbi maius periculum, ibi cau-
tius est agendum, consulendũque plenius.
c. iij. de election. in vj. Atqui in præscriptione
rerum corporaliũ intèditur, dubio procul
gravius periculũ, maiusq; paratur præiudiciũ,
cũ rei dominiũ auferatur. per vfuscap. autè, nul-
lum transfertur dominiũ, sed tantum res subici-
tur

tur speciei alicuius seruitutis debite præscribenti.

Ego † aliquando defendi, nec nunc displicet *Noua opi-*
 in seruitutis realis vsuscipatione, titulum necessa- *nio.*
 rium aut saltem iustum errorem, qui loco tituli
 habeatur: sicuti in præscriptione rerum corpo-
 rearum, cum dicat Imp. in l. ij. C. de seruit. & aq.
 exemplo rerum immobilium prædiorum seruitu-
 tutes tempore quæri. Et alibi idem obseruari
 velit in vsuscipatione seruitutum quod in præ-
 scriptione rerum soli. l. finali. in fine. C. de præ-
 scrip. long. tēp. Nec me fugit, Doctores vtriusq;
 legis literam sic constringere, vt similitudinem
 illam ad tempus duntaxat referant, respectu cu-
 ius volunt assimilari vsuscipationem seruitu-
 tutum, præscriptioni rerum immobilium, non
 etiam respectu aliorum. Sed neutra lex generali-
 ter loquens, non nisi cum maxima violentia, ita
 se patitur coarctari. Denique, quia vbi ius com-
 mune, aut iuris præsumptio præscribenti aduer-
 satur, titulus necessarius est, qui possessori tri-
 buat causam præscribendi. c. j. in fine. de præ-
 scrip. in vj. cap. finali. de restit. spoliato. eodē lib.
 Repugnat autem vsucipienti seruitutem iuris
 cōmunis præsumptio: præsumit nāque lex omnia
 prædia libera. l. altius. & l. sibi tibi. C. de ser. & aq.

Existimauerim igitur, directam & propriam
 seruitutem non quæri longa quasi possessione
 sine titulo. d. l. ij. C. de seruit. & aq. & d. l. fina. in *Exposita*
 fin. C. de præscri. long. temp. Est autem quædam *novè l. si*
 quasi seruitus, quam acquirit is qui vsus est ser- *quis diu-*
 uitate bonafide. d. l. j. §. si. ff. de a qua plu. arcend. *turno.*
 In quam illic Vlpia. scribit non directam, quia

deficit titulus, sed vtilem actionem, aut interdictum dari, vt qui seruitutem iure impositā probare non potest, saltem ostendat se per statutum tempus vsūm, non vi, non clam, non precario. hunc enim iudex tuebitur, cui vetustas dat auctoritatem: tamen si ius non probetur. l. si quis diuturno (quę hoc nouo sensu illustrata nobiscū nō pugnat.) ff. si seruit. vend. & l. fin. ff. de aq. plu. arc.

Bona fides.

- 32 *Bona fides in vsuscapiōe necessaria, & quare in- troducā vsuscapio.* Vt procedat † præterea vsuscapio, bona fides quoque desideratur. l. qui fundum. §. qui bona fide. ff. pro empore, neque enim vsuscapiones in- troducā sunt, vt hominum malitiis indulgeatur, contrectationesque rerum alienarum scienter factæ defendantur, sed ne qui ignorans, & ex bona fide alienæ rei possessionem ex iusta causa nactus erat, sub innocentia & bona fide damnū incurreret. Oportet itaque eum qui vsucapit, bonam fidem habere, hoc est in nulla temporis parte, conscientiam habere rei alienæ. l. sed & si lege. §. de eo. ff. de petitio. hære. c. fina. de præscrip. §. j. de vsuscap. in instit. Is. † enim bonæ fidei possessor dicitur, qui rē alienā esse ignorauit, quia eū, à quo titulū habet, dominū existimabat, vel domini tutorē, aut procuratorē. l. bonæ fidei, ff. de verb. sig. l. quę cūq;. §. si. ff. de publi. c. si virgo. xxxiiij. q. ij. Quod si malæ fidei possessor sit, hoc est rei alienæ cōsciētia habēs, nō præscribet. licet autē ius ciuile præscriptione lōgissima, nēpe xxx. vel xl. annorum, tollit omne ius quantumcunque mala fide quæsitum censuerit. l. si
- cut

cut. & l. omnes. C. de præscriptio. xxx. annorum. lex tamen pontificia existimans peccatum esse omne, quod non est ex fide, etiam in eo præscriptionis genere bonam fidem desideravit. c. fin. de præscri. generaliter idcirco constituens in malæ fidei possessorem nullo tempore præscribere. c. possessor. de regulis iuris. in. vj. Præterquam in eo qui possidet ex causa noxali. l. & generaliter. ff. de noxa. actio. nam & hoc Pontificia lege summaratione recipi existimo. cum enim ipse verus dominus ad æstimationem domini, vel ad dandum seruum pro noxa, teneatur is cui seruus à bonæ fidei possessore adiudicatus est, videtur à domino causam habere. potuit enim vindicare seruum dominus litis æstimationem offerendo, quod cum non fecerit, consentire intelligitur, vt seruus pro noxa possideatur. l. alienationis verbum. in princ. ff. de verborum significatione. Panor. in. c. si diligenti. col. vj. extra de præscript. quo fit, vt hoc casu specialiter qui scientiam habet rei alienæ, non censeatur malæ fidei possessor, quemadmodum Bald. post Specula. annotauit in d. l. generaliter.

4 Hanc bonam fidem † in seruitutum vsucapio *Bona fides*
ne necessariam esse omnes admittunt. debet enim *an in du-*
qui vsucapit, credere seruitutem sibi competere. *bio præsu-*
l. si. vbi Accurs. Barto. & cæteri, ff. quemad. serui. *matur.*
amitt. Cæterum an bona fides in dubio præsuma
tur, quæstionis est. Et siquidem possideat quis
cum titulo, bona fides præsumitur. l. pe. C. de cui-
ctio. cum in bona fide sit (vt diximus) qui igno-
rat rem alienam. l. bonæ fidei. ff. de verbo. signifi.

& ignorantia in dubio præsumitur. l. verius. ff. de probat. obtinet autē regula siue titulus verus sit siue putatius etiā errore iniusto. Bar. in. l. Celsus. ff. de vsucapio. quælibet enim causa, etiam iniusta excusat à dolo. l. igitur. §. j. ff. de lib. caus. l. j. in fi. ff. de abig. certis tamen casibus ab hac bonæ fidei præsumptioe recedimus. Et in primis, si possessori denuntiatum fuisset à domino, ne emeret. l. si fundum. C. de rei vend. constituit quippè hæc denuntiatio emptorem in mala fide præsumpta, cum à vero domino fiat. l. item veniūt. §. petitam. ff. de peti. hære. ergo secus ab alio, qui ius denuntiandi nō haberet, facta esset. l. tutor. ff. de minor. l. si maior. C. de rei vend. Aut si denūtiandi ius habebat alterius nomine, non tamē proferebat mandatum. l. si is qui inficiatus. ff. de positi. neque enim tenetur quis credere ei, qui alterius nomine agit, nisi quatenus de mandato fidē facit. cle. causam. de electio. Rursus si contractui lex resistat, in eo etiā, qui cum titulo possidet, malam fidē præsumimus. c. qui contra. de reg. iur. in vj. veluti cum Censitorū venditio absq; agro, cui ascripti sunt, celebratur. l. quemadmodum. de agrico. & censu. lib. xj. C. insurgit enim omnis mala præsumptio aduersus eū, qui contra præcepta legum mercatur. l. j. in fi. de fid. instru. & iur. hast. fisca. lib. x. C. c. non satis. de simo. Et fit, vt præsumatur in mala fide, qui rem emit ecclesiæ iuris solēnitate non seruata. c. si. de reb. eccle. non alien. lib. vj. Panor. in. c. si diligenti. col. iij. de præscrip. Deinde qui ab eo emit, quem scit, aut scire debet ius non habere vendendi, nō videtur emisse bona fide. l. qui à quo

quolibet. ff. de contrah. empt. & l. bonæ fidei. ff. de verb. signi. Idem credendū, si quis ab eo emat, quem scit statim in prauos vsus consumpturum precium. l. si quis cum sciret. ff. pro emptor. præsertim si perditus ille minor esset. l. si verò nõ remunerandi. §. si adolescens. ff. manda.

Quid autem dicemus, cum res sine titulo possidetur, an in eo bonam fidem præsumemus, qui nullū titulum habet? quod Bar. in d. l. Celsus. col. pe. existimauit bonam fidem videlicet præsumi in quolibet possidente, nisi respectu antiquioris possessoris. Quod ipse non improbo, modò possidens rē ad se pertinuisse existimet: alioqui, quod suum non est, scire debet ad alium spectare. l. fin. C. vnde vi. Hac in re tamen notandū bonā fidem præsumi, etiam cōtra antiquiorem possessorem, si vel titulus probetur. Antoni. Butr. in c. peruenit, colum. xij. de censib. vel possessio longa. l. ij. §. si seruus. ff. de acqu. possessione. nam quemadmodum Imo. Butr. & Innoc. in c. ij. de resti. in integ. dicunt diuturna patientia antiqui possessoris possessionem noui iustificat. Archid. in c. si virgo. xxxiii. q. ij.

Quoties item possessioni ius commune resistit, non præsumitur bona fides. c. fin. de restitu. spolia. in vj. quapropter, (vt ad seruitutes redeamus,) qui cōtēdit se vsucepisse seruitutē, bonam fidē probare debet. c. j. de præscriptio. in vj. Cū vnaquæque res libera regulariter præsumatur. l. altius. C. de seruitu. & aqua. Quæ † sententia, tametsi receptissima sit, non tamen procedit sine difficultate. capit. cū ecclesia sutrina. de causa

*Noua consi-
deratio.*

pos. & prop. vbi tractatur de quæreda seruitute iuris eligendi contra canonicos ecclesiæ cathedralis: & ita iure resistente (cùm iure communi electio spectet ad capitulum ecclesiæ) & tamen bonam fidẽ præsumi vult summus Pontifex, cum dicat necessum non esse eam probare. Præterea seruitutes (quo casu earum vsuscapio procedit) non minore tempore decennij inter præsentis & vicennij inter absentes vsucapiuntur. l. si quis, diuturno. ff. si ser. vendi. l. j. §. fina. ff. de aqua plu. arcen. Ex longa autẽ possessione, aut quasi etiam contra ius, bona fides præsumitur, d. l. ii. §. si seruus. ff. de acquirenda possessione. & ante dixi post Inno. & alios in. c. ij. de in integ. rest. & clarè. Nec obstat, si huic sententiæ adstipulari velimus, tex. in. d. c. j. de præscript. in vj. in quo ideo lex non præsumit bonam fidem in præscribente, quia ius commune possessioni, de qua ibi omnino resistebat, vt scilicet vnus Episcopus possideat ecclesias, & decimas in alterius diocesi. c. cùm sint homines. c. cùm in tua. & c. dudum. de decisi. c. de quarta. de præscript. c. omnes basilicæ. xvj. q. vij. quod autem quis ius seruitutis habeat in alterius fundo, non est contra ius commune, sed duntaxat contra quandam præsumptionem naturalis libertatis, quæ facilè tollitur ex cursu solius temporis. dicta. l. si quis diuturno. & l. cum de in rem verso. ff. de vsur.

Ad hæc autem notandum, quòd vbi bona fides præsumitur, licet eam probari non oporteat: tamẽ allegari debet. l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. ad leg. Iul. de adulte Bal. & alij

in. l. su

*Contra ius
ex longa
possessione
bona fides
præsumi-
tur.*

in. l. super longi. C. de præscrip. long. temp. vt & in simili dicimus, de notorio † quod licet releuet ab onere probandi, non tamen ab onere proponendi. Glosa in Clemen. appellanti. de appella. Ad cuius ornamentum plura scribit Felyn. in. c. cum ordinem. de rescript. Confirma validius, quia vt ante diximus, hæc præsumptio bonæ fidei insurgit ex præsumptione ignorantia, quæ ignorantia non prodest, nisi allegetur. d. §. idem Pollioni. Bald. in. l. j. C. de legib. Alexand. in. l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infect.

Possessio.

7 Est † item necessaria possessio ad vsuscapiorem: sine illa quippè vsuscapio non contingit. l. sine possessione. ff. de vsucapi. c. sine possessione. de regulis iuris in. v. j. licet autem seruitutes cum incorporales sint, non propriè possideantur. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquiren. rerum dominio. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. quasi tamen possideri dicuntur. l. ait prætor. §. item ei. ff. ex quib. caus. maio. l. tertia. §. fina. ff. de vi & vi ar. Ideòq; possessionis defectu seruitus nõ prohibetur vsucapi. l. si quis diuturno. ff. si serui. vend. sed quasi longa possessione rerum immobilium exemplo, quæritur. l. apparet. §. fina. ff. de itin. act. pri. Directa & propria seruitus, si titulus cū bona fide concurrat (vt paulo ante ipse præter cæterorum sententiam interpretatus sum). l. ij. C. de ser. & aqua. l. fina. C. de præscript. long. temp. deficiente verò titulo; quasi seruitus. l. j. §. fina. ff. de aq. plu. arcen. In quâ ideo vtilem duntaxat actionem

*Possessio
ad vsusca
pionem ne
cessaria.*

nem

nem proditam Iurisconsul. illic & in d.l. si quis diuturno, tradit. Ergo quod operatur vera possessio in corporalibus, sine qua vsuscapio non contingit, operatur in incorporalibus quasi possessio, vt ea ad vsuscapiōē sufficiat. Nā & inter dicta possessoria pro seruitutibus sunt constituta. l. quoties. ij. hoc titu. secuti interdictum possidetis. l. sicuti. §. aristo. ff. si cer. vend. quod tamen non nisi possidenti datur. c. j. §. interdictum. ff. vti possid. Per quos actus autem quærat hęc quasi possessio in incorporalibus, tractare per pulchrum est, & fructuosum, & duos actus necessarios reperio.

Vsus iure seruitutis.

Primus, vt quis iure illo tanquam suo sit vsus, veluti in terminis nostris, vt quis sit vsus iure seruitutis. l. si. ff. quemadmod. seruit. amitta. Quocirca inquit illic Castr. si per fundum tuum, quem publicum esse credebam, longo tempore ierim: non tamen seruitutem acquirō, etiam per tempus, quod hominum memoriā excedit: cū nullo tempore animum quasi possidendi habuerim. l. qui iure. ff. de acqui. poss. & sine possessione non procedat vsuscapio. d. l. sine possessione. Nec obstat si huic casui opponas. l. licet. ff. quemadmod. seruitus amittatur. expressè dicentem, malæ fidei possessorem, (quem idcirco constat non credere iure suo vti,) retinere posse seruitutem. nam vt Bartol. & alij docent in d. l. fina. quantum ad quærendam seruitutem, procedit quod diximus, necessarium esse, eum qui vtitur, putare se suo

*Declarata
l. licet.*

suo iure vti, non autē quantū ad quæsitā retinen-
dam. d. l. licet Differentiæ rationē promptā video,
quia facilius aliquid conseruatur, quā de nouo
producat. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui.

Vsum autē iure seruitutis probat autore Bar. *Probatio*
in. l. j. §. j. ff. de intin. act. pri. qui ostēdit se iusta ali *vsus iure*
qua ratione adduci, vt credat seruitutē sibi com- *seruitutis.*
petere. l. j. §. sed & si iure. ff. de aqua quoti. & æsti.
quia pater, aut procurator ei hoc dixit, vel quia
percrebuerat hic rumor in vicinia, fama quippē
non tantū iustā credulitatis causam, sed & quan-
doq; ad probationem sufficit. Accur. in. l. atqui
natura. §. cum absente. ff. de neg. gest. & in. l. pro-
prietatis. & vtrobique scriptores. C. de probatio.
Alibi tamen Inno. in. c. bonæ. de postu. prælato.
docet ex probatione actuum: qui non nisi ab eo,
cui seruitus cōpetit, possunt exerceri, planē pro-
bari aliquem iure seruitutis vsum, veluti inquit,
quia cædit arbores.

§ Ex hoc † priore casu inferimus per actus, qui *actus fa-*
fiunt iure familiaritatis, nūquā acquiri quasi pos *miliarita-*
sionē incorporaliū, vt omnes cōcludunt in. c. *tis iure fa-*
bonæ. de postula. præla. & in. c. cum ecclesia sutri *cti nō qua-*
na. de caus. poss. & propr. cum non quæratu pos *runt posses-*
sio incorporaliū rerū hoc modo. l. qui iure. ff. de *sionem.*
acqui. posses. & incorporalium rerum possessio
ad exemplum corporalium quæratu. l. ij. C. de
ser. & aq. Ratione præterea magis concludenti:
quia ex parte eius, qui vtitur, non est animus ac-
quirendi. d. l. qui iure. nec ex parte alterius pati-
entia, sine qua quasi possessio iurium non acqui-
ritur. l. tertia. §. dare. ff. de vsufr. l. quoties. ij. hoc.
tit.

titul. vnde si amicus gratuitam habitationem in domo amici acceperit, nō ideo ius habitationis longo vsu acquirat. l. & habet. §. j. ff. de precar. l. si mulieri. ff. quib. mod. vsusfru. amittat.

Scientia & patientia aduersarij.

39

*Scientia aduersarij quando in vsuscapi-
one deside-
retur.*

Præter t̄ superiora lex desiderat in vsuscapi-
one seruitutum scientiam, & patientiam eius, con-
tra quem præscribitur. l. quotiens. ij. hoc tit. l. j. §.
fi. ff. de serui. ru. l. si à te. ff. si ser. vend. l. ij. C. de ser-
uit. & aqu. quod Doctores interpretantur dupli-
citer. Primum si vsucapiatur seruitus sine titulo.
Nam si præcedat titulus à tertio habitus, præscri-
beretur, etiam contra verum dominium igno-
rantem, sicut ipsius rei dominium. l. fin. C. de præ-
script. long. temp. Innoc. in. c. bonæ. de postulat. prælat.
Deinde procedit doctrina in eo, qui vult præscribere longo tempore: nam si longissimo, xxx. vel. xl. annis: nec scientia, nec patientia aduersarij necessaria est, vt pulchrè Castrenf. ex sententia Petr. explicat in. d. l. ij. quoniam longissimum tempus vim habet præcedentis tituli. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æsti. At verò dixerit quispiam: videri sciētiam in vsuscapi-
one seruitutum nullatenus necessariam, cum in seruitutum tractatu Pompo. nominatim dixerit contra ignorantem vsuscapiōnem procedere. l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmodum seruitus amit. Et Imp. rescripserit præscriptionem longi temporis contingere nulla sciētia vel ignorantia expectanda. l. si. in. fi. C. de præscript. long. tempo. Denique illud constet seruitutes longo
tem

tempore quæri ad instar immobilium rerum. d. l. ij. C. de serui. & aq. Immobiles autem res siue is, contra quem præscribitur, sciens fuerit, siue ignorans, longo tempore acquiruntur. d. l. si. licet per in integ. restitutionem (quod notandum est diligenter) ignoratibus succurratur. Accur. in d. §. si per fundum.

Hæc vt breuiter tollamus, cōsiderandum est d. §. si per fundum. loqui in præscriptione libertatis aduersus seruitutem: de qua paulò post non pauca dicemus, nos de vsuscapiōne seruitutis tractamus, quæ cum contra prædiorum naturam contingat, difficilius procedit, quàm vsuscapio libertatis, in qua factum hominis præscribentis necessarium non est, sed ex sola negligentia non vtentis, procedit. Quod verò pertinet ad d. l. si. C. de præscrip. long. temp. quæ dicit: in præscriptione nullam expectandam scientiam, vel ignorantiam. Doctores communiter eam exponunt, vt de rebus corporalibus loquatur, quarum vsuscapio ex vera possessione procedit, sine qua præscriptio non potest contingere. l. si. ne possessione. ff. de vsuscapio. Cum vsuscapio seruitutum ex quasi possessione causetur, quæ fluit ex patientia aduersarij. l. quoties. ij. hoc tit. l. ij. §. dare. ff. de vsufr. l. j. in fin. ff. de ser. rustico. quoniam igitur ignorans non dicitur pati, fieri non potest, vt quærat iurium quasi possessio sine scientia aduersarij. l. & Attilicinus. ff. de seruituti. rustico.

Declaratus §. si per fundum.

40 Verum † huic dissolutioni obstant vltima verba dictæ l. fina. quibus significat Imper. idem

obseruandum, si res incorporales sint, vt seruitutes, *Eodem* (inquit) *obseruando, si res non soli sint, sed incorporales, quæ in iure consistunt, veluti vsusfructus & ceteræ seruitutes.* Accur. in d. l. ij. cui scriptores sub scribunt communiter, respondet, hoc referri ad tempus, non ad scientiam: quasi dicat, illic idem constitui in seruitutibus, & aliis rebus incorporalibus, quod in rebus soli, vt videlicet præscribuntur vtræque x. annis inter præsentēs, & xx. inter absentes. Non etiam respectu scientiæ, quæ licet necessaria sit in præscriptione rerum corporalium, non tamen in præscriptione incorporalium. Cæterum negari non potest, quin hæc dissolutio inferat violentiam literæ. d. l. fina. in

*Clausula
in fine posi
ta ad o-
mnia refer
tur.*

fi. maximè cum clausula in fine posita, ad omnia præcedentia capitula referatur. l. iij. §. filius inter medias. ff. de lib. & posthu. l. doli verbum. ff. de ser. corrup. sed præsertim ad proximiora. l. talis scriptura. vbi Doctores ampliter. ff. de leg. j. Cum itaque dixisset Imp. nullam scientiam, vel ignorantiam expectandam in præscriptione longi temporis, statim subiungens, *Eodem obseruando &c.* euidens facit, nec quidem in vsuscensione seruitutum requiri scientiam aduersarij.

Fulg. interpretis grauissimus in l. quoties, hoc tit. aliter dicit, vt scientia possessoris fundi seruiantis ab initio quidem desideretur, cum aliter non possit quæri possessio, quàm si aduersarius sciat, & patiatur. l. iij. §. dare. ff. de vsuf. l. j. §. fin. ff. de seruitutibus rusticorum. Cæterum postquam semel per patientiam aduersarij constituta est possessio, nullo iure caueri putat scientiam in
sue

successore eius, contra quem præscribitur, desiderari. Etenim iam quæsitæ est possessio, quam ignorantia aduersarij interpellari: interrumpi; nimis esset incongruum. Et reperientur ita (inquit) non differre hoc nomine res incorporales à corporalibus, cum & in his scientia primi possessoris necessaria sit, non item eius, in quem perseveratur possessio. Quæ dissolutio, non ex omni sui parte vera, vim quoque infert. dicta l. finali.

Dicerem igitur, quod cum seruitutes (ex omnium sententia) sine titulo vsucapiantur. l. si quis diuturno. ff. si seruit. vend. Aut ut ipse interpretatus sum, utilitas seruitutis (quam Iurifconsulti quasi seruitutem vocarunt) longo tempore quærat. l. j. §. si. ff. de aqua plu. arcend. ne tot emergeret circa vsuscaptionem seruitutum, & in odium eius contra quem vsucapiebantur, singularia. l. j. C. de inoffi. do. placuit legislatori, scientiam eius desiderari contra quem præscribatur. A cessante igitur ratione, eo casu, quo rerum corporalium exemplo cum titulo vsucaperetur seruitus, nec quidem scientia aduersarij, ut nec in corporalibus necessaria esset, in quibus terminis mihi videtur loqui. d. l. si. in fi. C. de præscrip. long. temp. quam sic placet nobis nouè exponere. Nam ad eam & tota quæstionem nostram quid aliud dici possit, non plane video, nisi velimus quorundam ex Neoteris sententiæ subscribere, existimantium omnes seruitutes vel aduersario ignorate vsucapi. quorum rationes enarramus in l. quoties. ij. hoc tit.

Nova consideratio.

Nouè declarata l. fina. C. de præscrip. long. tem.

Præscriptio libertatis aduersus seruitutem tam rusticam quàm urbanam.

41

*Libertas
quomodo
præscribitur.*

Absoluta † vsuscipatione seruitutis aduersus libertatem, reliquum est, vt aliqua dicamus de præscriptione libertatis, in qua Bartol. & cæteri communiter concludunt, quod si præscribatur libertas aduersus seruitutem rusticam, bona fides non sit necessaria. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsusca. cùm nullum factum præscribentis intercedat. Si verò præscribatur libertas aduersus seruitutem urbanam, fides bona desideretur, quod præscribentis factum interuenire oporteat. l. hæc autem. ff. de seruit. vrba. prædio. Quo loco Doctores aliud addunt per solum non vsum perdi seruitutem rusticam. vnde & malæ fidei possessor præscribit, tametsi dominus fundi seruiantis nihil fecerit contrarium seruituti, & aduersarius ignorauerit. d. l. sequitur. §. si viam. & l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmo. seruit. amit. licet in præscriptione libertatis aduersus urbanam, non tantum bona fides præscribentis, & factum seruituti repugnans desideretur. d. l. hæc autem. sed & quod sciete, & patiente domino fundi dominantis fecerit. l. & si fortè. §. sciendum. ff. si ser. vend.

Præscriptio libertatis quæ requiratur.

Vt igitur certam habeamus doctrinam, sciendum est in præscriptione libertatis aduersus seruitutem urbanam, quatuor desiderari. Bonam fidem imprimis præscribentis. l. ii. vbi Accurs. ff. quemadmo. seruit. amit. quã cõtinuam esse oportet. Nã superueniens mala fides præscriptionem

nem

nem interromperet, vt & in præscriptione libertatis personæ constitutum videmus. l. ij. C. de long. temp. præscript. quæ pro libert. opp. quod iure pontificio dubitationem nullam habet, eo quippè omni casu bona fides, & ea continua exigitur. c. fi. de præscrip. nec malæ fidei possessor vlllo tempore præscribit. c. possessor. de reg. iur. in vj. Aliud obseruari scimus in præscriptione rerum corporalium, in quibus bonam fidem adesse ab initio sufficit, neque superueniens alienæ rei scientia vsuscaptionem interpellat. l. bonæ fidei. §. in contrarium. ff. de acquir. rer. do. l. ij. §. si seruus. ff. pro empt. l. vnic. C. de vsuscap. t. ransfor. Quòd in his titulus sit necessarius. l. nullo. C. de rei vendicat. in præscriptione verò seruitutis non item. l. si quis diuturno. ff. si ser. vend. nam & sine titulo omnis seruitutis vtilitas (quæ quasi seruitutem dicunt) longo tempore quaeritur. l. j. §. fi. ff. de aqua plu. arcen. & suo loco extitit declaratum, in seruitutibusque bona fides tituli vicem obtinet. l. fina. ff. quemadmo. seruit. amit. Igitur in his deficiente bona fide interruptitur vsuscaptio, sicut in incorporalibus deficiente titulo, qui si in præscribendo iure seruitutis necessarius non est. d. l. si quis diuturno, minus multo existimandum est eum necessarium in libertate præscribenda. l. Arrianus. ff. de actionib. & obligat.

Bonam fidem an initio adesse satis sit.

Factu contrarium seruituti.

Requiritur secundò factum præscribētis oppositum & directò contrariū seruituti. nec enim potest videri vicinus vsucepisse, qui ius aduersarij nõ interpellauit. l. si quis alia. §. fi. ff. quemadmo.

seruit. amitta. veluti in seruitute *Altius non tollendi*, altius sublatum ædificium. vnde si deberes mihi seruitutem *Altius non tollendi*, ne luminibus offiatur, etiam si per sexcentos annos fenestræ meæ præclusæ fuerint: si tamen tu per hoc tempus ædificium tuum depressum habueris, non amitto seruitutem. ex quo enim non altius tollis: in quasi possessione seruitutis esse videor: quæ solo tempore non interpellatur, licet eius commoditate non utar. d. l. hæc autem. ff. de ser. vrba. præ. Quo tex. in argu. dicunt Docto. quòd si dominus, qui imperium, & iurisdictionem habet in certo territorio, aut vasallos plures, per centum annos steterit, quibus non exercuerit imperium, aut non imposuerit onus collectamve vasallo, non ex eo solo ius imperij aut domini perdit, nisi homines eius territorij, aut vasalli ceruices erexerint, hoc est gerendo se pro liberis fecerint actus còtrarios seruituti. l. in filiis de decurio. lib. x. C.

Libertatis iure.

Tertiò desideratur, vt intentio præscribentis ordinata sit ad acquisitionem libertatis, & ita, vt qui facit actum illum oppositum seruituti, faciat non ex gratia aut necessitate, sed iure libertatis. l. qui iure. ff. de acqui. possess. Quid enim si gratiosè tibi semel concesserim, vt mea lumina obscurare possis? Et tunc constat nõ ideo te constitui in quasi possessione libertatis. Innocen. in capitulo bonæ. de postulatione prælatorum. Idemque dicendum, si aliqua necessitate adactus id feceris, in refectione puta ædificij tui, si aliquot diebus velo, funibus, aut aliis appositionibus necessariis, lumina mea obscuraueris, sicuti respo

respondit Iurisconsul. de eo qui per proximi vicini agrum iter fecit, propterea quod via publica interrupta esset. l. j. §. Iulianus. ff. de itinere, actuque priuato.

Desideratur postremò scientia, & patientia *Scientia &* aduersarij. hoc est vsucipientem esse in quasi possessione libertatis, aduersario sciente, & patiente. l. & si fortè. §. j. ff. si ser. vend. Qui enim ædificatum teneret contra debitam seruitutem ignorante domino prædij dominantis, nullatenus vsucaperet libertatem, tametsi possidens, aut detinens illud prædium dominans hoc sciret, vt hospes, vel inquilinus. l. j. C. de seruit. & aq. Quo tex. adductus Bar. docuit occupata terra per tyrannum, si ciuitas vicina quicquam de territorio, aut iurisdictione illius terræ vsurpauerit, non currere contra populum præscriptionem.

42 Hæc † omnia vt dixi necessaria sunt ad præscriptionem libertatis contra seruitutem urbanam. Quod si tractemus de præscriptione libertatis aduersus rusticam, bonam fidem Doctores *Libertas rustica seruitutis quo modo præscribitur.* non exigunt, sed spectari duntaxat volunt negligentiam aduersarij, nõ vtentis lógo tempore. d. l. sequitur. §. si viam. Accur. in l. si. ff. quæadmo. seruit. amit. Etiam si dominus fundi seruientis nihil fecerit contrarium seruituti. Idémque in seruitute personarum vsus, puta aut vsusfructus. l. sicut. C. de seruit. & aq.

Differentiæ rationē Bart. & alij prodūt: quia in præscriptione libertatis aduersus urbanā, hominis factū necessarium est: ideo & bona fides requiritur. in præscriptione verò aduersus rusticā

nullum factum hominis interuenire oportet. meritò bona fides necessaria non est. Quæ ratio, licet ab omnibus probetur, mea sententia non concludit, requiritur factum: ergo bona fides, nec enim quicquam habet commune factum cum bona fide. Præterea d. §. si viam. qui bonam fidem in præscriptione libertatis aduersus rusticam non exigit, non se fundat quoquo modo in facto hominis, sed ea ratione nititur, quia non intelligitur possideri ius incorporale, nec de via quis mero iure detruditur.

43 Fui quandoque in noua sententia † vt perperam loquantur Doctores, dicentes libertatem contra rusticam seruitutem vsucapi, cum Iuriconsulti præscriptionem libertatis in seruitutibus vrbis duntaxat considerent, rusticas autem dicant non vtendo perire. d. l. hæc autem. ff. de seruit. vrbis. l. sequitur. §. libertas. ff. de vsuscipio. Et quoniam sine possessione, & ea quidem continua, non procedit præscriptio. l. iij. & l. naturaliter. & l. sine possessione. ff. de vsufca. atqui ex parte eius qui debet seruitutem nullum factum interuenit, atque ideo nulla possessio, ergo nec vsuscipio. Vsucapitur autem libertas in seruitutibus vrbis, quia factum intercedere oportet. d. l. hæc autem. quod in seruitutibus est loco possessionis. l. seruitutes quæ in superficie. ff. de ser. vrbis.

Diuersitatis ratio reddi potest, quia in seruitutum vrbis conseruatione, non priuatum duntaxat commodum versatur eorum, quibus debetur seruitus, sed & reipublicæ, cuius interest ædificiorum pulchritudinem conseruari, vt
publi

publicus aspectus honoratior sit, & non deformatur. l. j. §. si quis nemine. & l. final. ff. ne quid in loc. pub. l. ij. C. de ædif. priuat. In seruitutum autem rusticarũ tuitione priuatorum vtilitas tantummodo versatur, meritò vrbanae difficilior rusticis amittuntur. Accur. in. l. sed cui via. ff. de pignorib. Præterea, ex quo ad vsum seruitutum rusticarum factum eius, cui seruitus debetur, necessarium est, verbi gratia in seruitute *Itineris, Actus, via,* & similibus ad vsum verò vrbanae non est necessarium, patet in seruitute mihi debita, *Ne meis luminibus officiat, Ne altius tollatur,* & cæteris. Id genus seruitutes rusticæ pereunt non vten do, cum iam cõstet euidenter de negligentia non vten tis, vt in ijs qui nundinis impetratis à prin cipe decennio vsi non sunt. l. j. ff. de nundi. Serui tutes verò vrbanae non pereunt, nisi vsucapiatur libertas. nam ex sola cessatione non potest dici ne gligens, cui debebatur seruitus. Quocirca aliud necessarium fuit, vt in negligentia cõstitueretur. At verò dices *Aquæductus* seruitutem rusticam, ad cuius vsum non oportet interuenire factum eius, qui habet seruitutem: & *Tigni immittendi* vrbanae, ad cuius vsum è diuerso factum eius, cui de betur necessarium est. d. l. seruitutes quæ in super ficie. ff. de ser. vrb. Respondeo in seruitute *Aquæ ductus* necessarium esse factum, non quidem vt aquam fluere faciat, quandoquidem ea perennis est: & perpetuò suapte natura fluit. l. j. §. quam quam. ff. de aqua quot. & æsti. sed vt ducatur, mo do ad vnum, modo ad alium locum: ad commo ditatem & voluntatem eius, qui seruitutem ha-

bet. quod verò pertinet ad seruitutem *Tigni immittendi*, *Projciendi*, & similes, fateor factum in eiusmodi seruitutibus ab initio necessarium: nō item ad vsum constitutæ seruitutis. Itaq; verissimum videtur contra Doctores præscriptionem libertatis aduersus rusticas seruitutes nullā esse, cum sola negligentia non petentis pereant, & extinguatur, atq; ideo rectius dici extinguī seruitutē.

44 *Bona fides an in præscriptione libertatis aduersus urbanam seruitutē desideretur.* Sed & respectu bonæ fidei, † quam scriptores desiderant in præscriptione libertatis contra seruitutem urbanam, ab omnibus iure, meritoque dissentio, bonam fidem hoc casu nō necessariam existimans dicto §. si viam. cuius ratio urbanæ etiam seruituti conuenit. Et quia iura omnia, quæ de bona fide explicitè, vel implicitè, in materia seruitutum agunt, dubio procul loquuntur, cū tractatur de præscriptione odiosa seruitutis. l. si. ff. quemadmodum seruitus amittatur. non item cū de acquisitione libertatis, quæ fauorabilis est. Vnde lex Scribonia, quæ seruitutū vfuscationem inhiuit, in vfuscatione libertatis nō potuit intelligi. l. sequitur. §. fin. ff. de vfuscapio. Eadem quoque ratione dicimus in præscriptione rerum corporalium, cū sit odiosa, bonam fidem desiderari. l. ij. §. si seruus. ff. pro empt. l. vnic. C. de vfuscap. transfor. sed hæc non inferunt in præscriptione libertatis itidem exigī bonam fidem, cum diuersa sit ratio. per hanc quippè res ad naturalem suam libertatem reponitur. proinde fauorabilis, & omnino extendenda, sicuti Doctores docent de lege correctoria, † vt Licet ea non extendatur, etiam ex maioritate rationis.

45 *Lex correctoria quādo extendatur.* Aut.

Aur. quas actiones. C. de sacrosanct. ecclesi. Accur. in. l. tam is. §. j. ff. de donatio. cau. mort. & in §. j. de administra. sac. pal. coll. ij. si tamen lex noua corrigens reduceret nos ad ius antiquum: extensionē reciperet, quia cūm res de facili ad suam naturam redeat, materia fauorabilis censetur. Glos. in c. statutum. de præbend. in vj. odia autem restringi, fauores ampliari conuenit. l. cūm quidam. ff. de liber. & posthu.

46 Nec obstat nostræ ꝛ sententiæ. l. j. C. de seruit. & aqua. in qua verius est tractari de præscriptione seruitutis. quippè volebat ædificans tempore quærere seruitutem, vt altius cōtra veterem ædificiorum formam ædificatum habens, vicini luminibus officeret. Non item me mouerit l. ij. C. de long. temp. præf. quæ pro libert. oppo. ex qua dicebat Ange. probari in præscriptione libertatis contra seruitutem, nō tantum bonam fidem, sed & bonæfidei continuationem necessariam. Etenim loquitur in præscriptione libertatis personæ in qua singulariter hoc constitutum est, summaque ratione, nam si in ea bona fides non esset necessaria, possent serui omnes se subtrahendo dominos potestate dominica priuare. Ioannes Coras. Tolosas Valentia. ij. Martij. 1546.

*Explana-
ta. l. j. C. de
ser. & aq.*

§. SERVITVS.

1 Species huius §.	3 Adharens, cōnexū, contiguū, & accessorium.
2 Religioso adharens an religiosum.	4 Exposita l. iter.

- 5 *Ius quod exerceri non potest, tempore nō amittitur.*
- 6 *Via publica cur non perdatur non vtendo.*
- 7 *Declarata. l. ij. ff. de via pu.*
- 8 *Sepulchra an sint nostri dominij.*
- 9 *Locus quomodo fiat religiosus.*
- 10 *Sepulchrum & monumentum.*

Seruitus itineris ad sepulchrum priuati iuris manet. Et ideo remitti domino fundi seruiantis & acquiri & iam post religionem sepulchri hæc seruitus potest.

species. l.

Seruitus itineris. Repetenda † sunt hic ad euidenciam quę Martia. scribit de locis sacris, & religiosis, in. l. intantum. ff. de rerum diuisione. Dicitur autem hoc loco (vt textus nostri speciem breuiter proponamus) si cū monumentum haberem in fundo meo corpus mortuum, seu cadauer defuncti puta patris, aut filij mei intulerim, & ita locum religiosum fecerim, post hanc sepulchri religionem possum à te vicino itineris seruitutem quærere & ante quæsitam pacto remittere.

- 2 *Dubitandi ratio esse poterat, † quia quæ religiosis adhærēt religiosa sunt. l. quæ religiosis. ff. de rei ven. Iter adhæret sepulchro. l. si quis sepulchrum. ff. de religio. atq; ita loco religioso. l. intantum. §. fina. ff. de rerum. diui. ergo non priuati iuris est, sed religiosum. Inde quę aliud sequitur, non posse super eo contrahi. l. inter stipulantem, §. sacram. ff. de verborum obligation. minus quę semel impositam seruitutem pacto remitti, cum ius*

ius publicum priuatorum pactionibus non lædatur. l. ius publicum. ff. de pactis. cum tamen responderit hic Iul. Paul. & acquiri post sepulchri religionem, & remitti posse.

Hic pro dissolutione negandum est † iter adhærere sepulchro, licet autem cõtiguum sit prophanum non item religiosum, censeri debet. l. si sepulchrum. C. de religiof. vt merito priuati iuris id manere dicat hoc loco Iurisconf. quandoquidem nec totus, qui sepulturæ destinatus est, locus sit religiosus, sed quatenus corpus humanum est. l. ij. §. vt autem. ff. de religio. Aliud porrò est, quid adhærere esse, aliud connexum, aliud contiguum, & aliud accessorium, vt Albe. explicat in. d. l. quæ religiosa.

*Connexũ
adhærens
cõtiguum
& accesso
rium di
uersa.*

4 Remitti. Potest iter † sepulchro debitum pacto remitti: negligentia verò, hoc est nõ vtendo nunquam amittitur. l. iter. ff. quemad. seruitu. amitt. quod speciale fauore religionis Veteres putauerunt. l. sunt personæ. ff. de religio. vt & singulariter fauore publico constitutum dicebant viam publicam non vtendo populum non amittere. l. ij. ff. de via pub. Quibus cum minime sentio: verius existimans, quod ante nõs non pauci præferunt, ideo non vtendo iter ad sepulchrum non amitti, quia ius illud itineris non nisi rarissimè, nempe in morte exerceri possit. neq; enim ad sepulchrum itur, nisi cum quis ex familia moritur. atqui contingere potest, vt † nullus ex ius xxx. aut xl. annis vita sit defunctus, atque ita causam eundi oblatam non fuisse. inaeque. l. cum scimus. §. illud. de agrico. & cenit. lib. x. C. Quare
inqu

*Declarata
l. iter.*

inquit Castren. si occurreret casus frequentissimè in aliquibus de familia, vt morerentur multi, quos alibi sepeliisset, posset sic non vtendo, amittere, sic limitans. d. l. iter. aliter non vtendo non amittet. Hinc singulariter Iacob. de Rau. Alber. & alij in d. l. iter, inferunt, quòd si merum imperium habēs eo vti cessauerit spacio centum annorum, pro eo quod non sese casus obtulit, non ideo per non vsum illud amittat, cùm nulla cōsiderari possit culpa, aut negligentia non vtētis. l. & Attilicinus. ff. de ser. rusti. Idēmq̄ censendum si canonici per centū annos cessauerint eligere prælatus, quia non occurrit casus. nam prelato postea moriente, ius eligendi sine cōtrouersia exercebūt. l. in filiis. de decurio. lib. x. C.

Merū imperiū quādo nō vtēdo nō amittatur.

6 Quod verò † pertinet ad l. ij. ff. de via pub. dicentem viam publicam à populo non vtendo, nō amitti, licet Accur. & sequaces hoc publicæ utilitatis fauore constitutum dicant: verius tamen videtur nullum fauorem illic à lege cōsiderari, † sed id propterea constitutum, quòd facultati simplici, quæ in actum deducta ius in iudiciū (vt aiunt) deducibile non producit, nullo tempore præscribatur, veluti facultati eundi ad sanctum Iacobum: aut per viam publicam, qui casus noster est, quamquam facultati, quæ ius in iudiciū exercitabile in actum deducta producit, sicut iuri agendi longissimo tempore præscribatur, verbi gratia, inquit Ange. l. eru. in d. l. ij. facultatis simplicis est adire hæreditatē. Hæc autem facultas si in actum deducatur, quia adeatur hereditas, ius actionis in iudiciū deduci

cibilis: nempe petitionis hæreditatis producit. & ideo, ei longissimo tempore præscribitur. l. licet. C. de iur. delib. Hac quoque ratione facultati offerendi spatium xxx. anno. præscribitur. Accur. in l. cum notissimi. C. de præscrip. xxx. anno. quia licet sit simplex facultas, tamen simulatque debitor pecuniam debitam creditori offert: patitur illa oblatio pignoratitiam actionem, quæ sine dubio in iudicio exerceri potest. Sicut igitur actioni pignoratitiæ, ita potentia, & facultati offerendi longissimo illo tempore præscribitur.

Fundi seruiantis. Contra ÷ seruitutes non consistunt, nisi interuentu duorum dominorum, domino prædij dominantis, & domino fundi seruiantis. l. j. ff. com. prædio. Atqui non potest hic dominantis fundi dominus considerari, cum prædium dominans sit sepulchrum: sepulchra autem dominij nostri non sint. l. j. ff. si ser. vend. cum religiosa existant. l. si sepulchrum. C. de religio. atque ita vñibus nostris adempta. l. intantum. §. si. ff. de rer. diuisione. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obli. Effundunt ad dissolutionem huius difficultatis dd. plura, nec admodum probabilia. Ego paucis me explico, quod sepulchra dominij nostri non sint proprie, verum est. d. l. j. ff. si ser. vend. Cæterum quasi dominium quoddam habere videmur propter ius illud intercedi mortuum, quod in sepulchris habemus, quodque omne ius, & vtilitatem sepulchrorum continet, vt merito probanda sit Veterum sententia, qui eo nomine actionem vtilem confessoriam competere volunt. Placent. in summa titul. de actio. in instit. quasi do-

Facultati offerendi xxx. ann. præscribitur.

Sepulchra an sint in dominio nostro.

minium autem sufficere ad constitutionem seruitutis, omnes ex l. iij. hoc tit. tradunt, licet habens ius in re duntaxat, vt fructuarius seruitutem fundo non acquirat. l. sed & si quid. j. §. finali. ff. de usufructu.

Religionem sepulchri. Hoc est, illationē † cadaueris in locum sepulturæ destinatum, quo dūtaxat modo locus fit religiosus: neque enim intelligendum est locum, simulatque sepulturæ deputatus est, religiosum fieri, aut sepulchrū dici, sed † monumentum appellatur: in quod si corpus, vel reliquiæ inferantur, fiet sepulchrum. l. monumentum. ff. de religios. & ita illatione reliquiarum, seu cadaueris, non destinatione, locus fit religiosus. l. intātum. §. pe. ff. de rer. diuisio. §. religiosum, illo tit. in instit. Valentia. iij. Martij. 1546.

§. PUBLICO.

1	Publicus locus, qui, & qui sacer.	dis vsurpetur.
2	Species. §.	9 Extrema probant medium.
3	Medius locus, quando seruitutem impediatur	10 Possessio continua probatur probatis extremis.
4	Navigare per flumen publicum possumus.	11 Præscriptio quomodo probetur.
5	Via publica non impedit dominij acquisitionem.	12 Emphyteuta quomodo probet solutionem pensionis.
6	Accursy sententia noua ratione ab omni morsu defensa.	Ciuitas non concedit priuato aquam per viam publicam ducere.
7	Medium vitiosum destruit extrema.	13 Princeps nemini vult inferre iniuriam.
8	Medium quid & quomodo	

- 14 Rescriptū principis quā-
do refutandum. cer nō impediāt seruitutē.
- 15 Iudices miseri literas in-
iustas protinus exequun-
tur. 17 Ieiunium quādo fieri de-
beat, si occurrat vigilia
die dominico.
- 18 Seruitus quandoque com-
moditatem notat.

Publico loco interueniente vel via publica
Haustus seruitus imponi potest: Aquæ
ductus nō potest: A principe peti solet, vt
per viam publicam aquam ducere sine in-
commodo publico liceat. Sacri & religio-
si loci interuentus etiam itineris seruitutē
impedit, cum per ea loca seruitus nulli de-
beri possit.

Publico loco. Præfari † hic debent Ty- *Publico lo*
rones publica loca ex Labeonis, & *ca.*
Vlpiani sententia dici, quæ publico
vsui destinata sunt, vt insula, forum,
platea. l. ij. §. publici. & §. ad ea. ff. ne quid in loc.
pub. Loca verò publicè cōsecrata, hoc est à prin-
cipe dedicata, vel ab eo, cui princeps dedicandi
dederit potestatem sacra nūcupari. l. sacra. ff. de rer. *sacra lo-*
diuisio. religiosa autē fieri illatione cadaveris. l. *ca.*
instantū. §. pe. illo tit. & mox extitit declaratum.

Species † ad hunc tex. plana est. Habebamus vi- *species l.*
cina prædia, inter quæ tamen erat media via pu-
blica, cōstituiisti mihi seruitutē *Haustus aquæ*, hoc
est, aquæ hauriendæ ex puteo, aut fonte prædij
tui ad vtilitatē, & cōmoditatē mei. Quæstionis

erat, num ea seruitus constitui posset. Responsum est eam seruitutem imponi posse, licet seruitus *Aqueductus*, hoc est aquæ ducendæ per fundum tuum ad fundum meum, impediendo medio loco publico, non ita constitueretur. Quare hoc casu solet, inquit Iul. Paul. à principe postulari, vt sine publico incommodo aquam per viam publicam ducere liceat. Sed nunquid intermedius locus, sacer, aut religiosus, *Hautus aqua* seruitutem impedit? quod primum videbatur argumento sumpto, de publico loco ad sacrum: cæterum in contrariam sententiam concessit Iuriscō. dicens, non tantum sacri loci, aut religiosi interuentum, *Hautus aqua* seruitutem impedire, verum etiã *Itineris*, quandoquidẽ per ea nulla seruitus, nullaque vtẽdi cōmodias, deberi potest.

3 Ratio dubitandi ex eo desumitur quod dici solet, medium prædium quod non seruit, impedire quamcunque seruitutem. l. qui sella. §. si. ff. de serui. rustic. l. in tradendis. §. interpositis. ff. com. præd. publicus itaque locus intermedius, cum non seruiat, videbatur esse impedimento constitutioni seruitutis, *Hautus aqua*. Verum hæc regula in priuatis prædijs vtrunque obtineat, in publicis vera non est, quæ intermedia nec *Hautus aqua*, nec *Itineris*, nec *Actus*, nec *Via* constitutionem impediunt. l. si prius. §. via publica. ff. de aq. plu. arcend. sola seruitus *Aqueductus*, prohibetur imponi publico loco interueniente, vt hic. Expedita ratione, quoniam huius vsus sine loci publici damno, & incōmodo haberi inequit. eum quippè locum quo aqua ducitur, occupari necessum

Medium
prædium
quãdo im-
pediat ser-
uitutem.

sum est, cū tamen solū publicū liberū esse debeat. l. si. in prin. hoc tit. *Hauſtus* verò *Itineris Via*, & similes seruitutes, sine locorū publicorū intermediorū detrimento exercentur, haustam quippè aquā ex fonte, aut puteo fundi tui, per viā publicā interuenientē ad prædiū meum seruis, aut iumentis, deportari faciā sine vlla publicæ viæ læsione, cū per eā ire & agere omnimodo mihi liceat. Qua ratione & si locus medius flumē publicum esset, si tamen illud vado, vel ponte transfiri posset, rectè seruitus imponeretur. d. l. si prius. §. via publica. nā vt via publica, itinerēve publico
 4 ire agere licet. l. ij. §. si. ff. ne quid in loc. pub. † ita & in flumine publico, nauē, ratēve agere, nauigare & libere (si vado transfiri potest) ire concessum est. l. j. ff. vt in flu. pub. nauig. lic.

Ergo quod dicitur medium prædium quod non seruit, impedire seruitutem dicta l. qui sella. §. fin. in publico prædio non obtinet, sed in alijs, & in ijs omnibus, res certis doctrinis temperanda est, & concludenda. Prima, vbi *Seruitus* seruitus rustica, aut vrbanā, nihil exigit fieri *quādo per* in loco medio, nunquam impeditur, siue locus *mediū lo-* medius priuatus sit, siue publicus, siue sacer, cū *impe-* religiosusve, siue profanus. l. in tradendis. §. in-
 terpositis. ff. de ser. rust. l. loci corpus. §. fin. ff. si
 5 ser. vend. Vnde † inquit Bartolus in dicta lege, qui sella. §. finali. licet sit inter fundum tuum, & meum, prædium vicini medium, si tamen per viam publicam potest de tuo ad meum iri, rectè seruitus cōstituetur. l. si. in prin. hoc tit. quia per medium locum non est necessum quicquam

fieri. Hinc à contrario patet, quod si per locum medium, non nihil ad vsum seruitutis fieri deberet, impediretur seruitus. d. l. qui sella. §. fin. donec prædium illud intermedium quærat. d. l. in tradendis. §. interpositis. Altera doctrina, facer locus intermedius, si loco medio ad vsum seruitutis vti oportet, seruitutem impedit, hac l. in fin. & l. si prius. §. sacro. ff. de aq. plu. arc. Ratio, quia quod sacrum est, humanis vsibus adeo est ademptum. l. j. ff. de rer. diuisio. vt nulla partium conuentione, in priuatorum vsus conuerti possit. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obligationi.

Tertia, locus publicus medius, in quo etiam ad seruitutis vsum non nihil fieri oportet, seruitutem non impedit, si vti eo loco medio possumus, sine incommodo publico, vt hic, & d. §. via. quod iam *Hautus aqua, Itineris, Via, Aëtus, cæterarumque similibus seruitutum exemplo, declaratum extitit.* Hinc quarta doctrina liquet, publicus locus medius, in quo aliquid ad vsum seruitutis faciendum est, si illud fieri salua publica vtilitate nequit, seruitutem impedit. d. §. via publica. & hic ratio est euidens, quia priuatorum pactioibus, publicum ius lædi non potest. l. ius publicum. cum vulg. ff. de pact. Quare vt ré exemplis manifestemus, si constitueres mihi seruitutem *Tigni immittendi*, cum inter ædes nostras via publica media esset, hic publicus locus medius impedit seruitutem. Nam si trabs ex edibus meis in tuas immittatur, vtique contegetur solum publicum. Cum tamen cœlum, quod supra id est,

est, liberum esse oporteat. l. fin. in princ. hoc titu. Sic si seruitutem *Aqueductus* mihi constituas, & riuum in medio loco publico extrui sit necessum, vt de tuo fundo ad meum aqua ducatur, inutilis erit constitutio, præterquã si à principe hoc interpretaretur, vt hic, & l. si in publico. ff. de aqua pluuiã arc. Ad hæc annotandum, publicam viam non impedire acquisitionem dominij quæ fit iure gentium per alluionem. l. Martius. ff. de acqui. rerum dominio. hæc Doctores.

6 Ceterum † vt cumque verum sit, quod illi tradunt, in locis sacris, religiosis, & publicis. In priuatis Accur. in. d. §. interpositis. breuius docet, in rusticis seruitutibus medium prædium, quod non seruit, impedire seruitutem. d. l. qui sella. §. fin. in vrbanis verò non item. d. l. in tradendis. §. j. & l. & ideo. ff. si ser. vend. modo ædes sese inuicem respiciant, vel mons in medio non sit. l. si ædes. ff. de ser. vrb. præd. Quam sententiam differentiamque inter vrbana & rustica prædia, alij omnes damnent licet, ego recipio, cum & verbis Iuriconsulti mirificè applaudit, & probabilem habeat diuersitatis rationem. cum enim tota substantia seruitutis in fundi dominantis commoditate & vtilitate versetur. l. si ædes. ij. & l. sequent. ff. de seruitutibus vrbanoꝝ. l. ergo. §. finali. ff. de seruitutibus rusticorum. quæ per medium fundum in rusticis prædijs cessat, impeditur merito seruitus dicta. l. qui sella. §. finali. neque enim per alterius fundum ire agere, aut aquam ducere licet. Hæc autem ratio in prædijs vrbanis cessat. si enim inter meas & Titij ædes tuæ inter-

cedant depresso, potest Titij ædibus seruitus imponi, ne altius tollat. Est namque seruitus mihi utilis, donec tu non extollis. d. l. & ideo, propter communicationem aëris, quæ mihi fit iure naturæ. l. j. & l. quædam. ff. de rer. diu. Neque mihi videntur Doctores ab hac sententia, nisi verbo dissentire, cū in d. §. interpositis. scribunt non esse cum Accursio inter rustica prædia & urbana differentiam constituendam, sed id tantum considerandum, an prædium medium seruitutis commoditatem impediatur, vt tunc impediatur quoque seruitus ipsa, alioqui non.

7 Ex prædictis illud generale notandum † est, quod licet dici soleat, medium sapere naturam extremorum. l. si verò. §. sed & si quis. ff. de his qui deiec. vel effud. medium tamen inhabile, extrema vitiat. d. l. qui sella. §. fina. & l. ij. §. quod diximus. ff. si quis cautio. vnde alibi Bald. in l. si auia. C. de iur. delib. medium inquit non conueniens extremis, impedit qualitatem extremorum. l. tria prædia. ff. de seruit. rustico. l. fin. C. de natur. lib. Medium autem in proposito, appellari ignorat nemo, quicquid est inter duo extrema: licet non æqualiter distet. l. iij. §. adiectio. ff. ad le. Cornel. de licar. l. diuo Marco. C. de quæsti. Contractio-
8 re tamen vocabuli significatione scio, † Mediū propriè dici, quod dimensum æqualiter ab extremis distat, vt Aristoteles in Ethicis diffinit. vsurpatur quoque pro eo quod est inter duo contraria tertium, quemadmodum inter voluntatem, & noluntatem, vt ita dicam, seu contradictionem, patientia. l. j. §. scientiam. ff. de tributor.

inter

inter avarum & prodigū (vt Cicer. in offic. tradit) liberalis, inter vitia, virtus. nam & Horat. sic eam finiuit:

Virtus est medium vitiorum, vtrinque reductum.

Et alio loco:

Est inter Tanain quiddam, socrumque Viselli,

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos vltra citraque nequit consistere rectum.

Quosque si nō sequamur, cōtinget dubio procul, quod & idem Horat. alibi præmonuit, vt:

Dum vitant stulti vitia, in contraria currant.

Circa verò extrema sciendum, quædam esse locorum, de quibus nonnulla attigimus, quædam temporum: & in his obseruanda est hæc doctrina. † Probatis extremis, medium præsumitur. c. in die. in fi. de consec. distin. v. gl. in c. accedens. de cōuer. coniug. & in c. quia sunt. xxvii.

9 *Extremis probatis mediapre sumitur.* *†* in materia præscriptionis, ad probandam possessionem continuam, sufficit extrema probare, principio videlicet & fine temporis, quem possedisse. l. si mater. C. ne de stat. defuncto. fin. C. de præscri. long. temp. gloss. in c. volumus. xvj. q. iij. latè Fely. in c. licet causam.

10 *†* & hoc est, quod vulgo dici solet, ad probandam præscriptionem satis esse initiū possessionis, & complementum præscriptionis probare. gloss. Panor. & omnes in c. cum ecclesia sutrina. de caus. posses. & pro. Bartolus, & alij in l. Celsus. ff. de vfucapion. Quod sanè recipiendum est, in præscriptione decennij. se-

cus verò in præscriptione xx. vel xxx. annorum. hoc quippè casu, initium cuiuslibet de-

cennij probare oportet. Alexã. & alij in d.l. Celsus. quia ciuilis possessio, quæ animo retinetur, & quæ sola ad præscriptionem sufficit, non præsumitur ultra decem annos durare, nisi constet de possessione naturalis rei. l. furtum. §. fundi. ff. de vsucap. l. peregrè. ff. de acquirend. possession.

- 12 Mathesill. pulchrè not. cxvij. Cùm † præterea ex probatione extremorum resultet probatio medij. d. c. in die. infertur, quod si emphyteuta probet solutionem pensionis factam pro primis & vltimis annis, præsumatur soluisse medio tempore. l. qui cunque. de apo. pub. lib. x. C. Alber. in l. vnic. §. j. in fin. ff. si quis ius dicent. Sed iam tempestiuum est, vt ad literam reuolemus.

Interueniente. Id est, intermedio, & interiecto inter prædium dominans & prædium seruiens.

Imponi potest. Quia ad vsum seruitutis *Hausitus* nihil nouè fieri oportet, quod ante non licuerit. etenim licebat antea ire agere, per locum publicum: merito locus ille interueniens non impedit seruitutem, quæ sine eius detrimento exerceri potest.

Non potest. Huius enim seruitutis vsus sine loci publici insigni incommodo haberi nequit: cùm vt aqua ducatur, riuum illic extrui, atque ita locum quo aqua fluet occupari oporteat. Solum autem publicum liberum esse debet. l. si. in prin. hoc tit. quæ omnia fusius à nobis paulo ante tractata fuere.

- 13 *A principe.* Ergo non † ab alio, etiam summo magistratu. l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. & quoniam expressio principis, vt & alterius

rius cuiusvis personę inclusio, cæteras excludit. l. maritus. C. de proc. vniq̄ue personæ cõcessum, cæteris denegatũ intelligitur. l. cum prætor. ff. de iud. Quod expressius docet Iabole. in l. si in publico. ff. de aq. plu. arc. *sine permissu principis* (inquit) *aqua per viam publicam duci non potest.* Rectissime itaque annotarunt hinc Ang. & Fulgo. neminẽ præter principem, etiã Rempubicã ciuitatis concedere posse priuato, vt aquam per viã publicam ducat, aut alio modo publicum locũ occupet. etiam inquit Ang. si occupatio non sit nociua. Quod memoria teneri iubet, contra eos

Scala non possunt in via publi ca extrui.

14. *sine incommodo publico.* Hic est † honestus modus supplicandi principi, vt quod petimus, non bis concedat, citra tamen alterius incommodũ: non autem impudenter postulare non petenda, vt nobis non concedenda concedat. hac autem inuerecunda petentium inhiatione, cum frequenter sese constringi animaduerneret princeps, atque ita vt ob importunitatem impetrantium cogere, quodammodo non concedenda tribuere. l. j. de petit. bo. fubla. lib. x. C. e. fina. de rescrip. in vj. c. cum in iuuentute. de purg. cano. generaliter constituit, in huiusmodi prohibitis impetrare, † rescripta, quæ à se ad aliorum postulationem emanant, nulla esse, vt quæ magis per mendacium & importunitatem petentium,

Supplicari quo pacto debeat principi.

quàm ex principis voluntate obtenta esse credantur. l. si. C. si nup. ex rescrip. petant. & d. l. j. Cum enim princeps sua concessione neminem lædere, nulliq; velit inferri iniuriã. l. impuberi. ff. de administ. tut. l. nec auus. C. de emancip. lib. si ius iniquum concessit, censetur id fecisse ad partis instigationem. c. ex parte. j. de rescript. non ut alij damnum inferat. l. ij. §. si quis à principe. ff. ne quid in loc. pub.

Concessio principis an cū alterius incommodo intelligatur. An autem in proposito, si concedat princeps, ut mihi liceat aquam ducere, possim ego etiam cum publico incommodo ducere, considerandi sunt breuiter duo casus. Primus, cum concessio simplex est: ut possim aquam ducere per viã publicam, & tunc per prædicta interpretabimur concessionem à principe ea lege factam videri, ne publicum incommodetur. d. l. ij. §. si quis à principe. Alter casus, vbi concessio aperta est: quia concessit mihi princeps, ut liceat etiã cum incommodo publico aquam ducere, & tunc siquidem damnum reipublicæ modicum est, valet concessio. l. quoties. C. de precibus. Impe. offer. si verò magnum, & insigne, inutilis erit. d. l. quoties. nisi fortè inquit Fulgos. princeps ex certa scientia, & cum clausula debita non obstantium, concederet, cum magno etiam incommodo iuxta not. in l. præscriptione. C. si contra ius. Ego verò hoc quoque casu Imperatoris consilium sequutus, rescriptum, si iudex essem, refutarem: cum sit contra ius, & manifestam iniquitatem contineat. l. rescripta. C. de precibus. Impe. offer. c. rescriptum. xxv. q. ij. donec saltem secundus

cundus principis iussus emergeret, principe per me cōsulto. §. & hæc verò iubemus vt nulli iud. coll. ix. miseròsque cum † Accursio, ne dicā ipse execrādos, atque pessimos eos iudices puto qui propter sedis apostolicæ, Imperatoriæ, aut regie maiestatis reuerentiam, literas quascunque principis, manifestam etiam iniustitiam cōtinentes, simulatque illis oblatae sunt, exequuntur: non audentes (Pilatino timore perculsi) re tam nefaria, vel tantillum temporis supersedere, quo interim princeps consuli possit. Accur. in. l. puniri. C. si contra ius. & in. §. deinde competens. de mand. prin. col. ij. De his plenissimè Canonistæ in c. si quando. de rescrip.

*Pilatino
timor.*

Interventus. inter prædium seruiens, & prædium dominans.

Itineris. Plus † potest ad impedimentum seruitutis medius locus sacer, aut religiosus, quàm interiectus locus publicus. cum hic nō impediatur *Hausus Itineris*, similésque seruitutes cōstitui, vt hic. sacro verò religioso, aut sancto loco interveniente, nulla seruitus constituitur. l. si prius. §. si. ff. de aq. plu. arc. Differentiæ rationem ad initium huius §. attigimus, quia medio loco ad vsum seruitutis vtendum est, atqui loco sacro sancto, aut religioso, modo nullo vti possumus. d. §. fin. cum sint hæc loca diuini iuris. l. j. l. intantum. l. quædam. & l. sacra. ff. de rer. diuisio. Ideoque humanis vsum adempta. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. oblig. locis autem publicis secundum eorum naturam, vnusquisque vtitur. l. si per agrum. C. de seruit. per iter quippè publicum

cum & viam publicam vadimus & agimus, libere per flumen publicum nauigamus, amnemque vado traicimus. l. ij. §. si. ff. ne quid in loc. pub. l. j. ff. vt in ffu. pub.

17 *Impedit.* Medius † locus sacer, aut religiosus seruitutē impedit. quocirca cum bonū sit argumentum de loco ad tempus. l. vinū. vbi plenissimè scriptores. ff. de reb. cred. l. fin. ff. de triticar.

*Festus
dies occur
rens die
lunæ an
habeat vi
giliã sab
bati.*

Videretur prima fronte dicendū, quod si festus aliquis dies vigiliam habens, die lunæ occurrat, non debeat die sabbati vigilia ieiunari. contra c. j. de obserua. ieiunio. Debet quippè vt illic Glossator argumētatur, dies sabbati seruitutem diei lunæ. dies itaque dominicus illā seruitutem impedire debet, sicut & locus sacer interueniens illā impedit, vt hic, & l. si prius. §. sed loco. ff. de aq. plu. arcen. Sed inquit Glossator in d. c. j. obiectum istud diluens, nō debet hoc seruitus appellari, sed quoddā debitum, quod cum ob reuerētiā diei dominicę nō possit ea die præstari, alia solui debet. c. de ieiunio. §. hoc sciendum. lxxvj. dist. Duo enim sunt legis præcepta: ieiunare videlicet: & vigiliam apostoli ieiunare: vtrūq; igitur implēdū, aut dato vnus impedimēto, alterū saltem & necessariò adimplēdū est. l. Celsus. §. j. ff. de recep. arbi. c. cum dilecti. de dol. & contu.

18
*Seruitutis
verbum.*

Seruitus. Non † propriè stat hīc dictio, seruitus, sed pro simplici commoditate, & quocunq; rei grauamine est accipienda, vt in l. j. §. sed & si vicinus. ff. de aq. plu. arcen. & vt cōmuniter existimatum est, in l. si tibi homo. §. fina. ff. de lega. j. Alioqui nō esset bona ratio, quando nec per lo-

caquidē publica seruitus vlli deberi possit. tot. tit. ff. ne quid in loc. publi.

Posit. Id enim quod humani iuris esse desiit, seruitutē non recipit. l. caueri. ff. cō. præd. Ioan. Coras. Tolosas Valentia. VIII. Martij. 1546.

L. Q V O T I E S. I.

1 Species l. cū ratione dubij.	7 Vendere quādo quis certa personæ cogatur.
2 Noua expositio ad hanc l. & l. ei fundo.	8 Domus vendi potest pacto ne aliquid expressum illic fiat.
3 Ius reale quandoque excedit id quod interest.	9 Facere in suo quatenus liceat.
4 Affectionis ratio quando habeatur.	10 Rustica seruitus quibus verbis concipiatur.
5 Interesse generatim acceptum.	11 Aquam in fundo suo quaerere cuique licet.
6 Alienatio an pacto prohibeatur.	

Quoties nec prædiorum nec hominum, seruitutes sunt, quia nihil vicinorum interest, non valent, veluti ne per fundum tuū eas, aut ne ibi consistas. Et ideo si mihi concedas ius tibi non esse fundo tuo vti frui, nihil agitur. Aliter atque si concedas mihi ius tibi non esse in fundo tuo aquam quaerere minuendæ aquæ meæ gratia.

Quoties. Si † mihi cōcedas, talemq; seruitutem cōstituas, ne possis vti frui fundo tuo. Aut illic cōsistere, vel per eum fundū ire, nō valet hæc seruitutis

Species l.

tis impositio. cùm hoc nec vtile sit mihi, nec fun-
 do meo. Quamuis enim vt per fundum tuum ire
 mihi liceat, mea interfit, id circòque tale ius pos-
 sit mihi constitui, vt tu tamen per prædiũ tuum
 non eas, néve in eo cõsistas, mea interessẽ nequit,
 ob idq; neque seruitus eo nomine deberi, vt hic,
 & l. sicuti. §. fina. ff. si ser. vendice. Paritèrque, li-
 cet vt fundo tuo vti frui possim, seruitus rectè
 constituatur, vt eo tamen tu dominus non vta-
 ris, seruitus constitui nequit. non itaque hæ iu-
 rium constitutiones seruitutes propriè dici pos-
 sunt, quippè seruitutes aut personarum sunt, vt
 vsus, & vsusfructus, aut rerum, vt seruitutes ru-
 sticorum, & urbanorum prædiorum. l. j. hoc tit.
 Atqui seruitutes de quibus agimus, nec homi-
 num nec prædiorum, hoc est nec personis vsui
 sunt, nec prædijs vllam adferunt vtilitatem. Di-
 uersum tamen inquit Pompo. si mihi concedas
 non esse tibi ius aquam quærere in fundo tuo,
 minuendæ aquæ meæ causa. hoc enim mihi ex-
 pediat, meisque commodis cedit. l. si quando. §. j.
 ff. si seruitus vendicetur.

- 2 Occurrit ad prius responsum dubitandi ra-
 tio, & quidem fortissima. videtur enim seruitu-
 tem fundo constitui posse, tametsi utilis non sit.
 l. ei fundo. hoc tit. veluti, inquit Labeo, si aquã
 alicui ducere non expediret, nihilominus cõsti-
 tuti ea seruitus potest. Solutio ex sentẽtia Accur.
 Barto. cæterorũque, cõmuniter, hic nec inter-
 erat tempore seruitutis impositæ, neque in futu-
 rum post constitutam seruitutem interessẽ pote-
 rat in Labeonis responso, licet tempore imposi-
 tionis

tionis non interesset, in futurum tamē utilis esse poterat, quod sufficit. l. si infantis. ff. de usufru. vt saltē cum ceperit interesse, actio detur. l. si procuratorem. §. mandati. ff. manda. hic nullo modo nullōque tempore, ideōque nihil agitur. l. penul. ff. de pact. Alij (vt Iacob. Rauennas: cui maiore in modum præcedens solutio displicuit:) subtilius dixerunt seruitutem rectē constitui, vt ego in tuo non nihil facere possim, tametsi mea non intersit. d. l. ei fundo. ne autem tibi liceat in tuo facere, si mihi utile non sit, seruitus imponi non potest, vt hic, & hoc Baldus sequi videtur. Baldus verō & Angelus fratres aliter considerant hic tractari de obligatione personali negatiua ad non faciendum, vel affirmatiua ad patientiam, † quæ nulla est, vbi non cadit interesse, vt hic licet ius reale bene cadat. d. l. ei fundo. cum iura realia id quod interest multoties excedant. l. si vendidero. §. j. ff. de furt. Quam dissolutionem Floria. probat, sed mea sententia vera nō est, cum l. nostra initio de seruitute reali tractet, vt & hic Fulgo. perpendit.

Ego in huius contrarij dissolutione Accurs. & cæteros omnes hallucinatos fuisse perspicuū feci in rub. huius tit. & in d. l. si fundo. veritas igitur est: quam illic attigi, falsò putare Doctores nullam seruitutem constitui posse, quæ non respiciat dominantis iundi utilitatē. hoc tex. Potest quippè imponi seruitus, quæ neq; prædio dominati, neque eius domino utilis erit, si tamē vicini domini interesse possit propter amœnitatē puta: vt in aqueductu d. l. ei fundo, & l. hoc iure.

Nouus intellectus ad hanc l. & l. ei fundo.

ff. de aqua quotid. & æsti. licet enim aquam ducere per fundum vicini ad nostrum non expediat, quia ob id fundus noster non fiat vberior, pinguiorve: tamen propter naturalem aquæ fluentis iocunditatem, aut aliam amœnitatem, nostra interesse dicitur. l. competit. ff. quod vi aut clam. non igitur verum est desideratam ad constitutionem seruitutis à lege fundi dominantis utilitatem, sed illud tantum an eius, cui vel ex seipso, vel ratione prædij seruitus debetur, interlit, amœnitatis: etiam aut voluptatis gratia, duntaxat. l. statuat. §. si. ff. de vsufr. probabilis tamen, & honestæ. l. is cuius. ff. de furt.

4 *Affectio-* Hic scio † opposituros plerosque eius quod
nis ratio interest propter affectionem (vt vulgo tradi-
quãdo ha- tum est,) rationem non haberi. l. j. §. & alias vi-
beatur. deamus. ff. si quid in fraud. patron. l. final. ff. de oper. seruo. l. penult. ff. ad exhib. quibus nunc (saluis his, quæ de ea re in tractatu, de eo quod interest, latius exequimur:) responsum veim, nõ solum affectum à nobis hoc loco considerari, sed amœnitatem, quæ rem pluris æstimari plerunque facit, vt in prædiis bene ædificatis videmus. l. omnino. ff. de impens. in re. dot. fac. Præterea efficit expressa partium conuentio, vt solius affectionis ratio nonnunquam habeatur. l. seruus ea lege. ff. de seruis export.

Hominum. Hominum seruitutes Pompon. appellat, quas in l. j. hoc titulo. Martia. personarum dixerat: vt vsum, vsufructum, & similes.

Prædiorum. urbanorum, aut rusticorum.

vicin

§ *Vicinatorum interest.* Nec ratione † personæ, vt in *Interesse* vsu, & vsufructu: nec ratione rei dominantis, *generaliter acceptum.* quæ nulla est. Id autē, quod interest, hoc est quod expedit, & vtile est. l. si tibi legatum. ff. de leg. iij. hic, vt & alibi sæpe, generaliter accipitur pro quacunque hominum vtilitate: quomodocunque proueniente: siue iustè, vt cum dicimus interest nostra legatum habere. l. si fideiussor. ff. de leg. ij. Interest nostra non soluere potius, quàm solutum repetere. l. iij. ff. de compensa. Interest dominorum, ne auxilium contra sæuitiam, famem, vel intolerabilem iniuriam, denegetur iis, qui iustè deprecantur. l. ij. ff. de his qui sunt sui: siue iniustè, vt cum Vlpia, dicebat furis interesse rem eius non furripi. l. itaque fullo. ff. de furt. Deinde, siue ob commodum pecuniarium, siue ob aliam causam nostra inter sit. l. & tamen. §. j. ff. de ser. corrup. atque adeo propter amœnitatem, voluptatēque, ratione cuius nostra satis dicitur interesse. l. competit. ff. quod vi aut clam. quod & paulo ante nos excussimus.

6 *Aut ne ibi consistas.* Sicut † non potest imponi seruitus, si paciscentis non interest, vt in his duobus exēplis, Ne per fundum tuum eas, aut ne ibi consistas. Sic non potest fieri pactum de eo, quod paciscentis vtilitatem non concernit, veluti ne quis rem propriam alienare possit. l. penultima. ff. de pactis. hoc enim esset sine causā priuare homines libera rerum suarum dispositione, contra omnem & ciuilibus legis, & naturæ æquitatem. l. nemo exterus. C. de iudæ. l. in re mandata. C. mandati. † Vbi ergo pactio prohibens

pactū de nō alienādo.

rei propriæ alienationem causam contineret, hoc est vtilitatem pacifcentis, vtilis esset conuentio. l. si creditor. §. si. ff. de distractione pignoris. l. finali. C. de pactis inter emptorem & venditorem. l. j. §. si quis hoc cesserit. ff. de aqu. quotidiana & æsti. veluti vt fundum non alij, quàm mihi vendere possis. l. qui fundum. ff. de contrahenda emptione. l. si sterilis. §. si tibi fundum. ij. resp. ff. de actio. empt. l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verbor. obligat. Quo loco ad hanc rem scriptores multa cōgerēdo lectore fatietate fatigāt.

visi sui. In hoc & duobus superioribus exēplis nec expedit vicino, nec eius quoquo pacto amœnitatis etiam, aut voluptatis gratia interesse potest, meritò nequit seruitus ita constitui.

nihil agitur. Cùm nec mihi vtile sit, nec mea aliquo modo interesse possit, voluptatis etiam gratia. ergo à contrario: vbi interesset mea, valeret eius seruitutis constitutio. l. si quando. §. cum in domo. ff. si ser. vend. vbi locus quidam in domo Seij. ita Annij ædibus seruebat, vt in eo non esset ius Seio positum habere, Seius postea sylvam ibidē seuerat, in qua labra, & æneas cucumellas, hoc est vasa quædam ad concipiendam aquam posuerat. Dederūt Annio inquit Alfe. omnes lursperiti consilium, vt cū Seio ageret ius ei non esse se inuito in eo loco, ea posita habere. Intererat quippè eius, ne, inquiunt Doctores, ædiū lumina impedirentur, quā *luminū* seruitutē, qui debet, neq; serendo, neq; plātado, aliòve modo, luminibus officere potest. l. ædificia. & l. si arbor. ff. de seruit. vrba.

Ex prædictis possunt duæ quæstiones à † Do- *Conuentio*
 ctoribus non semel exagitate diffiniri. Prima, si *de nõ exer-*
 vendo tibi domum, ea lege, ne artem tincturæ, *cendo cer-*
 aut aliam ibidem exerceas: utilis erit conuentio, *tã artem.*
 vt obligeris tu, & successores tui. l. venditor. vbi
 Bar. ff. commu. prædio. quod Castrensi hic & in
 d. l. penul. verum esse interpretatur, si mea inter-
 fit, quia puta, eiusdem artis sum vicinus artifex,
 hac l. aliàs secus. d. l. penul. Altera si conueneri- *Conuentio*
 mus, ne fenestram in tuo (qua possis in interio- *de nõ ape-*
 ra ædium mearum inspicere) valeas aperire, va- *riando fe-*
 lebit (inquit) Castrensi. conuentio, si mea interfit *nestram.*
 propter honestatem, quia non possem domo
 mea liberè vti, cum nolint ab omnibus homi-
 nes videri: † licet alioqui cuius haçtenus in suo
 facere liceat, quatenus nihil in alienum immittit.
 l. sicuti. §. aristo. ff. si fer. vend. etiam si vicino
 noceat. l. fluminum. §. fina. ff. de damno infect. l.
 altius. C. de fer. & aq.

Aqua mee gratia. Interest siquidem mea, a-
 quam fundi mei quoquo modo non auocari. d.
 l. fluminum. §. finali. & l. Proculus. ff. de dam. in-
 sect. l. j. §. si quis hoc. ff. de aqua quotidiana. & æsti.
 Hinc autem duo singulariter notanda veniunt.
 primum perperam † Accur. & cæteros docuisse *Rustica*
 in l. j. ff. de seruit. vrba. seruitutes rusticas semper *seruitutes*
 verbis affirmatiuis, nunquam negatiuis concipi. *quãdoque*
 Etenim hæc seruitus *ius tibi non esse in fundo tuo a-* *negatiue*
quam quærere, minuendæ aquæ mee gratia, rustica est, *concipiuntur.*
 verbisque negatiuis concepta. Quod & hic Flo-
 ria, aduertit. Et si communia obseruemus, ser-
 uitutes *Altius non tollendi, stillicidium non auertendi,*

& similes (quæ tamen , & ipsæ verbis negatiuis concipiuntur) si prædiis rusticis debeantur , rustice sunt. l. ii. & iij. ff. de seruitutibus vrb. prædiorum. cum à prædio dominante secerni & denominari seruitutem , vel rusticam , vel vrb. præd. Doctores velint. l. j. ff. de ser. vrb. præd.

- 11 Alterum † licere vnicuique in fundo suo aquam quærere: etiam si propterea vicini fundi aqua minuatur , vnde cum eo , qui in fundo suo fodiens vicini fontem , aut puteum auertit eius venas præscindens : agi nõ potest. d. l. fluminum. §. si. & l. j. §. denique. ff. de aqua plu. arcẽ. quatenus enim nihil in alienum immittit , in suo cuique *Facere in suo quomo do liceat.* facere concessum est. l. sicuti. §. Aristo. ff. si seruit. vend. etiam si vicinus ob id incommodetur. l. altius. C. de ser. & aqua. Si tamen non animo nocendi vicino , sed suum agrum meliorẽ faciendi id fecerit. d. l. j. §. deniq; quod in dubio præsumitur. l. merito. ff. pro soc. Valentie xij. Mar. 1546.

§. S E R V I T V T V M.

1	<i>Seruitutem debens non tenetur facere.</i>		<i>plicia.</i>
2	<i>Oneris ferendi seruitutis speciale.</i>	6	<i>Viridaria.</i>
3	<i>Pactum contra naturam actus an valeat.</i>	7	<i>Viridary serui.</i>
4	<i>Excussus sensus §. apud Alphenum.</i>	8	<i>Exposita luculeuter huius §. litera.</i>
5	<i>Naturalia contractus du-</i>	9	<i>Decima qua actione peti debeat.</i>
		10	<i>Actionis realis & personalis natura.</i>

Serui

Seruitutum non ea natura est, vt aliquid faciat quis, veluti, viridaria tollat, vt amœniorem prospectum præstet, aut in hoc, vt in suo pangat, sed vt aliquid patiatur, aut non faciat aliquid.

Seruitutum. De seruitutibus iam multa diximus, quibus tamen non satis *debens nõ* visum est Pompo. Iuriskon. seruitutum naturam explicatam. Ideo hic *facere.*

docet † propriam & germanam earum naturam esse, vt qui seruitutem debet, non quicquam faciat, sed tantum patiatur aduersarium vti seruitute, neve aliquid ipse faciat, quo impediatur vsus seruitutis, veluti qui itineris seruitutem debet, pati debet vt eatur, qui *Altius tollendi* pati debet vt altius tollatur. At facere ipse ad vsum seruitutis nihil tenetur. Ratio dubij est fortissima, quia qui seruitutẽ oneris ferẽdi debet, parietẽ tenetur reficere ad aduersarij onera sustinẽda. & l. si fortẽ. §. & Gallus. & l. sicuti. §. distant. ff. si ser. vẽd. sed fallit, inquit Doctores, regula huius tex. in seruitute, *Oneris ferendi*. Subtilius multo Angel. & Fulg. qui dicũt quod hic dicitur non teneri eum qui seruitutem debet, quicquam facere, procedit principaliter. Nam † in consequẽtiam facere cogitur. d. §. distant. vnde & in seruitute *Oneris ferendi*, prima eius causa inspecta, qui eam seruitutem debet, facere non tenetur, cũ ad id tantum obligetur principaliter, vt parietem habeat, quo perpetuo sustineatur onus. l. eum de-

Oneris ferendi seruitus.

bere. ff. de seruit. vrb. præd. Cæterum: quia paries æternus esse nequit (nihil enim sub sole perpetuum est) peritq; faciliè, nisi collapsus restituatur: in consequens prædij seruientis dominus ad refectionem tenetur. d. §. & Gallus. & d. §. distant. Nouum autem non est vt pleraque in consequens veniant, quæ principaliter non permitterentur. l. j. l. quod dicimus. ff. de autor. tuto. l. si is quid duos. ff. de liberat. legat.

Debēs seruitutē quā do tenetur facere. 3 Alter casus, quo ꝑ qui seruitutem debet, tenetur facere, est, si hoc inter contrahentes nominatim sit actum. l. ij. §. apud Alphenum. ff. de aq. plu. arcen. quod dubitationem nullam videtur habere: cum dici solet contractus ex partium conuentione legē accipere. l. j. §. si cōueniat. ff. de posit. & quē posse iuri in fauorē sui introducto renūtiare. l. si iudex. ff. de min. l. pe. C. de pact. in hūc tamē casum ab omnibus probatū, ego velitationis gratia quandoque fortissimum proponebam argumentum, quod seruitutem debens, non teneatur facere, est ex natura seruitutis: vt hic. Pactum autem contra naturam actus nihil operatur. l. cum manu sata. §. fina. ff. de contrahend. emptio. vnde in contractu societatis conueniri non potest, vt ex sociis alter lucrum, alter damnum sentiat. l. si non fuerit. in fin. ff. pro soc. & in ꝑ contractu depositi pacisci non potest, vt rei depositæ dominium in depositarium transeat. l. Lucius. ff. de posit. Nec obstat §. apud Alphenū. qui non tradit quod Doctores communiter existimant, sed id tantum fossam, ex qua ad inferiorem fundum aqua descendit, vicinum purgare cogi, non (intellig

Nouē explicatus §. apud Alphenum. 4

tellige quæso:) vt aquam contineat, & ne aqua in inferiorem locum descendat, cum natura hæc sit seruitus inferiorum prædiorum, vt profluentem aquam excipiant. l. j. §. sed & si vicinus. ff. de aqua plu. arcen. Sed ne aqua immunda, néve quid spurcum in inferiorem locum transmittatur. l. iij. ad principium, illo titulo.

Ab hoc tamen casu (vt verum fatear) quem scriptores, & meritò, probant: non puto recedendum, cum sicuti diximus, ex iis quæ inter partes conuenta sunt, contractus legem accipiant. d. l. j. §. si conueniat. & ius suum remittentibus lex non subueniat. l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædil. edict. vt autem quæ de pactis contra naturam scripsimus, breuiter tollamus, repetenda sunt, quæ posuimus in tertio Miscel. † naturalia quædam ex contractuum visceribus desumpta ita contractibus ipsis cohærere, vt ad eorum substantiam pertinere videantur, vt in venditione translatio dominij. l. si quis alienam. ff. de actio. emp. in precario, vt pro tradendis arbitrio reuocetur. l. cum precario. ff. de precar. In societate, ne alter lucrum referat, alter sentiat damnum. d. l. si non fuerit. ff. pro soc. cum similib. Et hæc naturalia, ipso contractu manente, tolli nequeunt. d. l. cum manu fata. §. fin. d. l. si nõ fuerit. & d. l. Lucius. ff. deposit. sicut nec substantialia. l. vbi ita donatur. ff. de dona. caus. mort. quin vel in totum, vel in partem, (saltem re integra) à contractu recedatur. l. juris gentium. §. adeo. & l. ab emptione. ff. de pactis. Quædam verò sunt naturalia, hoc est extrinsecæ habitudines,

Naturalia dupliciter considerantur.

quæ cum contractibus ipsis accedant: assiduâque consuetudine adsint, naturæ nomen assumpserunt, ab usuque frequentissimo in naturam contractus transferunt, & hæc pacto tolli possunt. l. j. §. si conueniat. ff. de deposit. vt in contractu emptionis euctio. l. pacta conuenta. ff. de contrahend. emptio. quæ ex natura contractus venit, licet de ea nihil prorsus sit actum. l. quod si nollit. §. quia assidua. ff. de ædil. edict.

Tertius casus (vt è diuerticulo in viam redeamus tandem,) quo qui seruitutem debet, facere tenetur, est vbi solitus fuisset in fundo seruiente per tempus immemoriale aliquid facere; reficere puta, aut purgare. l. ij. §. apud Labeonem. vbi Accurs. ff. de aqua plu. arcen. Sed hanc interpretationem Bart. & cæteri non recipiunt, cum diuinatoria sit, & tex. miserè contorqueat, neque verum est, illic agi rectè contra dominium inferioris loci: vt ipse purget fossam, licet ob neglectum purgationem eueniat, vt ex restagnatione eius, aqua fundo vicino noceat. hic enim tantum patientiam præstat. l. is cum quo. ff. de aqua plu. arcend. sed vult illic Iurisconsul. dominum agri superioris, aquæ pluuiæ arcendæ actione, in illum alternatiuè experiri, vt vel ille purget, vel se patiatur fossam in pristinum statum reducere. Pupugi præterea aliqua de his casibus in l. prima. hoc titulo. circa Oneris ferendi seruitutem.

6 *Viridaria tollat.* Viridaria † loca sunt arboribus herbis & plantis virentibus consita, quæ in summitate ædificiorum habere apud veteres fuit
in de

7 in delicijs, vnde † viridarios seruos Vlpia. nuncupat propositos curæ ortorum eiusmodi, & viridariorū. Hæc autem † verba, vt omni ex parte inter se cohæreant, ita legenda sunt, *Veluti viridaria tollat, vt amœniorem prospectum præstet, aut in hoc vt in suo pangat.* Petebat siquidē vicinus, cui debebatur seruitus, vt fundi seruientis dominus tolleretur viridaria, seu elatas fortasse arbores, quæ in viridario erant, quo prospectus amœnior redderetur, aut vt in eo loco nouas pāgeret, & plātaret.

Pangat. Sic malo legere, quàm *pingat.* Contendebat quippè dominus fundi dominantis vicinum dominum prædij seruientis teneri pangere, hoc est figere, & deplantare arbores aliquas, quo prospectus iucundior redderetur. nihil enim conuenit, vt *pingat,* legamus.

Faciat aliquid. Ergo vult in summa hic tex. eum qui seruitutem debet, non ad aliud teneri, quàm vt patiatur aduersarium vti seruitute, néve aliquid faciat quod vsui eius seruitutis impedimento esse possit. qui contrà facit, contra seruitutem facere dicitur. l. de pupillo. §. sextus. ff. de noui operis nuntiatione. Hinc † autem dicit Alber. *Decima* vsitatam illam quæstionem terminari, qua actio- *qua actio-* ne decima petatur. Nam si rusticus pati duntaxat *ne petatur.* teneatur, quòd sacerdos recipiat, confessoria agi poterit, sicut pro seruitute. l. ij. ff. si serui. vend. Si verò soluere decimam sacerdoti obligetur, conditione ex canone, aut rei vendicatione petenda esset. Glos. in c. tua nobis. de deci. & aliquanto latius Specula. in tit. de deci. referunt tres opinioniones, quas Hostien. conciliare cupiens dice-

habet in re. dicto §. omnium. Hæc præterea contra possidentem, aut detinentem rem controuersam datur. l. officium. & l. in rem. ff. de rei vendi. l. j. C. de alienatione iudi. mut. caus. fact. c. examinata. de iud. Illa in obligatum duntaxat rei possessionem non respiciēs. l. final. §. si. ff. de contrahen. emp. l. j. §. si hæres. ff. ad Trebellia. Denique personalem intendamus, vt nobis detur, vel fiat d. §. omnium. & §. sic itaq; de actio. in insti. Realem verò vt decla'emur domini, aut nos ius in re validum habere. l. qui petitorio. & l. ex diuerso. §. j. ff. de rei vendi. Respondeo speciali ratione, nouum non esse ambas actiones dari, vt in legatario contra hæredem. l. j. C. com. de lega. non vt eis simul vti liceat, sed vt petitori laxior agendi facultas sit ex vna interim, quæ fuerit electa, rem petere. l. cum filius. §. varijs. ff. de lega. ij. quòd si hæres à testatore grauatus fauore vltimæ voluntatis & personali, & reali actione potest conueniri. d. §. varijs. d. l. j. & §. nostra. de leg. multo magis, qui Dei Opt. Maxi. lege grauantur, cum & hoc præceptum dubio procul grauius sit, verseturq; fauor animarum. d. c. tua nobis. de deci. qui cæteris præponderat. l. sancimus. C. de sacrosanct. ecclesiis. Ioannes Corasius Tolosæ Valentia xv. Martij. 1546.

L. EI QVI.

1	<i>Actiones reales & personales quæ.</i>		<i>actiones explicata.</i>
		3	<i>Confessoria duplex.</i>
2	<i>Confessoria, & negatoria</i>	4	<i>Confessoria & negatoria</i>

- ria quibus verbis concipiuntur.
- 5 Fructuario an actio pro seruitute detur.
- 6 Nouè percepta duo Vlpiani responsa.
- 7 Negatoria & confessoria contra quos dentur.
- 8 Actio realis ad quid competat.
- 9 Confessoria an pro quouis in re incorporali detur.
- 10 Species l. nostræ.
- 11 Ratio differentia inter fructuarium, & creditorem.
- 12 Pignus quid propriè.
- 13 Hypotheca in quo à pignore differat.
- 14 Pignus quadruplex.
- 15 Pignorum noua diuisio.
- 16 directa & utilis actio quid.
- 17 utilis actio quæ.
- 18 vectigales fundi.
- 19 Mancipes qui.
- 20 Emphyteusis quid & cur sic dicta.
- 21 Vel dictio.
- 22 Alternatiua natura.

Ei, qui pignori fundum accepit, non est iniquum vtilem petitionem seruitutis dari: sicut ipsius fundi utilis petitio datur. Idem seruari conuenit, & in eo, ad quem vectigalis fundus pertinet.

El qui. Tractabimus hic de actionibus pro seruitute cõpetentibus, quæ duæ sunt, confessoria, & negatoria. l. ij. ff. si ser. vend. §. æquè. de acti. in instit. quarum natura vt explicetur commodius, repetenda est summa illa, & præcipua actionum diuisiones uisio: † Actionum, quædam in personã, quædam reales & in rem sunt. l. actionum genera. ff. de acti. & obli. personales §. omnium. de actio. in instit. vtriusque natura ad quæ. finè l. præcedentis familiariter: licet per transennam

nam explanata fuit: quo loco inter cætera diximus, actione in personam nos cum eo experiri, qui nobis ex contractu, vel quasi delicto, vel quasi obstrictus est. l. j. ff. de actio. & obligari. Actione verò in rem experitur dominus, aut ius in re habens, qui loco domini est cum eo, qui nullo iure est obligatus, ad auocandam rei, quam detinet possessionem. d. l. actionum genera. & dict. §. omnium. Et ita actio in rem, duo habet extrema. Dominium ex parte agētis. l. in rem. ff. de rei ven. sub quo nō directum modò, sed vtile dominium comprehendimus, nam & vtilis dominus, sicuti emphyteuta, realem actionem habet. l. j. ff. si ag. vectig. Item quasi dominium. §. namque, si cui de actio. in insti. Postremoque ius in re specificum. §. item Seruiana. illo titu. Alterum extremum est possessio ex parte rei conuenti. l. vnic. C. de alien. iudi. mutand. causa facta. c. examinata de iud.

2 Actio in rem † quædam pro rebus corpore rei dantur, vt rei vindicatio. dicta l. actionum genera. §. j. Quædã pro rebus incorporalibus, nempe seruitutibus tam personarum, quàm rerum competunt vt confessoria & negatoria. l. ij. ff. si ser. vend. l. j. & l. vti frui. §. final. ff. si v. usufru. peta. §. æquè. de actione & institutione. Tuetur autem confessoria seruitutem: negatoria libertatem. d. l. secunda. Si enim pro seruitute constituta vindicanda, aut conseruanda, vel personæ nostræ competenti, vel rebus nostris, ex re alterius experiri velim, confessoriam intendere debeo, quæ datur ei, qui seruitutem deberi adfirmat. dicta l. secunda. aut aliud ius incorporale. Recepta namq; est eorum

eorum sententia, qui dicunt hanc actionem non tantum pro seruitutibus, sed pro quolibet iure incorporali competere, vt pro iurisdictione, decimis iure præsentandi, pedagij, & pascuorum. Bald. in rub. C. de vsufruct. Canonistæ in c. constitutus. de religios. domib. in c. tua. & in c. prohibemus de deci. Fab. & alij in §. æquè. de actio. in instit. quod non multo post tractabimus. Et hæc t̄ actio confessoria duplex est. Directa illis competens qui directum habent dominium earum rerum, quibus debetur seruitus aduersus illos, qui pariter eius rei, quæ seruitutem sustinet, directò domini sunt, & utilis illi prodita, qui in prædio dominante vtile dominium habet, aut saltem ius aliquod in re, verbi gratia creditori, qui rem pignori iure possidet, v hie & l. creditori. ff. de noui operis nuntiatione. Fructuario. l. j. ff. si vsusfruc. peta. qua de re paulo plenius infra. Superficiario. l. j. §. fin. ff. de superficieb. Eademque ratione emphyteuta, vasallo, & alijs id genus. Pro libertate verò vindicanda aduersus eum, qui prædia nostra seruire prætendit, cuique ius seruitutis in re nostra esse negamus, actio negatoria exposita est, dicta l. ij. ff. ter. vend. & dicto §. æquè. de actio.

4 Ex his liquere t̄ dicebat Placent. cur confessoria, & negatoria actiones sic appellatæ fuerint, quod hæc negatiuis, illa affirmatiuis verbis proponatur. id falsitatis Accur. vbi que arguit, cum & quandoque confessoriam verbis negatiuis concipi videamus, vt in seruitute Altius non tollendi. l. si prius. ff. de noui operis nuntiatione. Sed

Barto,

Actio confessoria duplex.

Confessoria & negatoria cur sic dicte.

Barto. defendit Placent. bene censisse, considerans orationē, vel affirmatiuam, vel negatiuam, vel affirmatiuam dici respectu suppositi, non appositi. Respectu autem suppositi, & in effectu cōfessoria affirmatiuè semper proponitur, etiam si seruitus negatiua sit, veluti si intendam ius mihi esse, ne altius tollas, & negatoria itidem verbis negatiuis intenditur, licet affirmatiua sit seruitus, vt si negem ius tibi esse eundi, agendi per fundum meum. Itaque verum est, spectata sola verborum figura, confessoriam quandoque negatiuis, & è diuerso negatoriam affirmatiuis verbis concipi, veluti: si dicam proponens ipse confessoriam, ius tibi non esse altius tollendi hæc enim verba tametsi effectum affirmatiuum habeant, ius videlicet mihi esse, ne altius tollas, in sui tamen superficie sunt negatiuæ: Per contrarium si proponam negatoriam, contendens mihi ius esse: *Altius tollendi*, hæc verba dubio procul affirmatiua sunt. effectum tamen habentia negatiuum, tibi scilicet: ius non esse, vt altius non tollam. l. loci. §. competit. ff. si ser. vend.

Hæc vera sunt, sed breuius tradenda, vt dicamus non considerari à lege nudam corticem, aut figuram verborum, sed effectum duntaxat, qui in agente confessoria perpetuò est affirmatiuus. eò enim tēdit, vt pronūcietur sibi seruitutē cōpetere. idq; tandē aduersarius cogatur confiteri, & ideo actio cōfessoria dicta, in negatoria verò que eūq; verba sint, vel affirmatiua vel negatiua: effectus semper negatorius est, ad hoc enim res in iudici

dicium hac actione deducitur, vt pronuntietur feruitutem non deberi, ideoque actio negatoria appellata.

Has actiones dominis prædiorum competere, iam docuimus, vnde nemo directò vendicat feruitutem per confessoriam nisi qui dominus est prædij dominantis. d. l. ij. licet vtilem proponat, qui loco domini est, vt creditor. l. creditori. ff. de noui operis nuntiatio. & hic bonæ fidei emptor. l. si ab eo. ff. de pigno. superficiarius, emphyteuta, vasallus, & his similes. l. j. ff. de superficieb. Quod autem ad fructuarium pertinet, an † ei ius vendicandæ feruitutis detur. Vlpianus parum sibi constare videtur. nam in l. j. in princip. & l. vti frui. §. vtrum. ff. si vsusfruct. petatur. nominatim scribit fructuarium feruitutem vendicare non posse, cum tamen in l. j. §. item Iuliano. ff. de remissionibus. ex Iuliani sententia doceat fructuario vendicandarum feruitutum ius esse.

6 Accur. & alij antinomiam † hanc dupliciter dissoluunt. Primū vt directam actionem pro feruitute vsusfructuarius non intendat. d. l. j. & d. §. vtrum, vtilem verò proponere possit. dic. §. item Iuliano. quam solutionem satis confirmant, quæ mox de creditore bonæ fidei emptore, superficieario, & emphyteuta diximus. Cæterum apud me non est tuta cum Vlpia. in tit. si vsusfru. pet. ff. expressim neget fructuario actionem competere ad vendicandam feruitutem, ergo nec directam, nec vtilem, cum ad remotionem generis sequatur remotio cuiuslibet speciei. Et quoniam alioqui vana redderetur eo loco Iurisconsulti doctrina

strina, cum utilis in effectu non differat à directa, sed eiusdem potestatis sit eundemque habeat effectum. l. actio. negotiorum. ff. de neg. gestis.

Dissolunt & secundò vendicationem seruitutis fructuario principaliter non competere, secus in consequentiam petendo vsufructum. d. l. j. §. vtrum. & d. §. item Iuliano. multa autem principaliter prohibentur, quæ in consequens conceduntur. l. j. ff. de autor. tuto. Sed & hæc solutio, præterquam quòd diuinatrix est, textum contorquet, cum dicat Vlpia. in d. §. item Iuliano. fructuarium vendicandarum seruitutum ius habere, quæ verba duram illam restrictionem, vt intelligantur in consequentiam, minimè patiantur.

Quid igitur, si nouè dicamus fructuarium suo nomine seruitutem vendicare non posse. d. l. j. & d. l. vti frui. ff. si vsufruct. petat. at nomine domini vendicationis ius habere? d. §. item Iuliano. Ad quem textum, ne quis hanc interpretationem insolenter diuinare putet, expendenda sunt verba, quæ præcedebant. *Ius is habet nouum opus nuntiandi, qui aut dominium, aut seruitutem habet.* & verba quæ sequuntur, *secundum quod opus nouum nuntiare vicino fructuarius poterit*, quæ omnia alibi idem Vlpia. exponit, si procuratorio nomine domini nūtiat fructuarius: nā suo nō potest. l. j. §. si. ff. de no. oper. nuntiatio. Quoniam igitur fructuarius ius habet duntaxat in vsufructu, ratione cuius tantummodo agere potest, nequit & seruitutem vendicare. nam cum vsustructus seruitus sit, lege prima, hoc titulo, si ser-

seruitis ser uitudinem præterea peteret, seruitutis diceret esse
uitus esse seruitutem, quæ petitio admittenda non est. l. j. ff.
non potest. de usu & usufru. leg.

7 Porro † actiones de seruitutibus confessoria,
 & negatoria non tantum contra seruitutem con-
 stituentem, verumetiam aduersus quemcunque
 impediens dantur. d. l. vti frui. §. vtrum. ff. si v-
 susfru. peta. l. si quis diuturno. §. fin. ff. si ser. ven.
 & si opponas has actiones in rem esse. l. fructua-
 rio. §. sicut. ff. si vsusfruc. peta. d. l. ij. ff. si ser. vend.
 Actiones autem in rem non dari contra prohi-
 bentem, sed contra possidentem, duntaxat. l. v-
 nica. C. de alie. iud. c. examinata. de iud. cum ex
 præsentis possessione actio in rem sit. l. non alias.
 §. sed si postuletur. ff. de iud. & in ea veniat resti-
 tutio rei. l. & non tantum ad si. prin. ff. de petitio.
 hæredit. l. si cum venditor. §. j. ff. de euiçtio, quæ
 explicari non potest per tertium impediens
 non possessorem, vt nemo non videt. Respondeo
 hæc omnia in actione in rem, quæ de rebus cor-
 poralibus datur, procedere, cum in his vera pos-
 sessio, & propria rei restitutio cadat. l. nec vtilem
 ff. ex quib. caus. maio. l. quæstio. §. pen. ff. de verb.
 sign. At si de incorporalibus detur, veluti con-
 fessoria. §. æquè. de actio. in institutio. nõ potest
 contra possidentem competere, cum res incor-
 poreæ non possideantur. l. seruus. §. incorpora-
 les. ff. de acqui. rer. do. l. sequitur. §. si viam. ff. de
 vsuscap. Eadèmq; ratione non potest in hac a-
 ctione venire rei seu possessionis: quæ nulla
 est restitutio. licet autem incorporalium rerum
 non sit propriè possessio, esse tamen quandam
 quasi

quasi possessionem nemo negat. l. quoties. ij. hoc
 titu. l. seruitutes quæ. in prin. ff. de seruit. vrba. in
 qua lex eum esse interpretatur, qui re vtitur, aut
 alterum vti volentem prohibet, meritò contra
 turbantem, & inquietantem actio in rem prodi-
 ta est de seruitutibus. l. ij. ff. si ser. ven. ex eoque
 quod turbans desistit à turba, finitque agentem
 vti seruitute, dicitur quodammodo restituere il-
 lam quasi possessionem, hoc est libertatem vten-
 di, quam per turbam abstulerat. Sed † & illud
 prætereundum non est propositi contrarij dis-
 solutionem, eum qui actione in rem vtitur, non
 tantum ad rei restitutionem experiri. l. j. in prin.
 l. officium. & l. qui restituere. ff. de rei vend. sed
 ad declarationem dominij, aut quasi. l. licet. ff. de
 petitio. har. l. Pompo. §. sed & his. ff. de procura-
 to. l. & ex diuerso. §. j. vbi Bar. ff. de rei ven. Quo-
 circa & qui confessoria, aut negatoria pro ser-
 uitate agit, pariter postulat declarari sibi seruitu-
 tem competere, aut fundum suum liberum esse.

9 Vt autem absoluamus † actionum confes-
 foriæ, & negatoriæ naturam, sciendum est,
 omnes propemodum scriptores, tam legistas,
 quàm canonistas docuisse, actiones huiusmodi,
 non tantum pro seruitutibus, verumetiam pro
 quocunque iure incorporali dari. Inn. in c. inter
 quatuor. de maio. & obed. Docto. in c. constitu-
 tus. de religi. do. Fab. Ang. Zas. & alij in §. æquè.
 de actio. veluti pro iure pascuorum iure peda-
 gij, & iure exigendi vectigal. Bartolus in l. si pu-
 blicanus. §. finali. ff. de publica. pro iure decima-
 rum canonistæ in capitulo tua. & cap. prohibe-

*Actio a-
 ctione in
 rem quid
 petat.*

*Confessoria
 an pro a-
 liis iuri-
 bus detur.*

mus. de deci. pro iure eligendi prælatū, pro iure præsentādi clericū, pro iurisdictione & similib. Bal. in ru. C. de vsufr. Paul. Cast. in l. vt pomū. hoc tit. Quā sententiā generalitas tex. in d. §. æquē. iu- uare videtur: dices quòd si quis agat ius sibi esse, habet eas actiones: nec se restringit ad seruitutes.

Apud me tamē hæc opinio dubia semper fuit, cum d. l. ij. ff. si ser. vend. dicat actiones huiusmodi non nisi dominis prædiorum dari. in prædictis autem iuribus dominium nequit considerari: Et quia subiicit actiones confessoriam, & negatoriam, ad exemplum earum, quæ ad vsufr. pertinent, de seruitutibus prædiorum dari. si enim hæc actiones pro aliis quoque iuribus incorporalibus darentur, generalius dixisset Iurif. conf. ad exemplum earum, quæ pro aliis iuribus incorporeis competunt. Et quoniam magis apertè paulopost adiicit confessoriam competere domino, qui seruitutem sibi deberi contendit, negatoriam domino qui negat. in prædictis autem iuribus nulla est seruitus. Præterea hæc actiones à lege extensionem non recipiunt, vt alio casu dentur, quàm qui à legislatore expressus est. l. si ego. §. j. ff. de public. vbi necessarium fuit introducere publicianam ei, qui bona fide à non domino seruitutem quæsierat, cum confessoria competere non possët, vt quæ illo duntaxat casu à lege proposita sit, quo seruitutes à domino constitutæ sunt. nam stricti iuris iudiciis annumerantur. §. actionū. de actio. in insti. in quibus nūquā fit extēsiō de casu expresso ad non expressum. l. quicquid astringēdæ. ff. de verb. oblig.

Quoci

Quocirca verior videtur Accurf. in l. in rem. *Bal. opinio*
 §. j. ff. de rei vendi. & Bal. sententia in c. signifi- *defensa.*
 cante. col. pe. de appel. existimantes pro his iuri-
 bus incorporalibus, nec cōfessoriam, nec nega-
 toriam, dari, sed officium Iud. aut conductionem
 ex lege competere, quanquam pro iure decima-
 rum rei vendicationem quoque tribui credide-
 rim ipse, ratione, qua in l. præced. vsus sum. Nec *Declara-*
 nos mouerit. §. æquè. qui non dicit absolutè da- *tus §. æ-*
 ri eas actiones his, qui ius habent, sed his qui ius *què.*
 habent vtendi fruendi, vel eundi agendi, aut a-
 quã ducendi, & sic de similibus, facta seruitutũ
 dinumeratione atq; ita limitatè, & determinatè.

¹⁰ Absolutis his, † quæ per modum præuiæ cu- *Species l.*
 iusdam inspectionis de confessoria, & negato-
 ria, præfari placuit, tempestiuum est, vt ad l. no-
 stræ declarationem descendamus, cuius species
 hæc est, dederam tibi coronatos centum mutuò,
 pro quibus fundum tuum Tusculanum, cui ser-
 uitus *Itineris* à fundo Seiano vicino debebatur,
 pignoris nomine mihi tradidisti. Quæsitum est,
 quoniam Seius ea seruitute me impediēbat vti,
 nunquid mihi detur confessoria, ad vindicatio-
 nem & conseruationem huius seruitutis? Et re-
 sponsum est directam non competere, cæterum
 vtilem petitionem seruitutis mihi dari exemplo
 vtilis petitionis, quæ mihi ad ipsum fundum o-
 bligatũ daretur, prædita quippè est quasi Seruia-
 na, siue hypothecaria creditori ad rei possessio-
 nem, quæ sibi iure pignoris, vel hypothecæ ex-
 presse obligata est. §. item Seruiana. de actioni-
 bus, in institutionibus. Idem iuris inquit, Iulia.

erit in eo, ad quem fundus vectigalis, id est, emphyteuticarius pertinet, poterit namque emphyteuta actione vtili confessoria ad seruitutem experiri.

- ii Dubitationē nec modicam † faciebat, quod in tractatu seruitutum passim legitur, nulli alij quā domino fundi petitionis seruitutem competere. l. ij. in prin. & l. & si forte. §. hęc autem. ff. si ser. ven. sed. id in directā actione, seu petitione accipiendum est, nam vtilem actionem in rem confessoriam creditori, emphyteutęque, dari hinc fit manifestum, & ex l. creditori. ff. de no. ope. nuntia. licet enim proprię, & directō domini non sint, ob idque directā actio in rem eisdem non competat. l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ag. vecti. loco tamen domini sunt, merito eis lex vtilis actiones tribuit, l. tutor. §. si. ff. de pig. act. l. j. §. j. ff. de superficieb. Fructuarius tamen seruitutem nullo modo (quemadmodum in præludiis diximus) vendicat. l. j. in prin. & l. vti frui. §. vtrum. ff. si vsusfru. petatur. nisi procuratorio nomine domini. l. j. §. item Iulia. ff. de remis, vt & in nūtiatione noui operis traditum est. l. j. §. si. ff. de no. op. nuntia. cū enim solius vsusfructus ratione fructuarius experiatur, & vsusfructus seruitus sit. l. j. hoc tit. aliam seruitutem petens, seruitutē seruitutis esse quodāmodo cōtēdit cōtra l. j. ff. de vsu & vsuf. leg. nō id in creditore, qui pignoris nomine fundum dominantem obligatum habet, hic enim, quia totum fundum vendicat, rectē petit seruitutes, quę iura sunt prędiorum. l. iij. ff. quemad. ser. amit.

Fructuarius non vendicat seruitutē.

12 *Pignori.* Pignus † à pugno appellatum, propriè *Pignus*
 id esse, cuius possessio traditur creditori, docet *quid.*
 Ulpia. l. si rem. §. j. ff. de pig. actio. præsertim, si res
 mobilis sit. §. item Seruiana. de action. in institut.
 Quod vero sine traditione conuentione nuda *Hypotheca*
 tenetur, id propriè Hypotheca appellatur. d. l. si *ca.*
 rem. §. j. vt iure existimasse videantur, qui pignus
 rei mobilis propriè constitui, Hypothecam ve-
 rò de re immobili contrahi dicunt. l. plebs. §. pe-
 nul. ff. de verborum significa. spectata tamen
 sermonis proprietate, siquidem pignus à pugno
 deductum sit. dicto §. penul. nam si paulo liberio-
 re significatione cum probatissimis quibusque
 authoribus vti velimus, Martiani, & Vallæ sen-
 tentiam magis probauerim, censentes pignus
 latinam vocem, & hypothecam vocabulū Græ-
 cum, solo nominis sono differre. l. res hypothe-
 cæ. §. si. ff. de pigno. Idémque significare, id vide-
 licet, quod à debitore datur creditori, in securi-
 tatem, & firmitudinē debiti, siue illud mobile sit,
 siue immobile. Nam de re quoque immobili pi-
 gnus non modo Terentius in Phormione dixit:
Ager oppositus est pignori ob decem minas,
Medicula item ob decem alias.

Et Tacitus lib. xix.

*Credebatur affectam eius fidem præiuisse domo, agris-
 que pignori acceptis.*

Sed & ipsi Iurisconsulti non solum. §. si rem.
 ff. de vsusca. l. ij. §. si. ff. de religiof. l. j. §. cum præ-
 dium & §. si. ff. de pigno. hypothecam item de re
 mobili dici, ex eo argumentum est, quòd Græca

vox fit ἀπὸ τῆς ἐπιθετικῆς, quod est obligationi supponere, inde titul. ille Pandectarum, de rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt non alienandis, vel supponendis.

14 Pignus itaque † quod tam de re mobili, quàm immobili, accipi posse constat. Accu. Bar. & alij quadrupliciter distinguunt in l. j. C. qui potior. in pign. hab. in l. j. ff. de pig. actio. & in l. à diuo Pio. §. si ex conventionione. ff. de re iudi. Nam vel à prætorè constituitur. l. j. & tot. tit. C. de prætor. pig. veluti cum iudex nulla præcedente diffinitiva actorem in possessionem mittit, propter contumaciam rei conuenti ex edicto prætoris, sicut cum nõ cauetur ex causa damni infecti, aut legatorum seruandorum gratia, tot. tit. ff. de dam. infect. ff. quib. ex cau. in pos. eatur. & C. de præto. pign. Vel à iudice, veluti cū iudex in executione sententiæ diffinitivæ mittit victorem in possessionem bonorum condemnati. d. l. à diuo Pio. ff. de re iud. tot. tit. ff. & C. de bonis auctori. iud. possid. Hoc pignus iudiciale, illud prætorium Doctores appellant. in quo autem vnum ab altero differat anxie scriptores disputant, quos videto in §. item Seruiana. de actionibus, in institutionibus, & in rubrica. ff. de pig. Vel & tertio partium conventionione constituitur pignus. l. prima. ff. de pignora. action. quod ideo conventionale dictum est, de quo hic textus noster agit, & titul. ff. & C. de pignoribus. Postremo lex ipsa pignus constituit, idque dupliciter, imprimis, hominis factò circa ipsam hypothecam aliquo interueniente, vt cū inuecta, & illata in prædium

con

Pignus
quadruplex.
Prætorium
pignus.

Iudiciale
pignus.

Conventionale
pignus.

conductum lex pignori obligat. l. item quia. ff. de pact. l. certi iuris. ff. locat. Neq; enim ad hanc hypothecam inducendam solus conductionis contractus sufficit, sed vltra necessum est, vt in ædes conductas aliquid inferatur. l. ij. ff. in quib. caus. pig. tacit contra. Deinde cōtrahitur hypotheca ex legis dispositione, tametsi nullum hominis factum intercedat, ipsam hypothecam respiciens, *Legale pignus.* vt cum iure cōstitutū legimus, eo ipso, quo cum fisco contrahimus, bona nostra ei pignori esse. l. j. C. si propter pub. pensit. l. j. & ij. C. in quib. cau. pig. ta. cont. Aut cum tutoris curatorisve bona ex administratione pupillo aut adulto lex obligat. l. pro officio. C. de admi. tut. Et coniugis bona coniugi. l. vnic. §. & vt plenius. C. de rei vxo. actio. l. assiduis. C. qui potior. in pig. hab.

Hæc est doctorum diuisio, in qua † fateor me magis eorum autoritatem, quam Iuriscōsultorum verba sequutum, quod nihil vnquam horum familiaris doctrinæ gratia reiicere in animum induxerim, nec enim ignoro, legem duo tātum, aut ad summum tria genera hypothecarum fecisse: vnum quod ex pactis & conuentionibus hominum nascitur. Aliud quod à iudicibus datur. l. ij. C. de præ. pig. Tertium quod à lege nullo præcedente verbo inducitur. l. j. circa medi. C. com. de leg.

Non est iniquum, Imo valde æquum est vtilem videlicet vendicationem seruitutis dari creditori, cui pignoris nomine prædium tenetur. l. credito. ff. de no. ope. nunt.

Vtilem petitionem, hoc est vtilem confessoriam. *Confessoria duplex.*

nam duplex est (vt in anteludiis dixi,) confessoria directa, & utilis, directa datur illis, qui directum habent dominium prædiorum, quibus seruitus debetur. l. ij. in prin. ff. si ser. vend. Utilis verò illi competit, qui licet dominus directò non sit, rei tamen utilitatem aut ius aliquod in re, cui debetur seruitus habet, veluti creditori, qui rem pignoris iure possidet. Emphyteuta & similes vt hic, & d. l. creditori. Quoniã autem directarum

16 & † vt ilium actionum occasionem ex hoc textu nacti, meminimus: de illis que frequentissimè leges verba faciunt, operæpretium mihi facturus videor, si quid sit actio directa, quid que utilis explicauerim. res sanè nō tam auditu iucunda, quã

*Directa
actio.*

intellectu necessaria. Directas actiones, quatenus vtilibus opponuntur, eas esse Accur. vbi que voluit, quæ ex sententia & verbis legis veniunt,

17
*Utilis a-
ctio.*

† vtiles verò, quæ ex mente legis duntaxat dantur. Accur. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omn. iud. in l. actio negotiorum. ff. de neg. gest. in l. curatoris. C. illo titu. & in l. ex legato. C. de legat.

Quæ traditio vera non est, cum & illud dicatur in verbis legis esse, quod est in mēte. l. nominis. §. verbum. ff. de verborum significatione. vnde & is casus expressus à lege dicitur, qui ex legis sententia descendit, licet eum verba non exprimant. l. prætor. §. j. ff. de noui operis nunciatione. Dicendum igitur directam actionem eam esse, quæ ex verbis, & mente legis oritur, sic dicta quòd directò à lege procedat, ab ea que velut è fonte emergat, erumpat, & enascatur. Vtilem verò quæ nec ex verbis competit, nec ex mente legis, quæ de ea

facti

facti specie non cogitauit, sed per interpretationem vel prætoris vel posteriorum Iurisconsultorum ad eum casum porrigitur. l. ij. §. itē varrus. ver. quanquam. ff. de aqua plu. ar. §. j. de leg. patr. tute. in insti. quid verisimile sit legislatorem, si de eo cogitasset. idem quod de expresso dispositurum. l. tale pactum. §. fina. ff. de pac. l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & post.

Sicuti ipsius fundi Hinc nota eum cui competit potestas rem vendicandi, habere quoque potestatem iura realia ipsius rei vendicandi. iura nanque accessoria rei sequuntur rem ipsam. l. in modicis. ff. de contrahen. empt. c. cum Bertoldus. de re iudicata. c. de iure. & c. cum seculum. de iure patronatus.

Vtilis petitio. Quasi seruianā intelligit quæ etiā hypothecaria vocatur, qua creditores pignora, hypothecāsve, persequuntur. §. item seruia. de actio. in instit. vbi Theop. interpres græcus eius utilitatis meminisse videtur.

18 *Vectigalis fundus pertinet.* † Cùm, & ei quoque *Vectigales fundi.* actio in rem detur aduersus quemuis possessorem. lege prima. §. finali. ff. si ager vectigal. sunt autem vectigales fundi agri ciuitatum, qui mancipibus conducentibus in perpetuum locantur, id est, hac lege, vt quandiu pro eo vectigal pendatur, tandiu neque ipsis, qui conduxerint, neq; ijs, qui in eorum locum successerint, auferri eū liceat. d. l. j. §. j. Qua autem ratione agri ciuitatum locari solerent, ostēdit Iul. Hyginus de limitibus agrorum. Fuit enim hoc in more pop. Ro. positum vt agros ex hoste captos per centurias parti-

ren

rentur, diuiderentq; , vt assignarentur militibus, quorum virtute capti erant : qui superfuerant agri, vectigalibus subiiciebantur mancipibus ementibus, id est conducentibus, plerumque in perpetuum, nunnunquam in annos centenos, aut aliud tempus, ita vt eo finito iterum venirent, lo
 19 carenturq;. Erant † porro mancipes, quicunq; à
Mācipes. populo aliquid emebant, conducebantve, quòd manu sublata, inquit Fef. emptionis se esse autores significarent.

Hinc patet aberrare eos toto cœlo, qui existimant eosdem agros emphyteuticarios esse, cum vectigalibus, hi quippe ciuitatum sunt. d. l. j. & l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect. illi

20 priuatorum, à quibus † si quando prædium, per
Emphyteu petuo fruendum conceditur, emphyteusis con
sis cur sic stituitur ab ἐμφύτεω, id est planto, & infero, eo
dicta. quòd olim solent bona sterilia, vt deserta, & quasi pro derelicto habita, excolenda, fruēdaq; , certa pensione locari, atq; ita dicebatur dari fundus in emphyteusim, id est in plantationem: concedebantur enim, vt qui acciperent, plantādo, & inferendo, rem sterilem in meliorem statum redactam, fertilem redderēt. Præterea emphyteuticarium agrum alium esse à vectigali indicat parti-

21 cula vel † quæ legitur in rubro illo ff. si age. vect.

vel, dictio vel emphy. cuius natura est, vt posita inter duo, aut plura, alternatiuè stet. l. supra iter. §. officium.

22 vbi Bar. ff. de aq. pl. ar. Alternatiua † autem inter diuersa cadit, æqualia tamen aut parum distātia. l. j. ff. de re. du. vnde de vno ad aliud, nisi manifesta subsit differentiæ ratio, argumentari licet, vt

de agr

de agro vectigali, ad emphyteuticarium. d. l. j. ff. si ag. vect. Quare & hunc text. loquentem de vectigali fundo, ad emphyteuticariū inculpatè pro traham, non vt insanire cum doctoribus velim, qui hos agros nihil inter se differre autumant, sed quia de vno ad alterum docet legislator nos posse ratiocinari. Ioannes Corasi. Valentiaē xxj. Martij 1546.

L. VI AE.

1 Diuiduum & indiuiduum dupliciter dicitur.	15 Vsusfructus significatio duplex.
2 Homo an diuiduus natura.	16 Vsus cur indiuiduus.
3 Punctus etiam natura indiuiduus.	17 Seruitutes quare indiuidua.
4 Punctus quid.	18 Exposita in eam rem multae leges.
5 Indiuiduum natura.	19 Alienationis singularis & vniuersalis differentia.
6 Diuiduum & indiuiduum lege.	20 Cedi actio ad seruitutem an possit.
7 L. in executione declarata.	21 Victoria vnius heredu quando alijs prosit.
8 §. Pro parte quando locum habeat.	22 Sententia prodest consorti.
9 Doctorum diuisio de diuiduo.	23 Vasallus an omnibus ha redibus fidelitatem irare cogatur.
10 Species l. cum ratione dubij.	24 Vasallorum ius indiuiduum.
11 Ius patronatus quomodo diuidatur.	25 Aurelia consuetudo.
12 Minorum res nonnunquam diuiduntur.	
13 Iurisdictio indiuidua.	
14 Vsusfructus seruitus cur diuiduus.	

Via, Itineris, Actus, Aquæductus, pars in obligationem deduci non potest: quia vsus eorum indiuisus est. Et ideo si stipulator decesserit pluribus hæredibus relictis, singuli in solidum viam petunt. Et si promissor decesserit pluribus hæredibus relictis, à singulis hæredibus solida petitio est.

1 **V**ia. Omnis † diuidui, & indiuidui tractatus à nobis plena manu, nouoque modo excussus aliquando fuit in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. oblig. cuius summa hic nobis necessario repetenda est. Sciendum igitur diuiduum, & indiuiduum, duplici ratione dici, Natura, videlicet & Lege. Natura, id diuiduum appello, quod hominis facto in partes discretas, separatasq; , secari & diuidi potest, vt fundus, homo, vestis, & aliæ deniq; res corporales innumerabiles. l. j. §. quædam. ff. de rer. diuisio. l. si quis duas. §. si quis partem. ff. de prædio. & l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de leg. j. In † homine tamen ceterisq; rebus animatis lal. & posteriores in l. ij. §. & harum. ff. de verborum obligation. hoc non admittunt, quod earum rerum diuisio subiectum omnino corrumpat. l. rerum mixtura. ff. de vsucapio. c. afferte. de præsump. Sed eorum sententiam ipse non facile probauerim, si quidem hac ratione attenda, ex corporeis rebus paucissimæ essent, quæ sectionem admitterent, nam & vestis, nauis, liber, hisque si-

*Diuiduum
& indiuiduum.*

2

mil

miles, in partes præsertim minutas sinè subiecti destructione separari nequeunt, illud scio, hominem, mulû, ceteraq; animantia, in partes commode diuidi non posse. §. eadem. in fin. de offi. iud. in instit. verum hæc commoditas, vel incommoditas, in diuiduo secundum naturam minimè attenditur, sed id consideratur duntaxat, an res corpora sit, atque ita actualiter diuidi possit. d. §. quædam. & d. §. si quis partem, quod & in hominem ipsum cadere probat. dict. c. afferte. de præsump. Quibus confirmatur prima doctrina, in hac materia omnes res corporales natura diuiduæ sunt. d. l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de lega. j. à qua solum punctum † excipit: Pet. Bellaperticen. qui tam paruus est, vt tametli corporeus sit, partes nõ recipiat.

4 † Est enim punctus, aut si mauis punctum, vt Mathematici docent, quod ob incomprehensibilem sui breuitatem, in partes diuidi non potest, nec ipsum pars aliqua, sed tantummodo signum esse dicatur, protractum, vt Euclides scribit, lineam conficiens. Verùm hoc exemplum non mihi valde videtur ad rem pertinere, Siquidem punctum licet ex se facta corpora, non tamen ipsum corpus sit. Eo constat ineptos esse, & ridiculos, ex recentioribus quosdam, licet alioqui multæ autoritatis, qui in. l. iij. §. Cato. ff. de verbo. obli. scriptum reliquerunt, punctum nonnunquam diuidi, veluti cum adeo magnus est, vt in partes diduci & secari possit. Bartol. verba in eum sensum contorquentes, dum in. l. si cui. hoc tit. tradit res omnes in vniuersum, ex Philosophorum sententia,

*punctus
quid.*

tia, in infinitas partes diuisibiles esse, Punctus enim est, vt dixi, qui ob incomprehensibilem sui breuitatem nec longus, nec latus, nec altus, dici potest. quocirca si aliquā habeat magnitudinem, iam puncti nomen amittit. preterea rebus corporeis vt dixi non annumeratur.

Cognito vno ex contrarijs, reliquum (vt dici solet) facile perspicitur. l. j. ff. de his qui sunt sui. **5** Proinde cognito, quid sit diuiduum † natura non difficulter intelligemus, eadem natura indiuiduum dici, quod hominis facto, & naturaliter in partes separatas ad oculum diuidi non potest. d. l. ij. §. & harum. & l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de lega. j. Cuius generis sunt res omnes incorporales, quæ cum neque tangi, neque videri possint. l. j. §. j. ff. de rer. diuisio. §. incorporales. de reb. corp. in instit. hominis operas in partes quæ ad oculum demonstrantur, separari nequeunt. l. hæredes. §. an ea. ff. familiæ erciscundæ. Ideoque seruitutes, de quibus agimus, licet corpori diuiduo accedant. l. seruitutes. iiij. hoc titu. Ipsæ tamen diuisionem natura præfertim, non admittunt, vt hic. d. §. & harum. d. §. an ea. d. l. stipulationes non diuiduntur. & l. fideicommissa. §. pen. ff. de leg. iij.

6 Lege diuiduum † dupliciter consideratur, vel *Diuiduum* respectu diuisionis corporeæ, vel intellectualis, *lege.* quatenus ad sectionem corporalem rem ipsam referimus: illud lege diuiduum dici censeo, quod commodè, & sine damno diuidi potest. per contrariumque indiuiduum quod non nisi cum incommodo sectionem admittit. l. non amplius. §. cum

eum bonorum alleg. §. eadem. in fin. de offic. iudic. in insti. Homo itaque in hac consideratione indiuiduus est, cæteraque animantia, quæ vno spiritu continentur. Bald. in c. quanto. de iudic. quando non nisi cum destructione subiecti diuidi possit. l. rerum mixtura. ff. de vsufcapio. nec membrum offendi, quin toti corpori vis fiat. l. vulgaris. in prin. ff. de furt. l. j. §. item quæritur. ff. de aqua. quotidiana. & æsti. Respectu verò diuisionis in intellectu consistentis, Diuiduum lege dicitur, quod in partes plures indiuisas, & intellectuales vtilitatis gratia disseccatur. l. seruus communis. ff. de stip. seruator. l. locus. ff. de acquir. posses. Quod fit plerunque per quotas, seu partes, quas quotitatiuas vocant, vt tertiam, quartam, dimidiam, & similes. pulchrè Fulgos. in l. j. §. si pecunia. ff. de pos. Qua ratione, homo lege quoque diuiduus existimatur. l. si stipulatus. §. j. ff. de solut. l. in executione. §. pro parte. ff. de verbor. obligatio. possunt quippè duo domini eiusdem serui esse, ita vt singuli dimidiam partem pro indiuiso habeant. d. l. seruus communis. Dixi sanè *vtilitatis gratia*, quia distributionem illam partis intellectualis proportionabilem commoditatem adferre oportet, hoc est tantum vtilitatis respectu partis, quantum totum in suo toto. d. l. in executione. §. secūda. Hinc liquet iura & actiones lege diuidi inter hæredes, tam actiue, quàm passiuè pro portionibus hæreditariis. l. pacto iuccessorum. C. de pact. l. j. C. si cer. pet. l. pro hæreditariis. C. de hæred. actio. Quod magis considerato effectu admiserim,

quàm iure ipso. l. ea quę. C. fami. ercisc. ponderando prima illius cōstitutionis verba *hęc quę in nominibus*. nō enim dixit nomina diuidi, sed ea quę sunt in nominibus: cū ius in se nullam recipiat diuisionem. l. j. §. j. ff. de rer. diuifio. Ex his intelligis quoque, Indiuiduum ad sectionem intellectualem, relatum illud esse quod in partes pro diuifio conscindi non potest, vt in seruitutibus, quas diuisionem non recipere manifestum est. l. stipulationes nō diuiduntur. & l. ij. §. & harum. ff. de verbo. oblig. l. fideicommissa. §. penul. ff. de leg. iij. l. pro parte. hoc titul. & hic. adeo vt nec per legem quidem eas diuidi posse Iul. Paul. dicat. l. hęredes. §. an ea. ff. famil. ercisc. cuius rei rationem attingemus infra.

7 Hęc ad substantiam † obligationis, & rerum
Declarata in ea deductarum pertinet. in eius autem execu-
tota l. in tione, hoc est, circa rei debitę petitionem, & so-
executio- lutionem, quatuor causas Iurisconsul. confide-
re. rari volunt, quas accuratē profequitur Vlpian. per totam l. in executione. alleg. nonnunquam enim euenit, vt talis res in obligationem veniat, quam creditor pro parte petere, itidēque præstari pro parte à debitore possit, veluti si promissa sit pecunia certa, seu quantitas. d. l. ij. §. & harum. & d. l. in executione. §. j. hoc est, quod dicere solemus, quātitatis obligationem diuiduā, de qua regula, ad satietatem scripsimus in d. l. stipulationes non diuiduntur.

Interdum, & secundò, contingit omnino diuersum, vt aliquid debeat, quod nec pro parte peti, nec pro parte solui possit, vt seruitutes operę, &

ra, & facta. d. l. stipulationes. & hic l. libertus qui soluendo. ff. de oper. liber. Quare si opus testator fieri iusserit, hæredes singuli inquit Vlpia. in solidum tenentur d. l. in executione. §. secunda. & l. fideicommissa. §. penul. ff. de leg. iij. Quæ omnia de seruitutibus facti, & operis, in d. l. stipulationes plenissimè sum exequutus.

8 Quandoque verò † nonnihil pro parte peti potest, quod in solutione sectione nõ admittit, etenim solui nisi totum nequit, sicuti in stipulatione generis, & alternatiua. d. l. in executione. §. pro parte. alioqui, vt Vlpia. ait in diuersis rebus rectè partes soluerentur, quod debitor facere nõ potest, ne creditor debitum nõ consequatur: indeque enata celebris illa regula, obligatio solutione indiuidua est, si contingere ex ea potest, in diuersis rebus solutionem fieri. Quam Ioã. Imolenf. in l. supra iter. §. officiũ. ff. de aq. plu. arcend. declarat, procedere in obligatione ex hominis dispositione fluente, vt in alternatiua, & generis. d. §. pro parte. secus in ea, quæ descendit ex dispositione legis, vt in causa noxali, in qua cũ lex cõstituerit dominum dando, vel seruũ, qui damnum intulit pro noxa, vellitis æstimationem liberari, to. ti. ff. C. & in insti. de nox. act. l. miles. §. decẽ. ff. de re iud. poterit dominus partẽ in pecunia, partem in serui dominio præstare. hoc enim minus habet iniquitatis, ne nimis prægrauetur innocẽs dominus ex maleficio serui. l. quoties nihil. ff. de reg. iu. & vulgo dici solet mitius agi cũ lege, quàm cũ homine. l. Celsus. ff. de recep. arb. Hoc tametsi Alex. Iaso, & posteriores recipiant,

*Explana-
tus §. pro
parte.*

nunquam ipse probavi, cum verum non sit dominum præstando partem in quantitate, partem in seruo liberari. d. §. officium. vbi Bartolus & l. si seruus communis. ff. de noxali actione. l. si cum vno. ff. si ex noxali causa agatur. l. & tantum. §. si seruus. ff. de ser. corrup. ideoq; nec præcipua eorum doctrina defendi potest afferentiũ, in obligatione ex dispositione legis fluente in diuersis rebus, partes rectè solui. nam & obligationem rem tradi, ea potissimũ ratione indiuiduam esse constat, ne solutionem in diuersis rebus fieri contingat. Bar. in d. l. stipulationes non diuiduntur. iij. q. cum enim sit obligatio facti, in qua lex disponit succedere obligationem in id quod interest. l. si quis ab alio. §. si. ff. de re iud. parte fundi exsoluta posset pars, quæ superest, in pecunia numerata præstari, quod est absurdum. d. §. pro parte. quam rem paulo plenius, in d. l. stipulationes, attigimus.

Accedere denique potest, vt ad solidũ agi debeat, adferatque nihilominus solutio partis liberationem, veluti inquit Vlpia. in d. l. in executione. §. in solidum, si cõtra hæredes venditoris agere velim, vt me defendant contra Titũ, qui fundum venditum vult à me euincere, hæredibus omnibus & in solidum denuntiare debeo. Si tamen fundum euinci cõtingat, pro portione tantum hæreditaria, singuli tenentur.

9 Hæc † multo clarius obscurum hunc tractatum aperiunt, quàm commentitia illa Doctorum diuisio, dicentium, diuiduum, & indiuiduum lege, considerari tripliciter, contractu, peti

petitione, & solutione. Quædam enim sunt *uiduotra-*
 omnino, hoc est tribus istis respectibus, diui- *ditio.*
 dua, vt obligatio quantitatis quæ pro parte de-
 duci in contractum, pro parte peti, & pro par-
 te solui potest. d. §. & harum. Quædam omni-
 no indiuidua, vt seruitus. quæ nec per partes in
 contractum venire, nec pro parte peti, nec pro
 parte præstari potest, vt hic, & l. pro parte. hoc
 titu. d. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. ercisc. cum
 vulg. Aliqua inquit sunt contractu diuidua.
 Petitione verò, & solutione indiuidua, vt facta,
 quæ principio pro parte in contractum deduci
 possunt. l. ij. §. præterea. ff. de aqua plu. arcen. l. lo-
 cus. ff. de acqui. posses. postquam autem super his
 semel contractum est, per partes, neque peti, ne-
 que præstari possunt. d. l. stipulationes. & d. l. in
 executione. §. secunda. Denique quædam di-
 cuntur & contractu, & obligatione diuidua,
 quæ tamen in solutione sectionem non admit-
 tunt, vt ea quæ si pro parte præstantur, vel pro-
 portionabilem commoditatem non adferunt,
 quia non tantum utilitatis pars respectu partis
 affert, quantum totum respectu totius. d. §. secū-
 da. vel in diuersis rebus solutionem fieri contin-
 gere potest. d. §. pro parte.

¹⁰ His velut † ad euidentiã præpositis, species *Species l.*
 ad hanc l. non admodum obscura erit. Quæsi-
 tum est igitur, si mihi constitueris ius mihi
 esse eundi, agendi, aquamve ducendi per dimi-
 diam partem fundi tui, incertam, & indiuisam,
 an hæc impositio seruitutis effectū habeat? Hic
 docet Pompo. quòd nō. *Via enim, Itineris, Aclius,*

et Aqueductus pars in obligationem deduci non potest: propterea quod earum rerum virtus, & substantia in vsu consistat, qui indiuisus est. Proinde infert, quod si ego, qui in eum modum seruitutem stipulatus sum, duobus aut pluribus hæredibus relictis, decesserim, vnusquisque hæredum, in solidum viam, aut aliam seruitutem impositam petere poterit. Contraque, si tu promissor pluribus etiam hæredibus relictis, in fata concesseris, potero ego singulos hæredes tuos ad solidam seruitutem conuenire.

Seruitutū commoditas diuiditur. Dubium faciebat l. Lucio. ff. de aqua quotid. & æsti. quæ iuncta l. sequent. dicit in seruitute Aquæductus, aquam non solum temporibus, sed etiam mensuris diuidi, atque ideo inter eos quibus aqua concessa est, vtile iudicium communi diuidendo reddi. Solutio, verum est seruitutes indiuiduas esse, vt hic, cum similib. licet earum comoditas, per mensuras, aut tempora, diuisionem admittat. d. l. Lucio. & l. arbor. ff. cōmuni diuid. & l. si partem. ff. de seruit. rustic. Sic

- 11 † ius patronatus sui natura indiuiduum. l. quædam mulier. ff. famil. ercisc. l. carmelia pia. ff. de iure patro. respectu vsus, & commoditatis, per tempora diuisionem recipit. vt vnus anno vno, alter altero, eo iure fruatur. cle. plures. de iure. patrona. Sic res minorum communes, quantum
- 12 † ad proprietatem indiuisibiles. l. si pupillorum. ff. de reb. eor. l. inter omnes. C. de præd. mino. respectu tamen vsus, administrationis, & perceptionis fructuum, diuiduntur. Accur. in l. Lucius. ff. famil. erciscund. & in l. iubemus nullam. C. de

13 C. de sacrosanct. eccle. sic in iurisdictione † di- *iurisdic-*
 cimus, vt licet diuidi non possit. c. imperialem. *Etionis ad*
 §. præterea. de prohib. feud. alie. per Frede. exer- *ministra-*
 citium tamen eius, & administratio per terri- *tio dimi-*
 toria, mensuras, & tempora diuidatur. Bar. in l. *dua.*
 inter tutores. col. fi. ff. de administra. tuto. Imol.
 & canonistę in c. prudentiã. de offi. deleg. latissi-
 mē Alex. confi. xxv. volu. v. Huc deniq; pertinet,
 quod si ecclesia in limite duarũ diœcesum posita
 sit, ob idque duo episcopi de eiusdem dispositio-
 ne non conueniant, debet Iudex ad extremum,
 non ecclesiam, sed exercitium inter eos ita diui-
 dere, vt alternis annis præsent, & administrent.
 l. quoties. ff. de vsufruct. Gloss. singul. in c. licet.
 xvj. q. iij. Panor. in c. fina. col. ij. de re iud. & ita,
 vt tandem finiamus, dicendum est seruitutem,
 non in seipsa, sed in sua commoditate diuidi.
 l. j. §. duo. ff. de aqua. quotid. & æsti. quo modo,
 non dicitur propriè diuidi seruitus, sed eidem
 adiici modus. l. seruitutes. iij. §. fin. & l. via. §. fin.
 hoc tit.

14 *Non potest.* Hinc † decantata illa regula sumi- *vsusfru-*
 tur, seruitutes in vniuersum omnes, præter vsum *ctus cur di-*
 fructum. indiuiduæ sunt. l. ij. §. & harum. & l. *uiduus.*
 stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. oblig.
 l. hæredes. §. an ea. ff. famil. ercisc. l. fideicommissa.
 §. penul. ff. de leg. iij. l. pro parte. hoc titu. Cur au-
 tem vsusfructus ab hac regula exceptus sit, quẽ
 diuidi posse, contra cæterarum seruitutum na-
 turam, dixit Iuriscons. in l. j. §. si vsusfructus. ff.
 ad l. Fal. à Doctoribus variatum est. nam (quod
 summam facit in hac materiam difficultatem)

si vsusfructus diuiduus est, cur vsum diuidi posse idem Iuriscons. negauit, in l. vsus pars. ff. de vsu & habit. cum vtraque seruitus sit personalis. l. j.

15 hoc tit. Arridet t̄ mihi (vt cætera quæ rem non explicant missa faciam:) quod non semel docui,

Vsusfructus dupliciter consideratur. Vsumfructum in iure dupliciter accipi: impri-
mis, vt ius ipsum vtendi fruendive designet. l. j. ff. de vsufr. quo modo, cum neque tangi, neque videri, neque palpari possit. l. j. §. j. ff. de rer. diuisione. cæterarum seruitutum exemplo nullam diuisionem recipiet. d. l. ij. §. & harum. & d. l. stipulationes. Quandoque verò vsusfructus, ad factum magis, quam ad ius refertur: quippè actuale ipsam fructuum perceptionem significat. l. si vsusfructus. ff. de iur. dot. & tunc eum diuidi posse Iul. Paul. rectissime censuit. d. l. j. §. si vsusfructus. ff. ad l. Fal. cum frui pro parte, hoc est fructus per partes colligere, percipereque possimus. l. vsus pars alleg. Nam & eadem ratione paulo ante diximus seruitutum commoditatem, per mēsuras, & tempora diuidi. l. j. §. duo. l. Lucio. cum l. seq. ff. de aqua quotid. & æsti. l. si partem. ff. de seruit. rustic. l. arbor. ff. communi diuidun. hæc enim non ad ius ipsum seruitutis, sed ad modum vtendi pertinent. l. seruitutes. ij. §. fin. & l. via. §. j. hoc tit. Et si ceruicose instes, cur ergo non conuenire vsumfructum cum cæteris seruitutibus dixit Iul. Paul. d. §. si vsusfructus, si eadem ratione vsusfructus, qua reliquæ seruitutes, indiuiduus est, considerato videlicet iure: eademque ratione diuiduus, spectata videlicet commoditate. respondeo quia latius multo patet diuisio

uisio in vsufructu, respectu commoditatis, hoc est fructuum, qui omnem omnino diuisionem, etiam naturalem admittunt: quàm in cæteris seruitutibus, quæ non nisi mensuris & temporibus diuiduntur. l. cum constet. ff. de aqua quotidiana. & æsti. † perspicuum autem hinc fit, cur vsus dixerint leges, indiuiduum, quia vt Iuriscons. ait in d. l. vsus pars. vti pro parte non possumus, hoc est vsus commoditatem, per partes percipere. nam qui fundi vsus habet, pro quotidiani vsus necessitate, fructu duntaxat vtitur. l. j. l. planè §. j. ff. de vsu & habit. §. j. illo tit. in insti.

17 *Indiuisus est.* Ratio † cur seruitutes non diuidantur, est inquit Pompon. quia vsus eorum indiuisus est. alibi Iul. Paul. seruitutes non diuidi dicit, quia diuidi non possunt. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. eriscun. & alio loco idem author, non diuiduntur inquit seruitutes, quia partis præstationem non recipiunt. l. ij. §. & harum. ff. de verbo. obligat. quæ rationes omnes infirmæ videntur, cum idem contineant quod in expositione dictum est. l. labeo & Neratius. ff. de vsu. cap. l. fina. ff. de offic. procur. Cæs. & vtrobique scriptores, nisi aliquanto extensius explicentur.

18 Dicendum igitur † Iurisconsultorum rationes, parcè detortas, sanèque intellectas concludere. hoc enim dilemmate legislatores vti voluisse conuicio, seruitutes non diuidantur, quia si diuisionem reciperent, ea esset, vel corpora, vel intellectualis, corporaliter, seu naturaliter scindi non possunt, cum iura sint quæ tangi, videri, palpari que nequeunt. l. j. §. j. & §. fin. ff. de rer. diuisio.

*Seruitutes
cur nõ di-
uidantur.*

non item intellectualiter, quia ea diuisio quæ fit per quotas, non cadit nisi in rebus quibus pro parte vti, fruique possumus, vt in dominio. l. pro parte. hoc tit. in actionibus, & obligationibus. l. pacto successorum. C. de pact. l. pro hæreditariis. C. de hæred. actio. quod harum rerum vsus, & vtilitas diuidatur, tantum quippè fructus, vtilitatísque consequor ipse, dominium, ius, aut actionem, pro dimidia duntaxat habens, respectu eius dimidiæ, quantum assequeretur, si in totum dominus essem, aut in totum ius, vel actionem haberem. Vsus verò seruitutum, diuisionem non recipit, atque ideo pro parte præstari non potest. quí enim fieri potest, vt ego pro parte eam, agam, aquámve ducam. Rectè igitur Iurisconsultus dixit in d. §. an ea. seruitutes non diuidi, quia lex non potest diuidere: nequit enim diuidere iura, nisi respectu vsus, atqui seruitus neq; per se, partis præstationem recipit. d. §. & harum. nec respectu vsus diuisionem admittit, vt hic.

19 *Viam petunt.* Obstat, quia † cum hic stipulator, ante constitutam seruitutem decessisset, videbatur extinguí stipulationem. l. pro parte. hoc titu. & l. si sub vna. §. final. ff. de verbo. oblig. vbi si stipulator viæ, ante constitutionem seruitutis alienauerit partem fundi, euanescit, & corrumpitur stipulatio. Finitur quippè obligatio perfectionem suam non habens, si in eum casum reducatur, à quo non possit incipere. l. si in metallum. ff. de his quæ pro non scrip. hab. l. existimo. & l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verb. oblig. seruitus autem promissa, nondum constituta, perfect

fectionem habere non intelligitur. l. via. §. fin. ff. de seruit. rusti. solutio. procedunt contraria, vbi res à stipulatore alienaretur titulo singulari, vèditionis puta. d. l. si sub vna. §. fin. Secus si titulo vniuersali: veluti hæreditario, vt hic. Ideoque constitutum, vt si reliquerit hæredes plures stipulator, etiam ante impositam seruitutem, non euanescat stipulatio: sed singuli in solidum viam petant, cum vnius personæ vice hæredes omnes fungantur: ex quorum propterea persona, qualitas obligationis non immutetur. l. ij. §. ex his. ff. de verb. obliga. Differentiæ rationem, plenior in d. l. pro parte attulimus, quia successores vniuersales, actionem in solidum ad seruitutis constitutionem, singuli quærant, non item singulares. l. omnes. §. fina. ff. de vsu & habitatio. In quorum ideo persona stipulationem corrumpi, & euanescere oportet. d. l. si sub vna. §. final. vbi Accurs. ergo secus si seruitus constituta esset. ea enim cum sit ius, & accessio fundi. l. quid aliud. ff. de verb. signifi. l. seruitutes. iij. hoc tit. mero iure sine aliqua cessione transfret in singularẽ successorem, in quem trãsit rei dominium. l. via. §. si fundus. ff. de seruit. rustic.

20 Sed & quo casu constituta non esset, eodem contextu, quo dominium prædij transfertur, posset cedi singulari successori, actio personalis pro seruitute constituenda. Accurs. in d. l. si sub vna. §. final. licet ex interuallo post quæsitum titulum singularem, cedi non possit, cum iam extincta fuerit actio: & actio que nõ est, cedi nequeat. l. ij. §. item ei. ff. de donatio. l. Iulianus. §. j. ff.

*Seruitus
nondũ cõ-
stituta an
cedatur.*

j. ff. de dol. mal. except. cum dispositio non fundetur super non ente. l. Seiæ. ff. de tuto. & curat. Pariter inquit Castrenf. hic non posset fieri cessio ei, in quem dominium prædii non transferretur. cum non sit capax huius seruitutis, quæ illi rei constitui debet, à qua separari non potest. l. j. ff. com. prædio.

21 Verum † cum hic tex. dicat stipulatore serui-

*Sententia
lata pro
vno quan-
do alteri
profit.*

tutis, pluribus hæredibus relictis mortuo, singulis hæredibus in solidum petitionem seruitutis competere. Quæritur nunquid si vnus duntaxat egerit, & obtinuerit, sententia pro ea lata cohæredibus profit? & Florian. à sancto Petro hic col. iij. existimat quòd non ex vulgata regula, sententia pro vno lata, aliis non prodest, quod & nobis probandum est, si agatur actione personali, vt & in specie nostra, agi hæres ex stipulatione, vt seruitus promissa necdum constituta imponatur. l. pro parte. hoc tit. secus si seruitus fuerit constituta defuncto, & hæredum vnus confessoria egisset, & obtinuisset. victoria quippè eius aliis prodesset. l. loci. §. si fundus. ff. si ser. vendic. cum sententia tunc non personæ, sed prædio detur. l. qui aliena. §. fin. ff. de nego. gest. & quoniam vbi agitur de seruitute constituta, ius illud ad ipsum fundum reale est, & indiuiduū. d. §. si fundus. & in indiuiduis, sententia lata pro vno, prodest consorti. l. ij. C. si vnus ex plurib. Bar. in l. si quis separatim. §. quod est rescriptum, ff. de appella. Superiore vero casu, † cum agitur de seruitute constituenda, nondum est conceptum aliquod ius in fundo, sed sola

22

la

la personalis actio competit, quæ potest etiam in causa communi, in vno effectum habere, in altero non. l. vnic. vbi Bart. C. si in co. eademque ca. in int. rest. po.

Postremo inducitur hic text. ad frequens du-
 23 bium, † an mortuo domino, pluribus filiis reli-
 ctis, debeat vafallus singulis iuramentum fide-
 24 tatis præstare: cum enim ius vafallorum † indi-
 uiduum sit. l. Carmelia pia. ff. de iur. patro. & ea
 quæ indiuidua sunt, singulis hæredibus debean-
 tur in solidum, vt hic. l. j. §. ex his. ff. de verbor.
 oblig. & l. si vnus. ff. de seru. rusti. l. cui fundus. ff.
 de conditio. & demonst. videtur, singulis vafal- *vafallus*
 lum, iuramentum fidelitatis præstare oportere. l. *an tenea-*
 si vsufructus legatus. in princ. vbi Accur. ff. de *tur singu-*
 vsufruct. l. de pupillo. §. si plurium. vbi Bart. ff. de *lis hæredi-*
 no. ope. nunt. l. cum vnus, in princ. vbi Dyn. & *bus iura-*
 Bart. ff. de bo. autho. iud. possid. in qua sententia *re.*
 præter Dyn. & Bart. fuerunt Bald. in l. j. xxij. q. ff.
 de rer. diuisio. Ang. & Roma. in d. §. ex his. Ang.
 in l. loci. §. si fundus. ff. si ser. vend. Imol. in l. iij.
 in fi. prin. ff. de verb. oblig. Et ita omnes Docto-
 res Tolosanos consuluisse refert Aluarotus in
 c. j. §. omnes. si de feud. fue. controuer. inter do. &
 agna. in feud.

Contrarium tamen quod imo sufficiat vafal-
 lo, vni filiorum omnium nomine iuramentum
 præstare fidelitatis. Accur. in d. §. omnes. alij mul-
 ti docuerunt, vt Iacob. Aretin. & Alb. in d. §. si
 plurium. Albe. in l. stipulatio. §. quæsitum. ff. de
 nou. oper. nuntia. in d. l. cum vnus. & in d. §. ex
 his Specul. & Ioan. Andr. in titu. de feud. §. quo-
 niam.

niam. versicul. xxix. Hostien. in sum. tit. de feud. §. fina. Aretin. in dicto §. ex his. illud singulariter adiiciens, hanc opinionem, vt communem, in iudicando seruandam. moti omnes text. in c. j. §. præterea. ibi ita tamen vt vafallus pro vno feudo plures dominos habere non compellatur. de prohiben. feud. alien. per frede. & quoniam iniquum esset, cogi vafallum, qui cum vno contraxit, in plures aduersarios distringi. l. ij. ff. de exercito. actio. Quam sententiam, ipse vt æquiorum, & veriorum recipio. debent ergo hæredes, aut filij plures defuncti, vnum eligere, à quo inuestitura petatur, & cui omnium nomine iuretur. l. quod si nolit. §. si plures. ff. de ædil. edict. l. iij. fundus. in fin. ff. de conditio. & demonstratio. Ioan. Fab. in §. quædam. col. iij. de actio. in institu. Idque in Gallia vsu firmari frequentissimè vidi, † expressimque Aurelia consuetudo approbavit, in titu. de feud. c. xcviij. Ioannes Coralius Tolofas Valentia. xxvi. Martij. 1546.

L. P A P I N I A N V S.

1 Confusio debiti, fit successione.	6 gatarium.
2 Actio, & passio, in vno subiecto, nõ concurrunt.	7 Nouus intell. ad huc text.
3 Seruitutes quomodo confundantur.	8 L. à Titio declarata.
4 Species l.	9 Fictio in casu ficto, idem quod veritas in vero, operatur.
5 Dominium legati, à quo tempore transeat in le-	10 Fusufructus alia causa, quam seruitutis.
	10 Intellect. §. dominus.

Panicus notat, in omnibus seruitutibus, quæ aditione confusæ sunt, responsum est, doli exceptionem nocituram legatario, si non patiatur eas iterum imponi.

1 **F***Spinianus. Leges vbique voluerunt, † vt quoties creditor succedit debitori, aut è diuerso, debitor creditori, successione actio confundatur. l. Stichum. §. aditio. ff. de solut. l. si debitori. ff. de fideiuss. l. debitori. C. de pac. l. iij. C. de fideicom. cum sexcentis similib. ratione prompta, quia hæres defunctum repræsentat, vel potius iuris fictione, eadem persona censetur cum defuncto. §. j. de iureiur. à mor. præst. atqui nemo suiipsum creditor esse, aut debitoris, & creditoris persona fungi potest. l. ij. ff. de stip. seruo. l. penult. ff. de arbit. cum † actio, & passio, in eodem subiecto non concurrant. c. debitum. de baptif. c. si. de institutio. Bal. in l. si vxor. in princ. C. de bo. autho. iud. possid. Que ratio, cū pro ea parte duntaxat, locū sibi vendicet, pro qua hæres succedit, cū non in plus fingat lex ab hærede, defuncti personam referri, reprehensetarique. l. cū à matre. C. de rei vèd. dicendū, actionem aditione, & successione, tantummodo confundi, quatenus qui successit, est hæres pro rata. d. l. si debitori. d. l. iij. l. licet. C. ad l. Falc. & l. si adulta. C. de hæred. actio. Rursus hæc ratio, in actione personali obtinet, in reali vero, vt rei vindicatione cessat. Ideoq; si cōpetebat hæredi, contra defunctum, aditione nō confund*

Confusio debiti quo pacto inducatur.

funditur. Bald. in d. l. si vxor. non enim fuit ob-
 strictus aliqua obligatione defunctus, qui sola
 actione in rem tenebatur. §. omnium. de actio. in
 insti. quare obligatio quæ nõ erat, confundi mi-
 nimè potuit. l. Seiæ. ff. de tut. & curat. l. eius. ff. de
 reb. cred. sed dominium apud hæredem, quo erat
 antea modo remansit, vt & attigimus latius in l.
 frater à fratre. ff. de condict. indeb. post Alex. &
 alios in d. l. debitori. qui ad huius regulæ decla-
 rationem necessaria, illic plenissimè tractant.

3 Exemplo huius † cõfutionis, quæ fit aditione,
 constituerunt Iuriscõsulti in tractatu seruitu-
 tum, prædiorũ seruitutes cõfundi, si idè vtriusq;
 fundi, & dominantis, & seruiensis dominus esse
 cõeperit. l. j. ff. quæadmo. seruit. amit. l. quicquid.
 in fi. ff. com. præd. Cũ nemini res propria seruire
 possit. l. vti frui. ff. si vsufr. petatur. l. in re com-
 muni. ff. de ser. vrb. prædio. Si tamen dominium
 vtriusque prædij, in totum quælierit, secus si pro
 parte. l. vt pomum. §. si. hoc tit. & l. si quis ædes. §.
 j. ff. de seruit. vrb. præd. licet enim res propria, vel
 etiam cõmunis, nemini seruiat, quãtum ad nouæ
 seruitutis impositionem. d. l. vti frui. & d. l. in re
 cõmuni. quantum tamen pertinet ad retentionẽ
 seruitutis iure impositæ, ante acquisitum rei do-
 minium, communis res seruire potest. l. vnus ex
 sociis. ff. de seruit. rustico. & d. l. vt pomum. §. fin.
 vbi scripsi, quibus velut ad euidentiã relatis,
 speciem ad hunc text. obseruata imprimis com-
 muni interpretatione talem proponimus.

4 Habebat † Titius fundum Tusculanum, qui
species l. prædio meo vicino, itineris seruitutem debebat,
 ius

ius videlicet mihi esse eundi, agendi, per illum fundum, ad fundum meum. In testamento, Titius hæredem me scripsit, & fundum illum Tusculanum, Sempronio legauit sub conditione, si potentissimus Rex noster Franciscus, Italiam cum exercitu applicaret. mortuo testatore, & pendente adhuc conditione, adij hæreditatē, & ita prædij quoq; seruientis cum effectus sim dominus, seruitutem confusam esse, dubium non est. Exiit deinde conditio, quia fortissimus Galliarum Rex frequentissima militum multitudine stipatus, Italiam intrauit, legatumque prædium, Sempronius legatarius à me petit, eumque liberum: Ego ei fundum offero, dum primum patiatur, veterem illam seruitutem, aditione confusam, iterum imponi: Hic vtrius causa potior sit, quæritur, & responsum est à lul. Paul. ex Papin. sententia, quòd licet mero iure, fundus sine aliquo onere seruitutis legatario debeatur, propterea quod seruitus antiqua successione confusa esset, opposita tamen doli mali exceptione, legatarius id petens, repellatur: cum hæres rem legatam, non nisi talem, qualis relicta est dare teneatur. At vero, dices, quo pacto confundi seruitus potuit cum rectà à morte testantis rei legatæ dominium † in legatarium transferit. l. à Titio. ff. de furt. atque ita nullo tempore, res fuerit hæredis. Solutio inquit Accur. & cæteri, reg. d. l. à Titio in legato puro obtinet, non etiam in conditionali, in quo rectà non transfertur dominium in legatarium, sed medio tempore res legatæ hæredis sunt. l. j. §. serui. ff. ad Sillania. l.

*Legatum
conditio-
nale an
rectà in le-
gatarium
transfera-
tur.*

Sempronius Attalus. ff. de vsu & vsufu. leg. Sed vtcunque hæc declaratio vera sit, mihi non placet constitutionem nostram sic interpretari, vt exaudiamus hic conditionem adiectam legato, cum de ea in textu nullum verbum, & conditio facti sit. l. qui hæredi. in principi. ff. de conditio. & demonstra. Ideo præsumi non debeat. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. Alij insolentius diuinantes dicunt, hic legatam fuisse rem hæredis, à testante, quo casu rei legatæ dominium in legatarium, post mortem defuncti, recta via non transit. Ideoque nec datur ei rei vindicatio. l. si hæredis seruus. vbi Barto. & cæteri. ff. de legat. j. licet Accur. contra putet in l. ij. C. commu. de leg. Quod enim possit testator rē hæredis, sicut propriam legare. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de leg. ij. procedit considerato effectu legati, vt legatum omnimodo debeat, tamen si testator errans rem suam crediderit: non item respectu translationis dominij. Accur. Castrenf. & alij hic.

Nouis in vellec. 6 Ego nouè, † & aduersus scriptorum omnium sententiam, hunc text. vt iacet, & sine subauditione intelligo, legatam rem propriam, & purè, à testante in eo fuisse: falsumque Doctores asserere, cum existimant à tempore mortis, dominium rectà in legatarium transferri. Verius siquidem est, non nisi ab adita hæreditate transire, vt Caius & Iulianus docuerunt. l. seruo legato. in principi. & l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de lega. j. l. cum legato. ff. quando dies leg. ced. atque ita interim non esse legatarij. l. & eleganter. §. idem si seruum. ff. de dol. l. huic scripturæ. ff. ad legem

legem Aquil. sed nec hæredis vere. l. sed si damnum. alias l. peculium. ij. §. sed & creditori. ff. de pecul. l. legatum ita. ff. de legatis secundo. licet interpretatione legis (quia rei legatæ dominium hæreditate iacente in hæreditate ipsa remanet:) hæredis fuisse intelligatur. l. quod seruus. ff. de legatis secundo. Nec obstat Martiani responsum, in l. à Titio. ff. de furt. in quientis, ea quæ legantur recta via, ab eo qui legauit, ad eum cui legata sunt, transire. Debent enim illa verba, *recta via*, per prædicta iura intelligi, non à die mortis, sed ab adita hæreditate. quali dicat Iuriskon. rem legatam, nunquam factam hæredis recta via, hoc est statim, aditione hæreditatis sequuta, non expectata traditione hæredis, in legatarium transferri. l. cum pater. §. surdo. ff. de legat. ij. à qua interpretatione non abhorret Rapha. Cuma. in l. seruum filij. §. primo. & in d. l. seruo legato. in princip. ff. de lega. j.

Hic scio plerosque, communem interpretum distinctionem, nequaquam omisso, dicentiū, verè ab adita hæreditate, dominium rei legatæ, in legatarium transferri. d. l. seruo legato. d. §. cum seruus. & d. l. cum legato. at considerata legis fictione, à tempore mortis testantis. d. l. à Titio. cum iura dicant, illud nunquam, nullòque momento, hæredis factum. d. l. peculium. ij. §. sed & creditori. ff. de pecul. d. l. legatū ita. ff. de leg. ij. Quibus responsum velim, nec quidem fictione legis, transire à die mortis testantis, legatæ rei dominium, in legatarium: cum traditum sit ab Vlpiano in d. l. huic scripturæ. vulnerato seruo

*Explicata
nonè l. à
Titio.*

*Legatum
an à die
mortis trās
eat.*

ante aditam hæreditatem, oportere hæredem, actione legis Aquiliæ, quæ in hæreditate remanet, legatario cedere. non ergo sequuta aditione, legatarius retro fingitur dominus, à morte testatoris, † alioqui cum idem operetur fictio in casu ficto, quod veritas in casu vero. l. filio quem pater. ff. de lib. & posthu. non fuisset celsio necessaria, sed suo iure actionem legatarius habuisset. l. proinde. ff. de reb. cre. l. sed interim. §. si vxor. ff. de donatio int. vir. & vxo. l. quædam. ff. de reb. dub.

*sensu-
h-
us l. nouè
explica-
tis.*

Itaque vt tandem quid hoc loco Iurifconsultus senserit, manifestemus, ad speciem hic constitutum est, vt si Titius Tusculanum habeat prædium, quod fundo meo itineris, aut aliam seruitutem debeat. Idque, me testamento hærede scripto, Sempronio purè (vide quantum ab aliorum interpretatione, hæc nostra distet:) legauerit, deindèque hæreditatem adierim, quo actu seruitus sit confusa, cum ipse qui dominantis fundi dominus eram seruientis dominium nactus sim. Sepronio legatario, à me Tusculanum prædium petenti, rectè doli opponam exceptionem, si nolit pati veterem illam seruitutem, quam additio extinxit, iterum imponi. licet enim mero, & summo iure, liberum fundum legatario præstare debeam, propterea quod cum confusione dominij, euanuerit seruitus talis, aditæ hæreditatis tempore reperiatur, à quo recta via in legatarium transferatur dominium: quia tamen eumcitat æquitas, vt talem fundum dare teneat, qualis à testate relictus est, non aliud. l. legatū est. §. si. ff. de leg. j. nisi legatarius imponi seruitutem patiatur, petent

petenti ei legatum, doli mali exceptio opposita nocebit. Nam & si quis ab eo institutus, cuius prædium fundo suo seruebat, hæreditatem vendiderit, tametsi aditione, seruitutis confusas amiserit, aget nihilominus contra emptorem, vt sibi restituantur, reponanturque in pristinum statum. l. si ei cuius. ff. commu. prædio. l. ij. §. fina. ff. de hæred. vel actio. vend.

Hûc sensum nostrum genuinum, germanum, & verum, si obseruauerimus, non est quod illud obiici debeat, rei legatæ dominium, recta via in legatarium transire. Ideoque non posse seruitutem confundi. l. à Titio alleg. nam vt supra diximus, hoc non contingit, nisi post aditam hæreditatem. d. l. seruo legato. in princi. & l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de leg. j. Atqui in ipso aditionis actu seruitus dominij confusione extincta fuit. d. l. legatum est. §. finali.

Doli exceptionem. Quod si non opposita doli exceptione, rem legatam hæres legatario per errorem tradiderit. Respondeo incerti condicet, vt seruitus imponatur. l. si binarum. ff. de seruit. vrba. l. sed & si me putem. §. si. ff. de condict. indeb. l. si tibi liberum. ff. de actio. emp.

9 *Imponi.* Hoc † in prædiorum seruitutibus. d. l. legatum est. §. si. ff. de lega. j. d. l. si ei cuius. ff. commu. prædio. & l. ij. §. si. ff. de hæred. vel actio. ven. Diuersum in seruitute personarum, puta vsusfructus. nam si fundum dominus, hærede fructuario scripto alicui legauerit. vendicantéque legatario fundū, hæres ex causa vsusfructus, emolumentum retinere velit, doli † mali saltem exce-

ptione opposita, audiendus non est. l. is cuius. & l. cum filius. §. dominus. ff. de leg. ij. Differentiæ rationem Papinianus aperit in d. §. dominus: *quoniam* (inquit) *fructus portionis instar obtinet*. quasi velit eum qui fundum simpliciter legat, totum fundum, atque ita singulas eius partes, censeret legare. meritoque legatarium, vsumfructum qui portionis instar obtinet, vendicare. l. Mæuius. §. fundo. ff. de legat. ij. quem idcirco hæres, non iure retinere contendit, cum totum fundum oporteat eum præstare, atque ita vsumfructum, qui sub fundo includitur. l. si alij. ff. de vsumfruct. leg. quod in seruitute prædiorum cõsiderari nequit. Ioan. Coras. Tolosæ Valentia. xxx. Mar. 1546.

L. E I F V N D O.

1 Species l. cū ratione dubij.	interest fundata.
2 Seruitus non utilis prædio dominanti, an constituitur.	6 Exceptio tua non interest, repellit agentem.
3 Interpretatio noua l. nostra.	7 Interesse ab initio, quibus casibus sufficiat.
4 Interesse si desinat, an desinat actio.	8 Declaratus §. quod si homo.
5 Actio omnis super eo quod	9 Interesse non consideratur in pænis.

Ei fundo quem quis vendat, seruitutem imponi, & si non utilis sit, posse existimo, veluti, si aquam alicui ducere non expediret, nihilominus constitui ea seruitus possit. Quædam enim habere possumus, quamuis ea nobis vtilia non sint.

I fundo. Ostendimus † plenè in rubr. & in l. quoties. huius tit. Quando de eo quod non interest nostra seruitus imponi possit. Ideoque non hic inculcabitur, nisi quatum ad breuem l. nostræ interpretationē pertinere intelligemus. Ad quam species talis proponitur. Vendidi tibi fundum, in venditione imposuimus seruitutem *Aqueductus* huic fundo, constituisti quippè licere mihi aquam per illum fundum à te emptum, ad aliud prædium meum vicinum ducere, quem aqueductum habere, vtile mihi non erat, quia fortè fundus meus aquis, vltra necessitatem abundabat. Quæsitum est, an ea seruitus, quæ non sit vtilis prædio dominantis, constitui possit. Et à Laboleno, ex Labeonis sententia, hoc loco responsum est posse. Nec enim nouum est vt quædam habeamus, quæ nobis vtilia non sint.

Species b.

Ratio dubij fortissima † ex l. quoties. j. hoc tit. desumitur, quo loco docet Pompon. talem seruitutem constitui non posse, quæ fundi dominantis vtilitatem non respiciat. Ideo Bart. cui adstipulantur cæteri omnes, in l. j. hoc titulo. ad seruitutis substantiam existimans maximè pertinere, vt ea dominantis prædio vtilis sit, hoc in definitione seruitutis non omittendum censuit. *Seruitus* (inquit) *ius est quoddam prædio inherens, ipsius vtilitatem respiciens, & ius, seu libertatem alterius diminuens.* Nam & alibi Ulpian. scripsit non vltra seruitutem constitui posse, quàm quatenus ad eum ipsum fundum opus sit. h. ergo. in fine. ff. de seruit. rustic. prædio.

Solutio communis est, seruitutem constitui non posse, quæ fundo dominati utilis nunc non sit, aut in futurum esse possit. d. l. quoties. & d. l. ergo. Ea verò seruitus, quæ constitutionis tempore, nullã adfert dominantis prædio utilitatem, in futurum tamen est adlatura, imponi proculdubio potest, ut hic, non ut à tempore contractus, sed cum cœperit interesse, detur actio. l. si procuratorem. §. mandati. ff. mandat. non tantum autem præsentem utilitatẽ attendi, sed futuram quoque spectari, in confesso est. l. si infantis. ff. de usufruct. Etiam in seruitutibus prædiorum, de quibus agimus. l. Labeo. ff. de seruit. rustico. Idcircoque futuro ædificio seruitutem imponi posse, receptum est. l. si seruitus. §. finali. ff. de seruitutib. vrbanoꝝ.

Hæc dissolutio cui assentiuntur ad vnum omnes, non mihi placet, cum ad textum nostrum inexcusabiliter diuinet, eiusque verba miserè contorqueat. traditur quippè hic à Labeone & Iabolenò generalis regula, seruitutẽ fundo qui venditur, eam imponi posse quæ utilis non sit, quam non nisi cum manifesta calûnia, ad casum qui vix contingere potest, constringemus: ad eum videlicet, quo utilitatem præsentem, tametsi seruitus non contineat, in futurum tamen continere potest. Præterea ratio tex. euidenter repugnat, cum inquit, Iurisconf. *Quedam enim habere possumus, quamuis ea nobis vtilia non sint.*

3 Componenda † igitur est aliter hæc antinomia ut à nobis nõ vno in loco iã extitit declaratiõne dua tũ in rub. & in l. quoties. huius tit. Dicẽdũ itaque cum

cum Iurisc. hic posse talem imponi seruitutem, *ll. huius est*
 quæ utilis non sit prædio dominati, nunc nec in *tuli.*
 futurum, modo probabiliter domini eius inte-
 resse possit amœnitatis videlicet, & voluptatis
 saltem gratia. tunc enim licet prædiorum non in-
 terfit, dominorum interest: quod sufficere, perspi-
 cum faciunt verba Pompo. in. d. l. quoties. Ve-
 luti in seruitute *aquæ ducendæ.* non enim tantum
 ad irrigandum, impinguandumue agrum, sed &
 amœnitatis causa aqua ducitur. l. hoc iure. in
 prin. ff. de aqua quotidiana & æsti. hic autem du-
 ctus aquæ, tametsi nobis pecuniarium aliquod
 commodum, bursalemque (vt ita loquar) utilita-
 tem non adferat, quia tamen naturalis illa, & gra-
 tiosa fluentis aquæ iocunditas animos nostros
 maiorem in modum reficit, recreatque, satis eo
 nomine interesse nostra dicitur, nec diuersum
 censendū in amœnitate, quæ ex arboribus præ-
 statur. l. competit. §. j. ff. Quod vi aut clam. vno
 duntaxat casu debere seruitutem, dominantis
 fundi utilitatem respicere arbitror. cum scilicet,
 talis esset, in qua nulla amœnitas, aut voluptas
 domini, sed sola prædij utilitas considerari pos-
 set, vt in seruitute *calcis coquendæ, cretæ eximendæ,*
 & alijs id genus. d. l. ergo. §. si. ff. de serui. rustico.

4 Illud porro † notandum, obseruata communi
 interpretatione, vt actio ad seruitutis cōstitutio-
 nem detur satis esse, si ex postfacto, id quod inte-
 rest exurgat, licet ab initio nullatenus interfit.
 Quid autem e contra, si ab initio interfit, ex post-
 facto autem interesse desinat quæstio est quæ ne-
 mo tangit, cum tamen sit intellectu necessaria, in

5 *Actio an datur, si desinat interesse.* qua breuiter ipse † putarē denegari eo casu actio-
 nem pro seruitute. l. si. §. j. ff. ad l. Rho. de iact. quo
 tex. illud vulgare iactatur. vbi desinit interesse, de-
 finit quoque actio competere. Bartol. & reliqui
 in. l. qui autem. §. illud. ff. si quis cautio. cū omnis
 actio super eo quod interest fundetur. l. si procu-
 ratorem. §. mandati actio. ff. mandat. l. stipulatio
 ista. §. alteri. ff. de verborum obligation. & §. alte-
 ri de inuti. stip. in instit. & nō admittatur ad agē-
 dum, nisi is cuius interest. l. si pupilli. §. videamus.
 ff. de neg. gest. l. quoties. §. item si temporali. ff. de
 administ. tuto. l. à sententia. ff. de appel. vt nec ad
 appellandum, l. j. ff. de appel. recip. c. cum inter R.
 6 de elect. c. non solent. ij. q. vj. Et † exceptio tua nō
 interest, in effectū repellat agentem. l. loci. §. com-
 petit. ff. si serui vend. l. si. C. de rer. ven. eum etiam,
 qui pro se casu sentētiam obtinuit. l. posthumus.
 §. si quis ex his. ff. de inoffi. testa.

7 Est tamen hæc regula, † in quam obiter inci-
 dimus, vbi desinit interesse, desinit quoque actio
 competere certis casibus temperanda, quibus,
 initio sufficit interfuisse, licet præsentī tempore
 interesse desierit. Primus, si præteriti temporis
 damnū duraret. d. l. qui autem. §. illud & l. si eum.
 §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. illic enim in-
 teresse desierat iniuriarum actione, morte rei ex-
 tincta, quia tamen præteriti temporis damnū
 non cessabat (impedierat quippè longa rei mora-
 litem contestari, atque ita actionem ad hæredes
 transitoriam fieri.) l. j. C. ex deli. defuncto. actio
 datur. Sic in actione in factum, quæ descendit ex
 edicto de edendo, Bartol. & alij tradunt in d. §. il-
 lud.

lud. licet enim interesse desierit, nō tollitur actio quæ competit ad id quod interfuit actoris edi, cum decerneretur à prætorè, non ad id quod hodie interest. l. vbi autem. in fi. ff. de edend.

Alter casus. cum agitur ex delicto, concurrente dolo. l. j. §. rectissimè. ff. de vi & vi arma. vbi contra eum qui vi deiecit de prædio, in quo erāt animalia, agitur ad æstimationem animalium, post deiectionem, sine culpa deiicientis, demortuorum: Sic si rem depositam vendideris eamq; postea redemeris in causam depositi, etiam si sine dolo malo postea perierit, teneberis nihilominus depositi, quia semel dolum fecisti cum venderes. l. j. §. si rem. ff. de pos. Denique si vasallus feudum alienauerit, licet postea id recuperet, penes eum tamen non remanebit, vt pote domino ad quemcunque peruenerit apertum. c. vnic. Quid iur. si post alie. feud. vas. id recup. In sola actione quod metus causa. in qua si adiudicis iussu, non restituat qui metum intulit, in quadruplū iudicium in eum prætor pollicetur. l. si cum exceptione. §. j. ff. quod metus causa. mortuo † fataliter seruo, cum æquè apud actorem periturus fuisset, non præstatur eius æstimatio. d. l. si eum. §. quod si homo. in fin. quia cum ex illis edicti verbis, si non restituat, hic debitor habeat facultatē soluendi, non videtur quod ad illam pœnam attinet adhuc esse in mora, cum satisfaciendo facere posset ne in eam incideret. Barto. in. l. qui ea mente. colum. ij. & ix. opp. ff. de fur. Ideoque solum triplum, hominis condemnatione relaxata, eo casu exigetur. d. §. quod si homo.

Explandus ver. Quod si homo

9 Tertius casus, † in pœnis legalibus, in quibus

Pœna le- non inspicitur an nunc interfit. l. quæcunque. ij. *gis ad id* ff. de actio. & obli. ideo Vlpia. extincta re furtiua *quod inte-* aduersus furem nihilominus actionem remanere *rest non at* dixit. *Competit enim* (inquit) *actio, non ideo quia nunc* *tendunt.* *abest, sed quia nonnunquam maleficio furis abfuit.* l. inter *omnes.* in prin. ff. de furt. & Iabolenus, de actione *iniuriarū.* *iniuriarū ait estimatio, non ad id tempus quo* *indicatur, sed ad id quo facta est referri debet.* l. iniu- *riarum.* ij. ff. de iniur. licet enim actiones huius- *modi non dentur nisi interfit.* l. manifestissimi. *C.* de furt. non tamen interesse est causa pœnæ, ad *quam actio competit, cum non id quod interest,* *sed verum precium dupletur, aut quadrupletur* *in actione furti.* l. in furti. ff. de fur. Præterea illud *notissimum est, in pœnis id quod interest non* *considerari.* l. si pro fure. §. furti. ff. de cōdict. furt. *d.* l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. oblig.

Quartus, si facto rei conuenti desierit interes- *se in actione reali.* nam & hoc casu principio in- *terfuisse satis erit.* l. si post acceptum. ff. de rei ven. *vbi si post litem contestatam, rem v suceperit pos* *seffor, debet eam tradere, eo que nomine de dolo* *malo cauere.* periculum est enim, inquit Caius, *ne vel eū pignoraueit, vel manumiserit.* A con- *trario igitur secus dicendum est, si in actione in-* *rem desineret interesse facto actoris, aut autoris* *sui.* nam tunc desineret actio competere. l. si nau- *tem.* §. j. & l. eius rei. ff. de rei vend. l. si fideiussor. *ff. deposit.* l. si quis vxori. §. si. ff. de fur. & l. tigni. *§. si.* de exhib.

Vltimus casus, in actione personali, si desinat *inte*

interesse non facti actoris, aut alterius qui actorem repræsentat, nõ desinit actio competere. l. & ideo. ff. de cõ. fur. alioqui secus. l. siue manifestus. §. si. ff. de illo ti. *Non expediret.* Fieri potest, vt aquã ducere dominanti prædio minime expediat, quia aquarium sit, seu aquis abundans, neque domino prædij vtile sit. & tamen eius intersit, quod profluës aquæ amœnitate maximè delectetur, vt pluris fortasse faciat, dulce illud murmur aquæ, & lenem strepitum, quàm si ex fundo meliore facti plus caperet fructus.

Non sint. Quia plus in ea impendere oporteat, quàm inde percipi possit. l. mediterraneæ. de anno. & tribut. li. x. C. ideo. Martia. *licet prædia inquit salia sint, vt magis in ea impendamus, quã de illis acquiramus, eorum tamen vsusfructus relinqui potest.* l. statue. §. fina. ff. de vsufru. Ioannes Coratius Tolofas Valentia. ij. Aprilis. 1546.

L. QVOTIES. IL

1 Interdicere & interdictũ quid.	9 Vacua traditio.
2 Interdicta cur sic dicta.	10 Quasi possessio, quomodo queratur
3 Possessio & quasi possessio.	11 Sciẽtia aduersarij an in seruitutibus necessaria.
4 Emptor cur numos venditoris facere cogatur.	12 Longouallyj noua quedã opinio confutata.
5 Noua nostra l. interpretatio.	13 Consentire quando non contradicens videatur.
6 Declarata. l. harum.	4 Interdicta quenam pro seruitute dentur.
7 Labeonis vita, & mores.	
8 Capitonis, & Labeonis sententia diuersa.	

15 Interdicti de itinere,
vis, & natura.	19 Lex nihil operatur frustra.
16 Interdictum de itinere
an detur pro seruitute.	20 Interdictum vnde vi,
an deiecto de seruitute
detur.
17 Vtile interdictum de itinere
cui detur.	21 Seruitutes quasi possi-
dentur.
18 Vti possidetis interdictū,
an ad seruit. competat.	22 Expositus nouè. §. si viā.

Quoties via, aut aliquod ius fundi emeretur, cauendum putat esse Labeo, per te non fieri quominus eo iure vti possim: quia nulla huiusmodi iuris vacua traditio esset. Ego puto, vsum eius iuris, pro traditione possessionis, accipiendum esse. Ideoque interdicta veluti possessoria, constituta sunt.

Quoties. Scribenda sunt hic pauca quaedam de interdictis, & remedijs possessoria ad legis nostrae euidenciam, quae pro seruitutibus interdicta veluti

Interdicere. possessoria constituta dicit. † Interdicere, natua verbi significatione spectata, idem est quod prohibere, & vetare ne aliquid fiat. *Edicimus*, inquit Donatus Grammaticus in Hecyra Terentiana, *qua iubemus. Interdicimus quae vetamus fieri.* Quocirca quosdam esse Iustinianus refert in §. summa. in fine. de interdict. in instit. qui ea tantum quae vetant & prohibet, dici proprie interdicta putant. Caetera vero, vt Restitutoria & Exhibitoria, quib

quibus Prætor restitui aliquid, aut in medium proferri iubet, Decreta vocari, à decernendo, quod censere & statuere significat, sed tamen (inquit) vt omnia interdicta appellentur, obtinuit, propter ea quod inter duos dicantur.

Est itaque Interdictum, enunciatum prætoris *Interdictum.* inter duos aliquos, qui de possessione, vel quasi contendunt, emissum. nam vt idem Iustinia. ait in §. j. de interd. erant formæ, atque cõceptiones interdicta, quibus prætor aut iubebat, aliquid fieri, aut fieri prohibebat, quod tunc maximè fiebat, cum de possessione aut quasi, inter duos contendebatur. Ideo autem dixit maximè, quia euenit nonnunquam, vt nõ moueatur de possessione quæstio, & tamen competat interdictum.

Illud porrò non vno in loco Alciat. docuit, inconcinnam, & nimis remotam Iustiniani etymologiam † interdicta sic appellata referentis, quòd inter duos dicantur. etenim inquit, in l. pecuniæ verbum. §. j. ff. de verbo. significa. & lib. parrerg. iij. c. x. dicuntur interdicta quasi interim dicta. *Interdicta cur sic dicta.* interdictis enim prætor aliquid non perpetuo iubet, aut vetat, sed ad tempus, donec pleniore iudicio, de iure petitorij quærat. Nec eum mouet Iustiniani locus, in quo magis allusio quædam vocabuli adscribitur, quàm vera definitio, vel etymus: opinaturque, non inter duos, sed interim potius legendum, vt in aliquibus codicibus rectius impressum refert. In cuius sententiam nos quoque victi concessimus in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquire. possess. nam quod Iustinianus arbitratur, improprie nimis, et remot

Nouns ety remotè verbum aliorum detorquet. Quan-
ms. quam & noua nunc etymologia ad proprietatem vocabuli magis accedens addi potest. Interdicta videlicet ab interdicens dicitur, quod prohibere significat. omnia quippe interdicta prohibitionem continent, vel expressam vt prohibitoria. qualia sunt, ne vis fiat ei. De mortuo inferendo. Ne quid in loco sacro, & alia id genus. Vel tacitam, vt restitutoria & exhibitoria, quibus tacita quædam prohibitio inest. nam si deiecto de fundi possessione, prætor restitui possessionem iubet, tacitè vetat ne possessionem iniuria occupatam, qui vi deiecit diutius detineat. l. si quis missus. §. cum prætor. ff. ne vis fiat ei. pariterque si quando prætor liberum hominem, aut liberos parètibz exhibere iubet, tacitè prohibet ne amplius detineantur. l. j. ff. de lib. ho. exhi.

Sed & is qui de interdictis disputat, scire debet quando de possessione loquatur, & quando de quali possessione. nam & ob quali possessione interdicta constituta esse tradit hic labol. & Impe. in. d. §. j. de interd. in instit. possessio † est propriè corporalium rerum, l. quæstio. §. penul. ff. de verborum significatio. Quali possessio, incorporalium. l. seruitutes quæ in principio. ff. de seruitutibus vrbanozum. Est itaque possessio (missam facio otiosam eius rei disputationem à me post alios pluribus agitatum in dicto. §. nihil cõmune) corporalis rei vsus. dicta. l. quæstio. §. pe. & l. nec vtilem. ff. ex quibus causis maio. Quali possessio verò, vsus rei incorporalis dicta l. seruitutes. & c. cum ecclesia sutrina. de causa possessio. & pro

Possessio.
Quasi possessio.

proprie. Quoniam autem res incorporales, quæ contingi, neque videri possunt. l. prima. §. j. ff. de rer. diuis. propriè non possidentur. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquiren. rer. do. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsu scapion. quasi possideri dicuntur. l. ait prætor. §. item ei. ff. ex quibus causis ma. l. iij. §. finali. ff. de vi & vi armata. vt in seruitutibus: cum in alieno fundo quispiam iure seruitutis non nihil agit. d. l. seruitutes. & l. si ædes. j. §. finali. ff. de seruit. vrba.

Sciendum denique contractum emptionis, vltro citroque obligare. l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. signifi. emptorem, nempe ad dandum, venditorem ad faciendum, hoc est tradendum. emptor quippè numos venditoris facere cogitur, venditorem autem rem præstare, id est, tradere, oportet. l. ex empto. in principio. ff. de act. emp. dominiū verò transferre venditor præcisè cogi non potest. l. j. illo ti. nisi cū rei venditæ dominus est, reiq; tradendæ facultatē habet, quo casu cogitur tradere dominiūq; trāsferre. l. cū manufacta. §. finali. ff. de contrah. emp. hæc enim obligatio rem tradi, fluens ex contractu venditionis non nudum factū cōtinet sed causam bonorū, hoc est trāslationē domini j, vel cōditionis vsucapiendi. l. in conuentionalibus. §. finali. ff. de verb. obl. Accur. in l. certi condictio. in princip. ff. de rebus creditis. Bartol. in l. j. ff. de act. emp.

4 Cur † autem lex emptorem dominiū præcisè trāsferre coegit, veditorem autem ad solam traditionem oblitrix inxit. Rationem Accur. Bar. & alij in d. l. ex empto esse dicunt, quia emptor tene

*Venditor
cur ad tra
dendū dum
taxat obli
getur.*

tur ad genus, & ita latior datur ei facultas, ideo in hoc astringi eum lex voluit, vt numos accipientis faceret, venditor verò ad speciem certam obligatus, strictius & rigidius tenetur: quocirca in eo recreari, releuarique, leges voluerunt, vt ad tradendum duntaxat cogeretur vt semper vera sit iuris, & naturæ regula quæ dicit, prægrauatum in vno, in alio exonerandum, & e contra. l. eum qui. in prin. ff. de iureiu. Adhæc non dissimile est quod dicimus, eum qui hominẽ in genere debet, præstando statuliberum non liberari. l. qui decem §. qui hominem & §. fin. ff. de solut. eum verò qui hominem certum, & in specie debet, stichũ puta statuliberũ eum præstado, eximi obligatione. l. statuliberũ. §. illud. ff. de statu. lib.

Infert ex hac ratione Barto. quod vbi genus venditum esset, veluti modij decem frumenti, aut amphoræ vini centum, venditor teneretur dominium transferre. l. si sterilis. §. si per venditorem. ff. de act. empt. tuncque magis ex qualitate rei deductæ in obligationem quàm ex natura contractus. Accur. in l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. j. ex quacunque enim causa sit genus debitum, non aliter constringit liberatio quàm si res accipientis facta fuerit. l. cum quis. §. qui hominem. ff. de sol. Accurs. in l. qui concubinam. §. si hæredes. ff. de leg. iij.

Hæc est omnium termè ratio quam solus Fulgolius veram non esse contendit, in dicta lege ex empto. nam secundum eam sequeretur promissorem hominis in specie, stichi puta non teneri transferre dominium, contra l. si ita. §. finali. ff. de

ff. de contrahenda emptione. l. prima. §. finali. ff. de rerum permutatione. & l. vbi autem non apparet. §. fin. ff. de verbor. oblig. Quocirca meliorem rationem esse dicit, venditorem ideo non teneri ad translationem dominij, quia hoc non egerunt contrahentes, sed id tantum, vt res vendita traderetur. & si iustes cur non agitur inter partes? Respondebo (inquit) quæstionem facti esse. Sic & in commodato dicendum, ex eo non transferri dominium, quoniam id contrahentes non egerunt. Quod si instatur, cur hoc actum non sit. respondendum est, non iuris sed facti quæstionem esse. Hæc autem ratio, cum eò quoque casu vigeat, quo genus venditum est, dicit idem Fulgosi. probabiliter defendi posse generis etiam venditorem, non teneri transferre dominium in accipientem. cum & Iurisconf. generaliter dicat, venditorem ad translationem dominij non teneri.

Fulgosi ratio.

Mihi hæc Fulgosi ratio vera non videtur. neque enim mihi persuadere possum, quin hoc agatur inter emptorem & venditorem, vt rei in contractum deductæ, alter in alterum dominium transferat. Absurdumque nimis est dicere, emptorem qui in hoc numos numerat, vt rem venditam acquirat non agere vt eius rei, in se dominium transferatur. cum & si diuersum actum intelligeremus, venditio non esset. l. cum manufacta. §. si. ff. de contrahend. emp. Quare cum non tutior occurrat ratio, communem, vt minus periculosam, sequor. Sed cum iam satis præludius datum sit, ad textum veniamus.

Expugnata ratio Fulgosi.

5 *species l.* Vendidisti † mihi seruitutem viæ, hoc est ius eundi, agendi, per fundum tuum Tusculanum, ad fundum meum, & quoniam venditorem oportet (vt diximus) rem venditam emptori tradere, quæsitum est quo modo fiat hoc casu iuris venditi traditio, cum iura corporaliter præstari nequeant. Labeo quod videret nullam eius iuris vacuum traditionem esse, cautionem interponi à venditore voluit, quæ traditionis effectum haberet, itaque dicebat cauendum esse à venditore, per se non fieri, quominus eo iure seruitutis diuendito, emptor vti posset. Labolenus verò, legis author, vsum eius iuris, pro traditione possessionis accipiendum censuit, hoc est, coiplo quod patitur venditor, emptorem vti vendita seruitute factam videri eius iuris traditionem. nam & ad instar interdictorum, quæ pro conseruanda possessione rei corporalis, prodita sunt, ad vsus seruitutis tuitionem, interdicta veluti possessoria, constituta legimus.

Novus sententia ad l. nostram.

Et hæc est vera huius l. interpretatio, qua edoceor, quicquid dicant Doctores, à Labeonis sententia, labolenum aperte dissentire, vt sic ad cautionem illam, à Labeone excogitatam, confugere nullatenus necessarium, author huius constitutionis putet. Alij aliter exponunt, hic videlicet, non reprehendi Labeonem, atque ita non negari, quin etiam memorata cautio desideretur, propterea quòd patientia, tractum successiuum habeat. Ideòq; vno momento perfectè præstari non possit, vnde loco perfectæ, patientiæ cautio sit præstanda. l. harum. ff. si serui. vèdicet. † Quæ decla

declaratio bona non est, vt quæ euidenter verbis Iaboleni repugnet. Nec quicquam me mouerit. l. harum. quæ specialem casum continet, cum seruitus *oneris ferendi*, in iudicio controuersa fuit, quia dominantis fundi dominus, confessoria egerat, vt aduersarius idoneum parietem præstaret. Quo casu, dicit Iuriscons. quod si vincat, ne cogatur amplius litium molestiis sese implicare, & vt ne iudicis sententia deludatur, cauere debet fundi seruiantis dominus, de pariete reficiendo, quodque per se, neque per successores eius, quicquam fiet, quod impedimento sit vsui seruitutis. Nos hic agimus de venditore, quem paratum pati seruitutis vsum, iniquum supra modum esset, ad cautionem cogere.

Emeretur. Et ita necessaria sit traditio, cum ipsam rem venditam præstare, id est tradere, venditorem oporteat. l. ex empto. in prin. ff. de act. emp. quæritur, quoniam seruitus res incorporea, actu tradi non potest, quo pacto eius iuris traditio fieri dicatur.

Labeo. Et male, vt statim aduersus aliorum omnium sententiam præmonstrauit. Est † autem *Labeonis* hic Antistius Labeo, qui bonarum disciplina- *Vita & mores.* rum non expers ius ipsum ciuile, vt est apud Gel. in xij. noct. Attica. c. x. & xij. principali studio exercuit, totum annum ita diuidens (quemadmodum Pompo. refert in l. ij. §. post hunc maximæ. ff. de orig. iur.) vt Romæ sex menses cum studio sis esset, & sex menses secederet, conscribendis libris operam daturus, Filius fuit alterius Labeonis, qui Cæsare relicto, cum quo longa fretus a-

micitia, in Gallos militauerat, ad Pompeium patriæ libertatis amator defecit, quique ne feruenti Reipublicæ subderetur, Bruto, & Cassio deuictis, sese interfecit. Oblatum hic noster Labeo, ab Augusto consulatum recusauit, non ut crapula, scortis, & impuritati vacaret, sed ut studiis operam dando, prodesset posteritati, validiusque ciuili sapientiæ posset incumbere, ambitione, hoc est publica peste, non oppressus, incredibilem libertatis ardorem habuit, adeo ut in eo, velut in contumaciam, creuisse libertatem, Tranquill. in Augusto scribat. Nā super triumphu uiro eligendo rogatus M. Lepidum inimicum Cæsaris, elegit. Interrogatus autem, num alij digniores eligi possent, magna cum libertate respondit suum cuique iudicium esse. Et licet in Augusti manu omnia videret, postea nihil tamen ratum habere voluit, quod in Romanis antiquitatibus iustum non inuenisset. In iure ciuili, nimia quoque † libertate notatus est. non enim, ut

8 Atteius Capito, in iis quæ ei tradita fuerunt perseverauit, sed (inquit Pompo. in d. l. ij.) ingenij qualitate, & fiducia doctrinæ, quod præ cæteris, ciuili sapientiæ operam dedisset, plurima innovare instituit. quo factum videmus, ut passim reprehensionis notam subeat, ab his potissimum, qui Atteij Capitonis sectas tutati sunt, inter quos hic noster Iabolenus fuit. Nam ut perspicuè rem totam noscas, Antistius Labeo, & Atteius Capito, primùm diuersas sectas fecerunt. Hic in veterum traditionibus constantissimè

per

secta diuersæ iurisconsultorum.

permanfit, neque à præceptorum doctrinis facile recedendum putauit. Ille pro ingenij dextertate, & fuma iuris ciuilib peritia, non quidem à fume præcefforum, vt Capito pependit, fed quo pofteritati confuleret.

Nullius addictus iurare in verba magiftri.

Innouauit plurima. Labeonis partes fequuti funt Nerua, Proculus, & Pegafus. Capitonis verò fectam tutati, Maffurius Sabinus, Caffius Löginus, Cælius Sabinus, & Prifcus Iabolenus, author legis noftræ, vt nemini debeat mirum videri, fi hic Iabolenus, Capitonis fectâ fequutus, Labeonis fententiam hoc loco non probet.

Quia nulla. Ratio eft Labeonis, cui fatifit ex Iaboleni refponfo.

9 *Vacua traditio effer.* Ius feruitutis incorporeum eft. l. j. §. fi. ff. de re. diuifio. Ideoque nec poffideri, l. feruus. §. incorporales. ff. de acqu. rer. domi. nec actualiter tradi potef. l. fequitur. §. fi viam. ff. de accusa. quod & hic apertè fignificatur, dum inquit Iabolenus, *nullam effer eius iuris vacuam traditionem*, hoc eft, vacuæ poffeffionis traditionem, cuius ideo hic meminit Iurifconfult. quòd ad eam venditor obligetur. l. ij. §. j. & l. datio. §. j. ff. de actio. emp. l. fi ftipulatus. ff. de vfur. Appellatur autem in iure vacua poffeffio, quæ neque corpore, neque animo, & ita neque naturaliter, neque ciuilitè, ab alio detinetur. l. in conuentionalibus. §. fi. ff. de verb. oblig.

vacua poffeffio.

Ego puto. Hic improbat Iabolenus Labeonis fententiam, qui perperam credebat, cau-

dum esse, ob id quod per vacuum iuris traditionem, quæ nulla fieri poterat, emptori minime consuli posset. Etenim falso putauit Labeo, nullam eius iuris traditionem esse. Nam ex quo venditor patitur emptorem, eo iure seruitutis vti, traditio sequuta intelligitur. quod Vlp. & Caius alibi censuerunt. l. iij. §. dare. ff. de vsufu. l. si ego. §. j. ff. de publicia. l. j. §. si. ff. de seruit. rust.

vsus eius iuris. Hoc vsu statim quæritur seruitus quamprimum, videlicet, cœperit vti emptor, cum præcedat titulus habilis. l. quædam mulier. ff. de rei ven. §. interdum. de rerum diuisio. in instit. Nam si non præcederet, non nisi diuturno tempore quæreretur, hoc est tanto, quantum ad seruitutis vsuscipationem necessarium est. l. si quis diuturno. ff. si serui, vendicetur. l. ij. C. de seruit. & aqua.

Pro traditione. Obseruabis hinc modum quærendi † quasi possessionem, in incorporalibus, *Quasi pos* per vsu scilicet, & patientiam aduersarij, quo *sessio in in* fit, vt cum is pati duntaxat propriè dicatur, qui *corporali-* non ignorat. l. qui patitur. ff. mandat. licet res *bus quo-* corporales, ignorante etiam aduersario vsucapiantur. l. si. C. de præscript. long. temp. Incorporæ tamen, vt sunt iura, & seruitutes, non nisi *ratur.* sciente eo, contra quem præscribitur, vsucapi possunt. l. ij. C. de seruit. & aq. vt enim sine possessione, in corporalibus non procedit vsuscipio, ita nec in incorporalibus sine quasi possessione contingit. l. sine. ff. de vsucapi. Quasi possessio † autem haberi nequit, nisi cū sciëntia aduersarij, qui patiatu aliū vti seruitute. l. iij. §. dare. ff. de vsuf

usufruct. l. j. §. fi. ff. de seruit. rustico. & hic. Qua
 ratione Barto. in. l. j. §. deniq; ff. de aqua plu. arcend.
 tradit nullā esse in Italia ciuitatem, quę merum,
 & mixtum imperium præscripserit, propter diu-
 turnam Imperatoris absentiam, & ignorantiam.
 quam rem plena disputatione attingit Felynus
 in c. cum non liceat. de præscript. Hinc etiam di-
 cimus Episcopum non dici in quasi possessione
 conferendi sacerdotia, ad alterius collationem
 spectantia, per quamcunque collationem, illo al-
 tero ignorante factam. Innoc. in. c. ij. de in integ.
 restituti. Sicut nec per præsentationem, veris pa-
 tronis ignorantibus factam, quæritur quasi pos-
 sessio iuris patronatus. Inno. in. c. bonæ. ij. de po-
 stulatione prælatorum. & Cald. cōsilio vj. sub-
 titul. de causa possessio. & proprie. vt nec per ele-
 ctionem factam ijs ignorantibus, qui ius habent
 eligendi. Innocen. in. c. in literis. de restituti. spo.
 & in c. cum ecclesia Sutrina, vbi cæteri Canoni-
 stæ de caus. pos. & prop.

*Italia ciui-
 rates, me-
 rum impe-
 rium non
 præscripse-
 runt.*

12 Cæterum † Ioannes Longoual. Parisien. in l. im-
 perium. ff. de iurisdic. aduersus scriptorum om-
 nium sententiam defendit, seruitutes omnes, at-
 que adeo iura quęcunque incorporalia, vel igno-
 rante aduersario vsucapi. l. fina. §. fina. C. de præ-
 scriptione long. tempor. & hoc textu præcipuè
 adductus, quo docet Iabolenus solum vsus, ad
 seruitutis quasi possessionem quærendam, neces-
 sarium: nec scientiam aduersarij desiderat. vt nec
 Vlpia. in. l. j. §. j. ff. de Itin. actu que priua. qui dun-
 taxat inspicere vult, an quis itineris seruitute vsus
 sit, vt eo interdicto, de itinere, potestatem habeat

*Longoual.
 noua opi-
 nio.*

experiundi. Nec obstat l. ij. C. de seruit. & aq. ad
 quam in his verbis, *eo sciente*, dictionem, *maximè*,
 cum Hugolino Longouallius subaudiendam
 censet. Et quod ad doctorum rationem attinet,
 verum non putat, patientiam in seruitutibus, co
 mitem scientiam necessario habere, cum in illis
 pati dicatur, qui non impedit, per quod (vt ita lo
 quamur) non impedimentum, cum vfu seruitu
 tis, quasi possessio quæritur. Si enim (inquit) me
 ædificare volentem, vel confessoria, vel interdi
 cto, vel nuntiatione impedieris, possessor cense
 beris. Si verò te non impediens, nec vllam mo
 uente controuersiam, & sic te patiēte, licet igno
 res, alius ædificauero, possessor effectus ero. l. &
 si forte. §. j. ff. si ser. vend. Et quemadmodum eum
 consentire nonnunquam dicimus, qui non dis
 sentit. l. ij. §. voluntate. ff. solut. matr. ita, qui non
 impedit, licet ignoret, dicitur pati. Huc pertinet
 (inquit,) quod contra eum qui seruitutem de
 bet, agimus vt patiatur, id est, nō impediatur. l. quo
 ries. j. §. fina. hoc titu. non autem, vt sciat nos vt
 seruitute. Itemque de iuribus personalibus, di
 cendum existimat: vt ad eorum quasi possessio
 nem acquirendam, aduersarij scientia, minimè
 necessaria sit, sed solum desideretur, ne relucte
 tur, aut contradicat aduersarius. c. cum olim. de
 rest. spo. Vnde quasi possessionem eligendi, præ
 sentandi, conferendi sacerdotia, & similibus nos
 assequi posse dicit, electione, præsentatione, aut
 collatione per nos facta, non reclamantibus, nec
 controuersiam aliquam mouētibus aduersarijs,
 siue hoc à nobis agi sciant, siue ignorent. Quic
 quid

quid cæteri Inno. præsertim & canonistæ in c. bonæ. ij. de postul. prælat. in c. ij. de in integ. rest. & in c. cum ecclesia Sutrina de cau. poss. & prop. in aduersum fabulentur.

Mihi verò probabilior multò videtur, rece- *Improbabilior*
ptior scriptorum sententia, quam perspicuè pro *ta noua*
bat d. l. ij. C. de seruit. & aq. Ad cuius verba, feren *Longoual.*
da non est dictionis, *maximè insolens subauditio,*
quam ab Hugolino prænotatam, posteriores me- *opinio.*
ritissimo reiecerunt, sed nihilo Longouallium
iuuerit l. nostra, & aliæ leges vsu, non etiam
scientiam desiderantes. cum hoc satis alijs iuri-
bus sit expressum. vt d. l. ij. & l. si à te, ibi *te sciente.*
ff. si ser. vend. quin & hac l. nostra, & alijs multis,
quæ patientiam ad seruitutum constitutionem,
aut earum quasi possessionis acquisitionem re-
quirunt. l. si ego. §. j. ff. de publicia. l. iij. §. dare. ff.
de vsufruc. l. j. §. fina. ff. de seruit. rusti. præd. nec
satis perspicio, quo pacto is dici possit pati, qui
ignorat. Quippe scientiam video, & concurrentes
& antecedens necessariū, ad patientiam vt ad cur-
sum, & volatum, motus. Lex igitur patientiã de-
siderã, sciẽtiã hoc ipso exprimit. l. ij. ff. de iurisd.
omn. iud. l. illud. ff. de acqui. hæred. nec diuersum
dicit. d. l. & si fortè. §. j. Nec item obstat quod ad-
debat Longouall. eum quãdoq; consentire vide-
ri, qui nõ dissentit. † id enim fateor, cæterũ tunc *Consentire*
scientia non contradicentis exigitur. c. ij. de his *quando di-*
quæ si. à prælat. & d. §. volũtate. in fi. nisi talis esset *catum qui*
persona (vt ibidem Vlpia. tradit) quæ sciens, neq; *non desse-*
consensum, neq; dissensum haberet, vt furiosus, *tit.*
cuius nulla est voluntas. l. furiosi. ff. de regul. iur.

Quod

Quod autem postremo, Longoual. addit, cōtra eum qui seruitutem debet non agi, vt sciat, sed vt patiatur nos vti seruitute, leuius an absurdus sit, nescio. De intellectu verò l. fina. §. final. C. de præscrip. long. temp. qua præsertim Longoual. suam fulcit sententiam, satis multa diximus in l. seruitutes. iij. quo præterea loco reliqua, quæ ad hanc aduersarij scientiam pertinent, ampliter tractata fuere.

- 14 *Interdicta veluti possessoria.* Non simpliciter possessoria dixit, sed præposito aduerbio similitudinis, veluti possessoria, ob id quòd seruitutes, iura sint incorporalia, atq; ideo propriè non possideantur. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuscapio. l. iij. in prin. ff. de acquir. poss. sed quasi. l. ait prætor §. item ei. ff. quib. ex caus. maio. l. iij. §. fina. ff. de vi & vi armat. hoc est ab eo intelligantur iuris interpretatione possideri, qui prædium possidet. l. si ædes. §. fina. ff. de seruit. vrba. & ad suam commoditatem, vel prædij vtilitatem, vicino prædio tanquam seruo vtitur. l. seruitutes quæ. in prin. illo titu. De possessorijs interdictis, ad satietatem scripsimus, in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. possessio. Hic tantum tractandum venit, quænam interdicta sint ad conseruationem quasi possessionis seruitutum, prodita à lege. Accur. hic respondet duo præcipuè. interdictum imprimis de itinere, actuq; priuato, tã directum quam vtile. l. ij. §. Pomp. ff. si ser. vend. l. j. §. j. ff. de itin. actûque pri. & vti possidetis. l. sicuti. §. Aristo. in fin. ff. si ser. vendi. eum & inter fructuarios, vsuariosque reddatur. l. fina. ff. vti possid. & inter

*Interdicta
quæ prodita
sunt ad
conserua-
tionem quasi
possessio-
nis.*

inter riuales, hoc est, qui per eundē riuum aquam ducunt. l. j. §. si inter. ff. de aqua quotid. & æsti. Interdictum quoque vnde vi, de seruitute reali de iecto competere iaco. Rauennas docuit, cum & illud fructuario detur. l. ij. §. vnde vi. ff. de vi & vi arma. quod ante eū fortiter negauit illic Accur. cum de seruitute quis mero iure non detrudatur. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsusca. Nos ordinatè de singulis differamus.

15 Quod in primis pertinet ad interdictum † de itinere, sciendum illud pro rusticis seruitutibus duntaxat competere, quod non modo verba interdicti significant, *de itinere actuq; priuato*, solas rustico. præd. seruitutes exprimentia. l. j. de ser. rustico. sed & Vlpian. apertissimè docet in d. l. j. §. j. ff. de itin. act. pri. Hoc interdictum (inquit) prohibitorium est pertinens tantummodo ad tuendas rusticas seruitutes. Habet autem hoc interdictum duo capita. Primum merè possessorium est. neque enim qui illud intendit, de iure seruitutis probare quicquam necessum habet, sed hoc tantum, an itinere, actuque, hoc anno vsus sit, nō vi, non clam, non precario. d. l. j. §. j. Ideoq; Vlpia. *in hoc interdicto* (ait) *non de iure, sed de facto queritur.* l. ij. §. si. ff. si ser. ven. Alterum proprietatis causam admixtam habet. l. ij. §. quædam. ff. de interdic. vt cum proponitur, vt iter, reficere liceat. neq; enim satis est actori probare, se anno vsus, nisi & illud quoque doceat, se renuendi ius habere. l. ij. §. hoc autem. ff. de itin. actuque pri. Propterea dicitur hoc interdictum, ex posteriore capite, proprietatis causam continere. cum vt ex eo obtineatur

*Interdicti
de itinere
natura.*

neatur, non sufficiat possessionem, vt in primo probare sed vltra, ius ipsum seruitutis, in cōtrouersiam veniat. d. §. quædam. & d. hoc autem.

Interdictū de itinere an detur pro vrbana seruitute.
 Ex prædictis primum colliges, eum qui turba tur † in vrbana seruitute, hoc interdictum, de itinere actuq; priuato, non habere: cum id ad tuendas tantummodo rusticas seruitutes detur. d. l. j. §. j. ff. de iti. actuq; pri. quod Accur. illuc in directo verum fatetur, vtile enim, ad seruitutē etiam vrbana tuendam, dicit competere. quod in vrbana seruitute, causam discontinuam habente, Bart. admittit. nam si causam haberet cōtinuam, neque directum, neq; vtile interdictum de itinere daretur, sed vtile vti possidetis proponendum esset. l. sicuti. §. Aristo. in. fi. ff. si ser. v̄d. l. j. in prin. ff. vti poss. & hac lege nostra.

Noua opinio.
 Ego nullo casu, † pro seruitute vrbana, dari puto interdictum de itinere, nec quidem vtile. d. l. j. §. j. expensa maximè dictione, tantummodo, taxatiua qua illic Vlpian. vtitur. cuius natura est, vt casus omnes excludat, qui nominatim inclusi non reperiuntur. l. Lucius. §. quæ habebat. ff. ad Trebel. dixi plenè in l. hæreditatem. colum. viij. C. de impub. At qui non excluderentur seruitutes vrbana, si ad eas tuendas vtile interdictum daretur. cum in effectu eiusdem potestatis sit cum directo. l. actio negotiorum. ff. de nego. gest. Præterea remedium directum ab vtili eo nomine differre scripsimus, in l. ei qui. colum. v. hoc titul. quod illud ex verbis, & mente legis fluat, & enascatur. hoc verò, nec ex verbis, neque ex legis sententia veniat, sed per posterioris legis interpreta

pretationem. l. ij. §. item Varrus. ff. de aq. plu. ar-
 cend. §. j. de legit. patro. tutel. in insti. Nulla au-
 tem lex interpretata est, interdictum vtile ad ser-
 uitudinem vrbānam tuendam, competere. Dices, *Interdictū*
 cui ergo vtile interdictū de itinere dabitur? Re- *de itinere*
 spondeo hæredi, vel emptori, qui per se vsus non *an detur.*
 est, sed defuncti, aut venditoris vsu nititur. l. ij. §.
 Pomponius. ff. si ser. ven. licet enim verba interdi-
 cti cessent, si quis hoc anno vsus sit, & cesset præ-
 terea sententia, cum de hoc casu prætorem non
 cogitasse inde colligamus. d. l. j. §. j. Vlpia. tamen
 ex Labeonis sententia, ad eum casum prætoris
 edictum meritò produxit. d. l. ij. §. fina. quod satis
 vsus videatur hæres, qui per defunctum, pariter-
 que emptor, qui per veditorem, autorem suum,
 vsus est. l. ij. §. si defunctus. ff. pro empto. §. diuti-
 na. de vsucapio. in insti.

- 18 Circa † interdictum vti possidetis, concludit, *Interdictū*
 vt iam dictum est Accur. pariter pro tuenda ser- *vti posside*
 uitudine, in qua quis turbatur, locum habere. d. l. *ris an pro*
 sicuti. §. Aristo. in. fin. ff. si ser. vend. quod de vtili *seruitute*
 idem author in eo. §. Aristo. accipi vult, hac. l. *detur.*
 quando quidem directum competat ad retinen-
 dam possessionem rei corporalis immobilis. l. j. §.
 j. vbi idem Accur. ff. vti possi. non igitur ad tuen-
 dam quasi possessionem seruitutis, quæ res incor-
 poreæ est. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. Bar.
 verò & alij aliter dicunt, pro incorporalibus vi-
 delicet nonnunquam dari interdictum vti pos-
 sidentis directum, veluti, cum quis propter ius in-
 corporale, possidet rem corpoream, sicut fructua-
 rius, & vsuarius. l. naturaliter. in prin. ff. de acqu.
 poss.

poss. ijs etenim personis in iure vsusfructus, & vsus turbatis, directum vti possidetis interdictum datur. l. fina. ff. vti possid. quod contingere non possit eos in iure turbari, quin in fundi, aut alterius rei corporalis, in qua vsusfructum habent, possessione turbentur. l. is cuius. ff. de aqua plu. arcend. Vbi verò per quasi possessionem iuris incorporalis, res corporea non possidetur, veluti in seruitutibus prædiorum, vtendum dicunt distinctione Iacob. Arenarij. nam aut seruitutes causam continuam habent, vt vrbana. l. forame. de seruit. vrba. & tunc non directum, sed vtile dari verum est, vt hic. & l. ij. §. fina. l. & si fortè. §. sciendum. & l. sicuti. §. Aristo. in fi. ff. si ser. ven. quod & rationem habet, quoniam non alio remedio specialiter à lege prouisum est quo modo possit turbatus in quasi possessione vrbanae seruitutis suum ius tueri. Si verò discontinuam causam habeant vt plerunque habent rusticae seruitutes. l. seruitutes. iij. hoc tit. pro quasi possessione earum, nec directum, nec vtile vti possidetis,

19 competere nec enim solet lex † nisi in casu necessario sua adhibere remedia. l. j. §. ex hoc rescripto. ff. de vent. insp. aut frustra superuacuoque quicquam inducere. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt legat. no. ca. l. postliminij. in fi. ff. de cap. Atqui pro seruitutibus ru. præ. specialia interdicta prodita sunt, de itinere actuque priuato, de rituis, de aqua quotidiana. & æstiuâ. non itaque necessarium fuit, ad interdictum vti possidetis, recurrere.

20 Denique quod † spectat ad interdictum, vnde
interdictu vi, negat Accursius in l. iij. §. vnde vi. ff. de vi & vi arma

vi armata. deiecto de seruitute reali competere. vnde *vi*,
 l. sequitur §. si viam. ff. de vsufcapionibus. neque *an compe-*
 enim datur interdictum vnde vi, nisi ad posses- *tat pro ser*
 sionem de qua quis deturbatus est, recuperan- *uitute.*
 dam. l. j. ad prin. ff. de vi & vi armata. §. recupe-
 randæ. de interdict. in institut. atqui seruitutum
 nulla est possessio. l. seruus. §. incorporales. ff. de
 acqui. rer. domini. vt meritò à Paulo Iurisconf.
 scriptum sit. de seruitute quem mero iure detru-
 di non posse. d. §. si viam. quo textu hæc opinio
 validissimè fundari videtur. Sed mihi magis pla-
 cet contraria, quam Accur. parum hac in re sibi
 constans, sequutus est in l. si quis in tantam. C.
 vnde vi. si enim ad seruitutem tam vrbanam,
 quàm rusticam tuendam, & retinendam, prodi-
 ta sunt à lege remedia, vt præcedenti quæstione
 docuimus, quantomagis ad recuperandam, cum
 recuperandæ rei, & possessionis, causa, longe fa-
 uorabilior sit quàm retinendæ, vt neminem clam
 est, & probat totus discursus tituli de resti. spol.
 Putauerim igitur hoc casu, interdictum vnde
 vi, vtile dari: hac l. Et quoniam, licet seruitu-
 tes propriè non possideantur. d. §. incorporales.
 d. §. si viam. & l. iij. ff. de acquiren. posses. quasi ta-
 men possideri intelliguntur. l. ait prætor. §. item
 ei. ff. ex quib. cau. maio. ab eo videlicet, qui præ-
 dium dominans possidet, quique in alieno ali-
 quid seruitutis iure facit. l. seruitutes quæ. in-
 princi. & l. si ædes. §. si. ff. de ser. vrb. prædio. qui
 vsus iuris incorporalis, pro possessione à lege
 accipitur, vt hic. Itaq; licet subtili, & adstrictū
 ius facta interpretatione, verba interdicti, de pos-

sessione loquentis, non conueniant seruituti-
 bus, mens tamen eius & ratio conuenientissimè
 adaptatur. l. iij. §. fin. ff. de vi & vi armata. vnde
 per interpretationem, perinde à lege ciuili ac-
 ceptum est, atque si nominatim fuisset à prætorè
 expressum vt hic, & d. l. iij. §. finali. Quo perspi-
 cuum fit, vtile interdictum vnde vi, deiecto de
 seruitute cõpetere. l. ij. §. item Varrus. ff. de aqua
 22 plu. arcend. §. j. de legit. patro. tute. Nec† nos mo-
 uerit §. si viam. qui de mero, hoc est summo, &
 §. si viã. stricto iure loquitur, quod si attẽdamus, verum
 est quod illic scribit Iul. Paul. de seruitute quem
 non detrudi, cum seruitus sit ius incorporale.
 Ideoque directum non competere admisimus.
 nos ab hoc summo iure, ex quo plerunque sum-
 ma crux & iniuria enascitur, recedimus, cum di-
 cimus ex æquitate, secundum benignam legis
 interpretationem, sententiæ prætoris verisimili
 seruientem, vtile vnde vi interdictũ, contra pri-
 uantem me, quasi possessione seruitutis prodi-
 tum à lege. Ioannes Coras. Valentia. vij. Apri-
 lis. 1546.

L. SI INTERCEDAT.

1 Publicum solum.	7 Pontem extruere in pu-
blico quando liceat.
2 Immissum & proiectum.	8 Cælum omne an sit, cu-
ius est solum.
3 Protectum, à proiecto an dif-
ferat.	9 Spatium in edificiis in-
termittendum.
4 Flumẽ quid in seruitutibus.	10 Declarata l. Imperato-
res.
5 Cælum quid & cur sic di-
ctum.	
6 Cælum pro aere.	

Si intercedat solum publicum, vel via publica, neque Itineris, Actusve, neque Altius tollendi, seruitutes impedit. Sed immittendi, protegendi, proiiciendi, item Fluminum, & Stillicidiorum seruitutem impedit: quia cœlum, quod supra id solum intercedit, liberum esse debet.

S*i intercedat. Ad euentiã huius l. præmittenda sunt, quæ posuimus in l. seruitutes. iij. §. publico. hoc tit. circa illum articulum, † An medius locus, vel publicus, vel priuatus, impediatur seruitutem quæ & hic Iul. Paul. tractat, egregiè docens quasdam esse seruitutes, quæ publico loco interueniente, imponi nequeunt, vt *Immittendi, Protegendi, Proiiciendi, & Fluminum.* quas sigillatim exponemus. Quasdam verò esse, quæ per interuenientem locum publicum non impediuntur, vt *Itineris Actus, Altius tollendi, & similes.* Adiciens postremò prioris dicti rationem, quia cœlum (quo *Cœlum.* verbo aërem hic significari intelligimus,) quod supra locum publicum intercedit, liberum esse oportet. Dubitandi & decidendi rationes, facile est colligere ex his, quæ in dicto §. publico. scripsimus. Quibus palam fit, publica loca intermedia, his seruitutibus impedimento esse, quarum vsus ea loca incommodat, vt *Immittendi, & similibus, vt hic, & dicta l. seruitutes. iij. §. publico.* Eas verò seruitutes, quibus sine loci pu-*

blici incommodo vti possumus, medius locus publicus non impedit, vt *Itineris*, & alias id genus. l. si prius. §. via publica. ff. de aqua pluua arcenda. & hic.

Publicum solum.

Solum publicum. Publicū solum dicitur, quod v-
fui publico destinatum est, veluti forum, platea,
& his similia. l. ij. §. publici. ff. ne quid in loc. pub.

Impedit. Diuersum in loco priuato qui inter-
medius, & non seruiens, rusticam proculdubio
impedit seruitutem. l. qui sella. §. fina. ff. de seruit.
rusticorum prædiorum.

2 *Immittendi.* Quid sit Immissum, † & quid in-
ter Proiectum, & Immissum intersit, ex Labeo-
nis sententia, Priscus Labolenus eleganter expli-
cat, in l. malum. §. j. ff. de verb. sig. Proiectum de-

Proiectū.

finiens, quod ita extra parietem protenditur, vt
nusquam conquiescat. qualia Meniana, & Sub-
grundia essent. Immissum verò, quod ita extra

Immissū.

murum proicitur, vt in aliquo loco quiescat,
ex vno nempè ædificio, vt Pomponius dicebat,
in aliud. l. hoc quod, in prin. ff. de seruit. vrba. si-

*Tigni im-
mittendi
seruitus.*

cuti cum à meis ædibus, in tuas, tigna, aut trabes
immittuntur. vnde seruitus *Tigni immittendi* (de
qua hic Paul. agit) nomen sumpsit. quam ipse ali-
quando finiui, *Ius esse, quo licet vicino, ex ædibus suis
in vicini murum, seu parietem, tigna immittere.* l. j. ff. de
seruit. vrba. §. prædiorum. de seruituti. in insti.

ergo ius habere debet, qui in alieno quicquam
immittere vult, hoc est expressam eius rei con-
cessionem, aut iuris longam quasi possessionem
nemini quippè licet, sua autoritate id agere.
In suo enim hætenus facere licet, quatenus nihil
in ali

in alienum immittat. l. sicuti. §. Aristo. si ser. ven.
Ad hanc seruitutem Tigni immittendi, vide
quæ scripsi in l. j. hoc titul. & in ij. Miscellaneo-
rum, capitulo xxv.

Protegendî, Proiiciendî. Quid sit Proiectum mox
& alibi, non vno in loco docuimus. Illud dun-
taxat nunc inquirendum, † an *Protegendî* serui-
tus, alia sit à seruitute *Proiiciendî*. quod Accurs.
& cæteri omnes existimant. Proiicere, idem esse
censentes, quod in terram conicere, & effunde-
re. l. si seruus seruum. §. si quis oliuam. ff. ad l. A-
quil. hoc autem, in alienum locum nemini per-
mittitur, nisi iure impositæ seruitutis, quam
Proiiciendî à legiflatore appellari putant. l. j. ff. de
seruit. urbano. §. æquè. de actio. in inst. Neque e-
nim, vt sæpe diximus, alicui in suo licet, nisi
quatenus in alieno non immittit. d. l. sicuti. §.
Aristo. ff. si ser. vend. Protegere autem, aliud est
nihil, quàm extra murum aliquid ita prouectum
& extensum habere, vt nusquam conquiescat,
sed pendulum maneat. l. ij. ff. de seruit. rustico. l.
quemadmodum. §. j. ff. ad l. Aquil. In Italia visun-
tur, & in deliciis habentur, loci quidam extra
parietem ædium protensi, & exporrecti, vnde
aspectus est habitantibus in vicos, & plateas, qui
protecta dicuntur. d. l. ij. d. l. quemadmodum. §. j.
& l. si duo. §. item videamus. & §. Labeo. ff. vti pos-
sid. Qui igitur ius habet protendendi extra pa-
rietem suum, in alienum locum, vt ex suo, in il-
lum prospiciat, *Protegendî* seruitutem habere di-
citur, quam ita à seruitute *Proiiciendî*, interpretes
separât, & distingût, tã rectè in hac, quàm in illa

*seruitus
protegen-
di an eadè
cum proi-
ciendî.*

peffimè. Proicere etenim in tractatu feruitutū, idem fermè quod protegere fignificat, hoc eft, prominere, & extendere. l. malum. §. j. ff. de verb. fig. l. ij. ff. de feruit. rufi. cum fimilib. vnde & *Protegenti*, & *Proiiciendi* feruitutē is habere dicitur, qui ius habet partem ædium fuarum, in vicinas procumbendi, feu protendendi. l. fi quando. in prin. ff. fi fer. ven. & l. quemadmodum. §. j. ff. ad legem Aquil. Nec video inter has feruitutes dif-

*Protectū à
proiecto in
quo diffe-
rat.*

ferentiam vllam probabilem, nifi quòd *Prote-*
ctum propriè tectorum protentionem respiciat,
Proiectum verò, aliquanto latius patens, pro-
tentionem cuiuscunque partis ædium, notet, vt
& in *Miscellaneis* annotaui. Ad quam fortaffe
fubtilem verborum proprietatem Caius & Pau.
vtranque feperatim exprimentes, respexerunt. l.
j. ff. de feruit. vrb. prædio. & hic.

4 *Fluminum*. Flumen, † à *Stillicidio*, hoc nomine
differt, quòd *Stillicidium* guttatim è loco fupe-
riore & alto fluat, dictum quafi stillæ cadum.
Stilla enim guttam aquæ cadentem fignificat. Flu-
men verò concursum aquæ designat, maiore
quadam vi, grauiorèque cafu, per fistulas pu-
ta, aut canales fluentem. l. feruitutes. §. *Stillici-*
dium. ff. de feruit. vrb. l. fistulas. ff. fi fer. vendi. vn-
de feruitutem *fluminum* rectiffimè finiemus, ius
effe, quo canales aquarum in aream, aut alium vicini lo-
cum transmittere licet. §. item vrb. de fer-
uitutib. in inst. Porro non potest, qui habet fer-
uitutem *stillicidij auertendi*, deprimere ædificium,
quia fic faceret feruitutem grauiorem, faciendo
pro *stillicidio*, flumen. d. §. *stillicidium*, quod ita

*Flumē in
quo à stil-
licidio dif-
ferat.*

*Fluminū
feruitus
quæ.*

explicandum est. Stillicidium quoniam ex alto cadit, non grauiter, sed guttatim casitat, ac minutatim. atque ita, vt frequenter vi ventorum fiat, ne directò perueniat ad locum feruientem, dum, modo huc, modo illuc impellitur. Si igitur ex depresso ædificio caderet continuo, & in vnũ locum semper flueret, neque enim vi ventorum ageretur, indeque fieret tantus in locum feruientem aquæ concursus, vt non stillicidium, hoc est, aquam guttatim cadentem, sed flumen, id est, grauem aquarum concursum recipere videretur.

Stillicidiorum. De Stillieidiis, & seruitutibus Stillicidiorum, permulta, etiam à communi Doctorum interpretatione aliena, scripsimus in l. j. hoc titulo.

5 *Cælum.* Cælum † propriè superiorem mundi *Cælum.* machinam significat, cuius circumflexa cuncta teguntur. sic dictum, quod cælatum syderibus
6 fit, id est, signatum. Appellauere † tamen non- *Cælū pro aère.* nunquam maiores, *cælum*, contracta eius vocabuli significatione, vnum ex elemētis, quod alio nomine, aëra vocatur, vt Plin. in ij. de aëre agens demonstrat. Inde in sacris literis aues cœli, & volatilia cœli. cū manifestum sit aues in aëre volare. Sic quoq; à Iuriscōsultis ipsis, cœli nomē v surpatum inuenimus, vt hic, & l. si opus. §. in opere. & l. si. §. pen. ff. quod vi aut clā. et si Accursiani proprietatē vocabuli, haudquaquā intelligētes, in aliũ sensum, cælū hoc loco rapiāt. Hinc animalia quædā, nēpè aues, in cœlo, id est, in aëre nasci Iustinianus dixit, §. feræ. de rer. diuisio. in insti.

Debet. Atqui si seruitutes eiusmodi rectè constituerentur, in publico quid immitteretur, quo deterius solum publicum fieret. l. ij. §. ait prætor. ff. nequid in loc. public. & cœlum liberum non esset. l. si. §. penul. ff. quod vi aut clam.

7 Hac igitur ratione dicendum, † eum qui ædes habet, aut prædia, ex vtraque parte loci publici, fluminis puta, aut viæ, pontem extruere non posse, quâ sibi sit iter de vno ad alterum prædium. l. ij. §. tractatum. ff. nequid in loc. pub. l. fina. ff. de flumini. In plerisque tamen locis, consuetudine eiusmodi facultas extruendi potè, aut aliud quid-

*Pontes ex
truendi fa-
cultas quo
modo qua-
ratur.* uis in via publica, quæritur. Accurf. in rub. C. quæ sit long. consue. quod lege municipij, aut tacito ciuium consensu, permitti posse videtur. l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. l. an in totum. C. de ædifi. priuat.

8 Hinc autem † Accur. & cæteri, illud vulgare collegerunt, eius esse ad cœlum vsque, cuius est solum. Vnde alibi Iuricons. sepulchri, non solum eum locum esse, qui recipit humationem, sed omne etiam supra id cœlum. l. finali. §. si quis proiectum. ff. quod vi aut clam. Quod tam stultè accipiendum non est, vt existimemus aëris proprietatem, eius esse, cuius solum subiectum est. Etenim aër naturali iure omnium communis est. l. quædam. ff. de rerum diuisionibus. Sed vt intelligamus eum qui subiecti soli dominus est, aërem, ædificando vsque ad cœlum occupare posse: vt merito traditum sit, licere ei cuius solum est, nulli seruitutem debens, in infinitum supra suum imponere, & ædificare. l. cum eod. ff. de

ff. de feruit. vrba. etiam vt & ibidem Vlpia. vult, obscurādo vicini ædes. l. altius. C. de ferui. & aq. dixi plenè in. l. j. tractans feruitutem *Altius non tollendi.* hoc tit. modo inquit Papinian. legitimum spatium à vicina insula intermittatur. l. Imperatores. ff. de feruit. vrba. prædio. Hoc autem spatium, † quoniam Doctores non declarant, tu sic explicato. Qui mirum iuxta alterius regionem ædificaturus est, pedis vnus spatium derelinquere debet. Si domum, duos pedes, si sepulchrum, tantum spatij, quantum profunditatis habuerit. Si puteum, passum vnum. Eum verò qui arbores plātare ad alienum voluerit, duos pedes relinquere oportet, præterquam in olea & ficu. Hæ enim arbores, quod earum radices latius, longiusque serpat, ab alieno, ad nouem pedes plantandę sunt. Et hanc legem, in Pandectis nostris trāscriptam, Athenis quondam tulisse Solonem, autor est Caius. l. fina. ff. fini. regundo. Postea verò Cæsares interpretuata, & publica ædificia, quindecim pedum spatium: inter Meniana verò, liberi aeris spatium, decem pedum derelinqui iusserunt. l. si cui. & l. Meniana. C. de ædific. priuat. Vetuerunt denique intra xxv. aut x. pedes iuxta Aquæductus arbores plantari, seruata Imperatoris distinctione, quam scripsit in. l. j. & l. omnis feruitus. §.

spatiū legitimum.

Olea, ficus.

Non è inter lecta l. Imperatores.

10 super his, vbi † commentatores de aquæductibus libro. xj. C. & hoc est legitimum spatium pro locorum circumstātia variè definitum, quod papinianus in. d. l. Imper. intermitti vult. Ioannes Corasius Tolofas Valentia. x. April. 1546.

§. SI VSVSFRVCTVS.

1	Expositio litera, cum ratione
dubij & decisionis.	11	Iulia ad Caracallum
Imp. impurum respon-
sum.
2	Confessoria cur contra fructua-
rium non agatur.	12	Vicini præsumentur
scire facta vicinorum.
3	Actio de seruitute, cui, &
contra quem detur.	13	Communis sententia
pluribus improbata.
4	Potest verbi natura tracta-
ta plenissimè.	14	Ius superueniens, quã-
do profit ad victoriam.
5	Iudex non est exasperandus.	15	Testator quandoque le-
gum dispositionem re-
mittit.
6	Iudex ad quid cogi possit.	16	Pupillus quando natu-
ra obligetur.
7	Verba necessitatis, & volun-
tatis.	17	Papa in quo consanguini-
tatis gradu dispeset.
8	Negativa preposita verbo, po-
test natura.	18	Iacobi Corasij nativi-
tas.
9	Dilationem secundam aëtori,
an iudex dare possit.		
10	Princeps quãdo procedat par-
te non citata.		

*Si vsusfructus tuus sit, ædium proprietas
mea, quæ onera vicini sustinere debeant,
mecum insolidum agi potest, tecum nullo
modo.*

1
species 1.

1 *vsusfructus.* Si vsumfructum † habeas
ædium mearum, quæ debeant vicino
Oneris ferendi seruitutem, & velit vici-
nus confessoria intendere, vt declare-
tur sibi deberi seruitutē, aut vt columnæ, aut pa-
rietes reficiantur ad onera sua sustinenda, iuxta
eius seruitutis naturam. l. eum debere. ff. de seruit.
vrba

vrba. prædio. l. & si fortè. §. etiam. ff. si ser. vend. docet hic Iul. Paul. non aduersus te fructuarium, sed cōtra me proprietarium, actionem de seruitute proponendam. Contrarium prima fronte videbatur, cūm dicat Vlpian. aduersus quemuis seruitutem vendicari posse, nihilque interesse, vtrum quis fundi dominium habeat, an non. l. j. §. competit. ff. de aqua quotidiana & æsti. Cæterum ratio decisionis pro l. nostra fortissimè pugnat. Nulli enim competit actio in rem pro seruitute, quàm domino aduersus dominum. d. l. & si forte. §. hæc autem actio. ff. si ser. vend. cum itaque fructuarium dominus † non sit, cum eo de seruitute agi non potest. l. apud Trebatium. §. si. ff. de aqua plu. arcend. quod ita recipiendum est, si intendatur confessoria, vt agenti declaretur seruitutem deberi, aut vt paries, qui onera ferre debet, restituatur. Cūm enim hoc maximè ad damnum proprietarij, seu domini prædij seruiantis spectet, is rectà conueniendus est, ab eoque, non ab alio seruitus vendicanda. l. vti frui. §. vtrum. ff. si vsusfruc. petatur. nam si seruitus semel cœperit competere alicui, poterit is contra quencunque prohibentem, & impediētem vsus fructus, siue dominus sit siue nō, interdicto experiri. d. l. j. §. competit. vnde non est dubium, tunc contra fructuarium impediētem agi posse. l. si quis diuturno. §. fin. ff. si ser. vend.

3 *Agi potest* Confessoria, † qua vel sibi seruitutem deberi, petet, vt declaretur, vel coget me vicinus columnam, aut parietem reficere, ad onera sua sustinenda. l. eum debere. ff. de seruitutib.

*actiones
de seruitu
ribus non
nisi domi
nis datur.*

urbanorum prædio. l. & si fortè. §. etiam. ff. si seruit. vend. Quoniam autem actiones de seruitute, non alij competunt quàm domino, aduersus dominum, d. l. & si fortè. §. hæc autem. contra fructuarium (qui neque directum, neq; vtile rei dominium habet, Bar. in. l. in venditione. in prin. ff. de bon. auto. iudi. possid. Scriptores plenè in. l. naturaliter in prin. ff. de acquirend. posse.) intendi minimè possunt, sed eisdem, aduersus eum qui ædium proprietatem habet, actorem experiri oportet vt hic, quòd explica vt statim dixi, quando scilicet actor confessoriam intenderet, vt declararetur à iudice seruitutem sibi competere, aut vt parietes reficerentur. nam si pro turba agitur vt ab ea reus conuentus desistat, non tantum contra fructuarium, sed & aduersus alium quemcunque, nullum etiam ius habentem, potest proponi confessoria. l. vti frui. §. j. ff. si vsusfruct. petita. d. l. si quis diuturno. §. fina. ff. si ser. vend.

Nullomodo. Subaudi agi potest. Et ita in hoc textu habes verbum potest, & affirmatiuè, & negatiuè prolatum. Quam ob rem, ampla nobis offertur occasio plura de verbi, potest, natura scribèdi. Tu autem ea in re, duas ex frequentata Doctorum traditione, habeto doctrinas. Prima
† verbum potest, affirmatiuè prolatum, non necessitatis est, sed voluntatis. l. sæpè. ff. de offi. præfid. Etiam si ad iudicem referatur. l. nō quicquid. ff. de iud. l. j. C. quomodo & quādo iud. neq; enim vt Papinian. ait, continuò iuris necessitati subijcitur, quod iudicis potestati permissum est. d. l. non quicquid. vnde licet iudex die peremptorij
senten

Potest Verbi affirmatiuè prolata natura trahata.

sententiam ferre possit, non tamen ad hoc cogitur, sed contumacem in diem sequentem potest expectare. c. consuluit. de offic. delega. Quo loco
 5 ideo scribit Panorm. prodesse admodum † iudicem fauorabilem, in istis arbitrarijs habere, inso- *iudicem fauorabilem habere, bonum est.*
 lentiam, vel potius petulantiam Aduocatorum, Procuratorum, & Litigatorum reprehendens, qui temerè contra se iudices exasperant. Naturale quippè est, vt & Quintilia. ait, vt iudices his, quos libenter audiunt, facilius credant. Huc per-
 6 tinet † quod dicimus, iudicem ex officio quando cunque, etiam post conclusionem in causa, testes interrogare posse. c. cum Ioannes heremita. de fid. instru. Vbicunq; enim, dicebat Vlpian. iudicem æquitas mouerit, fieri posse interrogationem dubium non est. l. vbicunq; ff. de interroga. actio. Ad id tamen, parte etiam instantissimè petente, iudex non adigitur, vt Barto. & ceteri scribunt in d. l. vbicunque. Sic tamen si dicat lex municipij, iudicem ex solo iudicio præcedentis famæ, reum quæstioni subijcere posse, non tamen ideo tenetur reum, qui male apud omnes maleficij patrati nomine audit, tormentis subdere. Angel. Castr. & alij in d. l. non quicquid. Non enim ad arctandum iudicem hoc à municipibus statutum videtur, sed vt vetus illa quæstio, iamdiu varijs opinionibus apud interpretes controuersa, An fama sit sufficiens indicium ad torturam, conclusione aliqua finem acciperet. de qua Doctores abunde in l. si plurium. ff. de quæstio. & in l. fina. C. illo titu. Ad hæc in causis sacerdotiorum, matrimonij, & spiritualibus, iudex summarie,
 de pla

de plano, sine strepitu, & figura iudicij, procedere potest. cle. dispendiosam. de iud. & cle. sæpe. de verborum significatio. At si malit iudiciarium ordinem seruare, liberum ei est, vt vtrobiq; Glo. & canonistæ notauerunt.

Cùm igitur positum in iudicis potestate, iuris necessitati nullatenus subijciatur d. l. non quicquid. ff. de iud. & d. l. j. C. quomodo. & quand. iudex. perspicue constat Accur. & Fulg. perperam intellexisse l. j. ff. de iurisd. om. iudi. existimantes ad ea quæ per Vlpian. illic iudicis potestati committuntur iudicem adigi posse. Quod præter naturam, & proprietatem verbi potest, demonstrat vltimum exemplum de delegatione, ad quam tantum abest vt iudex cogatur, vt iam factam pro arbitrio reuocet. l. iudicium soluitur. ff. de iudi. Nec obstat quod in iudice sit necessitas iudicandi. l. munerum. §. iudicandi. ff. de mune. & hono. atque ideo iurisdictioni ab Accur. Barto. & cæteris, data diffinitio est, *potestas de publico introducta, cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuenda.* nam hoc dubio procul obtinet in ijs, quæ non potestati iudicis, aut voluntati, sed eius officio, & necessitati ita committuntur, vt nec quidem ab ijs, vel transuersum quod aiunt vnguem, discedere possit, veluti vt reum conuictum, confessumve condemnet.

*Verbū ex
subiecta
materia
perdit na-
turam pro-
priam.*

Illud fateor, verbū *potest*, ex subiecta materia, necessitatis esse. l. si mandauero tibi. §. fin. vti Accurli. ff. mandat. Accursius sed & periculum vbi idem Accur. C. sine cens. vel reliq. Vnde si concedatur episcopo, vt possit dispensare contra ius, cum

cum hæc concessio de dispensatione necessaria accipi debeat, poterit ad dispensandum episcopus, per superiorem præcisè cogi. Archidia. in c. cum ex eo. de electio. in vj. Pariter dicimus, è contrario verbum necessitatis pro subiecta materia resolui, vt sit voluntatis. l. j. in princ. ff. de iusti. & iur. Accursius in. l. vnic. ff. de offic. præto. in. l. obseruare. §. si. ff. de offi. procons. Bartol. egregiè in. l. creditores. C. de pignorib. etiam (dictu mirum) si verbo (vt ita loquar) necessitatiuo, adiiceretur dictio præcisa, *omnino. c. j. vbi. Gloss. & Panor. de despons. impub.*

7 Pro secūda doctrinæ † nostræ limitatione notandum est, quòd si verbo potest, adiuncta reperiretur dictio aliqua necessitatis, puta *debet*, aut *oportet*, illud quoque necessitatem importaret. l. placet. ij. C. de peda. iudicibus. c. j. versic. & ideo, vt ecclesiastic. benef. c. oblatæ. ad fin. de appella. sic in verbo, *mando*, dicimus, quod licet non cogat, sed dūtaxat adhortetur, & moneat, si tamen illi adiiciatur verbum præcepti, arctabit. c. eam te. vbi Docto. de rescript.

Denique non ignorandum, in vltimis voluntatibus ex coniecturata mente defuncti, verbum *potest*, resolui, vt sit necessitatis. l. fideicommissa. §. hæc verba. ff. de leg. ij. Et hæc satis de dictione *potest*, affirmatiuè prolata.

Non potest.

8 Circa verbum *potest* † negatiuè prolatum, seu habens præcedentem negatiuam, hæc doctrina

Negatiua
præposita

verbo po-
test.

Strina

ctrina est obseruanda, ex crebra Doctorum traditione. Dictio negatiua preposita verbo potest, omnem negat potentiam, necessitatemq; præcisam inducit. Glo. in c. j. de regu. iur. in vj. Vnde si lex municipalis dicat minorem, aut mulierem, non posse vèdere sine consensu propinquorum, negatur hinc omnis vendendi potestas, ea solennitate circumscripita, adeo, vt ea spreta, si ad contractum vèditionis, minor, aut mulier procedat, nec quidem naturalis obligatio enascatur. Bart. in l. cum lex. col. ij. ff. de fideiussor. Et cum dixerit
 9 lurisconsul. in pecuniarijs causis, † sine causæ cognitione dilationem, plus quàm semel tribui nõ posse. l. si. ff. de fer. si iudex causa non cognita daret secundam dilationem, nulla esset, quicquidq; inde secutum nullum. quoniam inquit Bartol. tam in d. l. fina. quàm in l. j. C. de dilatio. verbum potest in l. scriptum, & cum negatione iunctum, potentiam priuat, inducitque necessitatem. Cæteri que sequuntur, solis Bald. & Angel. fratribus exceptis, qui audacter aduersus alios docent, secundam dilationem valere, cum iudex possit gratiam facere si vult, in dando secundam dilationem. c. consuluit. de offi. deleg. Idq; ego alias grauiore ratione cõfirmabam, quia iudex ex causa, tempus legis excedere potest. l. petendæ. vbi Bald. in iij. not. de in integ. rest.

Ego verò in communem sententiam concedo, cum iudex prohibeatur secundam dilationem dare, sine causæ cognitione d. l. fina. & quæ à lege fieri prohibentur, si fiant, non tantum inutilia sunt (inquit Impe.) sed pro infectis habentur
 l. non

*Dilationē
 secundam
 an iudex
 concedere
 possit.*

l. non dubium. C. de legibus. Et quoniam vbi lex actui resistit, nihil agitur, si contra fiat. l. cum lex. ff. de fideiussoribus. Quod autem dicitur, iudicem gratiam facere posse, in dando secundam dilationem, procedit in dilatione expectatoria, quæ datur absenti ad veniendum. d. c. consuluit. ea quippè cum non sit peremptoria Bald. in dicta l. finali. ff. de feriis. & in l. cessante. C. quo. & quand. iud. facilè à iudice multiplicatur. dicto c. consuluit. nos de dilatione probatoria hoc est, ad probandum actori data, disputamus: quæ cum non nisi semel tribui possit, peremptoria dicitur. d. l. fina. vbi Barto. & alij, vnde iudex sine maxima causæ cognitione, secundam concedere nequit. cum causa tamen id posse, lex à contrario fatetur, vt interim rationem, quam induxi tollamus, de tempore legis quod ex causa iudex egreditur: dicta lege, petendæ. sed ad regulam redeamus.

Dilatio duplex.

10 Cum negatiua, † vt vulgo traditum est, o-
nem remoueat potentiam, & à Gregorio scriptum fit, summum pontificem nequaquam posse
contra partem inauditam pronuntiare. c. j. de
cau. possessio. & prop. dicit illic Panor. illis ver-
bis denegari cuicumque principi non recogno-
scenti superiorem, facultatem diffiniendi con-
trouersias, parte non citata, etiam de plenitudi-
ne potestatis. Alioqui tolleretur defensionē, quam,
(cum sit iuris naturalis,) supremus princeps non
aufert. clementina pastoralis. de re iudica. Huc
pertinet decisio Bal. in l. finali. C. de legib. dicen-
tis quod si princeps, non citata parte, processerit

*Princeps
quādo par-
te non cita-
ta proce-
dat.*

ad sententiam, poterit opponi de nullitate, neque aliter præsumendum est pro sententia principis, qui partes nõ citavit Ang. in l. si accusatoribus. C. de accusat. Quæ tamen tēperari possent duobus casibus. Primus, cū certum esset defensionem absenti nõ competere, cum eo casu, nec quidem per inferiorē, pars citari debeat. l. ij. §. quod si de frumētaria. ff. de administ. rer. ad ciuit. pert. c. venerabilē & c. bonæ. de elect. c. cum olim. vbi Panor. colum. vj. de re iud. Citatio enim eo spectat, vt citatus ad sese defendendum compareat. dicta cle. pastoralis. cū igitur constat absenti defensionem non competere, frustra citaretur, aut expectaretur, cuius aduentus vanus esset, & inutilis. Alter casus, in his quæ sunt in libera principis potestate. In quibus etiam contra absentem non citatum, princeps procedit. Panor. mit. in c. inter quatuor. col. ij. de maior. & obed.

*Princeps
an statue-
re possit vt
exemplis
instrumen-
torū stetur.*

Subseruit quoque huic receptæ doctrinæ Panormit. in c. j. de fid. instr. cū enim dicat illic summus pontifex, *se facere non posse, vt exemplis instrumentorum credatur*, euidens facit supremum quemuis principem, ex plenitudine etiam potestatis, non posse constituere, vt exemplo, sine originali credatur. quod, inquit Panor. obtinet in causis, de quibus non habet princeps liberam potestatem, vt in causis laicorum, Papa. nam in matrimoniis, decimis, v furis, sacerdotiis, ceterisque negotiis spiritualibus, in quibus Papa plenissimam habet potestatem, licet ex ordinata, (vt vocant,) facere non possit, vt sine authentico, aut originali instrumento, exemplo non stetur: de
absol

absoluta tamen potestate, id poterit, cum secundum hanc, quicquid vult, siue secundum, siue preter, siue contra ius statuatur. c. proposuit. de concess. preb.

11 Panor. in c. cum a nobis. col. ij. de testib. Vox † non admodum principe digna, nec multum abhorrens, a Iuliae Caracalli nouercae sententia, quae cum se superiore corporis parte nudatam Antonino Caracallo exhibuisset, dixissetque Imp. *Vellem si liceret*, impure, & scelerate respondit, *si libet, licet*. ei vero, qui de suprema principis potestate plura legere volet, videnda sunt omnino, quae Andreas Excanus vir doctissimus, collega, & summus amicus noster, erudite iuxta ac copiose scripsit, in c. j. nu. cxix. vsque ad nu. cl. de consti.

Verumenimvero quod dicimus negatiuam praepositam verbo *potest*, omnem priuare potentiam, necessitatemque inducere. Panormitanus in capitulo quanto. per illum textum. de praesumptionibus. recipi vult, nisi facta hac interpretatione, resultaret absurdus sensus, ut cum illic Gregorius ad Victorem episcopum scripsit, latere te in vicino non potuit, quod ad nos de longinquo peruenit. Nam haec verba praesumptionem tantum demonstrant, quibus hoc significatur, verisimile non esse, ut illud vicinos lateat, quod apud exteros est † manifestum.

12 namque vicini facta vicinorum scire creduntur. l. prima. ff. de fluminibus. lege. dominus horreorum. ff. locati. capitulo postquam. de electionibus. Glossa in capitulo paratus. xxij. q. j. Vicini praesumuntur scire facta vicinorum.

Temperatur secundò tractata à nobis doctrina, vbi lex simpliciter eloqueretur, non vltra pro-

*Andreas
ab Exca
Iuriscon-
sultus cla-
rissimus.*

uidendo. alioqui si ultra procederet, secus dicendum, prouidens enim de remedio, indicat se non auferre omnem potentiam. l. stipulatio ista. §. alteri. vbi solus Ias. ita declarat. ff. de verbo. obliga. licet enim dixerit illic initio Iurisconsul. alteri stipulari neminem posse, subdit tamen, in vers. planè. eum qui stipulationem eiusmodi effectum cupit habere, pœnam oportere stipulari: vt si ita factum non sit, quemadmodum comprehensum est, committatur stipulatio, etiam ei, cuius nihil interest. §. alteri. de inutil. stip. in instit. non dissimile est, quod Bartol. scriptum reliquit in l. non dubium. col. iij. C. de legib. quod per manus traditum est, facta contra legem, pro infectis haberi, & obtinere, cum lex stetit in finibus prohibitionis. d. l. non dubium. secus si ultra procedat confirmando, vt cum dixit Vlpia. non esse dicendam sub conditione sententiam. cæterum si dicta fuerit, tempora ad appellandum statim computari debere. l. j. §. biduum. ff. quando appellandum sit.

Denique si verbo potest, præposita esset negatiua, ab eo qui potestatem priuandi omnem potentiam non habebat, veluti à priuato. l. nemo paciscendo. ff. de pact. quo text. adductus Ias. in l. Gallus. in princip. col. v. ff. de li. & posthu. ita regulam nostram declarat, sed ridiculè. d. l. nemo citat. in qua dictio negatiua præponitur verbo potest, à legislatore, non etiã à priuato. Nemo (inquit Pópo.) id efficere potest, ne sibi locum suum dedicare, aut ne sibi in suo sepelire mortuum liceat, aut ne inuito vicino prædiũ alienet. Et tamẽ Acc. & alij ibide

*Iaso. ani-
maduer-
sio.*

ibidem volunt, licet ex eiusmodi pactioibus præcisè agi non possit, si tamen alterius ex contrahentibus interfit, eum in id quod interest rectè agere. Quocirca † is text. manifestè commu-

13 nem sententiã prostermit, quam & aliis quibusdam argumētis, reprobabilem esse præmonstrat And. Alciat. lib. Paradox. iij. cap. iij. & ante eum Bald. in l. j. ff. de iniust. testa. dicit Gloss. in d. c. j. de reg. iur. in vj. ineptissimè loqui, quibuscum ego sentio, ridiculum nimirum existimans, absolutè dicere, negatiuæ verbo *potest*, adiunctæ, naturam esse, vt præcisam necessitatem inducat, abnegétque quancunque potētiam, quod plurimis testibus euinci potest. Dixit imprimis Iul. Paul. *non posse videri in iudicium venisse, quod post iudicium acceptum accidit.* l. non potest. ff. de iud. Et tamen constat cēseri in iudicium venisse prodesseque ad victoriam actori, quod aduenit post litis contestationem, tam in vniuersalibus. l. si hæreditatem. & l. si quo tempore. ff. de petit. quàm in singularibus, non tantum vbi in rem actio intenditur. l. si autem. §. possidere. ff. de rei vend. & c. abbate sanè. de re iud. in vj. aut in rem scripta. l.

14 tigni. §. si quis. ff. ad exhib. sed etiam, † vbi agitur actione personali, si ius superueniens pendente iudicio, ex causa de præterito fluat. l. si rem. §. fin. ff. de pigno. actio. Rursus Pompo. ait † *nemo potest* 15 *facere, ne leges in suo testamento locum habeant.* l. nemo potest. ff. de leg. j. & tamen nemo nescit, innumeris casibus, legum dispositionem à testante remitti, vt cum vetat conscribi inuentarium, eius confectionem tutori remittens. l. finali. §. finali.

Comunis opinio improbata.

Ius superueniens quãdoprofituriam.

C. arbit. tutel. Aut Falcidiam prohibet. Authen. sed cum testator C. ad l. Fal. contra ius publicum, & legis ciuilibus auctoritatem. l. quod de bonis. §. j. ff. ad l. Falcidiam.

Rescripsit præterea Aquilio Gordianus Imp. *absenti reipublicæ causa, non posse obesse tempora, quæ in actione de dolo solent computari.* l. iij. C. de dol. & tamen nemo nescit, absentem, hoc temporis decursu, mero iure excludi, omninoque, nisi re-

16 stituatur, repelli. l. fin. C. illo tit. † Deinde, in lege

Pupillus contrahendo an obligetur. scriptum reperitur *pupillum sine tutoris auctoritate obligari non posse.* l. obligari. ff. de auth. tuto. cum tamen constet, pupillum contrahendo natura saltē obstringi. l. si pupillus. ff. ad l. Fal. l. j. ff. de no uatio. nisi eius ætatis sit, vt dari non possit. sicut infans. l. quod pupillus. ff. de condic. indeb. l. pupillus. ff. de actio. & oblig. Pariter tradit vbique legislator, *alteri stipulari neminem posse.* l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. & §. alteri. de inutil. stip. in insti. cum tamen ex ea stipulatione, Accurs. & cæteri, creberrimè tradant, enasci naturalem obligationem. Quod vt receptius, ita verius est, propter illum simultaneum partium consensum, quo qui obstringitur, natura obligatus est. l. stichum. §. naturalis. ff. de solutio. l. cum amplius. §. is natura. ff. de reg. iur.

17 Sed & ne † pontificias sanctiones spernere

Papa in omnibus gradibus dispensat. videamur, scripsit summus Pontifex, *sedem apostolicam, in certis consanguinitatis gradibus dispensare non posse.* c. literas de restitutio. spol. cum tamen liqueat ex Canonistarum traditionibus, Papam
in om

in omnibus qui lege diuina prohibiti non reperiuntur, dispensandi facultatem habere quod sit ex sui ipsius lege, supra legē positiuam. c. proposuit de concess. præb. Denique Dionisius Papa, ex concilio Toletano, *non potest inquit erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidelis.* c. non potest. ij. q. vij. cum tamen Turcas, & Scythas homines impientissimos, suis seruare fidem videamus. Adduci possent tam ex ciuili iure, quam ex pontificio, alia permulta, & exempla, & argumenta: sed hæc satis, superque communem destruunt sententiam, nostramque confirmant, cuius veritas, vel ad sensum naturalem, cuique est in aperto. Ego † heri quæ xiiij. Aprilis fuit, anni 1546. *18* incredibili affectus lætitia, honestissimoque gaudio exultans, quòd salua Catherina nostra, filiolo *Iacobo Corasio*, auctus essem, pro foribus scholæ scribi iussi, me eo die docere non posse. quis hic quæso per Deum immortalem, tam ridiculus erit, qui his verbis existimet, me mihi ipsi necessitatis legem imposuisse, meamque omnem in vniuersum potentiam abnegasse, vt non ipse si voluissem, lectioni operam dare potuerim? Silendum igitur de hac Doctorum sententia, dicendumque non aliam esse virtutem adiunctiue negatiue, verbo *potest*, præpositæ, quam ex subiecta materia, eidem præstitam, subministratamque. & ita claudimus riuos. Laus Deo Optimo Maximo. Ioannes Corasius Tolosus, I. V. D. in florentissima Valentinorum academia, xiiij. April. 1546.

*Iacobi Corasij
natiuitas.*

FINIS.

E 4

Lugduni,
EXCVDEBAT
PHILIBERTVS
ROLLETIVS.

*

LEGVM QVAVN-
DAM, QVAE IN HISCE
commentariis præter vulgatam
interpretum sententiam ex-
plicantur, Index, secun-
dum Pandectarum,
Iustiniani, &
Pontifi-
cum
ordinem.

EX DIGESTO VETERI.

Quod metus caus.	L. servitutes 4.	265 & 281
L. si cum exceptione. §. quod si homo.	L. quoties 1.	13
	L. Papinianus.	386 & 387
De usufru.	L. ei fundo.	14
L. usufructuarius. §. adifi- cium.	De servit. urbano.	
	L. luminum.	56
Si usufruct. peta.	L. imperatores.	425
L. secunda.	L. si arborem.	62
De servitutib.	L. servitutes. §. si domo.	39
L. servitutes 2.	§. si sublatum eiusdem l.	76
L. servitutes 3.	L. foramen.	261
§. intervalla eiusdem l.	L. si ades.	111.
L. ad certam.	L. Lucius.	116.
L. Ut pomum.	De servit. rustico.	
L. pro parte. §. pro parte.	L. j.	37. 52. 101. 105

I N D E X.

<i>L. via.</i>	108	De viapublica.	
<i>L. Diuus.</i>	92	<i>L. secunda.</i>	318.
Si ser. vend.		De aqua quotid. & æsti.	
<i>L. harum.</i>	405	<i>L. hoc iure. §. ductus aqua.</i>	282
Quemad. serui. amit.		De verb. oblig.	
<i>L. si partē. §. si per fundū.</i>	104.	<i>L. in executione cum omnibus</i>	
Ad exhib.		§§.	370. & seq.
<i>L. thesaurus.</i>	94.	De solutio.	
De religios.		<i>L. qui res. §. si.</i>	79
<i>L. offa.</i>	82	De furt.	
In quib. caus. pign. ta.		<i>L. à Titio.</i>	387
cont.		De verb. signif.	
<i>L. eo iure. §. stabula.</i>	37	<i>L. urbana.</i>	33. & 36
EX INFORTIATO.		De reg. iur.	
De hæred. instit.		<i>L. Actus legitimi.</i>	161
<i>L. talem. §. si quis.</i>	47	EX IUSTINIANO CO	
De leg. j.		DICE.	
<i>L. si tibi homo. §. si.</i>	139	De seruitutib.	
De ann. leg.		<i>L. prima.</i>	315
<i>L. Caius.</i>	27	<i>L. non modus.</i>	64
De aliment. leg.		De reb. alie. non alie.	
<i>L. Mella. §. quidā libertis.</i>	27	<i>L. ultima.</i>	147
EX DIGESTO NOVO.		De præsc. long. temp.	
De aqua plu. arcen.		<i>L. ultima.</i>	306
<i>L. ij. §. apud Alphenum.</i>	142	EX INSTITVTIONI-	
De vsucapio.		BVS CIVILIBVS.	
<i>L. sequitur. §. si viam.</i>	418	De actio.	
<i>L. si aliena. §. j.</i>	284.	<i>§. æquē.</i>	47. & 357

F I N I S.

INDEX RERVM AC VERBORVM IN HOC OPERE

selectiorum, numerosiss. alphabetica serie recens
in sua capita digestus, atque adeò duplici nu-
merorum ordine percomodè insignitus:
quorum prior quidem paginam, poste-
rior verò eiusdem margini adscri-
ptas numerandi notas bre-
uiter indicat.

Acceptilatio cur
purè cōcipiē
da. ff. de ser
uit. 162. 20.

Accurs. & aliorum declara-
tio explosa. ff. de ser. 47. 9.

Accurs. sententia noua ratione
ab omni morsu defensa. ff.
de seruitu. 325. 6

Actio de seruitute cui, & con-
tra quem detur. ff. de ser-
uit. 427. 3.

Actio & passio in vno subie-
cto non concurrunt. ff. de
seruit. 383. 2.

Actio omnis super eo quod in-
terest fundata. ff. de ser-
uit. 394. 5

Actiones reales & personales
quæ. ff. de seruit. 148. 1

Actionis realis & personalis
natura. ff. de seru. 146. 10

Actio quæ pro superficie de-
tur. ff. de seruit. 138. 6

Actio realis ad quid competat
ff. de seruit. 355. 8

Actus deueniens in eū casum
& c. ff. de seruit. 227. 9

Actus iure familiaritatis non
inducunt possess. ff. de serui-
tut. 303. 38.

Actus legitimus conditionem
recipit. ff. de seruit. 180. 17

Ademptio inutilis. vbi lega-
tum inefficax. ff. de serui-
tut. 233. 3

Adhæ

- Adhaerens, connexum, contiguum, & accessorium.* ff. de seruitut. 317.3
Adiectio quid proprie. ff. de seruitut. 276.16
Ad tempus, & ex tempore. ff. de seruit. 169.27
Aedes quibus constant. ff. de seruitut. 137.3
Aedificare in suo cuique licet. ff. de seruit. 46.8
Aedificare quando quis prohibeatur. ff. de seru. 70.44
Aedificio extincto, an finiat seruitus. ff. de seruitutibus. 74.49
Aedificio futuro seruitus imponitur. ff. de seruit. 152.3
Aedificium an solum rapiat. ff. de seruit. 83.67
Affectiois ratio quando habeatur. ff. de seruit. 336.4
Agere proprie quid sit. ff. de seruitut. 100.90
Alciati sententia reiecta. ff. de seruitut. 291.28
Alienatio an pacto prohibeatur. ff. de seruit. 337.6
Alienatione prohibita, quando vetita intelligatur seruitutis constitutio. ff. de seruitut. 146.25
Alienationis singularis, & vniuersalis differentia. ff. de seruitut. 378.19
Alternativa natura. ff. de seruitut. 364.22
Altius tollendi facultas dupliciter contingit. ff. de seruitut. 48.12
Animal in agro reperiens quid agere debeat. ff. de seruitut. 225.138
An seruitus personalis proprie seruitus dici possit. ff. de seruitut. 28.14
An sit in via plus, quam in actu. ff. de seruit. 104.97
Appellatio an extinguat vel suspendat. ff. de serui. 182.5
Appellens maiorem pecorum numerum quomodo prohibeatur. ff. de seru. 125.134
Appulsus pecoris ad aquam seruitus. ff. de serui. 123.133
Aquam in fundo suo quarere cuique licet. ff. de ser. 340.11
Aqueductu habens alio aqua non ducit. ff. de ser. 118.125
Aqueductus seruitus non semper haeret praedio. ff. de seruitut. 12.5
Area quid. ff. de serui. 38.20
Area vrbani praedium. ff. de ser

- de seruitut. 38.21
- Arboris plantatio an sit contra prospectus seruitutem. ff. de seruitut. 69.43
- Aurelia consuetudo. ff. de seruitut. 382.25
- B**ona fides an in præscriptione libertatis necessaria. ff. de seruitu. 314.44
- Bona fides in præscriptione necessaria. ff. de serui. 296.32
- Bona fides quâdo præsumatur. ff. de seruit. 197.34
- Bona fidei possessor quis dicatur. ff. de seruit. 196.33
- C**alcis coquenda & arena fodienda seruitus. ff. de seruitut. 129.146
- Capitonis & Labeonis secta diuersa. ff. de seru. 406.8
- Carceris perpetui pœna. ff. de seruit. 28.34
- Catadromus. ff. de serui. 195.5
- Cedi actio ad seruitutem an possit. ff. de seruit. 379.20
- Certa conditio quæ. ff. de seruitut. 170.28.
- Certum quid in iure. ff. de seruitut. 191.2
- Certus hæres, certus homo, certus numi. ff. de seruit. 191.3
- Ciues quot modis fiant. ff. de seruitut. 234.2
- Ciuis an testis in causa ciuitatis. ff. de seruitut. 237.5
- Ciuis in causa ciuitatis testificatur. ff. de seruit. 127.141
- Ciuitas non concedit priuato aquam per viã publicam ducere. ff. de serui. 328.12
- Clausula omni meliori modo. ff. de seruit. 253.13.
- Clericus de negotio ecclesiæ testimonium fert. ff. de seruituti. 128.143
- Cloaca. ff. de seruit. 194.1
- Cloacæ Romanæ. ff. de seruitutibus. 195.3
- Cloacæ immittenda seruitus quæ. 197.12
- Cloacarium. ff. de seruit. 195.2
- Cælum omne an sit, cuius est solum. ff. de seruit. 424.8
- Cælû pro aëre. ff. de ser. 423.6
- Cælû quid, & cur sic dictum. ff. de seruit. 423.5
- Cæna & prandium palã fiebant. ff. de seruit. 199.5
- Cæna nocte fiebat & quare. ff. de seruit. 198.3
- Cænandi vsus apud antiquos. 199.
- Communi rei quâdo queratur seruitus. ff. de seruit. 225.8

- Communis opinio defensa de seruitute ab emphyteuta imposita.* ff. de seruit. 146.24
Communis opinio improbata super legitimatione. ff. de seruitut. 231.15
Communis res vendi & donari potest. ff. de ser. 131.10
Communis sententia de negativa verbo preposita, pluribus improbata. ff. de seruitutib. 436.13
Concessa seruitute, an altera constituitur. ff. de ser. 123.132
Concessio iuris an realis vel personalis. ff. de seru. 115.123
Concessio iuris quando realis, vel personæ seruitus. ff. de seruit. 203.12
Concessionones de quibus in l. ut pomum &c. an sint personales seruitutes. ff. de seruitutib. 202.9
Conditio certa quæ. ff. de seruitutib. 170.28.
Conditio extinctiua, & inchoatiua. ff. de serui. 158.11
Conditio in quo à modo differat. ff. de seruit. 175.3
Conditio melior prohibentis. ff. de seruit. 81.63.
Conditio quid. ff. de ser. 174.2
Confessoria an pro quouis iure incorporali detur. ff. de seruitut. 355.9
Confessoria duplex. ff. de seruitutib. 350.3
Confessoria, & negatoria actiones explicatæ. ff. de seruitutib. 349.2
Confessoria, & negatoria quibus verbis concipiuntur. ff. de seruit. 150.4
Confessoria cur contra fructuarium non agatur. ff. de seruitut. 427.2
Confessoria pro quocunq; iure incorporali. ff. de ser. 203.11
Confusio debiti, fit successione. ff. de seruit. 383.1
Consentire quando non contradicens videatur. ff. de seruitut. 411.13
Constituere seruitutem diuersum à promittere. ff. de seruitut. 222.4
Corporum tria genera. ff. de ser. 11.3
Correctoria lex quando extendatur. ff. de serui. 314.45
Cubitus sesquipedalis. ff. de seruitut. 108.109.
Cui licet quod plus est, licet quod est minus. ff. de seruitutib. 179.10

- D** Ecempeda, decempedator. *Declaratus. §. si. l. j. ff. de aqua plu. ff. de seruit. 196. II*
- ff. de seru. 107. 106.*
- Decima qua actione peti de- *Declaratus. §. si quis ita. l. talē. ff. de seruit. 47. II*
- beat. *ff. de serui. 345. 9*
- Declarata l. Caius. *ff. de serui- Declaratus nouè. §. placet. ff. de tutib. 27. 31*
- Declarata l. j. *ff. de seruit. Vr- Diffinitio cōmunis seruitutis ba. ff. de seruitut. 37. 19*
- Declarata l. diuus. *ff. de serui- Diffinitio omnis periculosa. ff. tutib. 92. 79*
- Declarata l. si. C. de reb. alien. *Digitus. ff. de seruit. 108. II 3.*
- ff. de seruit. 147. 26*
- Declarata nouè l. si ædes. *ff. de Dilationem secundā aëtori, an iudex dare possit. ff. de ser- uitutib. 432. 9*
- seruit. III. 19*
- Declarata l. actus legitimi. *ff. Diogenis cynici responsum ad Alexadrū. ff. de ser. 61. 29*
- de seruit. 161. 18.*
- Declarata l. imperatores. *ff. de Directa & utilis actio quid. ff. de seruit. 362. 16*
- seruit. 425. 10*
- Declarata nouè l. urbana præ *Directa seruitus cur præscr. nō dia. ff. de seruit. 35. II*
- queratur. ff. de ser. 274. 14*
- Declarata l. y. *ff. de via publi- Dispositio simplex fortior. ff. de ca. ff. de seruit. 318. 7*
- seruit. 59. 26.*
- Declarata l. harum. *ff. de ser- Dispositio simplex non trahi- tutib. 405. 6*
- tur ad futura. ff. de serui- tutib. 63. 32.*
- Declarata nouè l. quod seruus. *ff. de seruit. 22. 23*
- Diuiduum & indiuiduū du- pliciter dicitur. ff. de serui- tutib. 366. 1*
- Declaratio l. si tam angusti. *ff. de seruit. 240. 1*
- Diuiduum est indiuiduum le- ge. ff. de seruit. 368. 6*
- Declaratus nouè. *§. si viam. ff. de seruit. 418. 22*
- Doëtor consulit contra singu- los de ciuitate, à qua cōdu-*
- Declaratus. *§. quod si homo. ff. de seruit. 395. 8*

- Etus est. ff. de ser.* 129. 145
Doctorum diuisio de diuiduo. ff. de serui. 372. 9.
Doctorum improbata declaratio. ff. de seruit. 52. 17
Doctorum omnium explosa distinctio super seruituti. nominat. & innominat. ff. de seruitut. 121. 129
Domini duo eiusdem rei quando esse possint. ff. de seruitutibus. 142. 16
Dominio rei propriae quando quis priuetur. ff. de seruitutibus. 98. 87
Dominium an cadat in incorporalibus. ff. de seru. 239. 8
Dominium an vox latina. ff. de seruit. 225. 7
Dominium directum & utile. ff. de seruit. 140. 11.
Dominium legati à quo tempore transeat in legatariū. ff. de serui. 385. 5
Dominium multiplex. ff. de seruitu. 223. 5
Dominus directus in praediū. utilis non imponit seruitutem. ff. de seruitu. 145. 21.
Dominus in re communi nihil potest. ff. de seruit. 130. 1
Domus vendi potest pacto, ne aliquid expressum illic fiat ff. de seruit. 339. 8
Dotis solutio facta constante matrimonio superuenientibus diuitijs an retractetur. ff. de serui. 229. 12
Dromos. ff. de seruit. 195. 6
Dubitandi & decidendi ratio. ff. de seruit. 185. 7
Dubitatio. ff. de seruit. 196. 8
Dubium in §. si praedium. ff. de seruitut. 207. 2
Ductus aquae tripliciter fit. ff. de serui. 111. 120
E Brietas causa seruitutis. ff. de seruit. 44. 1
Ecclesia duobus Episcopis subiecta. ff. de seruit. 190. 6
Ecclesiae nondum extinctae, quaeruntur privilegia. ff. de seruitu. 153. 4
Emancipatio cur nec diē, nec condi. recipiat. ff. de ser. 161. 19
Emphyteusis quid, & cur sic dicta. ff. de serui. 164. 20
Emphyteuta constituit seruitutem. ff. de seruit. 145. 22.
Emphyteuta non alienat. ff. de seruit. 146. 23.
Emphyteuta quo modo probet solutionem pensionis. ff. de seruitut. 321. 12
Emp

Emptor an ex pacto venditoris obligetur non edificare. ff. de seruit. 206.13	Exposita l. iter. ff. de seruitut. 317.4
Emptor cur numos venditoris facere cogatur. ff. de seruitutibus. 401.4	Exposita l. si. C. de præscri. l. og. temp. ff. de seruit. 305.40
Enodata l. nō codicillum. ff. de serui. 254.15	Exposita luculenter §. seruitutū litera. ff. de serui. 144.8
Enodatus. §. fin. l. sitibi homo. ff. de serui. 139.9	Exposita nouè l. quoties. ff. de serui. 13.9
Exceptio doli cur locū habeat. ff. de serui. 173.30	Exposita posteriora verba l. ij. ff. de seruit. 173.31
Exceptio cur detur præscribenti. ff. de serui. 275.15	Expositio clara §. interualla. ff. de serui. 180.1
Exceptio tua non interest, repellit agentem. ff. de serui. 394.6	Expositio literæ §. si vsusfructus. cum ratione dubij, & decisionis. ff. de serui. 426.1
Excussus sensus §. apud Alphenū. ff. de serui. 342.4	Expositus nouè §. stabula. ff. de serui. 37.17
Explanata l. j. C. de seruit. & aqu. ff. de seruit. 315.46	Extrema probant medium. ff. de seruit. 327.9
Explicata l. foramen. ff. de seruit. 261.4	F abri & sequacium opinio defensa. ff. de serui. 49.13.
Explicati aliquot loci iuriscōs. ff. de serui. 175.4	Fabri exemplum non necessarium. ff. de serui. 20.17
Explosa omnium sententia in eo, an liceat per alien. & c. ff. de seruit. 97.86	Fabri opinio defensa super facultate secandi ligna. ff. de seruit. 26.29
Exposita multæ leges in eam sententiã, seruitutes quare indiuiduæ. ff. de seruit. 377.18	Facere in suo quatenus liceat. ff. de serui. 339.9
	Factum legitimè quando ex superuenienti retractetur. ff. de seruit. 227.10

- Facultas altius tollendi, dupliciter contingit.* 48.12
Facultas secandi ligna, an sit ius vel seruitus. 26.28
Fenestram socius an edificare possit. ff. de seruit. 130.2
Fere dictio. ff. de serui. 188.10
Fictio in casu ficto, idem quod veritas in vero operatur. ff. de seruit. 388.8
Fictio sine equitate non procedit. ff. de seruit. 76.54
Filius familias patre consentiente donat causa mortis. ff. de serui. 257.20
Flumen quid in seruituti. ff. de seruit. 422.4
Forensi delata dignitas facit eum ciuem. ff. de seruitut. 235.3
Formæ effectus. ff. de seruitut. 256.19
Franciscanorum & Dominicanorum controuersia. ff. de seruit. 122.131
Fruentuaris cur non querat seruitutem. ff. de seruitut. 73.48
Fruentuaris non imponit seruitutem. ff. de serui. 144.20
Fruentuaris non perficit ceptum edificium. ff. de seruituti. 218.2
Fruentuario an actio pro seruitute detur. ff. de ser. 352.5
Fruentus vsum continet. ff. de serui. 33.7
Fundus quid. ff. de serui. 210.3
Furtiuam rem perquirere in alieno, quando liceat. ff. de seruituti. 95.83
G *Landis verbo omnes fruentus veniunt.* ff. de seruitut. 97.85
H *abitatio seruitus est.* ff. de serui. 45.4
Habitationis noua finitio. ff. de serui. 24.25
Hereditas non aditur sub conditione, & quare. ff. de seruit. 162.21
Hæres exactam portionem coheredibus non communicat. ff. de seruit. 221.2
Hæstus cõcesso, concessum iter. ff. de seruit. 121.130
Hæstus aquæ seruitus quid. ff. de serui. 119.126
Hæstus, & aqueductus seruitutes, quandoque personarum. ff. de serui. 18.12
Hæstus seruitus an nominata. ff. de seruit. 120.127
Hominum gratia ius consti-

- tutum. ff. de serui.* 13.1 158. & 159.12
Homo an diuiduus natura. ff. de serui. 366.2 *Incorporales res indiuidua. ff. de serui.* 221.1
Homo dignissima creatura- rum. ff. de serui. 21.21 *Incrementum in tra rem con- tingens. ff. de seruit.* 55.35
Hypotheca in quo à pignore differat. ff. de serui. 359.13 *Indiuiduū natura. ff. de seruit.* 368.5
Iacobi Corasij natiuitas. ff. de seruit. 439.18 *Inquisitio an cesset, aduenien- te accusatore. ff. de seruit.* 228.11
Iasonis ridicula consideratio. ff. de seruit. 47.10 *Intellecta nouè l. ij. ff. si usus- fruct. per. ff. de ser.* 143.19
Ieiunium quando fieri debeat si occurrat vigilia die do- minico. ff. de seruit. 332.17 *Intellectus s. dominus. ff. de serui.* 390.10
Immissum, & proiectum. ff. de seruit. 420.2 *Intellectus s. si domo. ff. de ser- uitut.* 39.23
Immissum in meo an propria autoritate tollam. ff. de ser. 80.62 *Interdicere, & interdictum quid. ff. de serui.* 398.1
Impensis cuius paretur iter. ff. de seruit. 219.4 412.14 *Interdicta quanam pro serui- tute dentur. ff. de seruitut.*
Impetrationis in forma pau- perum virtus. 66.38 *Interdicta, cur sic dicta. ff. de serui.* 399.2
Improbata diffinitio commu- nis seruitutis. ff. de seruit. 12.5 *Interdicti de itinere, vis & natura. ff. de serui.* 413.15
Improbata omnium senten- tia, de seruit. urbana. ff. de seruit. 39.22 *Interdicto occasionem dans, ad restitutionem damni tene- tur. ff. de serui.* 183.6.
Improbatus communis sensus super condit. extinctiua, & inchoatiua. ff. de serui. *Interdictum ciuitatis suspen- sum an post tempus duret. ff. de serui.* 181.4
Interdictum de arboribus cæ-

- dendis. ff. de serui.* 83.68
Interdictum de glande legendae. ff. de serui. 96.84
Interdictum de itinere, an detur pro seruitute. ff. de ser. 414.16
Interdictum vnde vi, an directo de seruitute detur. ff. de seruituti. 416.20
Interesse ab initio, quibus casibus sufficiat. ff. de seruit. 394.7
Interesse generatim acceptum. ff. de serui. 337.5.
Interesse non consideratur in pœnis. ff. de serui. 396.9
Interesse si desinat, an desinat actio. ff. de serui. 393.4
Ipsò iure, quid in civili disciplina significet. ff. de serui. 167.26
Ire per alienum, an liceat. ff. de serui. 91.77
Iudex adiudicat vni proprietatem, alteri vsumfructu. ff. de serui. 184.4
Iudex ad quid cogi possit. ff. de serui. 429.6
Iudex nō est exasperandus. ff. de serui. 429.5
Iudices miseri literas iniustas protinus exequuntur. ff. de seruituti. 329.15
Iugerum. ff. de serui. 107.102
Iulia ad Caracallam Imperatorum impurum responsum. ff. de seruitu. 435.11
Iumenta à iuuando dicta. ff. de seruit. 105.99
Iura realia ex die, aut conditione transferuntur. ff. de seruituti. 158.10
Iurisdictio indiuidua. ff. de seruit. 375.13
Iurisdictio quomodo diuidatur. ff. de serui. 189.5
Ius patronatus indiuiduum. ff. de seruit. 190.7
Ius patronatus quomodo diuidatur. ff. de seruit. 374.11
Ius reale nō quaeritur per procuratorem. ff. de ser. 239.7
Ius reale quandoque excedit id quod interest. ff. de seruitut. 335.3
Ire per alienum, an liceat. 91.77
Ius quod exerceri non potest, tempore non amittitur. ff. de seruituti. 317.5
Ius superueniens, quando proficit ad victoriam. ff. de ser. 437.14
Itineris seruitus. 90.75
Iter

- Iter dupliciter sumitur. ff. de seruis.* 100.93
Iter habens an cū alio vti possit. ff. de seruit. 99.88
Iter per nemus habēs quid in eo possit. ff. de seruit. 220.6
Labeonis responsum explicatum. ff. de seruit. 195.4
Labeonis vita, & mores. ff. de de serui. 405.7
Lectica. ff. de serui. 100.91
Legata ex morte testātis vim capiunt. ff. de serui. 233.2
Legitimati per sequens matrimonium, sunt verè legitimi. ff. de serui. 230.14
Legitimatio susceptis liberis legitimis, an euanescat. ff. de seruituti. 230.13
L. A Titio declarata. ff. de seruitut. 387.7
L. Diuus declarata. ff. de seruitut. 216.13
L. In executione declarata. ff. de seruit. 370.7
L. Lucius declarata. ff. de seruit. 116.124
Lex xij. tabul. exposita. ff. de seruit. 79.61
Lex nihil operatur frustra. ff. de seruit. 416.19
L. Ossa nouè declarata. ff. de seruit. 82.66
Lex scribonia. ff. de seruituti. 286.24
L. Si seruitus enodata. ff. de seruit. 215.9
Libertatis præscriptio quomodo procedat. ff. de seruitut. 308.41.
Libertas rustica seruitutis quomodo præscribatur. ff. de seruituti. 311.42
Linea. ff. de seruit. 107.105
Locus inferior seruit superiori. ff. de seruit. 196.10
Locus quomodo fiat religiosus. ff. de seruit. 320.9
Longouallij de vsuscapsulatione seruitutum sententia explosa. ff. de seruitu. 184.22
Longouallij noua declaratio. ff. de serui. 261.3
Longouallij noua quedam opinio de seruituti. confutata. ff. de serui. 409.12
Lumen à prospectu in quo differat. ff. de serui. 54.20
Luminibus ne officiat seruitus, dupliciter imponitur. ff. de seruitu. 59.27
Luminum seruitutis debitor, an solem auferre possit. ff.

- de seruitu. 61.28
 Luminum seruitus. ff. de ser-
 uitudi. 54.21
M Agis dictionis, natura.
 ff. de serui. 241.2
 Mācipes qui. ff. de ser. 364.19
 Martini opinio defensa. ff. de
 serui. 272.13
 Medium quid & quot modis
 Usurpetur. ff. de ser. 327.8
 Mediū vitiosum destruit ex-
 trema. ff. de seruit. 326.7
 Medius locus quādo seruitutē
 impediāt. ff. de ser. 322.3
 Mens, non verba spectanda.
 242.3
 Mendacij excusatio. ff. de ser-
 uitudi. 215.10
 Mensura agrorum varia. ff.
 de seruit. 107.101
 Mentiris, & nō dicis verum,
 differunt. ff. de ser. 243.5
 Mentiris quādo dicere liceat.
 ff. de seruit. 244.6
 Mercatorum improbitas. ff.
 de seruit. 51.16
 Meritoria loca. ff. de de seruit.
 36.13
 Meritoria Vehicula. ff. de ser.
 37.16
 Meritorij pueri. ff. ser. 37.15
 Metus aut alia iusta causa,
 protestationem firmat. ff.
 de seruit. 248.9
 Minorum res nonnunquā di-
 uiduntur. ff. de ser. 374.12
 Minorum res quomodo diui-
 datur. ff. de ser. 190.8
 Modus adyci potest seruituti-
 bus. ff. de seruit. 189.1
 Modus & cōditio equiparā-
 tur. ff. de seruit. 177.7
 Modus seruandus. ff. de serui.
 176.5
 Modus Verbum, variè acce-
 ptum. ff. de ser. 174.1
 Molas novas in moletrina
 quando socius ponat. ff. de
 seruit. 130.3
 Molendini clusa. ff. de seruit.
 219.5
 Monasterium destructum an
 retineat privilegia. ff. de
 seruit. 74.51
 Mulieris secundo nubentis pœ-
 nā. ff. de ser. 184.3
 Municipes q. ff. de ser. 234.1
 Mutatione rei, quæ seruitutes
 extinguantur. 74.50
N Aturalia an pacto tolli
 possint. ff. de seruit.
 87.72
 Naturalia contractus dupli-
 cia. ff. de ser. 343.5

Nauigare per flumen publicū possimus. ff. de seru. 323.4	Noua interpretatio ad l. uti frui. ff. de seruit. 21.20
Negatiua preposita verbo po- test, natura. ff. de seruitu- tib. 471.8	Noua interpretatio l. ei fundo. ff. de seruit. 392.3
Negatoria, & confessoria con- tra quos dentur. ff. de serui- tutib. 354.7	Noua l. quoties. ij. interpreta- tio. ff. de seruit. 404.5
Nocendum nemini. ff. de ser- uitut. 216.11	Noua quaedā opinio de vsuca- piōe defesa. ff. de ser. 299.35
Noua cōsideratio in verbis iter & actus. ff. de ser. 105.98	Noua ratio super eo ut pomum &c. ff. de seruit. 201.7
Noua declaratio de vsucapiōe seruitutū. ff. de ser. 286.23	Noua opinio in voce actus. ff. de seruit. 101.94
Noua declaratio stillicidij non auertendi. ff. de ser. 78.58	Noua opinio de libertate cōtra seruitutem rusticam. ff. de seruit. 312.43
Noua declaratio ad seruitutem luminum. ff. de ser. 56.24	Noua opinio de seruitute in ser- uis. ff. de seruit. 20.18
Noua declaratio ad l. via. ff. de seruit. 108.114	Noua opinio de sole tollendo. ff. de seruit. 61.30
Noua & vera ratio ad l. ij. ff. de seruit. 166.25	Noua opinio de seruit. ff. de ser uitutib. 40.24
Noua expositio ad l. quoties. & l. ei fundo. ff. de ser. 334.2	Noua opinio de seruit. cloacæ immit. ff. de seruit. 197.15
Noua de vrbaniis prædijs decla- ratio. ff. de seruit. 54.10.	Noua opinio super eo, seruitus quando multiplicetur. ff. de seruit. 111.118
Noua de religionis fauore opi- nio. ff. de seruit. 82.65	Nouè declaratur l. ij. ff. de serui- tutib. 150.28
Noua differentia ratio. ff. de seruit. 75.52	Nouè intellecta l. ei fundo. ff. de seruit. 13.7
Noua finitio seruitutis. ff. de seruit. 16.11	Nouè percepta duo Vlpiani re- sponsa. ff. de seruit. 352.6

- Novus intellectus ad §. si sub-*
latum. ff. de ser. 76.53
- Novus sensus l. ad certam. ff.*
de seruit. 193.8
- Novus intellectus ad l. ij. ff.*
de seruit. 159.13
- Novus intellectus ad l. si do-*
mus. ff. de ser. 77.56
- Novus intellectus ad l. nō mo-*
dus. ff. de ser. 64.33
- Novus intellectus ad l. si arbo-*
rem. ff. de ser. 62.31
- Novus intellectus ad textū,*
Papinianus not. ff. de ser.
 386.6
- O**bligatio re crescente an
 augeatur. ff. de servu.
 65.34
- Officiendi luminibus serui-*
tus. 51.15
- Oneris ferendi servitutis spe-*
ciale. ff. de ser. 341.2
- Oneris ferendi servitus.*
 85.70
- Opera, & ministeria seruo-*
rum an servitutes. ff. de
seruit. 24.26
- Opera qua actione peti de-*
beant. ff. de ser. 25.27
- Opera serui legata in quo ge-*
nere servitutis. ff. de servu.
 23.24
- Optio non recipit conditionem.*
ff. de ser. 163.22
- Ordinarius si procedat ut de-*
legatus. ff. de ser. 255.17
- Ossa illata in sepulchrum meū*
nequeo tollere. ff. de seruit.
 82.64
- P**actum contra naturam
 actus, an valeat. ff. de
 seruit. 342.3
- Papa in quo consanguinitatis*
gradu dispenset. 438.17
- Pars diuisa dicitur totum. ff.*
de ser. 134.9
- Pars quadruplex. ff. de seruit.*
 141.14
- Pars quid. ff. de ser.* 191.1
- Particula minima fundi reci-*
pit servitutem. ff. de servu.
 131.5
- Passus. ff. de ser.* 107.107
- Patientia an ad cōstitutionē*
necessaria. ff. de servu. 212.4
- Pater in bonis filij habet usu-*
fruct. ff. de ser. 184.2
- Pecoris pascendi servitus. ff. de*
seruit. 124.135
- Pecoris verbo quid veniat. ff.*
de ser. 124.136
- Pecus in alieno pascere non li-*
cet. ff. de ser. 125.137
- Pedester an ire possit de quo*
 ut

- Ut eques eat. conuentum est. *ff. de ser.* 178.9
 Possessio cōtinua probatur probatis extremis. *ff. de seruit.* 327.10
 Persarum abusus. *ff. de serui.* 201.8
 Possessorium pro iuribus personalibus non datur. *ff. de seruit.* 27.30
 Personarum seruitutes cursu dicta. 41.2
 Potest verbi, natura tractata plenissimè. *ff. de ser.* 428.4
 Pertica. *ff. de serui.* 107.104
 Præscriptio in quo differat ab exceptione. *ff. de seruitut.* 270.11
 Petri opinio defensa. *ff. de ser.* 203.10
 Præscriptio an directū dominium queratur. *ff. de ser.* 271.12
 Pes. *ff. de ser.* 180.109
 Præscriptionis finitio improbata. *ff. de ser.* 269.10
 Pignorum noua diuisio. *ff. de seruit.* 361.15
 Pignus quadruplex. *ff. de ser.* 360.14
 Pignus quid proprie. *ff. de ser.* 358.12
 Plethrum. *ff. de ser.* 107.103
 Præscriptio quomodo probetur. *ff. de ser.* 327.11
 Pomum quid. *ff. de ser.* 198.1
 Prandendi & cœnandi mos. *ff. de ser.* 199.2
 Pontem extruere in publico, quando liceat. *ff. de seruit.* 424.7
 Princeps nemini vult inferre iniuriam. *ff. de ser.* 328.13
 Possessio ad vsucapionē necessaria. *ff. de ser.* 301.37
 Princeps quando procedat parte non citata. *ff. de seruit.* 433.10
 Possessio an sit in seruitutibus. *ff. de ser.* 279.20
 Procurator an querat seruitutem. *ff. de ser.* 238.6
 Possessio & quasi possessio. *ff. de seruit.* 400.3
 Proiectū in meo an liceat tollere. *ff. de ser.* 81.69
 Possessio & dominium sub cōditione transferuntur. *ff. de ser.* 150.15
 Promittens tueri pontem, quomodo teneatur. *ff. de serui.* 65.36
 Possessio certa, & continua qua. *ff. de ser.* 279.19

- Promittere servitutem, & constituere, diversa. ff. de servit. 153.6
 Proprietarius, an in præiud. fructuarij constituat servitutem. ff. de servit. 143.18
 Protectum à proiecto an differat. ff. de servit. 421.3
 Protestatio an actu contrario tollatur. ff. de servi. 243.4
 Protestatio an impediatur sequens matrimonium. ff. de servit. 247.8
 Protestatio quæ dicatur facta contraria. ff. de ser. 250.10
 Publicum solum. ff. de servitut. 419.1
 Publicus locus cur sicut sacer non impediatur servitutem. ff. de servit. 331.16
 Publicus locus qui, & qui sacer. ff. de servitut. 321.1
 Punctus etiam natura individuus. ff. de servit. 367.3
 Punctus quid. ff. de servitut. 367.4
 Pupillus quando natura obligetur. ff. de servit. 438.16
Qualitas non est sine subiecto. ff. de servituti. 268.8
 Quasi possessio, quomodo quæ-
 ratur. ff. de servitutibus. 408.10
 Quasi possessio servit. quando incipiat. ff. de ser. 266.7
 Quod commune est, meum est reg. declarata. ff. de ser. 133.7
 Quod potui nolui, regula explicata. ff. de serv. 254.14
Ratio differentia inter fructuarium & creditorem. ff. de ser. 358.11
 Ratio dubitandi. ff. de servit. 193.5. & 196.8
 Ratio text. ut pomum decerpere &c. ff. de ser. 199.6
 Reiecta omnium opinio super eo, an liceat ire per alienum. ff. de servit. 92.78
 Religioso adherens an religiosum. ff. de servi. 316.2
 Relinquo verbi, natura. ff. de servit. 212.5
 Res corporales, & incorporales. ff. de servit. 10.2
 Repudiatio unius iuris, ad alterum non trahitur. ff. de servi. 76.55
 Rescriptum principis quando refutandum. ff. de ser. 329.14
 Res mobiles triennio usucipiuntur. ff. de ser. 278.18
 Res propria nemini servit. ff. de ser

- de seruit. 208.5
 Resoluto iure datoris, quando
 resolutū ius acceptoris cen-
 seatur. ff. de serui. 148.27
 Restituta lectio §. quidam li-
 bertis. ff. de seruit. 28.32
 Retentio pro impendijs locum
 habet. ff. de ser. 127.140
 Retentio quando per actionem
 excludatur. ff. de seruit.
 126.139.
 Riuus quid. ff. de ser. 217.14
 Rubrica pro lege. ff. de seruit.
 291.27
 Scientia aduersarij an in
 seruitutibus necessaria.
 ff. de seruit. 408.11
 Scientia quando in præscriptio-
 ne necessaria. ff. de seruit.
 304.39
 Sensus l. seruitutes. ij. disputa-
 tur. ff. de seruit. 157.4
 Sensus §. pro parte nouè ex-
 cussus. ff. de seruit. 232.1
 Sententia ex causa vera non
 expressa defenditur. ff. de
 seruitut. 255.16
 Sententia §. biduum. quam
 conditionem recipiat. ff. de
 seruit. 164.24
 Sententia prodest consorti. ff.
 de seruit. 380.22
 Sepulchra an sint nostri domi-
 ni. ff. de serui. 319.8
 Sepulchro acquiritur seruitus.
 ff. de seruit. 153.5
 Sepulchrum & monumen-
 tum. ff. de seruit. 320.10
 Serui pro mortuis habentur.
 ff. de seruit. 19.15
 Seruitus acquiritur sepulchro.
 ff. de seruit. 153.5
 Seruitus altius non tollendi.
 ff. de serui. 69.42
 Seruitus actus quid. ff. de ser-
 uitut. 99.89
 Seruitus altius tollendi. ff. de
 seruit. 46.7
 Seruitus à persona rei debita
 quæ. ff. de seruit. 28.33
 Seruitus appulsus. ff. de serui.
 123.133.
 Seruitus aqueductus quæ. ff.
 ff. de seruit. 112.121
 Seruitus à quo prædio nomen
 accipiat. ff. de serui. 40.
 25. & 194.14.25
 Seruitus à quocunque cōstitui-
 tur. ff. de seruit. 152.1
 Seruitus calcis coquendæ &
 arenæ fodiendæ. ff. de ser-
 uitutib. 129.146
 Seruitutis causa ebrietas. ff.
 de serui. 44.1

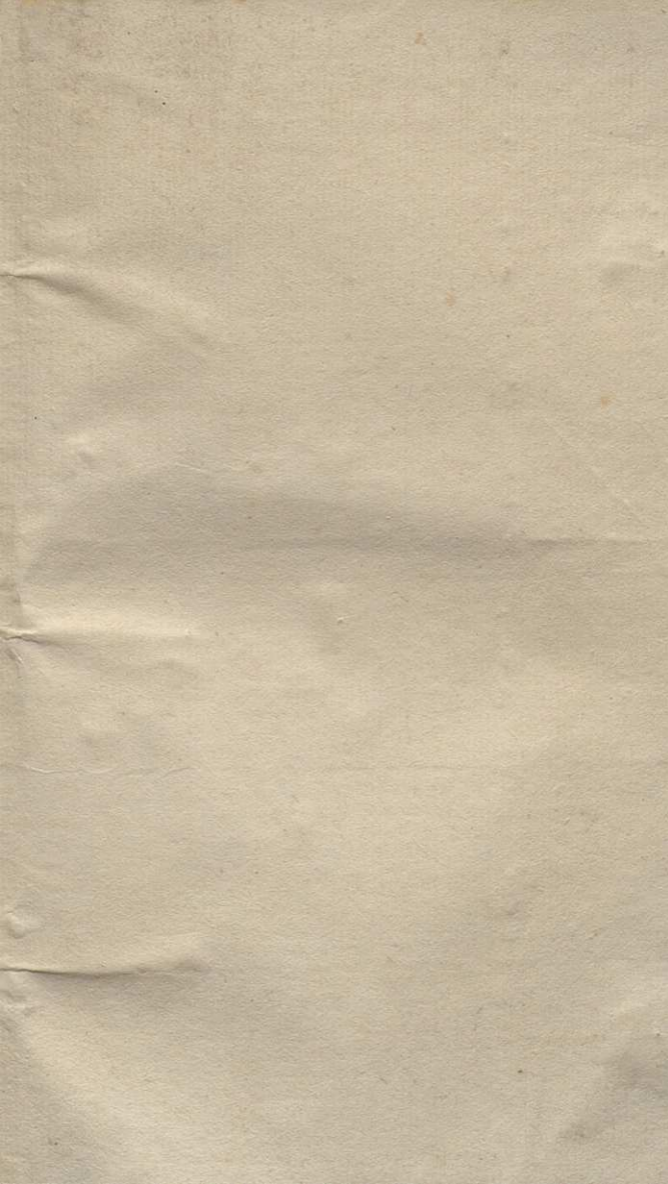
- Seruitus cloacæ immittendæ rusticanae an Urbanae.* ff. de Seruit. 197.13
Seruitus confusione extinguitur. 207.4
Seruitutis concessæ interpretatio. ff. de ser. 113.122
Seruitutes constituendæ cum perpetuitate. ff. de Seruitu. 160.16
Seruitutes continuæ, & discōtinuæ. ff. de ser. 260.2
Seruitus cur à socio toti fundo non quæatur. ff. de Seruit. 133.8
Seruitutem debens non teneatur facere. ff. de ser. 341.1
Seruitutē debens, quando facere teneatur. ff. de Seruit. 57.25
Seruitus diuiditur tēporibus, & mensuris. ff. de Seruit. 189.4
Seruitus est cōtra naturam. ff. de ser. 196.9
Seruitus est qualitas. ff. de Seruit. 139.8
Seruitus est tota in toto. ff. de Seruit. 192.6
Seruitus extinguitur cōfusione. ff. de ser. 207.4
Seruitus fundo cōmuni ab vno nō quæritur. ff. de ser. 131.4
Seruitutem habens quid facere possit. ff. de ser. 90.76
Seruitutes habentes causam cōtinuā quæ. ff. de ser. 259.1
Seruitus haustus aquæ quid. ff. de ser. 119.126
Seruitus itineris. ff. de seru. 90.75
Seruitus leuior, nō grauior fieri potest. ff. de ser. 59.47
Seruitutes luminum quot sint. ff. de ser. 54.19
Seruitus merè personalis quæ. ff. de Seruit. 18.13
Seruitus, ne luminibus officiantur. ff. de ser. 55.22
Seruitus, Ne prospectui officiantur. ff. de Seruit. 67.40
Seruitutem nemo in damnum alterius imponit. ff. de ser. 143.17
Seruitutes nominatæ & innominatæ quæ. ff. de Seruitu. 120.128
Seruitus non constituitur sine prædijs. ff. de ser. 152.2
Seruitus officiēdi luminibus. ff. de ser. 51.15
Seruitus oneris ferendi, & tigni immittendi differentia. ff. de ser. 88.73

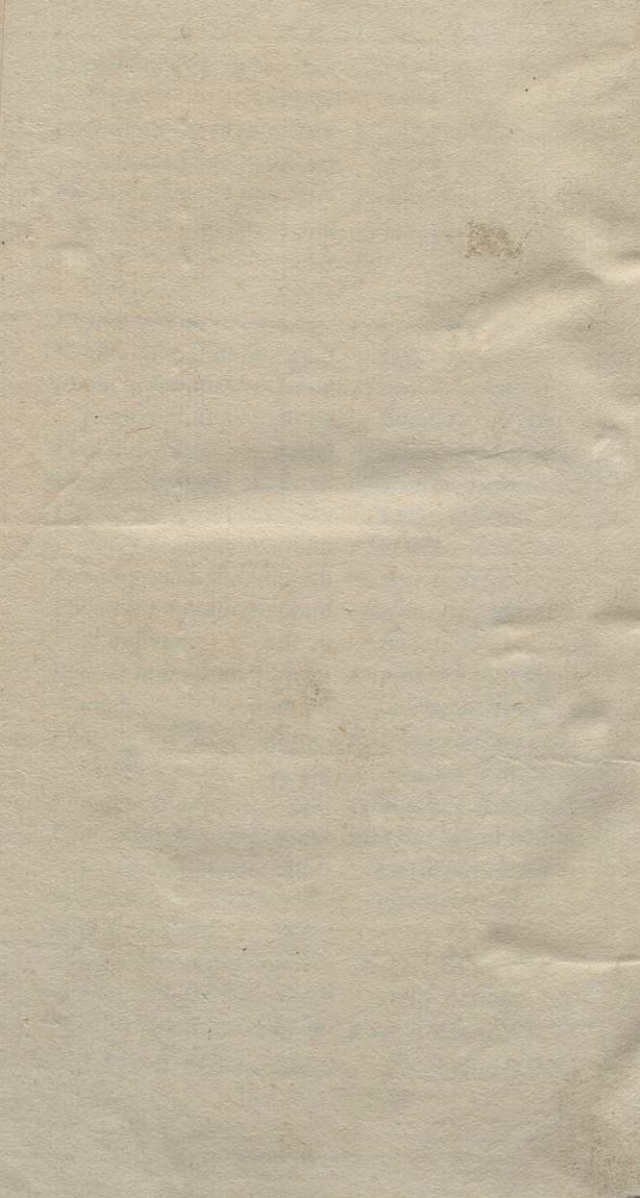
- seruitus pecoris pascendi*. ff. de
seruit. 124.136 *capiantur*. ff. de ser. 270.21
Seruitus per partes retinetur.
 ff. de seruit. 207.3 *Seruitutes quasi possidentur.*
 ff. de seruitut. 417.21
Seruitutes personarum cur sic
dicta. ff. de seruit. 44.2 *Seruitus quocumque contractu*
constituitur. ff. de ser. 155.7
Seruus pro derelicto habitus,
an propriè seruus. ff. de ser-
uitut. 22.22 *Seruitutes quomodo confundā-*
tur. ff. de seruit. 384.3
Seruitutem promittere & con-
stituire diuersa. ff. de ser-
uitut. 153.6 *Seruitutes rerum cur sic nuncu-*
patā. ff. de seruit. 46.5
Seruitus pro parte retinetur. ff.
 de seruit. 207.6 *Seruitus rustica quibus ver-*
bis concipiatur. ff. de serui-
tutib. 339.10
Seruitus prospectus. ff. de ser-
uitut. 66.37 *Seruitutes rustica.* ff. de serui-
tutib. 90.74
Seruitutis prospectus declara-
tio noua. ff. de ser. 76.39 *seruitus sine prædij dominan-*
tis vtilitate cōstitui potest.
 ff. de seruitut. 13.8
Seruitus quādo multiplicetur.
 ff. de seruitut. 110.117 *Seruitus stillicidij non auerten-*
di. ff. de seruit. 60.5
Seruitutes quæ extinguantur
mutatione rei. ff. de seruitu-
tibus. 74.50 *Seruitus stillicidium auertēdi*
 ff. de seruitut. 59.45
Seruitus quādo per partes quæ
ratur. ff. de seruit. 192.7 *Seruitutem stillicidium auer-*
tendi debens an edificet. ff.
 de seruit. 72.46
Seruitus quando vsucapiatur.
 ff. de seruit. 288.25 *Seruitutes sunt indiuidua.* ff.
 de seruit. 189.2
Seruitus quandoque commodi
tate notat. ff. de ser. 332.18 *Seruitus tigni immittendi.* ff.
 de seruitut. 79.59
Seruitutes quare indiuidua. ff.
 de seruit. 377.17 *Seruitus Via.* ff. de seruitu-
tibus. 103.95
Seruitutes quando tēpore vsu-
quæ. ff. de seruit. 46.6
 Seruit

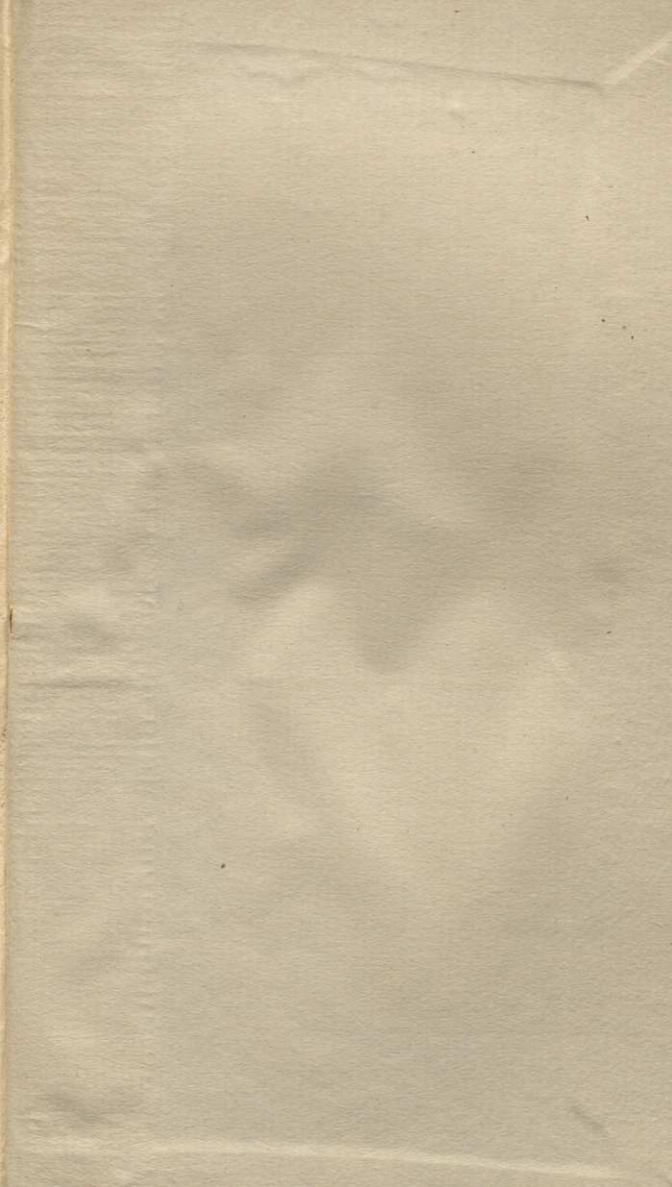
- Seruitutum* vsus quomodo di- species l. ij. ff. de seruitut.
 uidatur. ff. de ser. 189.3 156.8
Seruitutis utilitas factū desi- species l. si cui. ff. de seruitut.
 derat. ff. de ser. 131.11 201.1
Simplex concessio. ff. de seruit. species l. si iter. ff. de seruitut.
 211.2 218.1
si non valet quod ago, ut ago species l. via. ff. de seruitut.
regula declarata. ff. de ser 185.6
uitut. 252.12 species §. publico. ff. de seruit.
Solum. ff. de seruit. 137.1 321.2
Spatiū in edificijs intermit- species §. seruitus. ff. de seruit.
tendum. ff. de seruit. 425.9 316.1
species l. ad certam. ff. de species §. si pradium. ff. de ser.
seruit. 191.4 207.1
species l. cum ratione dubij. Spithama. ff. de serui. 108.11
ff. de seruit. 373.10 *Stabula, an sint urbana pra-*
species l. ei fundo. ff. de seruit. dia. ff. de seruit. 34.9
 391.1 *Stabulum quid.* ff. de seruitut.
species l. ius cloacæ. ff. de ser- 35.12
uit. 194.7 *Superficies.* ff. de seruitutib.
species l. Papinianus. ff. de 137.2
seruit. 384.4 *Superficies est diuidua.* ff. de
species l. pro parte communi seruit. 139.7
sensu exploso. ff. de seruitu. *Superficies est vtile dominiū*
 222.3 ff. de seruit. 140.10
species l. quoties cum ratio- *Superficies non est seruitus.* ff.
ne dubij. ff. de seruitutib. de seruit. 138.5
 333.1 *Superficies pars domus.* ff. de
species l. quoties. ff. de seruit. seruit. 140.12
 357.10 *Superficies, quæ pars adium*
species l. iij. ff. de seruitut. dicatur. ff. de seruitutib.
 265.6 142.15

- T** *Aberna meritoria.* ff. licet. ff. de seruit. 216.12
de seruit. 36.14 *Vasallorum ius indiuiduum.*
Temporibus & mensuris di- ff. de seruit. 382.23
uiditur seruitus. 189.4 *Vasallus an omnibus heredi-*
Tempus statutum præscriptio- bus fidelitatē iurare cogatur. ff. de seruit. 382.22
ni. ff. de seruit 258.17 *Vectigales fundi.* ff. de seruit.
Testis de vniuersitate an esse 363.18.
possit. ff. de seruit. 127.124
Testibus opponēs delictū, an te *Vehicularum multa genera.* ff.
neatur. ff. de seruit. 245.7 *de seruit.* 178.8
Thesaurū in alieno effodere an *Vehiculum.* ff. de ser. 100.92.
liceat. ff. de seruit. 95.82 *Vel dictio.* ff. de ser. 364.21
Thesaurus quid. ff. de seruitu.
94.81 *Vendere quādo quis certæ per-*
Tignum quid. ff. de seruitut.
79.60. *sonæ cogatur.* ff. de ser. 337
& seq. 7.
Tituli multiplex appellatio. ff. *Verba ciuilitè accipiēda.* ff. de
de seruit. 290.26 *seruit.* 214.7
Titulus ad vsuscāpionem ser- *Verba necessitatis, & volūta-*
uit. an necessarius. ff. de ser 431.7
uitut. 292.30 *Verba, omnia mea tua sunt,*
Titulus in vsuscāpione quid. ff. *quid operētur.* ff. de serui-
de seruit. 291.29 *tutib.* 215.8
Transactio inutilis an valeat *vesterna.* ff. de seruit. 199.4
vt pactū. ff. de ser. 256.18 *Via per plures fundos debita.*
Tutor cur cōditionaliter nō de- *an vna sit.* ff. de ser. 109.116
tur. ff. de seruit. 163.23 *Via publica cur non perdatur*
V *Acua traditio.* ff. de ser- *nō vredo.* ff. de seruit. 318.6
uitut. 407.9 *Via publica non impedit do-*
Valentini iniuria questi de Co *minij acquisitionem.* ff. de
rasio. ff. de ser. 128.14.4 *seruitu.* 323.5
Variare in vsu seruitutū non *Via latitudo quæ sit.* ff. de ser-
uitut. 106.100
Via pub

<i>Via publica & privata.</i> ff. de seruit. 103.96	<i>Vsusfructus duplex.</i> ff. de ser- uitutib. 31.2
<i>Via mēsurā cur in anfractum duplicata.</i> ff. de ser. 108.115	<i>Vsusfructus est diuiduus.</i> ff. de serui. 186.9
<i>Vicini præsūmūtur scire facta vicinorū.</i> ff. de ser. 435.12	<i>Vsusfructus formalis, & cau- salis.</i> ff. de seruit. 19.16
<i>Victoria vnus heredū quādo aliū p̄sit.</i> ff. de ser. 379.21	<i>Vsusfructus interit mutatione rei.</i> ff. de seruit. 218.3
<i>Viridaria.</i> ff. de ser. 344.6	<i>Vsusfructus pro parte indiuisa cōstituitur.</i> ff. de ser. 131.12
<i>Viridarū ser.</i> ff. de ser. 345.7	<i>Vsusfructus quadrupliciter cō- stituitur.</i> ff. de serui. 184.1
<i>Virtus impetrationis in forma pauperū.</i> ff. de ser. 66.38	<i>Vsusfructus quid.</i> ff. de ser. 30.1
<i>Vlna.</i> ff. de seruit. 107.108	<i>Vsusfructus quomodo cōstitua- tur.</i> ff. de seruit. 32.4
<i>Vncia.</i> ff. de seruit. 108.112	<i>Vsusfructus seruitus cur diui- duus.</i> ff. de seruit. 375.14
<i>Vniuersitas quomodo consen- tiat.</i> ff. de seruit. 236.4	<i>Vsusfructus significatio duplex ff. de seruit. 376.15</i>
<i>Urbanū prædiū.</i> ff. de ser. 33.8	<i>Vri possidetis interdictū an ad ser. cōpetat.</i> ff. de ser. 415.18
<i>Vsuscipio & præscriptio quid ff. de seruit. 266.9</i>	<i>Vtile interdictum de itinere, cui detur.</i> ff. de ser. 414.17
<i>Vsus cur indiuiduus.</i> ff. de ser uitut. 377.16	<i>Vtilis actio q̄.</i> ff. de ser. 362.17
<i>Vsus in quo distet ab vsufu- ctu.</i> ff. de seruit. 44.3	<i>Vtra plus habeat virtutis nega- tiua seruitus luminum, an affirmatiua.</i> ff. de seruit. 55.23
<i>Vsus quid.</i> ff. de ser. 33.6	<i>Vxor relicta domina, massa- ria.</i> ff. de seruit. 224.6
<i>Vsusfructus alia causa quā seruitutis.</i> ff. de ser. 389.9	<i>Vxor si relinquatur vsufu- ctuaris.</i> ff. de seruit. 32.
<i>Vsusfructus constituitur testa- mēto.</i> ff. de seruit. 184.5	
<i>Vsusfructus constitutio diē re- cipit.</i> ff. de seruit. 186.8	
<i>Vsusfructus diē & cōditionē recipit.</i> ff. de ser. 157.9	

IO
CO

RV

DI

SE

CO